

Rapport 2022:1

Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskort- ordninger

Delrapport 2

Daniel Arnesen, Astrid Espegren, Rune Ervik, Irina Erdvik og
Patrick Lie Andersen

© Institutt for samfunnsforskning 2022
Rapport 2022:1

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (trykk): 978-82-7763-720-4
ISBN (digital): 978-82-7763-721-1
ISSN (trykk): 0333-3671
ISSN (digital): 1891-4314

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	7
Sammendrag	9
English summary	11
1 Innledning	15
Forsøket med fritidskortordninger	15
Rammene og føringer for forsøket	16
Oppdraget for evalueringen	18
Problemstillinger og spørsmål	19
Rapportens oppbygning	21
2 Tidligere forskning og perspektiver	23
Barn og unges deltakelse i organisert fritid	23
Familieøkonomi som barriere for deltakelse	25
Fritidskortet i et sosialpolitisk perspektiv	27
Eksisterende kunnskap om fritidskortordninger	29
3 Data og metode	32
Rammeverket for evalueringen	32
Evalueringens design	33
Delelementer i evalueringen	34
Metoder og datagrunnlag	35
Datakilder	36
Metodiske utfordringer og begrensninger	41
Etikk og personvern	43
4 Forsøkskommunene	44
Oversikt over forsøkskommunene	44
Arendal kommune	45
Asker kommune	46
Bydel Grorud (Oslo kommune)	47
Fauske kommune	49
Halden kommune	50
Haugesund kommune	51
Kvam herad	52

Namsos kommune	54
Skien kommune	55
Stor-Elvdal kommune	56
Tromsø kommune	58
Vadsø kommune	59
5 Innføringen av Fritidskortet	61
Status og endringer i innføringen	61
Organisering i kommunene	62
Administrasjon og ressursbruk	63
Medvirkning og involvering	65
Kriterier for organiserte fritidsaktiviteter	66
Tildelingsløsninger for Fritidskortet	68
Informasjonsarbeid og rekruttering	70
Bruk av lokal finansiering og plussordninger	71
Fritidskortet og andre tiltak i kommunene	73
Bruk av Fritidskortet og lokal finansiering	75
Suksessfaktorer i innføringen	77
Oppsummering	78
6 Caseanalyse: erfaringer fra kommunene	80
Innføringen av Fritidskortet og koronasituasjonen	80
Forskjeller i organiseringen mellom kommunene	82
Endringer i administrasjon og ressursbruk	84
Tverrfaglig samarbeid i kommunene	87
Involvering av barn og unge i Fritidskortet	89
Utforming av kriterier for fritidsaktiviteter	91
Anskaffelse, utvikling og bruk av tildelingsløsninger	96
Forventninger til nasjonal digital løsning	101
Markedsføring av og rekruttering til Fritidskortet	102
Utfordringer med å nå ut til unge med særlige behov	105
Synergier med eksisterende tiltak i kommunene	109
Oppsummering	110
7 Caseanalyse: erfaringer fra aktivitetstilbydere	112
Inkluderingsutfordringer og koronasituasjonen	112
Samarbeid med kommunen om Fritidskortet	113
Rolle i formidling av Fritidskortet	115
Utbetaling av fritidskortmidlene	118
Erfaringer med digital løsning	119
Erfaringer med nettskjema og manuell løsning	121
Alternative løsninger for tildeling av midlene	122

Perspektiver på kostnadsnivå og frafall	124
Kompetanse og innsats i organisasjonene	127
Andre barrierer utover økonomi	130
Oppsummering	132
8 Caseanalyse: erfaringer fra foresatte	134
Opplevelsen av informasjon om Fritidskortet	134
Valg av fritidsaktiviteter å bruke Fritidskortet på	137
Erfaringer med å få tilgang til Fritidskortet	140
Betydningen av Fritidskortet for fritidsdeltakelse	143
Andre behov for støtte som Fritidskortet ikke dekker	145
Forslag til forbedringer av Fritidskortet	147
Oppsummering	149
9 Undersøkelse blant tilbydere i casekommunene	151
Barrierer for barn og unges deltakelse	151
Fritidskortordningen og samarbeidet med kommunen	155
Digitale løsninger	158
Forslag til forbedringer og endringer	160
10 Fritidskortet og endringer i ungdoms deltakelse	161
Data og framgangsmåte	161
Deskriptive analyser	163
Effektanalyser	166
Oppsummering	170
11 Analyse og diskusjon	172
Hva gir en god organisering og administrasjon?	172
Hvordan sikre medvirkning fra barn og unge?	174
Hva er gode kriterier for Fritidskortet?	175
Hva gir en god og effektiv løsning for tildeling?	176
Hva er viktig i samspillet med frivilligheten?	178
Hvordan nå ut til ulike målgrupper av barn og unge?	180
Bidrar Fritidskortet til økt deltakelse fra barn og unge?	182
Anbefalinger til en nasjonal ordning	184
Konklusjon	188
Litteratur	189
Vedlegg	195
Intervjuguider	195
Spørreskjema til lag og foreninger	204
Ungdata-analyser	208

Forord

Denne rapporten presenterer resultatene fra følgeforskning på og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Arbeidet er gjennomført på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Vi vil takke Bufdir for muligheten til å arbeide med et spennende og lærerikt forskningsoppdrag om et unikt tiltak for å fremme barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Spesielt ønsker vi å takke Irene Prestøy Lie, Kjersti Eknes, Åshild Husjord Selboe og Alida Skiple for godt samarbeid i forbindelse med evalueringen.

Vi vil takke alle prosjektlederne og andre ansatte i kommunene, tillitsvalgte i lag og foreninger og foresatte til barn og ungdom som har tatt seg tid til å dele sine erfaringer med oss i intervjuer. En takk rettes også til de organisasjonene som gav sine tilbakemeldinger gjennom en spørreundersøkelse. Det har bidratt til å gi oss innsikt i og kunnskap om innføringen og gjennomføringen av forsøket med fritidskortordningene.

Evalueringen har vært et samarbeid mellom Institutt for samfunnsforskning (ISF), NORCE Norwegian Research Centre og Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet. I tillegg til forfatterne av denne rapporten har prosjektgruppen også omfattet Anne Skevik Grødem ved ISF, som har skrevet en delrapport i følgeevalueringen. Videre har også Mira Aaboen Sletten ved NOVA bidratt på møter og forberedelser i prosjektet. Vitenskapelig assistent Anna Bollestad Jøsok ved ISF har transkribert de kvalitative intervjuene.

Oslo/Bergen, oktober 2021

Daniel Arnesen, Astrid Espegren, Rune Ervik, Irina Erdvik og
Patrick Lie Andersen

Sammendrag

Forfattere	Daniel Arnesen, Astrid Espegren, Rune Ervik, Irina Erdvik og Patrick Lie Andersen
Tittel	Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Delrapport 2
Sammendrag	Denne rapporten presenterer resultatene fra følgeforskning på og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Arbeidet er gjennomført på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Bakgrunnen for evalueringen er at Bufdir på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet har iverksatt et forsøk med fritidskortordninger i utvalgte kommuner. Fritidskortet skal være en ordning for alle barn og unge fra 6 til fylte 18 år, og ordningen gir en halvårlig støtte til å dekke deltakeravgift i faste, jevnlig organiserte fritidsaktiviteter. Evalueringen har tatt for seg innføringen og gjennomføringen av forsøket med fritidskortordninger i tolv kommuner som har hatt ordningen fram til høsten 2021.

Evalueringen har hatt til formål å beskrive kjennetegn ved innføringen av Fritidskortet, vurdere hva som hemmer og fremmer god innføring, og vurdere i hvilken grad ordningen bidrar til økt deltakelse fra barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter, spesielt de som står utenfor slike aktiviteter. Evalueringen omfatter et opplegg som har hatt til hensikt å gi innsikt i generelle erfaringer fra alle kommunene i forsøket og dybdekunnskap om innføringen og gjennomføringen, ved casestudier i fire utvalgte kommuner. Datagrunnlaget for evalueringen omfatter intervjuer med ansatte i kommunene, ansvarlige i lag og foreninger og blant andre arrangører og foresatte til barn og unge i målgruppen for ordningen. Det har også blitt gjennomført en undersøkelse blant lag og foreninger, i tillegg til at det er trukket på data fra Ungdata-undersøkelser og andre statistiske kilder.

I rapporten presenteres først en analyse av kjennetegn ved innføringen på tvers av de tolv kommunene og deretter en casestudie av erfaringer fra ansatte i kommunene, fra representanter fra lag, foreninger og andre tilbydere og fra foresatte som har barn og unge i målgruppen for Fritidskortet. Rapporten omfatter også analyser av endringer i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter basert på Ungdata-undersøkelser, der utvalgte kommuner som deltar i forsøket med fritidskortordning, sammenlignes med andre, lignende kommuner.

Hovedfunnene fra evalueringen viser at faktorene som fremmer en god innføring av Fritidskortet, blant annet omfatter

- en kommunal organisering som sikrer felles forståelse og innsats gjennom tverrfaglig og tverrsektoriell involvering og medvirkning fra barn og unge
- muligheter for lokale tilpasninger i organiseringen og forvaltningen av Fritidskortet i tråd med lokale behov i kommunen, frivilligheten og lokalsamfunnet

- forvaltning og driftsrammer som gir rom for å arbeide både strategisk med inkludering av barn og unge gjennom Fritidskortet og praktisk for å føre dem inn i ordningen
- aktivitetskriterier som gir mulighet til å bruke Fritidskortet til deltakelse i fritidsaktiviteter som oppleves som relevante og trygge for målgruppen, spesielt for ungdom som ikke finner seg til rette i tradisjonell organisert aktivitet
- tildelingsløsninger for Fritidskortet som ivaretar hensyn til bruker-vennlighet, datasikkerhet og personvern, men også behov i kommuner og frivilligheten
- bred og mangfoldig markedsføring av ordningen, både gjennom medier, i byrom og ved oppsøkende aktivitet i skolen og på andre arenaer for barn og unge, og bruk av fritidsveiledere og aktivitetsguider for å føre barn og unge inn i aktivitet
- at det legges til rette for tverrfaglig samarbeid med instanser som NAV (herunder også flyktningtjenesten), barne- og familievern, helsestasjoner og lignende for å gi veiledning i bruk av Fritidskortet til familier i en vanskeligstilt situasjon og familier med minoritetsbakgrunn
- at det legges til rette for dialog og samarbeid med lag, foreninger og andre aktører som tilbyr fritidsaktiviteter, for å utvikle et godt fritidstilbud for barn og unge og føre dem inn i aktiviteter gjennom Fritidskortet
- at løsninger for tildeling av Fritidskortet må innrettes på en måte som ikke innebærer merarbeid og ekstra administrasjon for de som arbeider i lag, foreninger eller andre organisasjoner som tilbyr organiserte fritidsaktiviteter
- at Fritidskortet komplementeres av ordninger for de som har behov for ekstra støtte til å dekke deltakeravgifter, for eksempel som følge av en særskilt vanskelig familieøkonomi
- at eksisterende tiltak i kommunene ses i sammenheng med Fritidskortet, eller i det minste bidrar til å støtte opp om målsettingene, for eksempel gjennom å styrke rammevilkårene i frivilligheten

Analysene av Ungdata-undersøkelsen viser at et flertall av ungdommer har hørt om fritidskortordningen. Andelen som svarer at de har brukt ordningen, ligger nær 30 prosent i kommunene der man har spurt om dette. Når det gjelder effekt, er det ikke helt entydige resultater. Noen steder ser det ut til at ordningen kan ha hatt en positiv innvirkning på deltakelsen, mens andre steder ser vi ikke noen forskjell mellom forsøkskommunene og de kommunene som ikke har ordningen. Analysene er heftet med usikkerhet fordi vi ikke kan utelukke at det finnes faktorer som vi her ikke kan kontrollere for, men analysene gir likevel viktige indikasjoner som bør følges opp i videre forskning.

Disse funnene danner også grunnlag for en rekke anbefalinger til hvordan man kan utforme en mulig nasjonal fritidskortordning på en god, treffsikker og effektiv måte.

Funnene i evalueringen og erfaringene fra forsøket med fritidskortordninger gir viktig kunnskap om både kommuners og lag og foreningers arbeid med inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter.

English summary

Authors	Daniel Arnesen, Astrid Espegren, Rune Ervik, Irina Erdvik and Patrick Lie Andersen
Title	Evaluation of the leisure card-pilot in Norway. Report 2
Summary	This report presents the results of an evaluation of a pilot of leisure card schemes carried out for the Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs (Bufdir). The background for the evaluation is that Bufdir, on behalf of the Ministry of Children and Families, has implemented an experiment with leisure card schemes in selected municipalities. The leisure card is a scheme for all children and youth aged 6 to 18 years of that provides a semi-annual subsidy to cover participation fees in regularly organized leisure activities. The evaluation has addressed the introduction and implementation of the leisure card scheme in the 12 municipalities that have had the scheme up to fall 2021.

The purpose of the evaluation has been to describe the characteristics of the introduction of the Leisure Card and assess what hinders and promotes good implementation and the extent to which the scheme contributes to increased participation of children and youth in organized leisure activities, especially those outside such activities. The evaluation has been intended to provide insight into general experiences from all the municipalities in the pilot and in-depth knowledge of the implementation through case studies in four selected municipalities. The data basis for the evaluation includes interviews with employees in the municipalities, those working in voluntary associations and other activity providers, and the parents of children and youth in the target group for the scheme. A survey has also been conducted among teams and associations, in addition to drawing on data from the Ungdata-surveys and other statistical sources.

The report first presents an analysis of the characteristics of the implementation across the 12 municipalities and then a case study of experiences among employees in the municipalities, among representatives of voluntary associations and other activity providers and among parents who have children and youth in the target group for the Leisure Card. The report also includes analyzes of changes in children's and youths' participation in organized leisure activities based on the Ungdata-surveys, in which selected municipalities participating in the pilot with leisure card schemes are compared with other, similar municipalities.

The main findings from the evaluation show that the factors that promote good implementation of the Leisure Card include:

- a municipal organization that ensures common understanding and efforts through interdisciplinary and cross-sectoral, as well as involvement and participation from children and young people

- opportunities for local adaptations in the organization and management of the Leisure Card in line with local needs in the municipality, voluntary sector and local communities
- an administrative framework and resources that allows for both strategic work with the inclusion of children and youth through the Leisure Card and practical efforts to increase the use of the scheme
- activity criteria that provide the opportunity to use the Leisure Card for participation in leisure activities that are perceived as relevant for the target group, and especially youth who do not find themselves comfortable in traditional organized activity
- means of allocating the Leisure Card that take into account user-friendliness, data security and privacy, but also the needs of municipalities and voluntary associations
- a broad and diverse marketing of the scheme, both through the regular and social media and other forms of promotion, through outreach activities in schools and other arenas for children and youth, and through the use of leisure guides and activity guides to bring children and youth into activity
- that interdisciplinary collaboration is facilitated with agencies such as NAV, child and family welfare service, health stations etc., to provide guidance in the use of the Leisure Card to families in a difficult situation and families with a minority background
- facilitation of dialogue and cooperation with voluntary associations and actors who offer leisure activities, in order to develop a broad range of leisure activities for children and youth and introduce them to activities through the Leisure Card.
- that solutions for the allocation of the Leisure Card must be arranged in a way that does not involve extra work and extra administration for those who work in voluntary associations or other organizations offer organized leisure activities
- that the Leisure Card is complemented by schemes for those who need extra support to cover participation fees, for example as a result of a particularly difficult family situation
- that existing measures in the municipalities are seen in connection with the Leisure Card, or at least contribute to supporting its objectives, for example by strengthening the framework conditions of the voluntary sector

The analyzes of the Ungdata-survey show that a majority of youth have heard of the leisure card scheme. The share who answer that they have used the scheme is close to 30 per cent in the municipalities where they have been asked about this. In terms of effect, there are not entirely clear results. In some municipalities, it seems that the scheme may have had a positive impact on participation, while in others we do not see any difference between the pilot municipalities and the municipalities that do not have the scheme. The analyzes are uncertain because we cannot rule out that there are other relevant factors, and should be interpreted with this in mind. Still, the results provide important indications that should be followed up in further research.

These findings also form the basis for a number of recommendations on how to design a possible national leisure card scheme in an accurate and efficient manner.

The findings in the evaluation and the experiences from the pilot of leisure card schemes provide important knowledge about both municipalities' and voluntary associations' work with the inclusion of children and youth in organized leisure activities.

Index terms

Leisure card, children and youth, participation, organized leisure activities, inclusion

1 Innledning

Denne rapporten presenterer resultatene fra følgeforskning på og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Arbeidet er gjennomført på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Bakgrunnen for evalueringen er at Bufdir på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet har iverksatt et forsøk med fritidskortordninger i utvalgte kommuner. Fritidskortet skal gi tilskudd til barn og unge fra 6 til fylte 18 år for å dekke deltakeravgifter i faste, jevnlig organiserte fritidsaktiviteter. Målet er at flere barn skal få mulighet til delta i slike fritidsaktiviteter.

I evalueringen har vi fulgt arbeidet med forsøket både ved å undersøke innføringen på tvers av alle kommunene i forsøket og gjennom en casestudie av fire utvalgte kommuner. For det første undersøker vi hva som hemmer og fremmer god innføring av Fritidskortet, basert på erfaringer fra kommunene, fritidstilbydere, foresatte og barn og unge. For det andre undersøker vi hvordan og i hvilken grad ordningen virker inn på barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. For det tredje vurderer vi med utgangspunkt i det samlede erfaringsgrunnlaget hvordan en mulig nasjonal fritidskortordning vil kunne innrettes på en treffsikker og effektiv måte.

Forsøket med fritidskortordninger

Forsøket med fritidskortordninger bygger på Solberg-regjeringens politiske plattform, Granavolden-plattformen, og Fritidserklæringen, som ble signert av regjeringen, KS og en rekke frivillige organisasjoner i 2016. Fritidserklæringen har som mål at alle barn og unge, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre barn. Barn og ungdom skal involveres i og ha innflytelse over sin lek og fritidsaktivitetene de deltar i. Erklæringen bygger på FNs konvensjon om barns rettigheter, spesielt artikkel 31 om barns rett til å delta i lek og fritidsaktiviteter.

Fritidskortet er en ordning for alle barn fra 6 til fylte 18 år der man kan få inntil 1 000 kroner i halvåret for å dekke deltakeravgift i faste, jevnlig organiserte fritidsaktiviteter. Ordningen er universell, men skal samtidig være særskilt rettet

mot å få utsatte unge som i utgangspunktet har lav deltakelse, til å ta del i faste, jevnlig fritidsaktiviteter. Forsøket med fritidskortordninger gjennomføres i utvalgte kommuner med siktemål om å høste erfaringer som kan benyttes som grunnlag for videre arbeid med en mulig nasjonal ordning.

De første forsøkene ble igangsatt i Arendal og Vadsø i 2019. Ti nye kommuner ble valgt ut til å delta fra høsten 2020, men i noen av disse gjaldt ordningen kun enkelte områder eller bydeler. Disse er Asker (sentrum), Fauske, Halden, Haugesund, Kvam, Namsos, Oslo (bydel Grorud), Skien (områdene Kongerød [Klyve], Gulset, Gimsøy og sentrum [Mæla]), Stor-Elvdal og Tromsø (områdene sentrum, Stakkevollvegen og Stakkevollan). Fra høsten 2021 deltok ytterligere tolv kommuner i forsøket. Disse er Drammen, Kautokeino, Kristiansund, Kvinesdal, Lillehammer, Modum, Råde, Sokndal, Stord, Bømlo, Fitjar og Volda. I tillegg ble også Fritidskortet høsten 2021 tildelt for hele kommunen der det tidligere bare var utvalgte områder som deltok (med unntak av Oslo), det vil si hele Asker, Skien og Tromsø.

I 2019 framgikk det av revidert nasjonalbudsjett at Arendal og Vadsø fikk delta i forsøksordningen. Kommunene som kom med i 2020, søkte alle selv om å være med, og de ble vurdert og valgt ut på bakgrunn av forhåndsdefinerte kriterier. I 2021 framgikk det av Prop. 1 S (2020–2021) fra BFD at kommunene Drammen, Kautokeino, Kvinesdal, Råde, Sokndal, Stord, Bømlo og Fitjar skulle delta, mens Bufdir etter søknader fra 2020 plukket ut Kristiansund, Lillehammer, Modum og Volda.

Kriteriene Bufdir la til grunn i sin utvelgelse av kommuner, handlet om at kommunene skulle ha ulik størrelse og ulikt antall barn i målgruppen, ha ulike erfaringer med lignende ordninger, ligge i ulike landsdeler, ha ulik andel barn i lavinntektsfamilier, ha ulik grad av erfaring med samarbeid med frivillig sektor og ha ulik kommuneøkonomi.

Rammene og føringer for forsøket

De økonomiske rammene for forsøket med fritidskortordninger var på 10 millioner kroner i 2019, økte til 60 millioner kroner i 2020 (hvorav 45 millioner gikk til kommunene) og ble til sist 180 millioner kroner i 2021 (hvorav 140 millioner kroner gikk til kommunene). Kommunene mottar et tilskudd på mellom 800 og 1 000 kroner per barn i målgruppen per halvår. De kommunene som bidrar med egen tilleggsfinansiering, mottar et høyere tilskudd per barn enn kommuner som ikke gjør det. Den lokale finansieringen må også gå til å dekke deltakeravgift.

I tillegg kan hver deltakerkommune søke om inntil en halv million kroner i halvåret til utviklingsmidler og administrasjon av prosjektet. Kommunen må selv dekke eventuelle kostnader til administrasjon utover det de mottar i tilskudd fra Bufdir.

Forsøket er et samarbeid mellom staten og kommunene. Overordnede rammer for forsøket er bestemt av Barne- og familiedepartementet, og Bufdir har ansvar for å følge opp innføringen i kommunene. Forsøkskommunene prøver ut lokale varianter av ordningen tilpasset føringene som ligger til grunn i forsøket. Disse er i tildelingsbrev til kommunene spesifisert som følger:

- Tilskuddsmidlene er øremerket fritidsaktiviteter for barn i alderen 6 til fylte 18 år og skal bidra til å dekke deltakeravgift til faste, jevnlig organiserte aktiviteter som gir mulighet for tilhørighet over tid.
- Administrasjonsmidler skal brukes til utvikling og administrasjon av prosjektet. Kommunene må selv dekke eventuelle kostnader til administrasjon utover det de mottar i tilskudd fra Bufdir.
- Kommunene velger selv hvordan den lokale kommunale finansieringen fordeles på barna i målgruppen. Lokal finansiering skal utelukkende gå til å dekke deltakeravgift, og ikke kostnader til utstyr, reiser eller lignende.
- Kommunen skal inngå samarbeid med, og tilrettelegge for, at andre aktører, som lokalt næringsliv, sosiale entreprenører og lignende, skal kunne bidra med midler til ordningen. I tillegg skal samarbeid med frivillig sektor stå sentralt i arbeidet.
- Barn og ungdom skal også involveres tidlig i utviklingsarbeidet. Det er opp til de enkelte kommunene å vurdere hvordan medvirkningen skal foregå.
- Kommunen skal videre sørge for å gjøre fritidskortordningen kjent i målgruppen (barn og unge i alderen 6 til fylte 18 år) og blant relevante aktører.
- Kommunene bør se arbeidet med forsøket i sammenheng med eventuelle andre eksisterende tiltak eller ordninger som skal bidra til økt deltakelse blant barn og unge.
- Forsøkskommunene skal selv finne egnede løsninger for tildeling av fritidskortmidler. Bufdir skal utvikle nasjonale komponenter som på sikt skal virke sammen med kommunenes løsninger, og som blant annet skal sikre datakvalitet, sikkerhet og personvern i en nasjonal ordning.

Det har utover disse kravene vært opp til kommunene selv å avgjøre hvordan Fritidskortet skal innrettes. Bufdir har utover det som er nevnt, ikke stilt noen krav til hvor ofte aktiviteter må gjennomføres, eller hva som skal være innholdet i dem. Det har heller ikke blitt lagt øvrige føringer på kommunenes organisering og administrasjon av forsøket.

Å finne løsninger for tildeling av fritidskortmidlene har også vært opp til kommunene selv i forsøket. Bufdir har fått i oppdrag fra departementet å utvikle en digital løsning med tanke på en framtidig nasjonal ordning. I løpet av prosessen er det skissert en mulighet for at utbetaling av midler til Fritidskortet i en nasjonal ordning kan skje sentralt, og ikke via kommunene.

Deltakerkommunene rapporterer om status til Bufdir. Høsten 2020 gav kommunene månedlige oppdateringer om framdriften i prosjektet, mens det våren 2021 ble gitt oppdateringer i april og juni. Videre har kommunene levert en framdriftsrapport i januar og august, hvor de har beskrevet sine løsninger for tildeling, kriterier og aktiviteter, samarbeid med lag og foreninger og bruk av lokal tilleggsfinansiering, samt tall for bruk av Fritidskortet. Arendal og Vadsø, som har hatt forsøket lenger enn de andre kommunene, har i tillegg utarbeidet egne rapporter for 2019. Bufdir har også arrangert samlinger med kommunene underveis i forsøket, og det har blitt ført en løpende dialog kommunene imellom og med Bufdir på Teams.

Bufdir har i sin oppfølging igangsatt ulike utredningsarbeider, deriblant utredning av digitale løsninger for Fritidskortet (Rossow mfl., 2019) og samfunnsøkonomisk analyse av fritidskortordninger (Bufdir, 2020). Det har også blitt gjennomført nullpunktsmålinger av barns deltakelse i fritidsaktiviteter i kommunene i oppstarten av forsøket (Halsos, 2019, 2020).

Oppdraget for evalueringen

Evalueringen og følgeforskningen har hatt til formål å gi kunnskap om innføringen og gjennomføringen i de kommunene som var med i forsøket med fritidskortordninger fra 2019 og 2020.

For det første skulle evalueringen vurdere hvilke faktorer som fremmer og hemmer en god innføring og gjennomføring av fritidskortordningen. Mer konkret skulle evalueringen vurdere betydningen av følgende: kommunal organisering, etablering og drift av fritidskortordningen, avgrensningen av aktiviteter, forvaltning og utbetaling av fritidskortet og ulike aktørers roller og

samarbeid (foresatte, barn og unge, frivillighet, næringsliv og andre og kommunene). I tillegg var det også ønskelig å belyse omfang og innretning av administrative kostnader og lokal tilleggsfinansiering samt prisutvikling på fritidsaktiviteter og tiltak mot prisøkning.

For det andre skulle evalueringen gi kunnskap om muligheter og barrierer for barns deltakelse og hvordan fritidskortet virker inn på barns deltakelse. Dette gjaldt spesielt med henblikk på om ordningen bidrar til å nå målsettingen om at flere barn og unge skal få mulighet til å delta i organiserte fritidsaktiviteter. Evalueringen skulle vurdere i hvilken grad ordningen blir benyttet, og hvem som bruker den, hva som hindrer barn fra deltakelse i fritidsaktiviteter, og hva som skal til for at barn og unge som i dag ikke deltar, faktisk skal benytte seg av ordningen.

For det tredje skulle evalueringen også vurdere andre relevante problemstillinger. Den har i denne sammenheng tatt for seg involveringen av barn og unge i kommunenes forsøk med Fritidskortet og øvrige innsatser i kommunen for inkludering av barn og unge (eksempelvis NAV-støtte, utlån av utstyr, transportordninger og åpne møteplasser). Brukernes egne erfaringer skulle legges til grunn som viktige kilder til kunnskap i gjennomføringen av alle deler av evalueringen. Erfaringer og opplevd virkning av tiltakene skulle innhentes fra foresatte, barn og unge, kommunene, frivillige organisasjoner og øvrige aktivitets tilbydere.

Til sist skulle evalueringen gi anbefalinger og peke på hvilke erfaringer som vil være viktige for en eventuell nasjonal utrulling av Fritidskortet. Med andre ord ble det i oppdraget lagt opp til en helhetlig analyse av erfaringsgrunnlaget fra de ovennevnte delene av evalueringen. Evalueringen skal på bakgrunn av dette være del av kunnskapsgrunnlaget når Bufdir skal foreslå innretning på en nasjonal ordning etter endt forsøksperiode.

Problemstillinger og spørsmål

Med bakgrunn i evalueringsoppdraget undersøker vi følgende problemstillinger:

1. Hva kjennetegner innføringen av fritidskortordningen i forsøkskommunene?
2. Hvilke erfaringer har de ulike brukerne – kommuner, arrangører, foresatte og barn og unge – med fritidskortordningen?

3. I hvilken grad bidrar fritidskortet til at flere barn og unge får mulighet til å delta i organiserte fritidsaktiviteter?
4. Hvilke faktorer fremmer og hemmer god innføring og gjennomføring av fritidskortordningen?
5. Hvordan kan en nasjonal fritidskortordning innrettes på en treffsikker og effektiv måte?

Gjennom disse problemstillingene setter evalueringen for det første søkelys på selve innføringsprosessen: Hvordan organiseres arbeidet med å innføre Fritidskortet? Hva kjennetegner forvaltningen av ordningen, hva er omfanget av administrasjonskostnadene, og hvordan innrettes den lokale finansieringen? Hvilke typer fritidsaktiviteter inngår, og hvilke aktører samarbeides det med? Hvordan rekrutteres barn og unge til ordningen? Hvilke (digitale) løsninger for tildeling av Fritidskortet har kommunene valgt? Hvordan henger ordningen sammen med eksisterende tiltak på området? Hvilke tiltak har blitt gjort for å hindre stigmatisering av utsatte barn og unge som bruker fritidskortordninger og/eller lokal finansiering?

Videre retter evalueringen et blikk på samarbeidet mellom kommunale, frivillige og andre aktører og involveringen av barn og unge i kommunenes forsøk med fritidskort. Hvilke erfaringer har fritidstilbydere, som frivillige lag og foreninger, gjort seg med Fritidskortet? Hva skaper godt samspill mellom ulike typer offentlige, private og frivillige aktører? Hvordan sikrer man barn og unges deltakelse og medvirkning i utformingen av ordningen? Hva hindrer eventuelt samarbeid og medvirkning?

Evalueringen ser også Fritidskortet fra et brukerperspektiv. Hvordan opplever foresatte og deres barn og ungdom bruken av Fritidskortet? I hvilken grad når ordningen ut til grupper av barn og unge som er underrepresentert i organiserte fritidsaktiviteter? Hva hindrer eventuelt barn og unge fra deltakelse i fritidsaktiviteter, og hva skal til for at barn og unge som i dag ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter, faktisk skal benytte seg av ordningen? Har ordningen uintenderte virkninger på barn og unges deltakelse? Har andelen unge som deltar i organiserte fritidsaktiviteter, økt etter innføringen av fritidskortordningen i forsøkskommunene?

Problemstillingene danner til sist grunnlag for en overordnet analyse av hva som hemmer og fremmer god innføring av Fritidskortet, og virkninger av ordningen på barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter.

Evalueringen sikter på bakgrunn av dette mot å gi anbefalinger til hvordan en nasjonal ordning kan innrettes på en treffsikker og effektiv måte.

Rapportens oppbygning

Rapporten er bygget opp på følgende måte: I kapittel 2 redegjør vi for eksisterende kunnskap om barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, betydningen av familieøkonomi som barriere for deltakelse og perspektiver på inkludering i frivilligheten. Vi diskuterer også Fritidskortet i lys av perspektiver på universalisme og selektivisme fra velferdsforskning, og går gjennom tidligere forskning på fritidskortordninger og lignende tiltak.

Kapittel 3 beskriver rammene for evalueringen og data- og metodegrunnlaget. Datagrunnlaget for evalueringen omfatter casestudier av fire kommuner (Haugesund, Skien, Stor-Elvdal og Vadsø), der vi har gjort intervjuer med ansatte i kommunene, ansvarlige i lag og foreninger og blant andre arrangører og foresatte til barn og unge i målgruppen for ordningen. I tillegg har det også blitt foretatt intervjuer med prosjektledere i de øvrige kommunene. Det har også blitt gjennomført en undersøkelse blant lag og foreninger, i tillegg til at det er trukket på data fra Ungdata-undersøkelsene og andre statistiske kilder.

I kapittel 4 presenterer vi nøkkeltall om og beskriver kjennetegn og utfordringer knyttet til barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i alle de tolv kommunene som var med i fritidskortforsøket i 2019 og 2020. Dette følges i kapittel 5 opp med en deskriptiv analyse av kjennetegn ved innføringen og organiseringen av Fritidskortet i de ulike kommunene. Denne analysen baserer seg på intervjuer med prosjektlederne i kommunene og statusrapportene som kommunene har levert til Bufdir.

Kapittel 5 tar for seg første del av casestudien, som omfatter erfaringer til kommunalt ansatte i de fire casekommunene. Vi undersøker her erfaringer underveis i innføringen av Fritidskortet, organiseringen i kommunene, forvaltning, drift og ressursbruk, tverretattlig samarbeid i kommunene, medvirkningsprosesser, anskaffelse og utvikling av løsninger for tildeling av Fritidskortet, kriterier for aktiviteter i ordningen, informasjonsarbeid og rekruttering, erfaringer med bruk av lokal finansiering og samspill mellom Fritidskortet og andre ordninger.

I kapittel 6 vender vi søkelyset mot erfaringer blant aktivitetstilbyderne i de fire casekommunene. Her undersøker vi endringer ved fritidstilbudet i kommunene i

forsøksperioden, rekruttering av barn og unge til aktiviteter, tilbydernes rolle i markedsføringen av ordningen, utfordringer med å nå ut til barn og unge som står utenfor organiserte aktiviteter, erfaringer med løsninger for tildeling av fritidskortmidler og samarbeid med kommunen.

Kapittel 7 presenterer deretter erfaringene til foresatte til barn og unge som er i målgruppen for Fritidskortet. Vi ser nærmere på hvordan de fikk informasjon om Fritidskortet, hvilken rolle Fritidskortet spiller i valg av fritidsaktiviteter, økonomi som barriere for deltakelse, erfaringer med å få tilgang til og ta i bruk ordningen, betydningen av Fritidskortet for barnas deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, hvilke andre behov for støtte man har utover det Fritidskortet dekker, samt forslag til forbedringer av ordningen.

Kapittel 8 og 9 presenterer de kvantitative analysene som er gjennomført som del av evalueringen. Dette omfatter for det første en deskriptiv analyse av en spørreundersøkelse til lag og foreninger som tilbyr organiserte fritidsaktiviteter for barn og unge i de fire casekommune. Videre gjøres det en analyse av kjennskap til Fritidskortet og betydningen av ordningen for barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter, basert på data fra Ungdata-undersøkelsene.

I kapittel 10 sammenfatter vi de kvalitative og kvantitative funnene i en helhetlig analyse, der vi diskuterer hva som hemmer og fremmer god innføring av Fritidskortet, og virkninger av ordningen på barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. På bakgrunn av evalueringen gir vi også våre anbefalinger til hvordan man kan innrette en mulig nasjonal fritidskortordning på en effektiv og treffsikker måte.

2 Tidligere forskning og perspektiver

I dette kapittelet redegjør vi først for foreliggende kunnskap om barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i Norge, betydningen av familie-økonomi som barriere for slik deltakelse og tiltak for inkludering av barn og unge i frivilligheten. Deretter diskuterer vi Fritidskortet som et tiltak for å gi flere barn og unge mulighet til å delta i organiserte fritidsaktiviteter, sett i lys av teorier om universelle og selektive tiltak fra velferdsforskningen. Med bakgrunn i tidligere forskning om fritidskortordninger drøfter vi videre faktorer som kan ha betydningen i innføringen og bruken av Fritidskortet.

Barn og unges deltakelse i organisert fritid

Organiserte fritidsaktiviteter viser til aktivitet som har til felles at de er styrt eller tatt initiativ til av voksne, at de samler grupper av barn og ungdommer, og at de avholdes regelmessig (Mahoney, Eccles & Larson, 2004). De innebærer gjerne betaling av kontingent eller deltakeravgift og forutsetter i mange tilfeller frivillig innsats fra foreldre og foresatte. For barn og unge er deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter viktig som kilde til lek og glede, opplevelse av fellesskap og tilhørighet og mestring. Gjennom å delta i aktivitetene tilegner de seg også ferdigheter som kan være nyttige på andre arenaer og senere i livet (Sichling & Plöger, 2018; Bartko & Eccles, 2003).

Ungdata-undersøkelsene viser at ni av ti barn og unge på ungdomsskolen og i videregående skole har vært med i en organisasjon, klubb eller forening etter at de fylte ti år (Bakken, 2021). I underkant av 70 prosent på ungdomstrinnet og rundt 50 prosent i videregående er med på faste fritidsaktiviteter (Bakken, 2020). Det henger blant annet sammen med frafall i overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole. Basert på Ungdata junior finner Løvgren og Svagård (2019) også at 80 prosent av barn mellom ti og tolv år er med på denne typen aktiviteter.

Det er videre forskjeller i deltakelsen mellom ulike typer av aktiviteter. Idrett er den mest populære aktiviteten. På ungdomstrinnet er 63 prosent aktive i idrettslag, mens det samme gjelder 40 prosent på videregående. Dette er mer enn dobbelt så mange som de som er aktive i fritidsklubb og ungdomshus, og nærmere tre ganger så mange som de som er med i musikkaktiviteter og religiøse

foreninger. En del er også aktive i sosiale, politiske og humanitære organisasjoner (Bakken, 2020). Frafallet i deltakelsen i tenårene er på sin side særlig markant innen foreninger som driver med idrett-, hobby- og fritidsaktiviteter. Dette har blant annet blitt knyttet til endringer i hva unge ønsker å bruke fritiden sin på etter hvert som de blir eldre (Bakken, Frøyland & Sletten, 2016).

Deltakelsen i organiserte fritidsaktiviteter har også en kjønnsdimensjon. Gutter er i større grad aktive i idrettslag enn jenter, mens jenter oftere deltar i kulturelle aktiviteter som kor, korps, orkester og musikk- og kulturskole (Bakken, 2018). Innenfor idretten finner man videre at gutter oftere driver med fotball og ski, og jentene håndball og turn (Reitlo, 2013). Studier tyder dessuten på at kjønnsdelingen i deltakelsen i organiserte fritidsaktiviteter forsterkes etter hvert som barna blir eldre. Disse forskjellene kan blant annet handle om normer, holdninger og praksis knyttet til kjønn (Seland, Persson & Eriksen, 2019).

Videre viser forskningen at det er forskjeller i deltakelse mellom unge med majoritetsbakgrunn og minoritetsbakgrunn (Friberg, 2005; Ødegård & Fladmoe, 2017; Ødegård, 2016). En nylig rapport viser for eksempel at ungdom med minoritetsbakgrunn i mindre grad deltar regelmessig i organiserte fritidsaktiviteter enn unge med majoritetsbakgrunn. Unntaket er ungdom som har foreldre født i Afrika. De deltar minst like ofte som ungdom uten innvandrerbakgrunn. Det er i tillegg større forskjeller mellom jenter og gutter blant ungdom med minoritetsbakgrunn enn mellom kjønnene blant de uten minoritetsbakgrunn (Jacobsen mfl., 2021).

Det kan være ulike forklaringer på hvorfor barn og unge *ikke* deltar i organiserte fritidsaktiviteter. I forskningen har det blant annet blitt pekt på forklaringer på både individ- og organisasjonsnivå. Dette omfatter alt fra barns uvillighet til å forplikte seg til faste aktiviteter (Bakken, 2017) og foreldres kjennskap til aktivitetene gjennom egen deltakelse og involvering (Ødegård, Bakken & Strandbu, 2016; Ødegård & Fladmoe, 2017) til manglende mangfolds- og inkluderingskompetanse i organisasjonene (Ødegård mfl., 2014) og normer, praksiser og holdninger blant de som driver og deltar i aktivitetene (Seland, Persson & Eriksen, 2019). En særlig viktig forklaringsvariabel er imidlertid også familieøkonomi (Hyggen mfl., 2018), som er særlig relevant med tanke på Fritidskortet, og som vi ser nærmere på i det følgende.

Familieøkonomi som barriere for deltakelse

At familier er i en vanskelig økonomisk situasjon, kan gjøre at barna ikke får deltatt i sosiale sammenhenger (Sandbæk, 2004). Knapphet på økonomiske ressurser kan også føre til stress og konflikt i familien, noe som reduserer foreldrenes evne til å følge opp barnas aktiviteter på fritiden, i skolen og på andre arenaer (Mayer, 1997). Riktignok trenger det ikke å være slik at barnefamilier i lavinntekt opplever større levekårsutfordringer enn andre (Frønes, 2017), men man kan likevel bli nødt til å prioritere bort noen typer utgifter i husholdningen. Det kan for eksempel bety at de ikke opplever å ha råd til å betale for barnas deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. For barn og unge kan eksklusjon fra fritidsaktiviteter få negative følger i form av opplevelse av utenforskap og stigmatisering i relasjonen til jevnaldrende (Sletten, 2010).

Barstad og Sandvik (2015) finner for eksempel at rundt 2 prosent av alle barnefamilier med barn på opptil 15 år ikke har råd til å delta i regelmessige fritidsaktiviteter. Andre studier viser videre at foreldres sosioøkonomiske ressurser har betydning for om ungdom er med i organiserte fritidsaktiviteter, og hvor ofte de er med (se f.eks. Jacobsen mfl., 2021).¹ Blant de som er med i organiserte fritidsaktiviteter, er det også slik at ungdom fra lavere sosiale lag slutter tidligere i løpet av ungdomstiden, mens ungdom fra høyere sosiale lag fortsetter lenger ut i tenårene (Bakken, Frøyland & Sletten, 2016).

De sosiale forskjellene i fritidsdeltakelsen til barn og unge varierer mellom ulike aktiviteter. Bakken (2019b) finner for eksempel at «det er fem ganger så mange blant ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status som aldri har vært med i organisert idrett, og dobbelt så mange som har sluttet før de begynner med ungdomsidrett». Økonomi har vist seg å ha særlig betydning for idrettsdeltakelse, og betydningen av økonomiske ressurser ser dessuten ut til å være svakt økende over tid (Jacobsen mfl., 2021). I kor, korps og orkester og i musikk- og kulturskoler er det på sin side rundt dobbelt så mange unge fra familier med høy sosioøkonomisk status som deltar, sammenlignet med unge fra familier med lav sosioøkonomisk status (Bakken mfl., 2016).

Også når det gjelder å forklare deltakelse blant unge med minoritetsbakgrunn, ser man at familieøkonomi spiller inn (Strandbu & Bakken, 2007; Eimhjellen & Arnesen, 2018). Ungdom fra høyere sosiale lag og ungdom med majoritetsbakgrunn er oftere medlemmer i idrettslag enn det ungdom fra lavere sosiale lag og ungdom med minoritetsbakgrunn er (Myrli & Mehus, 2015). En analyse av

¹ *Sosioøkonomiske ressurser* er et samlebegrep som viser til økonomiske ressurser som inntekt, eierskap og formue, kulturelle ressurser som utdanning, kunnskap og kompetanse og sosiale nettverk, vennskap og tilknytninger (Jacobsen mfl., 2021).

ungdoms regelmessige deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter viser at dersom minoritetsunge hadde hatt samme nivå når det gjelder foreldrenes sosioøkonomiske status, og lik sannsynlighet for bosted som ungdom med majoritetsbakgrunn, hadde deltakelsen faktisk vært like høy eller høyere blant minoritetsunge (Jacobsen mfl., 2021).

Hva forklarer slike forskjeller i barn og unges deltakelse? For det første vokser flere barn enn før opp i husholdninger med lavinntekt i Norge. Lavinntekt er et relativt fattigdomsmål,² hvor fattigdom defineres ved mangel på ressurser til å tilfredsstille de samme behovene, delta i de samme aktivitetene og ha de samme levekårene som er vanlig i befolkningen ellers (Fløtten mfl., 2014). Andelen barn under 18 år med vedvarende lav husholdningsinntekt økte fra 4,0 prosent i 2000 til 7,6 prosent i 2011 og 11,7 prosent i 2019 (Epland & Normann, 2021; Østhus & Nielsen, 2020). Noe av forklaringen kan være at det har skjedd en økning i medianinntekten i befolkningen, slik at det henger sammen med hvordan man måler lavinntekt. Når medianinntekten øker, vil det også bli flere som blir definert som å være i lavinntektsgruppen (Kristofersen, 2019).

Samtidig tyder forskningen på økende sosiale forskjeller i det norske samfunnet. Fra forskningen vet vi at særlig barn av enslige forsørgere, barn med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn, barn i store familier, barn av foreldre med lav utdanning og barn i hushold med lav yrkesdeltakelse har risiko for fattigdom (Fløtten & Grødem, 2014). Økningen i andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt kan henge sammen med at man ikke har klart å etablere tiltak for å redusere den sosiale ulikheten (Kristofersen, 2019).

Kostnadsnivået i de organiserte fritidsaktivitetene kan være en annen forklaring. Det påvirker foresattes mulighet til å betale for nødvendige avgifter og utstyr. Det vil da være en direkte effekt av familiens økonomiske situasjon. Økonomiske kostnader har særlig blitt pekt på som en barriere for deltakelse i idretten, hvor både medlemskontingent, deltakeravgifter og krav til utstyr ofte er omfattende. En nylig undersøkelse viser for eksempel at mange foreldre opplever kostnadsnivået i idretten som unødig høyt (Svensgaard, 2020). Det kan også være noe av forklaringen på at de sosioøkonomiske forskjellene er større i idretten enn i andre aktiviteter (Andersen & Bakken, 2019). Mye tyder dessuten på at de

2 Det er vanlig å definere lavinntekt som husholdninger hvor inntekten per forbruksenhet ligger under 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Inntekt per forbruksenhet er presisert fordi man for å kunne sammenligne husholdninger av ulik størrelse og sammensetning justerer husholdningens samlede inntekt etter skatt ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer. Husholdningsinntekten fordeles da likt ut på alle husholdningsmedlemmer ved hjelp av forbruksvekter. Medianinntekt er inntekten til den personen som befinner seg midt i fordelingen når inntektene til alle personer i befolkningen er sortert i stigende rekkefølge. Denne definisjonen av lavinntekt er den som er i bruk i både Norge og en rekke andre europeiske land (Statistisk sentralbyrå, 2021).

økonomiske kostnadene øker etter hvert som barna blir eldre. For eksempel peker Strandbu mfl. (2017) på at økte krav til utstyr og foreldreinnsett og økt profesjonalisering i overgangen til ungdomsidretten er utfordringer som virker mot ideen om et mest mulig inkluderende fritidstilbud.

Videre henger kostnadsnivå sammen med rammene til organisasjoner, lag og foreninger som driver aktiviteter for barn og unge. Økonomiske rammevilkår er én faktor, i form av økonomisk støtte fra det offentlige og private og tilgang på lokaler og anlegg (Arnesen, 2019; Erdvik & Ervik, under publisering 2022). På den annen side kan det handle om strukturer i organisasjonene og om man har tiltak og praksiser for å redusere kostnadsnivået i aktivitetene. Erdvik og Ervik (2021) viser i en studie av inkluderingsarbeidet i frivillige organisasjoner at de som arbeider i frivilligheten, er bevisst på familieøkonomi som barriere for deltakelse. Noen lag og foreninger subsidierer for eksempel medlemskap og deltakelse for barn og unge fra familier som ikke har råd til å betale. Det pekes samtidig på at det er utfordrende for de frivillige som driver aktiviteten, å identifisere de barna og ungdommene som har behov for ekstra støtte.

Faktorer som ikke direkte er knyttet til økonomi og kostnader, kan også spille en rolle, slik som organisasjonskultur, organisasjonskapasitet og ressurser, rollemodeller og ildsjeler og tilgang til lokale nettverk (Ødegård mfl., 2012; Ødegård mfl., 2014). Studier viser for eksempel at viktige barrierer for minoritetsdeltakelse blant annet omfatter språkbarrierer, manglende representasjon i ledelsen av organisasjonen og det at minoriteter møter en fremmed norsk organisasjonskultur (Loga, 2011; Ødegård, 2010). Organiserte fritidsaktiviteter er samtidig i stor grad tuftet på frivillig dugnadsarbeid, noe som også legger begrensninger på mulighetene for å arbeide strategisk og praktisk med inkludering.

Fritidskortet i et sosialpolitisk perspektiv

Fritidskortet har som mål å bidra til at flere barn skal få mulighet til delta i faste, jevnlig organiserte fritidsaktiviteter, uavhengig av foreldrenes økonomiske og sosiale posisjon, ved å gi støtte til å dekke deltakeravgift i slike aktiviteter. Med andre ord søker ordningen å bygge ned barrieren som familieøkonomi potensielt kan utgjøre for barn og unges deltakelse. Samtidig er Fritidskortet ikke en behovsprøvd ordning som kun retter seg mot familier som ikke har råd til å betale for deltakelse i aktiviteter, men er i stedet en ordning som alle barn og unge fra 6 til fylte 18 år kan benytte seg av.

I velferdsforskningen skiller man gjerne mellom universelle og selektive tiltak. Universelle tiltak kjennetegnes ved at de er tilgjengelige for hele befolkningen og ofte tildeles som sosiale rettigheter. Selektive tiltak er til sammenligning rettet mot bestemte grupper og gir større rom for skjønn i vurderingen av verdigheten og behovet til mottakerne (Marshall, 1950; Titmuss, 1976). Ofte definerer man universelle tiltak ut fra tre kriterier: personkrets (alle kan motta godene i tiltaket), tildelingskriterier (reglene er de samme for alle) og utmålingskriterier (alle mottar det samme) (Øverbye, 2018). Fritidskortet må etter en slik forståelse også defineres som en universell ordning: De fleste barn og unge kan motta støtte, de samme kriteriene gjelder for alle, og beløpet som tildeles, er det samme for alle mottakerne.

De skandinaviske velferdsstatene blir regnet for å være særlig kjennetegnet av universalisme (Esping-Andersen, 1990). Et mye brukt eksempel på et universelt velferdsgode er i denne sammenheng retten til barnetrygd. I litteraturen pekes det på at universelle ordninger er populære, blant annet fordi de appellerer til en større del av befolkningen fordi flere kan nyte godt av dem, og de oppfattes også som å gi en mer rettferdig fordeling av goder og byrder (Korpi & Palme, 1998; Skocpol, 1991; Rothstein, 1998). Det har også blitt trukket fram at de som har lav inntekt, må betale mindre for å få tilgang på godet enn de med høy inntekt (innenfor et progressivt skattesystem) (Rothstein, 2001).

Som et sosialpolitisk tiltak har ett argument for universelle goder vært at man unngår stigmatisering av mottakerne. Med selektive ordninger vil det være en risiko for at det å motta et sosialhjelpsgode markerer at man er vanskeligstilt, mens et universelt gode går til alle uavhengig av økonomisk eller sosial situasjon. Nettopp dette argumentet, om at universelle ordninger motvirker stigmatisering, står sentralt i Fritidskortet. I tillegg kan et universelt tiltak anses som et gode i seg selv, for eksempel ved at alle barn og unge i Norge skal motta dette velferdstilbudet. I dette tilfellet understrekes det at organiserte fritidsaktiviteter er for alle. Et økonomisk insentiv som fritidskortet vil ha betydning også for de som ikke har dårlig råd. Videre har det blitt argumentert for at man ved universelle tiltak unngår «fattigdomsfeller», det vil si en prosess hvor mottakeren blir avhengig av godet uten at det bidrar til endring i dennes økonomiske situasjon (Lorentzen, 2010).

Det som på sin side har vært argumentene for selektive goder i form av for eksempel behovsprøvede tiltak, er en antakelse om at de er mer treffsikre ved at de rettes inn mot de som har et faktisk behov. At de gir større rom for skjønn, gjør også at tiltaket kan tilpasses målgruppen og mekanismene som gjør at man har behov for hjelp (Øverbye, 2018). Fra et økonomisk perspektiv vil det også være rimeligere å finansiere selektive ordninger, ettersom de ikke går til hele

befolkningen. Samtidig kan det være mer utfordrende å sikre legitimitet for selektive tiltak, fordi også de som ikke mottar godet, bidrar til å finansiere det. Et annet poeng i tilknytning til selektive ordninger er at subsidieringstiltak (for eksempel subsidiert barnehage tilbud eller fritidsaktivitet) ikke vil endre andelen i lavinntekt eller fattigdom (Hyggen mfl., 2018; Kristofersen, 2019), jamfør argumentasjonen knyttet til «fattigdomsfeller».

Mange av disse perspektivene gjenfinner vi i fritidskortordningen, og spesielt gjelder det spenningen mellom det universelle og selektive (Arnesen mfl., 2021). Samtidig er Fritidskortet også et interessant tiltak i et historisk perspektiv. For det første tar det utgangspunkt i ulike lokale kommunale ordninger og er slik i tråd med hvordan både kommuner og frivillige organisasjoner har hatt en pionerrolle i utviklingen av velferdsordninger som senere har videreutviklet seg og blitt deler av offentlig nasjonal politikk og ansvarsområde. Slike utviklingslinjer finnes på mange områder fra pensjoner til ulike deler av helse- og omsorgssektoren (Ervik & Hatland, 2008; Grindheim, 1991; Hatland, 1987; Nagel, 1991). Frivilligheten anses dessuten i dag som stadig viktigere som samarbeidspartner for kommunene, også i gjennomføringen av fritidskortordninger (Trøttestad mfl., 2020).

For det andre reiser Fritidskortet et spørsmål om forholdet mellom økonomisk behovsprøvde fritidskortlignende ordninger på lokalt nivå og nasjonale universelle ordninger. På denne måten tematiserer det også et historisk gjennomgangstema i utviklingen av velferdsstaten, nemlig forholdet mellom selektive, økonomisk behovsprøvde ordninger og universelle ordninger, med tilhørende argumentasjon og begrunnelser for den ene eller andre løsningen. Skal ytelser gå til de som trenger det mest, eller skal ytelsene gå til alle? Argumentasjon for den første tilnærmingen har vært at ytelsene da blir mer treffsikre og kan løfte grupper ut av fattigdom, og samtidig at man unngår store offentlige utgifter. Tilhengere av universelle løsninger har argumentert for at ved å ha ytelser som går til alle, unngår man stigmatisering av enkeltgrupper og et skille mellom «dem» og «oss». Universelle ytelser gir ifølge tilhengerne et sterkere grunnlag for viljen til å betale skatt, fordi alle får noe igjen for det de betaler inn (se f.eks. Hatland, 1992; Kildal & Kuhnle, 2005; Rothstein, 1994 for en grundigere drøfting av selektive vs. universelle velferdsordninger).

Eksisterende kunnskap om fritidskortordninger

Det eksisterer lite forskningsbasert kunnskap om fritidskortordninger. I flere land har man likevel etablert fritidskortordninger for barn og unge og andre målgrupper, deriblant Island, Storbritannia og New Zealand. Spesielt det

kommunale fritidskortet i Reykjavik på Island (Frístundakortið) har vært en viktig modell for fritidskortordningen som prøves ut i Norge. Erfaringen fra studiene som eksisterer av disse ordningene, viser at de er viktige for å sikre inkludering i fritidsaktiviteter, men også at det kan være utfordringer med økonomien og å opprettholde det sosiale formålet (Collins & Kennett, 1998; Stensrud, 2004). Collins (2011) finner for eksempel at de mest effektive ordningene er de som har en klart definert målgruppe, og som tilbyr et bredt utvalg av idretts-, kultur- og fritidsaktiviteter.

En nasjonal kartlegging av lokale fritidskortordninger (som aktivitetskort, opplevelseskort og kulturkort) i Norge viser at rundt 20 prosent av kommunene har fritids- eller aktivitetskortordninger. Ni av ti har målrettede ordninger som retter seg mot barn og unge med særlig sosiale eller økonomiske behov, det vil si ordninger som ikke er universelt innrettet (Svensgaard, 2019). Slike ordninger skiller seg dermed fra fritidskortordningen som er gjenstand for denne evalueringen. Likevel peker kartleggingen på flere relevante forhold: Samarbeid internt i kommunen og med eksterne aktører, som frivilligheten og lokalt næringsliv, er avgjørende for å lykkes med slike ordninger. Lokal forankring, langsiktighet og bredde i utvalg av aktiviteter kan være viktig. Det framheves også som viktig at ordningene er fleksible og ubyråkratiske, og at de ikke er for arbeidskrevende for de involverte partene. Sentrale utfordringer er å identifisere hvilke barn som har størst behov for ordningen, kommunenes økonomiske handlingsrom og risikoen for stigmatisering av brukerne.

En samfunnsøkonomisk analyse av en nasjonal fritidskortordning gir også noen perspektiver på nyttevirksomheter av ordningen og kostnader ved den (Bufdir, 2020). Blant annet blir det pekt på at fritidskortordningen kan bidra til økt deltagelse og ha virkninger som for eksempel økt fysisk aktivitetsnivå, flere relasjoner med andre barn, økte ferdigheter og større voksenettverk. Man ser videre for seg at kommunale og statlige tjenester kan oppleve bedre kvalitet på arbeidet med inkludering av barn og unge som følge av ordningen og dens digitale løsninger, samtidig som frivilligheten styrkes og tilbydere av fritidsaktiviteter kan få bedre økonomi. Det vises også til flere mulige kostnadsvirkninger, blant annet ved at tiltakene omfatter kostnader til utvikling, drift og forvaltning, kostnader til digital løsning for staten og dessuten kostnader til administrasjon og innkjøp av digital løsning for kommunene. I tillegg kan ordningen også medføre økte kostnader for familiene og for fritidstilbydere i forbindelse med søknad og registrering.

Fra de utredningene som er gjort, er det også noen mer spesifikke problemstillinger som løftes fram i forbindelse med fritidskortordningen: For det første

er det et spørsmål om hva en universell innretning betyr for ordningen. I den samfunnsøkonomiske analysen vises det til at det er dyrere og mer krevende å gjennomføre den universelle innretningen, men at den også gir bredere virkninger når det gjelder å føre barn og unge inn i aktivitet. En fordel med mer målrettede tiltak kan på sin side være at det krever mindre ressurser å gjennomføre dette, men samtidig er det usikkert om det i tilstrekkelig grad reduserer samfunnsproblemet (Bufdir, 2020). Et viktig spørsmål er også i hvilken grad de aktuelle løsningene er innrettet slik at man unngår stigmatisering og kan ivareta brukernes opplysninger på en måte som ivaretar personvernet. Med mer målrettede tiltak mener man at risikoen for stigmatiserende virkning også blir større (i tråd med de perspektivene vi drøftet ovenfor), mens man med en universell innretning motvirker en slik tendens (Bufdir, 2020).

Et annet spørsmål gjelder digitale løsninger for fritidskortordningen. I en utredning av mulige løsninger skisserer Rossow mfl. (2019) fem mulige konsepter. Grunnmodellen innebærer at midlene tildeles direkte fra myndighetsnivå til tjenestetilbyder uten at brukerne er involvert. Et alternativ til dette er en samtykkebasert modell der de ser for seg at barna og deres foresatte selv disponerer midlene. En tredje modell er en kontobasert løsning, der midler fra Fritidskortet kan settes inn sammen med bidrag fra andre givere og støtteordninger. Den fjerde modellen de trekker fram, er en sentral portalløsning som gir informasjon om aktiviteter og mulighetene for påmelding og betaling. Til sist er en mulig løsning å la det være opp til kommunene å utvikle egne løsninger. De ulike konseptene har ulike implikasjoner med hensyn til kostnader og hvilke aktører som skal bære dem.

I tillegg til forskning på fritidskortordninger finnes det også studier av andre typer tiltak for å øke barn og unges deltakelse. Et særlig relevant bidrag er den pågående studien av satsingen «Idrett for alle i Oslo», som Solstad og Bakken (2020) gjennomfører. Denne satsingen har som mål å oppnå økt og mer mangfoldig idrettsdeltakelse blant barn og unge i Oslo. Solstad og Bakken har funnet at en effektiv iverksettelse forutsetter at det ikke er arbeidskrevende for de involverte partene, hverken for de som gir eller får støtte. Videre bør man unngå at denne typen ordninger oppleves som stigmatiserende for brukerne av ordningen, og at de legges opp på en måte som gjør at de som drifter aktivitetene, ikke får innsyn i sensitive opplysninger om barna og familien. De påpeker også faren for at fritidsaktivitetstilbyderne kan utnytte ordningen ved å sette opp medlemsavgiften, og at prisnivået øker som følge av dette.

3 Data og metode

I dette kapitlet redegjør vi for rammeverket for evalueringen og metoder og datagrunnlag. Evalueringen omfatter et opplegg som har hatt til hensikt å gi innsikt i generelle erfaringer fra alle kommunene i forsøket og dybdekunnskap om innføringen og gjennomføringen, ved casestudier i fire utvalgte kommuner. Datagrunnlaget i evalueringen omfatter intervjuer med ansatte i kommunene, ansvarlige i lag og foreninger og blant andre arrangører og foresatte til barn og unge i målgruppen for ordningen. Det har også blitt gjennomført en undersøkelse blant lag og foreninger, i tillegg til at det er trukket på data fra Ungdata-undersøkelsene og statistikk fra Statistisk sentralbyrå.

Rammeverket for evalueringen

I evalueringslitteraturen skilles det mellom resultat- og prosessevalueringer. Resultatevalueringer søker å fastslå hvorvidt og i hvilken grad målene med et tiltak nås, mens hensikten med prosessevalueringer er å gi innsikt i hvordan tiltaket utvikler seg, og hvorfor det blir som det blir. Evalueringer kan også være formative, som betyr at evalueringen skal bidra til å forbedre tiltaket ved at kunnskap tilbakeføres til gjennomføringsprosessen (Sverdrup, 2014). Sagt på en annen måte dreier prosessevalueringer seg om å følge gjennomføringen av et tiltak over tid for å skape innsikt, forståelse og læring, mens resultatevalueringer dreier seg om å si noe om effekten av tiltaket (Baklien, Pape, Rossow & Storvoll, 2007). Disse to formene for evalueringer skiller seg også fra hverandre metodologisk. I resultatevalueringer brukes ofte en kvantitativ tilnærming, da hensikten er å påvise statistisk målbare sammenhenger mellom et tiltak og effekten av dette. Til sammenligning bygger prosessevalueringen som regel på en mer kvalitativ tilnærming, hvor man gjennom intervjuer, observasjon og dokumentanalyser undersøker ulike aktørers handlinger og interaksjon i gjennomføringen av et tiltak.

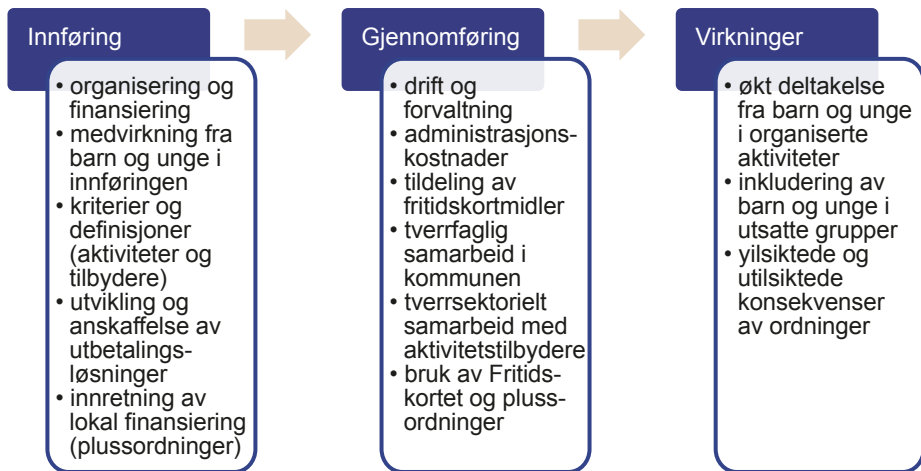
Evalueringen av forsøket med fritidskortordninger har vært utformet som en formativ, kunnskapsbasert prosessevaluering, der vi har fulgt innføringen og gjennomføringen av forsøket over tid. Et sentralt moment har vært å bidra til innsikt og forståelse med utgangspunkt i erfaringene til ulike grupper – prosjektledere og ansatte i kommunene, lag, foreninger og andre tilbydere og foresatte, barn og unge. Erfaringene til disse ulike gruppene danner et læringsgrunnlag som vil kunne brukes til å videreutvikle arbeidet med ordningen.

Samtidig har evalueringen også hatt til hensikt å si noe om i hvilken grad ordningene virker inn på barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Evalueringen har på denne måten også elementer av en resultatevaluering.

Evalueringens design

Evalueringen har for det første hatt som siktemål å identifisere faktorer som fremmer og hemmer god innføring og gjennomføring av Fritidskortet, ved å sammenligne innretningen av og erfaringer med ordningen i forsøkskommunene. For det andre har den hatt til formål å undersøke betydningen av Fritidskortet for barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Figur 1.1 viser vurderingspunktene som danner utgangspunkt for å undersøke disse problemstillingene.

Figur 1.1 Delelementer og vurderingspunkter i innføringen og gjennomføringen av forsøket med fritidskortordninger

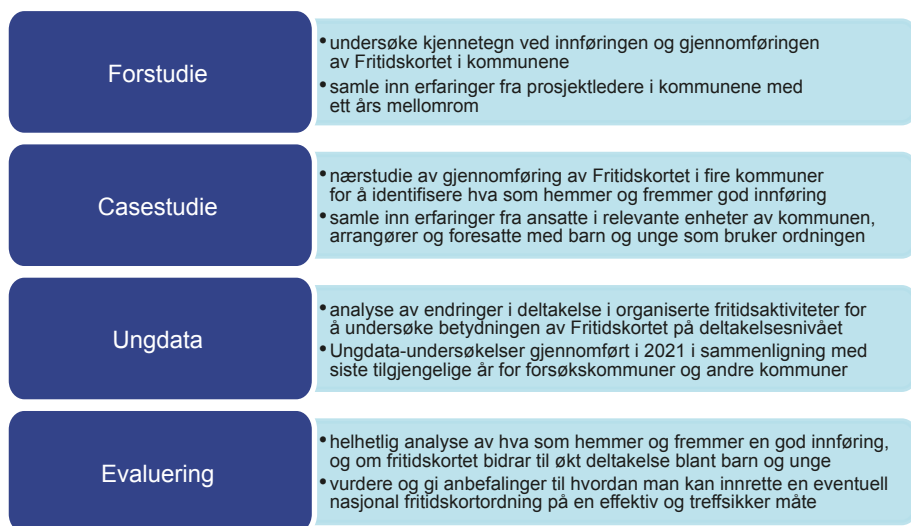
Disse punktene kan forankres i evalueringslitteraturen. Chen (2005) framhever for eksempel koordinering og styring, fordeling av ressurser og kompetansebygging. Videre er evnen til å etablere samarbeid med eventuelle partnere og det å forankre prosjektet i relevante deler av omgivelsene viktig. Dette er aspekter som overlapper med flere av de vurderingspunktene som ligger i evalueringsoppgaven: betydningen av kommunal organisering, etablering og drift av fritidskortordningen, avgrensningen av aktiviteter, forvaltning og utbetaling av Fritidskortet og ulike aktørers roller og samarbeid (foresatte, barn og unge, frivillighet, næringsliv og andre samt kommunene).

Et viktig spørsmål er i hvilken grad ordningen bidrar til at barn og unge som ikke allerede deltar i aktiviteter, får mulighet til dette. Siktemålet har vært å gi kunnskap om muligheter og barrierer for barns deltakelse og hvordan fritidskortet virker inn på barns deltakelse, spesielt med henblikk på om ordningen bidrar til å nå målsettingen om at flere barn og unge får delta i organiserte fritidsaktiviteter.

Delelementer i evalueringen

Opplegget for evalueringen har til sammen omfattet fire deler, som illustrert i figur 1.2.

Figur 1.2 Oversikt over delelementer i evalueringsopplegget

I den første delen ble det gjennomført en forstudie, hvor formålet var å undersøke den første fasen av innføringen og gjennomføringen av Fritidskortet i kommunene og å kartlegge eksisterende kommunal politikk og tiltak for inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter. Det ble i forstudien gjennomført intervjuer med prosjektledere i alle kommunene og en dokumentstudie av kommuneplaner og andre dokumenter samt innhentet relevant statistikk og andre data. Resultatene er publisert i en egen delrapport (Arnesen, Grødem, Ervik & Eimhjellen, 2021).

I den andre delen ble det gjort kvalitative casestudier av fire utvalgte forsøkskommuner for å undersøke nærmere gjennomføringen av forsøket med henblikk

på å identifisere faktorer som hemmer og fremmer god innføring. I denne delen ble lagt opp til innsamling av erfaringer fra både ulike kommunale aktører, fra lag, foreninger og andre arrangører og fra familier, barn og unge som bruker ordningen. Utvalget av casekommuner skulle reflektere variasjoner langs ulike dimensjoner. Som del av casestudien ble det også gjennomført en egen spørreundersøkelse om Fritidskortet blant lag og foreninger i kommunene.

I den tredje delen ble analyser av data fra Ungdata-undersøkelsen utført for å undersøke i hvilken grad det er endringer i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i forsøkskommuner sammenlignet med andre kommuner. Det ble også inkludert spørsmål om Fritidskortet i undersøkelsene i utvalgte kommuner.

I den fjerde delen gjennomførte vi en helhetlig analyse av hva som hemmer og fremmer god innføring av Fritidskortet, og en vurdering av om og i hvilken grad ordningen bidrar til økt deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, særlig blant barn og unge som ikke deltar fra før. Som del av denne helhetlige analysen gir vi også anbefalinger til hvordan en eventuell nasjonal fritidskortordning kan gjøres så treffsikker og effektiv som mulig.

Metoder og datagrunnlag

For å kunne gå mer i dybden på erfaringene med fritidskortordningene blant ulike brukergrupper – kommuner, frivillighet og foresatte, barn og familier – kombinerer vi dette med en casestudietilnærming. En casestudie er en empirisk undersøkelse som utforsker et fenomen i sin naturlige kontekst, der man gjerne tar i bruk flere datakilder ved triangulering av ulike metoder (Yin, 2018). Formålet med casestudiene er å gi «tykkere» beskrivelser av innføringen i ulike kommuner og gjøre sammenligninger for å identifisere faktorer som fremmer og hemmer god innføring av fritidskortordningen. Ved å studere hvordan erfaringene varierer mellom kommuner etter konteksten for innføringen, vil vi kunne trekke mer robuste konklusjoner om innføringen (Gerring, 2008).

Kommunene som ble valgt ut, var Haugesund, Skien, Stor-Elvdal og Vadsø. Utvelgingen av case blant forsøkskommunene sikret variasjon i geografi og størrelse, i tillegg til variasjoner etter kommunenes tilnærming til forsøket med fritidskortordningen.

Datakilder

De ulike delelementene i evalueringen baserer seg på ulike, men overlappende datakilder i form av kvalitative intervjuer med prosjektledere og andre i forsøkskommunene, med ledere og tillitsvalgte i lag og foreninger og andre tilbydere og med foresatte som har barn og unge i målgruppen for Fritidskortet. De kvalitative dataene komplementeres av kvantitative data og analyser, herunder surveyundersøkelse til lag og foreninger i casekommunene, analyser av Ungdata-undersøkelser og innsamling av statistikk fra Statistisk sentralbyrå.

Forstudie og oppfølgingsintervju

I første del av evalueringen ble det gjennomført korte semi-strukturerte intervjuer med prosjektledere i alle kommunene i den tidlige fasen av innføringen. Intervjuene dekket flere temaer, herunder organisering i kommunen, kriterier og aktiviteter, rekruttering av barn og unge til ordningen, utbetalingsløsninger for ordningen og generelle utfordringer og lærdommer så langt i gjennomføringen. Ettersom intervjuene var semi-strukturerte, ble de fleste temaene berørt i alle intervjuene, men i ulik rekkefølge og med ulik vektlegging alt etter hva som var relevant å følge opp. Det ble foretatt 12 intervjuer med til sammen 14 informanter, enten på telefon eller som digitale videosamtaler, i september 2020. Intervjuene ble tatt opp, og i tillegg ble det tatt grundige notater.

Det ble gjort nye intervjuer med prosjektlederen ett år senere. Formålet med intervjuene var å følge opp de innledende intervjuene for å undersøke hvilke erfaringer man hadde gjort seg gjennom innføringen. Intervjuene dekket de samme temaene som de innledende intervjuene. Det ble imidlertid lagt særlig vekt på endringer underveis i gjennomføringen og i hvilken grad og hvordan de nå hadde løst utfordringer som de hadde møtt tidligere. Disse oppfølgingsintervjuene ble gjennomført i september og oktober 2021.

Casestudier og dybdeintervjuer

Det ble for det første gjennomført dybdeintervjuer med ansatte i kommunene. Gjennom intervjuene siktet vi på å få bedre kunnskap om de vurderinger og beslutninger som tas i ulike deler av kommunen i innføringen av ordningen, og avdekke erfaringer med bruk av ordningen, samarbeid med relevante aktører og hvilken betydning fritidskortet har hatt for barnefamilier. Tabell 1.1 gir en oversikt over typer og antall informanter i ulike grupper.

Tabell 1.1 Oversikt over intervjuer i casestudien (total 26 individuelle intervjuer og 3 fokusgrupper)

	Kommune (antall: 9)	Aktiviteter (antall: 12)	Foresatte (antall: 8)
Haugesund (antall: 8)	Prosjektleder, NAV og flyktningtjenesten	Fokusgruppe: fotball, teater og menighet Intervju: svømming, mangfold og integrering	2 (kultur og idrett)
Skien (antall: 7)	Prosjektleder, NAV og skole	Fokusgruppe: håndball, basketball og kulturskole Intervju: svømming og korps	1
Stor-Elvdal (antall: 8)	Prosjektleder og barnevern	Intervju: fotball, ski, trening og kulturskole	3
Vadsø (antall: 6)	Prosjektleder og prosjekt-medarbeider (sosial entreprenør), oppvekst og levekår	Fokusgruppe: kampsport, friluftsliv og fotball Intervju: turn	2

Intervjuene i kommunene var semi-strukturerte. Det ble i alle intervjuene tatt utgangspunkt i en intervjuguide med temaer og spørsmål som var forberedt på forhånd. Sentrale temaer var status for forsøket, organisering, koordinering og ansvarsfordeling, utbetalingsløsning, kriterier og aktiviteter, informasjonsarbeid og rekruttering til ordningen, samarbeid med lag, foreninger og andre arrangører, samspill med eksisterende tiltak og bruk av lokal finansiering, medvirkning fra barn og unge samt dialogen med Bufdir. Hvert intervju hadde en varighet på rundt én time og ble gjennomført via telefon eller digital videosamtale.

Videre gjennomførte vi fokusgrupper og individuelle intervjuer med kontaktpersoner i lag og foreninger i kommunene. Formålet var å innhente erfaringer de har gjort seg med gjennomføringen av ordningen, særlig med henblikk på samarbeid med kommunen og hvordan dette har fungert. Kombinasjonen av fokusgrupper og individuelle intervjuer ble brukt for å lette rekrutteringen av informanter til studien i de aktuelle kommunene. Det hadde sammenheng med både utfordringer med å etablere kontakt med lag og foreninger og at det var vanskelig å få datoer og tidspunkter til å passe for alle de inviterte. I rekrutteringen av lag og organisasjoner benyttet vi en kombinasjon av tilgjengelig informasjon på kommunens nettsider og lister utarbeidet av kommunen over de mest relevante organisasjonene for fritidsaktiviteter for barn og unge. For sistnevnte var kontakt med prosjektledelsen for fritidskortordningen i kommunene viktig.

Fokusgruppene ble organisert slik at representanter for ulike typer lag og foreninger kom sammen for å fortelle om og diskutere sine erfaringer med Fritidskortet i den aktuelle kommunen. De individuelle intervjuene ble gjennomført som semi-strukturerte intervjuer. Temaene som ble tatt opp i fokusgruppene og intervjuene, var erfaringer med kommunens innføring av Fritidskortet, oppfatning av kriterier i ordningen, tilpasning av aktiviteter og deltakeravgifter, bruk av utbetalingsløsninger og aktivitetskalendere, rekruttering av barn og unge til aktivitet gjennom Fritidskortet, samarbeid med kommunen og andre aktører, opplevde virkninger av ordningen samt forslag til forbedringer av ordningen. Fokusgruppene hadde som utgangspunkt en varighet på én til halvannen time, mens intervjuene var på en halv til én time. Det var imidlertid noe variasjon. Det lengste fokusgruppeintervjuet varte i to timer, og de lengste individuelle intervjuene i over én time. Både fokusgrupper og individuelle intervjuer ble gjennomført ved digital videosamtale via Zoom eller Teams, alternativt over telefon.

Til sist ble det også gjennomført intervjuer med foresatte til barn og unge som bruker fritidskortordningene. Intervjuene tok for seg vurderinger av bruk av ordningen, herunder brukeropplevelse fra søknad til utbetaling, tilgang på informasjon og bruk av digitale løsninger samt erfaringer med deltakelse i aktiviteter dekket av ordningen. Hensikten var å samle erfaringer fra et brukerperspektiv om hvordan man opplever ordningen og bruken av den, og hva som har fungert godt og mindre godt, og samle eventuelle forslag til forbedringer av ordningen.

Intervjuene var semi-strukturerte og tok utgangspunkt i en intervjuguide med temaer og spørsmål som var forberedt på forhånd. Intervjuene dekket spørsmål knyttet til hvordan man fikk informasjon om Fritidskortet, generell opplevelse av ordningen, oversikt og valg av aktiviteter, erfaringer med søknad om støtte og/eller refusjon (herunder bruk av nettskjema og digitale plattformer), kontakt med kommunen og lag og foreninger, betydning av ordningen for familiens økonomi og forslag til forbedringer av ordningen. Intervjuene hadde en varighet på mellom en halv og én time og ble gjennomført enten på telefon eller ved digital videosamtale. Alle intervjuene i casestudien (kommuner, fritidstilbydere og foresatte) ble transkribert.

Intervjuene har blitt analysert med en *bricolage*-tilnærming som innebærer en kombinasjon av ulike kvalitative analyseteknikker (Kvale & Brinkmann, 2015). Intervjuene ble først lest gjennom med henblikk på å danne et overordnet bilde av materialet, hvorpå særlig interessante passasjer som har vært relevante for å svare på problemstillingene, har blitt trukket ut. Disse har blitt drøftet i forsker-

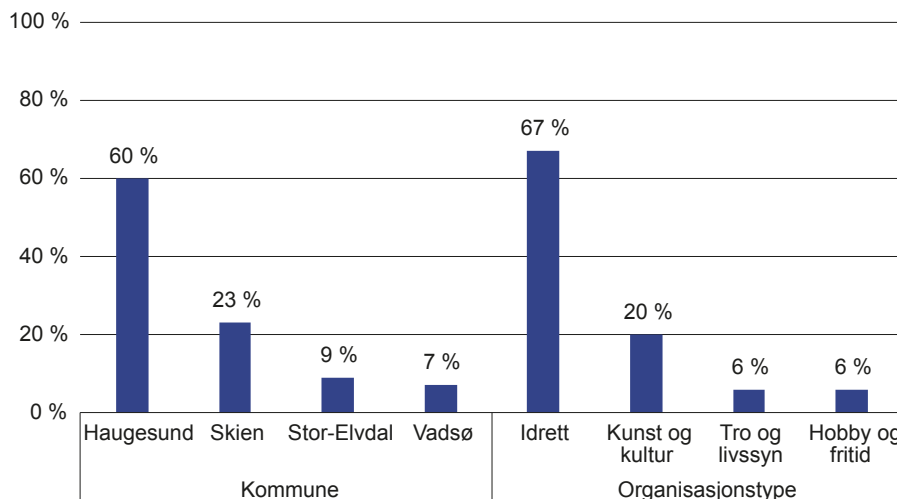
gruppen for å identifisere likheter og forskjeller i det informantene har fortalt i intervjuene. De har i denne sammenheng også blitt sett i sammenheng med notater som den enkelte forsker har utarbeidet underveis i intervjuene. Videre har de blitt kombinert med en mer systematisk analyse, hvor intervjumaterialet dels har vært gjenstand for kategoriseringer og meningsfortetting med henblikk på både å sammenligne kommuner og hente ut sentrale temaer, perspektiver og forståelser. For det tredje har det også blitt gjort fortolkninger av intervju-materialet, der vi har gått utover det eksplisitte meningsinnholdet i informantens utsagn og søkt å sette det de har fortalt, i sammenheng med sentrale kontekster, som en bestemt kommune eller fritidsaktivitet.

Spørreundersøkelse til fritidstilbydere

For å få inn et noe bredere kunnskapsgrunnlag om aktivitetstilbyderes perspektiver på inkludering av barn og unge og på fritidskortordningen gjennomførte vi også en spørreundersøkelse i casekommunene Haugesund, Skien, Vadsø og Stor-Elvdal. En liste over aktuelle organisasjoner ble utarbeidet på bakgrunn av opplysninger fra kommunene. Her inkluderte vi hovedsakelig aktivitetstilbydere som var registrert med tilknytning til ordningen i kommunene, men vi inkluderte også andre relevante aktivitetstilbydere i kommunen for å supplere med eventuelle andre perspektiver på ordningen fra aktører utenfor. Undersøkelsen ble sendt ut til 223 aktivitetstilbydere i de fire kommunene i perioden fra juni til august 2021. Totalt 86 aktivitetstilbydere svarte på hele eller deler av undersøkelsen. Dette tilsvarer 39 prosent av respondentgrunnlaget.

Figur 3.3 viser fordelingen av respondentgrunnlaget på kommunene og organisasjonstyper.

Figur 3.3 Respondentgrunnlaget i undersøkelsen til lag og foreninger fordelt på casekommuner og organisasjonstyper. Prosent

Det kom flest svar fra Haugesund (60 prosent), deretter Skien og så Stor-Elvdal og Vadsø. Resultatene er dermed mest preget av svarene fra lag og organisasjoner i Haugesund. Flertallet av organisasjonene i undersøkelsen tilhørte kategorien idretts- og sportsorganisasjoner. Øvrige kategorier som er representert i materialet, er foreninger innen kunst og kultur, korps og kor, hobby, fritid og utendørsaktiviteter, sosiale foreninger og tros- og livssynsforeninger.

Ungdata-undersøkelsene

Ungdata-undersøkelsene er finansiert over statsbudsjettet gjennom tilskudd fra Helsedirektoratet. Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet har det faglige ansvaret og samarbeider med syv regionale kompetansesentre for rusfeltet (KoRus) om å tilby kommunene et kvalitetssikret og standardisert undersøkelsesopplegg.

Vi benytter datamateriale fra forsøkskommunene og sammenlignbare kommuner fra årene 2015 til 2021. Tabell 1.2 viser hvilke av forsøkskommunene som var dekket i Ungdata-undersøkelsen 2021.

Tabell 1.2 Forsøkskommuner og dekning i Ungdata. Våren 2021

Forsøkskommuner	Ungdata 2021	Spørsmål om Fritidskortet
Haugesund	Ja	Ja
Stor-Elvdal	Ja	Ja
Skien	Ja	Ja
Namsos	Ja	Ja
Bydel Grorud, Oslo	Ja	Ja
Tromsø	Ja	-
Kvam	Ja	-
Vadsø	Ja	-
Asker	-	-
Arendal	-	-
Halden	-	-
Fauske	-	-

Av forsøkskommunene var det åtte kommuner som gjennomførte Ungdata-undersøkelser i løpet av våren 2021: Haugesund, Stor-Elvdal, Skien, Namsos, bydel Grorud i Oslo, Tromsø, Kvam og Vadsø. I fem av disse kommune ble det i tillegg til generelle spørsmål om fritidsaktiviteter også stilt spørsmål om Fritidskortet. Ettersom flere av kommunene som gjorde forsøk med fritidskortordningen, ikke deltok i Ungdata-undersøkelsen, gir ikke datamaterialet oss et fullstendig datagrunnlag. Likevel er det mange ungdommer som har svart på disse spørsmålene, og analysene vil kunne gi en pekepinn på hvordan situasjonen er blant ungdom i flere av kommunene som har hatt ordningen.

Metodiske utfordringer og begrensninger

Koronasituasjonen har påvirket innføringen i kommunene, både ved at det har vært restriksjoner på innendørs kultur-, idretts- og fritidsaktiviteter, og ved at kommunene ikke har kunnet gjennomføre alt som planlagt. Det har for det første gjort at intervjuer ikke kunne gjøres ansikt-til-ansikt. Opprinnelig var det planlagt at intervjuene i prosjektet skulle gjennomføres ved at vi som forskere dro til de aktuelle kommunene og innenfor en avgrenset periode gjennomførte alle intervjuene, både med ansatte i kommunen, ledere i lag og foreninger og foresatte, barn og unge. Når det ikke var mulig, måtte intervjuene i stedet foregå på telefon eller via digitale videosamtaleverktøy som Teams og Zoom.

For det andre var det forskjeller i hvor langt de ulike kommunene hadde kommet i innføringen av Fritidskortet. Mens man i noen kommuner hadde rullet ut ordningen i sin helhet, hadde det i andre tatt lengre tid enn forventet, som følge av både koronasituasjonen og uavklarte forhold i ordningen. Dette gjaldt også i casekommunene. I en av kommunene ble det gitt uttrykk for at det var begrenset med erfaringer å dele da vi tok kontakt for å planlegge intervjuene på vårparten. Det har hatt betydning for datainnsamlingen, da vi fant det nødvendig å skyve på noen av intervjuene, ikke bare med kommunene, men også i foreninger og med foresatte til barn og unge. Bakgrunnen for dette var at vi anså det som viktig å sikre at de ulike brukergruppene hadde tilstrekkelig erfaring med innføringen og gjennomføringen av ordningen.

Videre var det i utgangspunktet planlagt kun fokusgrupper med lag og foreninger, men for å rekruttere et tilstrekkelig antall informanter i hver kommune ble det nødvendig å kombinere dette med individuelle intervjuer. Ledere og tillitsvalgte i lag og foreninger er frivillige som driver med organisasjonsarbeidet på fritiden sin, og de er dermed nødt til å prioritere hva de bruker tid på. Erfaringen i denne delen av datainnsamlingen var at det var store variasjoner i hvor lett det var å rekruttere informanter fra denne gruppen. Det gjorde at selve rekrutteringsprosessen tok lengre tid enn planlagt, selv om vi til slutt fikk intervjuet relevante aktører i de fire casekommunene. Samtidig fikk vi gjennom surveyundersøkelsen til lag og foreninger også et bredere kvantitativt og kvalitativt materiale som komplementerte intervjudataene.

Til sist har det også vært utfordringer med å rekruttere familier med lavinntekt eller som har minoritetsbakgrunn, til intervjuer om fritidskortordningen. Et første hinder har vært å identifisere informanter i disse gruppene. Det speiler dels en utfordring som også kommunene i forsøket har når det gjelder barn og unge i lavinntektsfamilier og fra minoritetsfamilier. Når kontakt først har blitt etablert, har det i neste omgang vært vanskelig å overbevise dem om å delta i studien. At intervjuene som følge av koronasituasjonen har medført gjennomføring på telefon eller videosamtale, har vært en barriere i denne sammenheng, fordi man ikke får etablert den samme tillitsvekkende rammen rundt intervju-situasjonen som når man møtes ansikt-til-ansikt.

En annen erfaring når det gjelder intervjuene med foresatte til barn og unge som er i målgruppen for Fritidskortet, var at de hadde begrensede erfaringer med bruk av ordningen. Med unntak av Vadsø hadde ordningen bare eksistert i rundt ett år på det tidspunktet intervjuene ble gjennomført i casekommunene. Det betydde at de foresatte hadde hentet ut Fritidskortet maksimalt to ganger til sine barn. Når det i tillegg også hadde vært restriksjoner på organiserte fritids-

aktiviteter som følge av koronasituasjonen, gjorde dette at erfaringsgrunnlaget kunne variere en del blant de vi snakket med.

Etikk og personvern

Vi har i prosjektet fulgt alminnelige etiske standarder for samfunnsforskning. Alle deltakerne har fått informasjon om formålet med forskningen og hva deltakelse innebærer, hvordan vi behandler opplysningene som samles inn, herunder også informasjon om oppbevaring og sletting, og hvilke rettigheter informantene har som deltaker i et forskningsprosjekt. Prosjektet er meldt til og godkjent av personvernombudet for forskning, Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Materialet er anonymisert i den grad dette er mulig. Det eneste vi ikke har forsøkt å anonymisere, er informasjon som uansett er offentlig tilgjengelig. Dette gjelder for eksempel hvor i kommunens organisasjon Fritidskortet er plassert, og brosjyrer og annet informasjonsmateriell om tiltaket. I de tilfellene der vi bruker sitater, oppgir vi ikke hvor de kommer fra, for å bevare anonymiteten til informantene. I stedet bruker vi annen kontekstinformasjon dersom det er relevant.

4 Forsøkskommunene

I dette kapittelet gir vi en beskrivelse av de tolv kommunene som har deltatt i første periode av forsøket med fritidskortordninger. Mer konkret presenterer vi individuelle kommuneprofiler, som gir en oversikt over kjennetegn ved og utfordringer i kommunene og nøkkeltall om kommunene og barns deltakelse i de organiserte fritidsaktivitetene. Kommuneprofilene bygger på nøkkeltall og rapporter som kommunene har levert til Bufdir, og offentlig statistikk innhentet fra Statistisk sentralbyrå. Tallene er per 1. januar 2021 dersom annet ikke er nevnt.

Oversikt over forsøkskommunene

Både små, mellomstore og store kommuner er med fra hver landsdel, og de har ulike demografiske kjennetegn, ulik grad av deltakelse i fritidsaktiviteter og ulik tilstand i kommuneøkonomien. Kommunene varierer også etter sentralitet. Figur 4.1 viser hvilke kommuner som deltok. Som figuren viser, omfatter dette Vadsø, Tromsø, Fauske og Namsos i nord, Kvam, Haugesund og Arendal i sørvest og Stor-Elvdal, Asker, Oslo, Halden og Skien i øst.

Figur 4.1 Oversikt over kommunene som deltar i forsøket med fritidskortordningen per 2020

Arendal kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	45 065
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	7 190
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	15,0 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	15,9 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	0,2
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	56 711
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	0,4
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	467
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2019): ⁶	64 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2019): ⁶	8 %

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Arendal er med sine 45 065 innbyggere en stor kommune. Det bor 7 190 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 15,9 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, ligger på 64 prosent. 8 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2019.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på økonomi som en sentral barriere for barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Kommunen erfarer at det oppleves som vanskelig og dyrt med transport, at det er for høye kostnader ved aktiviteten, og at tidspunkter for aktivitetene ikke passer så godt for barn og unge. Det er også en utfordring at unge i videregående skole slutter i sine organiserte fritidsaktiviteter.

Kommunen legger vekt på å skape gode kulturtilbud og gi tilgang til kultur- og idrettsanlegg som kan gi barn og unge mulighet til å dyrke et mangfold av interesser. Samarbeid med lag og foreninger innenfor kultur og idrett ses på som sentralt for å sikre deltakelse i et inkluderende og mangfoldig kulturliv. Politikken for tilgang omfatter investering i kulturell og annen infrastruktur, tilgjengelighet gjennom tilbud i nærområder, vektlegging av gratisprinsippet samt tiltak for å motvirke økonomiske, sosiale og kulturelle barrierer for deltakelse.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelse er blant annet kultur-skoletilbud til de som ikke har mulighet til å delta, fritidsveiledere som skal hjelpe barn og unge inn i aktivitet, utstyrlåneordninger i regi av kommune og frivillighet samt gratis leie av idretts- og kulturbygg for aktivitetstilbydere. Tiltakene skal bygge opp om målsettingen med Fritidskortet.

Kommunen bruker Samskaping i Arendal som plattform for å involvere og engasjere barn og unge i plan- og utviklingsarbeid. Blant annet er det etablert en årlig møteplass i regi av kommunen, ungdommens bystyre og nettverket Med hjerte for Arendal.

Asker kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	94 915
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	5 190*
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	20,8 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	9 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	3,9
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	62 172
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	0,7
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	680
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2019): ⁶	66 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2019): ⁶	12 %

* Omfatter kun barn og unge i området sentrum.

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge/>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Asker er med sine 94 915 innbyggere en stor kommune. Det bor 5 190 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 9 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 66 prosent. 12 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på økonomi og sosiale forskjeller som en utfordring. Kommunen erfarer videre at transport og transportkostnader

kan være en barriere for å komme seg til og fra aktiviteter, da kommunen har spredt bebyggelse med store avstander til kultur- og fritidsarenaer for noen. Det pekes også på at enslige mindreårige flyktninger kjenner dårlig til fritidsaktivitetstilbudet.

Kommunen ønsker å skape inkluderende og trygge oppvekstmiljøer med leke- og læringsarenaer som fremmer sosial kompetanse, mestring, tilhørighet og god helse. Samspillet med frivillige aktører framheves som viktig for å nå målene kommunen har satt seg. Kommunen bidrar for eksempler med råd og veiledning til frivillige aktører som ønsker å søke tilskudd fra regionalt og statlig nivå.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen er blant annet aktivitetskalenderen Aktiv i Asker (AiA), gratis svømming, aktivitetsguide, utstyrlånesentraler, velferdslab for å koordinere tjenester for familier og ungdom i en vanskelig livssituasjon, støttekontaktordning, samarbeid mellom idrett og kommune og innbyggertorg. Kommunen har hatt et eget kommunalt tilskudd til idrett for økonomisk vanskeligstilte.

Medvirkningsprosesser for barn og unge inkluderer blant annet De unges kommunestyre, gründercamp, innbyggerpanel og deltakelse fra barn i medvirknings- og tjenstedesignprosesser.

Bydel Grorud (Oslo kommune)

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	27 456
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ¹	3 781
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ¹	52,2 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ¹	24,2 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter:	-
Frie inntekter per innbygger (kr):	-
Andel netto driftsutgifter til barn og unge:	-
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ²	330
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2021): ³	41,5 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2021): ³	18,5 %

Kilder: ¹ <https://statistikkbanken.oslo.kommune.no/webview/>; ² <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ³ Ungdatasenteret (2021a; 2021b)

Bydel Grorud (i Oslo kommune) er med sine 27 456 innbyggere på størrelse med en mellomstor kommune. Det bor 3 781 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i bydelen. Av alle unge i kommunen bor 24,2 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 31 prosent. 18,5 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Bydelen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på at bydelen har store levekårs- og fattigdomsutfordringer som dels settes i sammenheng med at bydelen har en stor minoritetsbefolkning. Økonomi framheves mot denne bakgrunnen som en sentral barriere for barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter.

Bydelen arbeider for at barn får delta i aktiviteter uavhengig av de voksnes inntekt, for å sikre en trygg oppvekst som bidrar til like muligheter, med forebyggende arbeid og med å legge til rette for arealer til sosial infrastruktur gjennom sambruk, og kommunen vil sette av ressurser til barn og unge med de største utfordringene og behovene. Groruddalssatsingen har vært ett virkemiddel for å styrke nærmiljøene i utsatte områder i bydelen. Bydelen har lagt vekt på økonomiske insentiver til aktører i det lokale kultur- og frivillighetslivet som et tiltak for å styrke aktivitetstilbudet for barn og unge.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen har blant annet omfattet egne tilskudd for å dekke kostnader til medlems- og treningsavgift. I tillegg har det vært et utstrakt samarbeid med frivillige aktører lokalt om ulike arrangementer, utlånssentral og sambruk av infrastruktur.

Medvirkningsprosesser for barn og unge inkluderer Grorud ungdomskonferanse, som blir avholdt annethvert år, og Fritidskonferansen, som samler innspill fra fritidsklubber, organisasjonsliv og uorganisert, eldre ungdom. Skoleklasser blir også invitert til å gjennomføre en klassedebatt om temaer i kommuneplanen.

Fauske kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	9 640
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	1 340
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	8,5 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	11,3 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	–0,6
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	59 222
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	0,5
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	104
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2019): ⁶	62 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2019): ⁶	12 %

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Fauske kommune er med sine 9 640 innbyggere en liten kommune. Det bor 1 340 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 11,3 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 62 prosent. 12 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på utfordringer knyttet til økonomi, men også foreldreoppfølging. Kommunen erfarer for eksempel at kostnader med innkjøp av utstyr til aktiviteter som krever spesielle klær, sko eller annet utstyr, er en utfordring. Videre kan det for enkelte familier også være en utfordring med å følge opp barna med kjøring til og fra aktiviteter, delta på dugnader og foreldremøter.

Like muligheter for deltakelse for barn, unge og familier med helsemessige eller sosiale utfordringer ses på som viktig for å sikre god fysisk og psykisk helse. Kommunen har arbeidet med å videreutvikle og styrke samarbeidet med frivilligheten for å tilrettelegge for nettopp fysisk og sosial aktivitet for barn og unge.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen har blant annet omfattet Aktiv sommer og sommerjobb for ungdom, som er gjennomført med støtte fra Bufdir. Målet med disse tiltakene har vært å legge til rette for deltakelse for barn

fra lavinntektsfamilier og skape arenaer for mestring og sosialt samvær. TIMS Minoritet i Fauske har til hensikt å nå ut til minoritetsspråklige foreldre og å være en døråpner for å inkludere denne gruppen.

Medvirkningsprosesser for barn og unge inkluderer Ungdomsrådet, som ses på som kommunens naturlige samarbeidspartner i saker som angår barn og unge.

Halden kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	31 387
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	4 761
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	15,7 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	18,1 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	1,8
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	57 680
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	0,4
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	279
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2019): ⁶	61 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2019): ⁶	12 %

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge/>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brrreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Halden kommune er med sine 31 387 innbyggere en mellomstor kommune. Det bor 4 761 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 18,1 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 61 prosent. 12 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på utfordringer knyttet til økonomi. Utfordringer med å få barn og unge inn i aktivitet kobles til foresattes situasjon, deriblant liten eller ingen tilknytning til arbeidslivet, lavt utdanningsnivå, manglende mulighet til å følge opp barna sine i skolen, dårlige boforhold, manglende kjennskap til ferie-, fritids- og kulturtilbud for barna, lite innsikt for å prioritere barnas ønsker og behov samt svak familieøkonomi. Kommunen erfarer at barn og ungdom som har ressurssterke foreldre, deltar i langt større

grad, både i faste organiserte aktiviteter og i aktiviteter som tilrettelegges i fritidstilbud som er universelle.

Barnefattigdom er utpekt som en sentral utfordring i kommunen. Inkludering i foreningsliv trekkes fram som et av flere virkemidler for å løse denne utfordringen. Det er et nært lokalt samarbeid mellom offentlig og frivillig innsats i Halden kommune knyttet til barn og ungdoms deltakelse i fritidsaktiviteter.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen har blant annet omfattet prosjektet Aktiv Fritid, Velferdspiloten, Et inkluderende fritidsmiljø i Halden (Bufdir), Inkludering av barn i lavinntektsfamilier, prosjektet DinVenn, Låby Nærmiljøprosjekt og prosjektet Sammen om Halden 2019–2021.

Medvirkningsprosesser for barn og unge inkluderer involvering av Ungdommens kommunestyre, barn og unges talspersoner, ungdomsråd og interesseorganisasjoner og lag og foreninger.

Haugesund kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	37 323
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	5 757
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	18,1 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	12,1 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	2,1
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	56 906
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	0,5
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	314
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2021): ⁶	62 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2021): ⁶	12 %

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Haugesund kommune er med sine 37 323 innbyggere en mellomstor kommune. Det bor 5 757 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 12,1 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 62 prosent. 12 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på et sammensatt utfordringsbilde. Kommunen erfarer at disse utfordringene knytter seg til forskjeller i levekår og økonomisk og sosial situasjon, både i kommunen som helhet og mellom bydeler. Flere foreninger og lag har rapportert om barn og unge som har hatt problemer med deltakeravgift.

Kommunen framhever kultur- og idrettsaktivitet og utvikling av sosialt fellesskap gjennom nærområdeutvikling som viktig i det forbyggende arbeidet i skole og barnehage. Å sikre gode samarbeidsrelasjoner mellom eksisterende kultur- og idrettsarenaer, barnehage og skole og å sørge for at barn og unge tidlig får anledning til å engasjere seg, anses som viktig for dette. Nærområdeutvikling med tilrettelegging for fysisk aktivitet og sosial integrasjon framheves også.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen har blant annet omfattet et eget aktivitetskort til barn og unge i lavinntektsfamilier, tiltak gjennom flyktningtjenesten for å inkludere barn i denne gruppen i en egen barnefestival som har blitt arrangert i høstferien, og fritidsbibliotek. Det er også en utstyrslånesentral i kommunen drevet av Kirkens bymisjon.

Medvirkningsprosesser for barn og unge inkluderer Barnas bystyre i Haugesund kommune, elevrådene i ungdomsskolen og videregående skole samt foreldre gjennom kontakt med Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU) og Kommunalt foreldreutvalg (KFU).

Kvam herad

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	8 461
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	1 363
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	11,6 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	10,2 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	1,3
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	66 035
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	1,0
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	151
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2021): ⁶	51 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2021): ⁶	11 %

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge/>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Kvam herad er med sine 8 461 innbyggere en liten kommune. Det bor 1 363 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 10,2 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 51 prosent. 11 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på en rekke utfordringer. Kommunen erfarer at mange barn og unge er lite aktive på fritiden som følge av isolasjon, økonomi, usikkerhet om egne ferdigheter og interesser, språk, at man ikke har kjennskap til tilbudet, mangel på transport eller manglende interesse for lagidretter. Store idretter som fotball, skiskyting og volleyball gir tilbud til mange, mens andre aktiviteter som ikke er lagidretter, når færre og har mindre medlemsmasse. Man peker også på at ulike familier har ulike tradisjoner for å introdusere barna for aktiviteter, alt etter egne interesser, økonomi, erfaringer og kunnskap om fritidstilbudene.

Man har mange frivillige lag og organisasjoner, og kommunen samarbeider med dem om ulike prosjekter. Kommunen har hatt særlig oppmerksomhet på barn og unge med innvandrer- og flyktningbakgrunn og prioriterer integrerings-tiltak i sitt arbeid på idretts- og frivillighetsfeltet. I lys av den overordnede vektleggingen prioriteres tilskudd til lag og foreninger som arbeider i et inkluderingsperspektiv.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen har blant annet omfattet arbeid med utlånssentral for å tilby sportsutstyr og lignende samt en ordning med opplevelseskort, som dekket deltakelse i inntil tre opplevelser i løpet av året for alle barn og unge fra 5. til 10. klasse.

Medvirkningsprosesser for barn og unge inkluderer ungdomsrådet, Ungdomsbasen og elevråd på skolene.

Namsos kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	15 096
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	2 450
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	9,6 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	13,3 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	4,4
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	65 458
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	0,6
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	217
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2021): ⁶	55 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2021): ⁶	13 %

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Namsos kommune er med sine 15 096 innbyggere en mellomstor kommune. Det bor 2 450 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 13,3 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 55 prosent. 13 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på utfordringer knyttet til økonomi, transport og informasjon. Kommunen peker blant annet på at en stor andel barn og unge bor i lavinntektshusholdninger, utfordringer med psykisk helse blant ungdom, mangel på transport og kollektivtilbud og mangel på informasjon om fritidstilbud.

Barn og unges mulighet for deltakelse i fritidsaktiviteter og fellesarrangementer er sentralt for en best mulig barndom. Kommunen har blant annet inngått en samarbeidsavtale med Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge (NDFU) om gjennomføring av en ALLEMED-dugnad. Som en nylig sammenslått kommune arbeider man videre med å etablere nye strukturer for samarbeid med frivillig sektor, blant annet med idrettsrådet og i kulturforum og frivilligforum.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltagelsen har blant annet vært utstyrssentral (sports- og musikkutstyr), innføring av friplasser i kulturskolen, gratis skolemat og innvandrerstjenestens støtte til fritidsaktiviteter og fritids- guider (studenter som bistår flyktningfamilier med barn, for å sikre større deltagelse i frivillige aktiviteter), gratis svømming med mer. Kommunen har hatt tiltaket Trygg arena for koordinering og samarbeid i arbeidet inn mot barn og unge.

I medvirkningsprosesser for barn og unge framheves ungdomsrådet som viktig.

Skien kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	55 144
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	5 660*
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	17,9 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	18,1 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	2,0
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	56 427
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	0,5
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	498
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2021): ⁶	57 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2021): ⁶	12 %

* Omfatter kun barn og unge i områdene Kongerød [Klyve], Gulset, Gimsøy og sentrum [Mæla].

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Skien kommune er med sine 55 144 innbyggere en stor kommune. Det bor 8 412 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 18,1 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 57 prosent. 12 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på utfordringer knyttet til økonomi, transport og fritidstilbud. Kommunen peker på en stor andel barn og unge i lavinntekt, mangel på informasjon om fritidstilbudet, begrenset tilgjengelighet av tilbud i nærområder og at egenorganiserte aktiviteter ikke favnes i det

etablerte foreningslivet og ikke har noen møteplasser. Videre er det også store levekårsforskjeller mellom ulike bydeler i kommunen.

I kommunens politikk pekes det på at regelmessig deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter er et viktig virkemiddel for å bekjempe barnefattigdom. Kommunen har i lang tid vektlagt politikk og tiltak for å sikre deltakelse i frivillighet og fritidsaktiviteter for utsatte grupper, for eksempel barn og unge fra lavinntektsfamilier. Kommunen vil stimulere til økt deltakelse blant grupper som er underrepresentert i frivillige organisasjoner. Gode kollektivtilbud og sykkelstier anses som viktig for at barn og unge kan nå fritidstilbud som ikke ligger i deres nærområde. Kommunen har også arrangert ALLEMED-konferanse.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen har blant annet omfattet Kontingentkassa, for unge berørt av fattigdomsproblematikk, utstyrsentral og Fritid med bistand. To typer tiltak her er Positiv fritid, som tilbyr aktiviteter rettet mot barn og unge med dårlig råd, og Introkortet, som også gir barna til deltakere på introduksjonsprogrammet gratis adgang til kulturarenaer. I medvirkningsprosesser for barn og unge framheves ungdomsrådet som en viktig og naturlig samarbeidspartner.

Stor-Elvdal kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	2 378
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	279
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	12,7 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	18,7 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	2,5
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	74 037
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	1,4
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	66
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2021): ⁶	68 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2021): ⁶	4 %

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge/>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Stor-Elvdal kommune er med sine 2 378 innbyggere en liten kommune. Det bor 279 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 18,7 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 68 prosent. 4 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på utfordringer knyttet til økonomi. Kommunen erfarer at det er mange familier med svak økonomi, og derfor også mange barn som ikke får mulighet til å delta i aktiviteter som må betales for. Barna som ikke er med på fritidsaktiviteter, kan ofte oppleve at de mister flere av de sosiale arenaene som det er viktig å kunne være med på for å oppleve tilhørighet. Kommunen erfarer også at flere foreldre opplever at de er svake i sin foreldrerolle når de ikke kan la barna sine delta på aktiviteter slik de ønsker.

Kommunen har opprettet en folkehelsegruppe som jobber med å kunne legge til rette for aktiviteter, og som har et ekstraansvar for søknader om tilskudd til barn og unge. Kommunen vil sikre gode møteplasser og varierte fritidstilbud som favner alle, og forebygging og tidlig innsats for utsatte grupper. Bedre samarbeid mellom offentlige og kommunale tjenester og med frivilligheten ses på som viktig i dette arbeidet.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen har blant annet omfattet utstyrssentral, fritidsklubb og ferieklubb. Frivilligsentralen og kulturavdelingen har flere prosjekter og tiltak rettet mot barn og unge, og de deler ut tilskudd eller sponser lokaler til slike tilbud. Barn og unge skal få bruke kultursaler og idrettshall gratis til alle typer aktiviteter og øvelser.

I medvirkningsprosesser for barn og unge trekkes ungdomsrådet inn i alle saker der barn og unge blir berørt. Elevråd og klubbstyre er andre viktige kontaktpunkter.

Tromsø kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	77 095
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	1 875*
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	15,2 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	8,4 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	1,7
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	56 399
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	0,9
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	735
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2021): ⁶	57 %
Andel barn og unge som aldri har vært med (2021): ⁶	15 %

* Omfatter kun barn og unge i områdene sentrum, Stakkevollvegen og Stakkevollan.

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brrreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Tromsø kommune er med sine 77 095 innbyggere en stor kommune. Det bor 11 250 barn i alderen 6 til 18 år i målgruppen for Fritidskortet i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 8,4 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 57 prosent. 15 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2020.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på utfordringer knyttet til økonomi og tilgjengelighet. Kommunen erfarer at det er utfordringer knyttet til transport, mangel på møteplasser, psykisk helse og prestasjonspress. Man legger særlig vekt på hvordan infrastrukturen og aktivitetene er plassert i kommunen, og hvorvidt informasjon når ut til potensielle brukere.

Kommunen legger vekt på at alle barn og unge skal ha gode oppvekstvilkår. Man er opptatt av å gi barn og unge trygge møteplasser som fremmer opplevelsen av fellesskap og tilhørighet, og arbeider systematisk for å gi like muligheter med vektlegging av tverrfaglig hjelp og tidlig innsats. Det er et mål at alle barn og unge skal ha mulighet til å delta i fritids-, kultur- og idrettsaktiviteter. Kommunen samarbeider i denne sammenheng med frivillig sektor på flere ulike områder og nivåer.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltagelsen har omfattet blant annet Opplevelseskortet, som rettet seg mot barn og unge i familier som lever i lavinntekt. Videre har kommunen hatt et tiltak med Ung Kulturrabatt, som skal gjøre det enklere for ungdom å benytte seg av kulturtilbudene i Tromsø. Man har også en utstyrssentral, TURBO, som låner ut utstyr til alle som trenger det, og som man oppfatter er viktig for barnefamilier i lavinntekt. I tillegg har NAV ordninger for å dekke fritidsaktiviteter for barn og unge.

I medvirkningsprosesser for barn og unge trekkes ungdomsråd inn i alle saker der barn og unge blir berørt. Elevråd og klubbstyre er andre viktige kontaktpunkter.

Vadsø kommune

Kommunefakta	
Innbyggertall: ¹	5 642
Antall barn og unge i alderen 6–18 år: ²	784
Andel innbyggere med minoritetsbakgrunn: ³	13,8 %
Andel barn i husholdninger med lavinntekt (2019): ⁴	17,4 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter: ¹	0,5
Frie inntekter per innbygger (kr): ¹	69 263
Andel netto driftsutgifter til barn og unge: ¹	1,0
Antall lag og foreninger i Frivillighetsregisteret: ⁵	100
Andel barn og unge som er med i organisasjon, lag eller klubb (2021): ⁶	63 %

Kilder: ¹ <https://www.ssb.no/kommunefakta/kostra>; ² <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>;

³ <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>; ⁴ <https://www.ssb.no/barn-og-unge>;

⁵ <https://hotell.difi.no/?dataset=brreg/frivillighetsregisteret>; ⁶ <https://www.ungdata.no/kartside/>

Vadsø kommune er med sine 5 642 innbyggere en forholdsvis liten kommune. Det bor 784 barn i alderen 6 til 18 år i kommunen. Av alle barn og unge i kommunen bor 17,4 prosent i husholdninger med lavinntekt (mot 11,7 prosent på landsbasis). Andelen barn og unge som er med i en organisasjon, et lag eller en klubb, er 64 prosent. 14 prosent har aldri vært med i en organisert fritidsaktivitet. Kommunen har hatt Fritidskortet siden høsten 2019.

I sin søknad til Fritidskortet peker kommunen på utfordringer knyttet til økonomi. Det er en stor andel barn og unge i lavinntektshusholdninger, og det er utfordringer med transport som følge av store avstander, for eksempel i konkurranseidretter. Videre erfarer kommunen at ungdom faller fra idrettsaktiviteter fra de

er i starten av tenårene. Man opplever at tilbudet for disse ellers er relativt begrenset. Vadsø bosetter også mange flyktninger, og det kan være utfordringer med å nå barn og unge med minoritetsbakgrunn.

Kommunen vektlegger det å opprettholde og videreutvikle friluftstilbud, legge til rette for og ta initiativ til flere nærmiljøanlegg, styrke forutsetninger for å være pådriver for fysisk aktivitet i skolen samt legge til rette for økt aktivitet hos grupper som ellers kan falle utenfor etablerte tilbud. Det framheves at aktiviteten skjer med utgangspunkt i egnede lokaler og infrastruktur. Kommunen har flere ulike samarbeid med lag og foreninger.

Viktige tilbud og tiltak i kommunen for å øke deltakelsen har omfattet blant annet fritidsklubber, ferieklubber og ungdomshus. Fritidsfondet har vært en viktig økonomisk støtteordning, der det ble gitt tilskudd til å dekke kontingent, avgifter, reiser og utstyr for unge fra familier med dårlig råd. Vadsø hadde også prosjektet Alle skal med og inkluderingsprosjektet Fargerik idrett i Vadsø. Kommunen tilbyr gratis hall-leie for organisasjoner som tilbyr aktiviteter for barn under 18 år. I medvirkningsprosesser for barn og unge trekkes ungdomsråd inn som en viktig part, i tillegg til elevråd og lag og foreninger.

5 Innføringen av Fritidskortet

I dette kapittelet undersøker vi hva som kjennetegner innføringen av Fritidskortet i de tolv forsøkskommunene, hvordan de har innrettet ordningen, og om det har vært noen viktige endringer i arbeidet med innføringen gjennom perioden der forsøket har pågått. Vi baserer oss i hovedsak på oppfølgingsintervjuer med prosjektlederne i kommunene og statusrapportene som kommunene har levert til Bufdir. I tillegg trekker vi også på forstudien som grunnlag for å sammenligne status for innføringen i kommunene ved oppstarten av forsøket og ett år senere.

Status og endringer i innføringen

Hvordan ligger de ulike kommunene an med innføringen av Fritidskortet, har det skjedd større endringer i hvordan de har lagt opp ordningen, og har de opplevd spesielle utfordringer underveis? I våre oppfølgingsintervjuer med prosjektlederne i de ulike kommunene ble det vektlagt ulike forhold alt etter hvordan prosessen hadde forløpt – fra brede erfaringer gjennom perioden til helt konkrete ting som hadde preget innføringen i kommunen.

Forstudien, hvor det høsten 2020 ble gjennomført intervjuer med prosjektlederne i de tolv kommunene, fant følgende (jf. Arnesen mfl., 2021): De fleste kommunene hadde kommet godt i gang med å etablere Fritidskortet, og organiseringen i kommunene så ut til å fungere godt. Koronasituasjonen påvirket samtidig innføringen. De største administrative utfordringene knyttet seg til digitale løsninger for tildeling av fritidskortmidler, det vil si portaler eller plattformer der barn, unge og foresatte kunne hente ut støtten. Dette dreide seg blant annet om kostnader ved innkjøp av løsningen og administrasjonen som følge av å måtte gjøre dette i henhold til regelverket om offentlig anskaffelse, mangel på kompatibilitet mellom kommunale og andre systemer samt å få lag og foreninger og foresatte og ungdom til å ta ordningen i bruk.

Funnene pekte også på noen utfordringer når det gjaldt samspillet med lokale aktører og medvirkning. Det var enkelte kommuner som fortalte at de strevde med å få oversikt over og etablere dialog med frivilligheten, og de viste blant annet til at kontaktpersonene i lag og foreninger ikke prioriterte å komme på møter med kommunen. Samtidig snakket mange om hvordan lagene fort kom på

banen når barna de jobbet med, spurte om de kunne bruke Fritidskortet hos dem, og at lagene i tillegg gjorde barna oppmerksomme på ordningen. Representasjonsorganer for ungdom, slik som ungdomsråd, framstod på dette tidspunktet som en underutnyttet ressurs. Kommunene planla imidlertid å involvere slike organer i større grad.

Ett år etter forstudien peker kommunene i hovedsak på koronasituasjonen som den faktoren som i størst grad har påvirket gjennomføringen. I perioder har det vært nasjonale og lokale restriksjoner på innendørs og utendørs fritidsaktiviteter for barn og unge av smittevern hensyn, i tillegg til at lokale vurderinger av smittesituasjonen kan ha gjort det nødvendig å stenge ned deler av eller hele aktiviteten. Dette kan ha medført at barn og unge har falt ut av aktiviteter, samtidig som det har vanskeliggjort rekruttering av nye medlemmer og deltakelse for lag og foreninger. Videre er erfaringene fra kommunene at de sosiale restriksjonene har vanskeliggjort deres arbeid med å informere om fritidskortordningen. I mange av kommunene viser man for eksempel til at det ikke har vært mulig å besøke skoler og andre viktige arenaer for å reklamere for Fritidskortet. Det pekes i denne sammenheng på at dette kan ha gjort det vanskeligere å nå ut til barn og unge som ikke allerede deltar i organiserte fritidsaktiviteter.

Det er få kommuner som rapporterer om større forsinkelser eller hindringer av andre årsaker. Bydel Grorud opplevde at innføringen ble forsinket som følge av problemer med å få tatt i bruk en digital løsning for å utbetale penger til lag og foreninger innenfor Oslo kommunes regelverk. Bydelen fikk opp en midlertidig «manuell» tildelingsløsning mens de jobbet videre med å få på plass en egen digital løsning.

I framdriftsrapporter til Bufdir peker øvrige kommuner videre på utfordringer med det å få barn og ungdom som i utgangspunktet ønsker å holde på med egenorganiserte aktiviteter, inn i organisert aktivitet, særlig når man ikke har kunnet holde fysiske møter, og det å få utviklet fritidstilbudet i kommunen slik at alle kan finne seg en aktivitet, spesielt for ungdommer. Noen av kommunene viser videre til at det har vært dårlig tid til utvikling av forsøket, og at innføringen har funnet sted over en relativt kort periode hvor koronasituasjonen i tillegg har gjort arbeidet ekstra krevende.

Organisering i kommunene

Organiseringen i kommunene har i stor grad vært fast gjennom den første perioden av forsøket, selv om det i noen tilfeller har vært mindre endringer.

Prosjektet er i de fleste av kommunene organisert med en styringsgruppe, arbeidsgruppe(r) og referansegruppe. Ansvar for prosjektet er lagt til kommunale avdelinger for kultur, oppvekst, folkehelse, inkludering eller medborgerskap. Prosjektlederne er gjerne knyttet til den aktuelle avdelingen, som for eksempel frivillighetskoordinator eller folkehelsekoordinator. Vadsø skiller seg her ut ved at prosjektledelsen er satt ut til en lokal sosial entreprenør, Trivselslaben, som kommunen også har andre samarbeid med. Prosjektlederne deltar i styringsgruppene.

Styringsgruppene og arbeidsgruppene omfatter som regel også ledere eller øvrige representanter fra andre avdelinger og enheter i kommunene. Det varierer hvor stor bredden i gruppene er, og hvilke avdelinger eller enheter som er representert, men det er gjerne snakk om skole, barnevern, familiekontor, NAV, flyktningtjenesten og lignende, samt økonomi, infrastruktur og digitalisering. Med andre ord har prosjektet i de fleste av kommunene en tverrsektoriell innretning på styrings- og arbeidsgruppenivået. I tillegg involverer mange av kommunene representanter for frivilligheten og andre tredjeparter gjennom referansegrupper.

Organiseringen av Fritidskortet ser med andre ord ut til i ulik grad å involvere tjenester, etater og funksjoner som arbeider inn mot barn og unge, og spesielt de som er i en mer utsatt familiesituasjon. Enkelte kommuner framhever også behovet for «systemtenkning» i innføringen av Fritidskortet, slik at prosessen ikke bare bidrar til etableringen av et nytt tiltak, men også endringer på systemnivå i kommunen. Det hadde også bakgrunn i at det dreier seg om et forsøk som man ikke vet om vil fortsette eller ikke. Det kan tolkes dithen at kommunene gjennom Fritidskortet søker å skape mer varige endringer i hvordan man arbeider med inkludering. Det kan gi effekter på barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i forsøkskommunene selv om ordningen ikke rulles ut nasjonalt til alle kommuner.

Administrasjon og ressursbruk

Tabell 5.1 gir en oversikt over midler som kommunene har blitt tildelt til Fritidskortet og administrasjon/utvikling, og lokal finansiering. Tabellen viser også hvilken løsning kommunen har for utbetaling av midlene, administrasjonskostnader for våren 2021 og årsverk i prosjektet.

Tabell 5.1

	Budsjett				Administrasjons- kostnader	
	Tildelt støtte	Per barn (halvår)	Administrasjon	Lokal finansiering	Øvrige adm.kost.	Årsverk (anslag)
Arendal	13 202 000	1 000	1 000 000	1 150 000	89 362	1,5
Asker	10 380 000	1 000	1 000 000	600 000	1 185 000	1,6
Bydel Grorud	7 562 000	1 000	1 000 000	600 000	-	-
Fauske	2 040 000	800	800 000	-	-	0,9
Halden	8 740 000	1 000	1 000 000	800 000	120 984	1,5
Haugesund	10 748 000	1 000	1 000 000	2 050 000	300 000	0,6
Kvam	2 266 200	900	800 000	80 000	-	2
Namsos	4 570 000	1 000	900 000	1 000 000	200 000	1,5
Skien	10 188 000	900	1 000 000	200 000	50 000	1,2
Stor-Elvdal	616 000	1 000	72 000	50 000	81 000	0,3
Tromsø	3 001 600	800	400 000	-	1 000 000	1,3
Vadsø	1 634 000	1 000	800 000	60 000	150 000	0,5

Tildelt støtte beror på hvor mange barn og unge i målgruppen for Fritidskortet som bor i kommunen (i noen tilfeller, som Asker, Skien og Tromsø, kun i avgrensede områder). Kommuner som har lagt inn lokal finansiering, får i tillegg et høyere beløp per barn. Tabellen viser at Arendal er den kommunen som er tildelt størst støttebeløp, med 13,2 millioner kroner, etterfulgt av Haugesund, Asker og Skien på mellom 10 og 11 millioner kroner. Derneft følger Halden og bydel Grorud med henholdsvis 8,7 og 7,6 millioner kroner. Disse kommunene har også fått høyere beløp til administrasjons- og utviklingsmidler. For Namsos, Tromsø, Kvam og Fauske ligger støtten på mellom 2 og 4,6 millioner kroner, mens Vadsø har 1,6 millioner kroner og Stor-Elvdal i overkant av 600 000 kroner.

Når det gjelder lokal finansiering, ser vi at Haugesund er størst, med rett over 2 millioner kroner. Derneft følger Arendal med 1,2 millioner kroner og Namsos med 1 million kroner. Halden har 800 000 kroner, mens både Asker og bydel Grorud har stilt med 600 000 kroner, og Skien 200 000 kroner. For Kvam, Vadsø og Stor-Elvdal ligger beløpet på under 100 000 kroner. Det har ikke vært lagt inn noen lokal finansiering i Fauske og Tromsø.

Kommunene har videre rapportert inn øvrige administrasjonskostnader. Asker og Tromsø er kommunene som har hatt de største kostnadene, med henholdsvis 1,2 millioner kroner og 1 million kroner. I Haugesund var de øvrige administrasjonskostnadene på 300 000 kroner, i Namsos 200 000 kroner, i Vadsø 150 000 kroner og i Halden 120 000 kroner. De øvrige kommunene har hatt øvrige administrasjonskostnader under 100 000 kroner eller lik null. Det er ikke konkret oppgitt hva midlene er brukt til. I de fleste tilfeller ligger antall årsverk i prosjektet mellom 1,2 og 2. Det laveste antallet finner vi i Stor-Elvdal med 0,3, Vadsø med 0,5 og Haugesund med 0,6. Tall var her ikke tilgjengelige for bydel Grorud i Oslo.

Medvirkning og involvering

Kommunene skal involvere barn og unge i arbeidet med fritidskortordningene. Framdriftsrapporteringene fra kommunene viser at medvirkningsprosessene omfatter både formelle og uformelle former for involvering, og at det skjer både gjennom direkte kontakt med barn og unge, via deres foresatte og gjennom lag, foreninger og andre fritidsarenaer.

Ungdomsråd er i de fleste av kommunene tilskrevet en sentral rolle i medvirkningsprosessene, både for å gi råd i ulike deler av innføringen og som samarbeidspartner i markedsføringen av Fritidskortet. I noen tilfeller, som for eksempel Namsos, er lederen i ungdomsrådet representert i referansegruppen for ordningen. Samtidig er man bevisst på at det ligger en begrensning i at ungdomsråd gir en kanal inn til ungdommene, mens yngre barn må nås på andre måter.

Mange kommuner har valgt å involvere elevråd på ungdomsskoler og videregående skoler i forbindelse med innføringen av fritidskortet. Blant annet har bydel Grorud involvert elevrådsrepresentanter i arbeid som blant annet dreide seg om å få innspill på om det er godt nok fritidstilbud i bydelen, og hva man kan gjøre for å få flere barn og unge med i organiserte fritidsaktiviteter. Et annet eksempel er Kvam, der man planlegger workshoper med elevrådene på skolene om temaet fritid og tilhørighet. En del kommuner har imidlertid opplevd at koronasituasjonen har vanskeliggjort involveringen av slike organer.

Flere kommuner peker også på at det bredere arbeidet med skolene i regi av prosjektledere og andre medarbeidere for å formidle Fritidskortet er en kanal for å få innspill og tilbakemeldinger fra barn og unge. Det samme gjelder fritidsveiledere eller aktivitetsguider, som gjennom sin kontakt med barn og unge får innsikter som kan spilles inn i gjennomføringen av ordningen. Noen håper

dessuten å kunne nå ut til unge gjennom fritidsmesser og lignende arrangementer som gir muligheter for å komme i kontakt med barn og unge i kommunen.

Foruten direkte kontakt med barn og unge har enkelte kommuner trukket inn lag, foreninger og klubber som tilbyr aktiviteter for barn og unge, i dialogen om utviklingen av Fritidskortet. Fritidsklubber og ungdomshus brukes også som arenaer for å treffe barn og unge. En annen tilnærming er involvering av foreldre og foresatte gjennom Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU) i skolene for å få innsikt i behovene til de yngste barna. I Stor-Elvdal har man kombinert en slik form for foreldrekontakt med en mer direkte oppfølging gjennom en enkel spørreundersøkelse.

Samlet sett foregår det på tvers av kommunene et bredt og sammensatt arbeid med involvering av barn og unge i Fritidskortet. På bakgrunn av kommunenes egne beskrivelser framkommer det imidlertid også store variasjoner i hvor utpreget dette arbeidet er, fra kun å involvere ungdomsråd til at man benytter mange ulike kanaler for medvirkning.

Kriterier for organiserte fritidsaktiviteter

Mange av forsøkskommunene som innførte fritidskortet fra høsten 2020, har valgt samme definisjon av «fast, jevnlig organisert aktivitet» som Arendal og Vadsø, som begge begynte med ordningen ett år tidligere. Mer konkret betyr det i de fleste kommunene en aktivitet hvor man deltar åtte–ti ganger i halvåret. Enkelte kommuner, som blant annet Stor-Elvdal og Skien, legger også eksplisitt til grunn at aktiviteten skal gi mulighet for å skape tilhørighet og inkludering i et sosialt fellesskap. Videre er det også felles for mange av kommunene at de stiller krav til at det skal være mulig for det enkelte barnet å prøve ut aktiviteten i forkant før de forplikter seg til den.

Enkelte kommuner viser til at de har fulgt Bufdirs krav med hensyn til å utforme kriterier for aktivitetene. Det har imidlertid ikke fra direktoratets side vært stilt konkrete krav til kommunene om akkurat hvordan de definerer hva som er fast, jevnlig og organisert aktivitet. Kommunene har slik sett hatt handlingsrom til å definere dette selv. Vi finner også eksempler på at det er kommuner som har brukt dette til å utvide kriteriene underveis for i større grad å favne relevante aktiviteter for barn og unge.

Et eksempel på dette er treningssentre, som typisk har mer individuell og egenorganisert aktivitet.³ Namsos har også utformet et eget sett med kriterier for treningssentre. Disse innebærer at det må være mulig for ungdom å delta på gruppetimer og få oppfølging av voksne med kompetanse innen trening, og at treningssenteret må legge til rette for et miljø for personlig vekst. Det stilles også krav til at alle som jobber med ungdom, må ha politiattest, og treningssenteret må ha et aktivt søkelys på antidopingarbeid. Stor-Elvdal har også inkludert treningssenter, men uten eksplisitt krav om egne gruppetimer. Her er kravet at det skal være voksen tilstedeværelse når ungdommene trener. Det vises til at ungdom likevel gjerne trener i grupper, og at det sosiale står sentralt i aktiviteten. Det er dessuten bare ett treningssenter i kommunen. I denne kommunen er også kulturskoletilbud inkludert, og det gis støtte både til de som deltar i individuell undervisning, og de som deltar på gruppeundervisning. Videre har barn og unge som bor i kommunen, men deltar på aktiviteter i andre kommuner, fått dekning gjennom Fritidskortet.

Flere kommuner legger også til grunn at barnet må følges opp av en voksen. Det betyr i prinsippet at det er voksenstyrte aktiviteter for barn og unge som dekkes i Fritidskortet, mens aktiviteter initiert av barn og unge faller utenfor. En del kommuner stiller også krav til at lag og foreninger er registrert i et register for å kunne delta i Fritidskortet, enten kommunens eget register eller det nasjonale Frivillighetsregisteret. I tillegg kan det være krav om at foreningen sender inn eller gjør årsregnskap og/eller årsrapport tilgjengelig. Dermed forutsettes det at foreningene har en relativt formell organisasjon. På den ene side kan det sikre at tilbyderne i ordningen er aktive og har varig drift, men på den annen side kan det heve terskelen for at nye aktører etablerer seg.

At lag, foreninger og andre aktivitetstilbydere står i offentlige register, kan ha en viktig kontrollfunksjon for kommunenes del og kan gi dem tilstrekkelig oversikt over foreningene, styrer og kontaktpersoner i disse. Noen av kommunene har videre som eksplisitt krav at det skal være en navngitt person med ansvar for aktiviteten, og at personen også må fungere som kontaktperson for kommunen. Når det gjelder konkrete aktiviteter for barn og unge, stiller alle kommuner også krav til at voksenpersoner skal ha gyldig politiattest. De aller fleste av kommunene stiller til sist også krav om at prisen på aktiviteten ikke

3 Avgrensning av Fritidskortet opp mot treningssentre har vært et viktig tema i dialogen mellom kommunene og Bufdir. Kommuner som har spurt Bufdir om dette faller innenfor ordningen med faste, organiserte aktiviteter, har fått følgende svar: «I utgangspunktet er det slik at kommunene selv får definere hva som faller innunder ordningen i forsøket, og hva en vil godkjenne av aktiviteter. Men kommunene må holde seg innenfor de rammene som er satt for forsøket: Fritidskortet skal dekke faste, organiserte aktiviteter. Ordinær drift på treningssenter eller fritidsklubb regnes ikke som faste, organiserte aktiviteter. Dette handler om at man ikke har en fast avtale/binding med en gruppe. Det er altså ikke aktiviteten i seg selv som bestemmer om det regnes som en del av ordningen, men formen og rammene rundt aktiviteten.»

skal øke utover normal prisvekst. Dette kan ses på som et virkemiddel for å unngå at aktivitetstilbydere setter opp medlemskontingenten eller deltakeravgiftene som en (utilsiktet) tilpasning til støttebeløpet i fritidskortordningene.

Generelt sett er det mange likhetstrekk i kriteriene som forsøkskommunene har satt for hvilke aktiviteter Fritidskortet kan brukes på. Noe av forklaringen på det er at det har vært en del dialog mellom kommunene om definisjoner og avgrensninger i ordningen. Kriteriene som ble satt av de første kommunene i forsøket, Arendal og Vadsø, ser i tillegg ut til å forstås som en modell i mange av de senere deltakende kommunene. På samme tid viser eksemplene fra denne gjennomgangen at kommunene har gjort noen tilpasninger til lokale forhold.

Tildelingsløsninger for Fritidskortet

Det har som del av forsøket blitt stilt krav til kommunene om at de selv skal finne egnede løsninger for tildeling av fritidskortmidler. Det er dermed lagt opp til at det i forsøket er variasjoner mellom kommunene i tildelingsløsninger. Tabell 5.2 gir en oversikt over løsningene i de ulike kommunene.

Tabell 5.2 Oversikt over tildelingsløsninger i kommunene per våren 2021

Kommune	Tildelingsløsning våren 2021	Kostnader våren 2021	Planlagte endringer
Arendal	Friskus	187 000	Ingen endring
Asker	Aktiv i Asker	684 054	Ingen endring
Bydel Grorud	Manuell	-	Det arbeides med å anskaffe/ utvikle digital løsning
Fauske	Friskus	250 000	Ingen endring
Halden	Aktiv Fritid	167 250	Ingen endring
Haugesund	Friskus	124 000	Ingen endring
Kvam	Friskus	98 000	Ingen endring
Namsos	Friskus	249 340	Ingen endring
Skien	Nettskjema	5 000	Ingen endring
Stor-Elvdal	Nettskjema	0	Ingen endring
Tromsø	Nettskjema	20 000	Kommunen vil ta i bruk Friskus fra høsten 2021
Vadsø	Nettskjema	86 825	Det arbeides med å anskaffe/ utvikle digital løsning

Asker har en egen digital aktivitetskalender, AiA (Aktiv i Asker), som brukes som løsning for Fritidskortet. Denne er utviklet i samarbeid med ParaCard. Kalenderen inneholder en oversikt over aktiviteter som er inne i fritidskortordningen, og fungerer samtidig som en digital lommebok for barn og unge. Foresatte kan registrere brukere gjennom BankID. Det er to muligheter for utbetaling: enten ved at midlene tildeles det enkelte barnet og deretter trekkes fra når medlems- eller treningsavgift betales, eller som tilbakebetaling ved at foresatte dokumenterer at avgiften er betalt. Plattformen videreføres i den kommende perioden, hvor man også vil integrere den med Norges idrettsforbunds digitale lommebok. Løsningen har også andre funksjoner i tillegg til Fritidskortet, deriblant tilgang på rabatter til enkeltstående kultur- og fritidstilbud.

Kommunene som valgte å anskaffe tredjepartsløsning ved oppstarten, planlegger også å fortsette med disse framover. Arendal, Fauske, Haugesund, Kvam og Namsos benytter Friskus, som leveres av Friskus AS. Løsningen består av en aktivitetskalender, hvor man i tillegg har utviklet en betalingsfunksjon for Fritidskortet. Lag og foreninger registrerer seg og sine aktiviteter. Foresatte og unge over 16 år kan opprette en egen bruker i plattformen og gjennom en oversikt velge hvilken aktivitet de vil bruke Fritidskortet på. Utbetalingen skjer i utgangspunktet fra kommunen til foreningene. Kommunene har i tillegg gjerne en refusjonsordning som støtteløsning for foresatte som ikke har BankID, eller i tilfeller der foreningene ikke har integrert sitt system med Friskus-plattformen.

Halden benytter plattformen Aktiv Fritid, som er utviklet av Smart Cognition AS. Dette er en aktivitetskalender som i utgangspunktet er utviklet for barn med funksjonsnedsettelse, men man har også utviklet funksjonalitet i tilknytning til fritidskortordningen. Lag og foreninger registrerer seg i løsningen. Foresatte og unge over 16 år kan opprette en egen bruker i plattformen og gjennom en oversikt velge hvilken aktivitet de vil bruke Fritidskortet på. Gjennom høsten 2020 ble denne brukt i kombinasjon med en manuell refusjonsordning, mens utbetalingene fra våren 2021 kun har gått gjennom den digitale plattformen. Utbetalingen skjer fra kommunen til foreningene. Denne løsningen vil brukes i kommunen også framover.

Tromsø kommune har i den første perioden benyttet seg av et digitalt søknadsskjema utviklet av en ekstern leverandør. Løsningen innebar en refusjonsordning hvor foresatte logget seg inn med BankID og lastet opp dokumentasjon for å få utbetalt støtte fra Fritidskortet. Denne løsningen var igjen koblet til kommunens arkivsystem, slik at søknadene automatisk ble registrert i dette og kunne behandles derfra i samarbeid med regnskapsavdelingen. Kommunen har imidlertid gått til anskaffelse av Friskus sin plattform i løpet av høsten 2021. Vadsø

kommune har også en lignende løsning med digitalt søknadsskjema med BankID-innlogging hvor foresatte (eller ungdom over 16 år) kan søke om enten forskudd til eller refusjon av deltakeravgift. Kommunen har gjennomført en åpen nasjonal tilbudskonkurranse, men det var etter deres vurdering ingen leverandører som kunne tilby en ferdig løsning i tråd med kommunens behov og det kommunen anser som krav fra Bufdir. Det foregår nå derfor et arbeid med å utvikle en egen digital løsning, levert av Customer Solutions AS, som skal prøves ut i løpet av høsten 2021 og planlegges innført våren 2022.

Skien kommune har også digitalt søknadsskjema. Foresatte (eller ungdom over 16 år) kan logge seg inn med egen bruker eller med BankID, beskrive aktiviteten og dokumentere kostnader ved hjelp av faktura og transaksjonsutskrift. Opprinnelig hadde kommunen en avtale med Opplevelseskortet, som de hadde sett for seg kunne brukes som betalingsløsning også for Fritidskortet. Imidlertid viste det seg at det ikke var mulig å levere en slik tjeneste, og derfor inngikk man ikke noe videre samarbeid.

Stor-Elvdal har en enkel refusjonsløsning, hvor søknader om Fritidskortet sendes til kommunen per e-post (eller brevpost). Man kan enten dokumentere søknaden gjennom bekreftelse fra en kontaktperson for aktiviteten barnet deltar i, eller med kvitteringen på at kontingenten er betalt. Det lages deretter en oversikt i kommunen som oversendes til økonomikontoret, som utbetaler pengene. Bydel Grorud hadde i utgangspunktet planlagt å bruke Friskus-plattformen. Manglende avklaring rundt regelverket i Oslo kommune bidro til at selve innføringen ble forsinket. Inntil nå har man derfor brukt en manuell løsning, der lag og foreninger søker på vegne av deltakerne, og der bydelen betaler ut støtte direkte til foreningene. Bydel Grorud arbeider med anskaffelse av en digital løsning.

Informasjonsarbeid og rekruttering

De fleste av kommunene har drevet et bredt markedsføringsarbeid i forbindelse med innføringen av Fritidskortet for å gjøre ordningen kjent både blant foresatte, barn og unge, i lag og foreninger og innad i kommunen. Det har blitt reklamert for ordningen både på kommunenes nettsider, i lokale avismedier og i sosiale medier som Facebook. I Arendal ble det blant annet laget egne «gullbilletter» eller tusenlapper med informasjon om Fritidskortet, og disse har blitt delt ut til barn og ungdommer på skolene. Dette er en idé som også andre kommuner, deriblant Skien, har tatt i bruk i sin markedsføring av ordningen. Noen kommuner har også reklamert i det offentlige byrommet. For eksempel

har man i Arendal hatt plakater både rundt om i byen og bakpå busser, noe man opplever har fungert svært godt.

I mange av kommunene har prosjektlederen også hatt planer om å dra rundt på barne- og ungdomsskoler og videregående skoler for å informere om ordningen. Restriksjoner som følge av koronasituasjonen har gjort det vanskelig å gjennomføre skolebesøk og andre oppsøkende tiltak. Noen har valgt å løse dette ved at man i stedet har gått veien om foreldreutvalg og samarbeidsutvalg eller forsøkt å involvere lærere og sosialrådgivere ved skolene. Å jobbe inn mot skolene har dessuten vært innarbeidet i den generelle kommunikasjonsstrategien i de fleste av kommunene. Tanken er da at kontaktlærere og sosiallærere som har en etablert relasjon til elever og deres foresatte og forstår deres situasjon, lettere kan formidle Fritidskortet.

Lag og foreninger har også hatt en rolle i å gi informasjon om ordningen, selv om tiltak i forbindelse med koronasituasjonen også her har skapt utfordringer. Erfaringen fra Arendal, som har hatt Fritidskortet en stund, viser imidlertid at dette er en viktig kanal for å nå ut til en del av målgruppen. Etter hvert som Fritidskortet har blitt mer kjent i kommunen, har også flere lag og foreninger slengt seg på og aktivt vist til ordningen.

Tiltakene i forbindelse med koronasituasjonen har gjort arbeidet med å rekruttere barn og unge til ordningen mer utfordrende, spesielt de som ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter fra før av. Etter hvert som samfunnet har åpnet opp igjen, har det vært mulig å drive informasjonsarbeidet mer i tråd med det som opprinnelig var planlagt. Intervjuene med prosjektlederne i de ulike kommunene tyder på at man framover blant annet vil øke innsatsen inn mot skolene for å nå både bredere og mer direkte ut.

Et viktig informasjonsgrep som de fleste kommunene har tatt, er å oversette informasjonen om Fritidskortet til flere språk. Dette framheves av de vi har snakket med i kommunene, som viktig for å nå ut til barn og unge med minoritetsbakgrunn og deres foresatte.

Bruk av lokal finansiering og plussordninger

Kommunene som har lagt inn lokal finansiering i forbindelse med Fritidskortet, har rettet inn denne finansieringen som «plussordninger», som søker å nå barn og unge med behov for ekstra støtte. Slik lokal finansiering innenfor fritidskortordningen skal gå til å dekke deltakeravgifter på samme måte som øvrig støtte i

ordningen (ikke utstyr, reiser og lignende). I det følgende skal vi se nærmere på kjennetegn ved ordningene i de ulike kommunene som har lokal finansiering.

Arendal kommune har en ordning som heter Fritidskortet Pluss, som er et tilbud for familier med lav inntekt som har behov for støtte utover det vanlige Fritidskortet. Ordningen gir mulighet for å søke støtte til deltakelse i en fritidsaktivitet, i tillegg til at familien får informasjon om gratistilbud som barna kan være med på. For å få innvilget Fritidskortet Pluss må familiene ha minst ett barn som går på skole, og ha en samlet inntekt under 574 140 kroner for par med barn og 263 040 kroner for enslige forsørgere (60 prosent av medianinntekten). Dette dokumenteres ved skatteoppgjøret for de voksne i husstanden. Deltakere i introduksjonsprogrammet og sosialhjelpsmottakere kan ikke få støtte over Fritidskortet Pluss. Disse gruppene kan imidlertid få tilsvarende støtte fra NAV, der de blant annet kan få tilleggsmidler for å få dekket en kontingent eller deltakeravgift i sin helhet. For sosialhjelpsmottakere antar man i tillegg at det vanlige Fritidskortet vil kunne dekke kontingenter og deltakeravgifter.

De øvrige kommunene deler ikke ut tilleggsstøtte i egen søknadsbasert ordning, men har i stedet basert seg på en behovsprøvd innretning i samarbeid med skoler, etater eller lag og foreninger. Forut for forsøket med Fritidskortet hadde Skien kommune ordningen «Kontingentkassa», som de har valgt å videreføre med bakgrunn i den lokale tilleggsfinansieringen. Gjennom ordningen kan barn som er berørt av fattigdomsproblematikk, i alderen fra 6 år til de er ferdig med videregående skole, få et tilskudd på 3 000 kroner per år i engangsstøtte for å dekke kontingent eller utstyr. I denne ordningen er det voksne rundt barnet eller rundt ungdommens egen familie som søker for dem, for eksempel helsesøster, lærer, miljøterapeut, aktivitetsleder eller trener. De gjør en vurdering av hvorvidt familiens situasjon tilsier at de ikke kan dekke utgiftene. Familien eller barnet kan ikke søke selv. Søkeren har ansvar for å følge opp at barnet eller ungdommen deltar i aktiviteten.

Andre kommuner har lignende ordninger. Halden har et plusstilskudd, der barn fra lavinntektsfamilier i tilfeller hvor det vanlige Fritidskortet ikke dekker hele kontingenten, kan få dekket dette gjennom ekstra midler. De skal i gang med et forsøksprosjekt hvor kommunale instanser som NAV, familievern og helse- sykepleiere samt lag og foreninger kan dele ut støtte. Haugesund kommune har en ordning som ligner en Fritidskortet Pluss-løsning. Midlene blir i hovedsak utbetalt etter henvendelse fra instanser som NAV, flyktningtjenesten eller barnevernet eller fra lag og foreninger. I Kvam kommune har ordningen en litt annen innretning. Der deles Fritidskortet Pluss ut i samarbeid med sosialtjenesten, som utarbeider lister over barn og unge som har behov for ekstra støtte.

Vadsø kommune har en ordning de kaller Fritidsfondet, som skal hjelpe barn og unge fra familier der økonomien er for svak til at barna kan delta i organiserte fritidsaktiviteter. Dette er en ordning som har eksistert forut for Fritidskortet, og som man i forbindelse med forsøket har søkt å innrette som en plussordning. I denne ordningen søker ikke de foresatte selv, men i stedet søker en leder eller trener i foreningen som har aktiviteten. Dette kan lederen/treneren enten gjøre på eget initiativ eller ved at foresatte henvender seg til vedkommende. Selve søknaden er anonym, slik at det bare er lederen/treneren og familien som vet at utgiftene dekkes via ordningen. Til forskjell fra Fritidskortet dekker Fritidsfondet også utgifter til reiser og utstyr.

Namsos kommune har valgt en variant av Fritidskortet Pluss, hvor lagledere eller trenere er de som kan søke på vegne av barn og unge, men ikke de som arbeider i kommunale instanser. Dette er basert på tanken om at lagledere og trenere er tettere på de unge og ser hvem som har behov for støtte til å betale kontingent. Siden de åpnet for dette i oktober 2020, har det imidlertid vært lite pågang på ordningen. Etter at kommunen anskaffet Friskus som utbetalingsløsning, ser de muligheter for en annen innretning, hvor tildelingen for eksempel vil kunne foregå i samarbeid med kommunale instanser. Det har derfor blitt aktuelt å revurdere innretningen på plussordningen. Asker kommune har på sin side en helt annen løsning, der tilleggsmidler fordeles ut gjennom barne- og ungdomsskolene basert på en sosioøkonomisk fordelingsnøkkel. Nøkkelpersoner i skolene som kjenner barna og ser at de har behov for støtte, har her mulighet til å få satt inn midler direkte på fritidskortkontoen for å dekke deltakeravgift i organiserte fritidsaktiviteter.

Fritidskortet og andre tiltak i kommunene

Kommunene skal se Fritidskortet i sammenheng med andre tiltak i kommunen myntet på å bidra til økt deltakelse og inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter. Mange av kommunene har videreført ordninger og tiltak som de hadde forut for fritidskortordningen, men det kan samtidig se ut til at det varierer i hvilken grad disse ses direkte i sammenheng med fritidskortordningen. Det ligger også inne i forsøksordningen at kommunene skal prøve å skaffe finansiering fra lokale aktører.

Mange av kommunene viser til at de har utstyrlåneordninger i enten frivillig eller kommunal regi, tilbyr gratis leie av lokaler og anlegg og ellers gir tilskudd til lag og foreninger i kommunen. Det framgår i liten grad fra intervjuene om det har blitt etablert noen direkte kobling mellom disse typene tiltak og

Fritidskortet. Ett eksempel fra en av kommunene er imidlertid at det er satt som forutsetning for å få tilskudd at man også registrerer aktivitetene sine i den digitale portalen for Fritidskortet. Når det gjelder andre typer tiltak, som utstyrs-lånesentraler som ikke er drevet i kommunal regi, kan det imidlertid være vanskelig å stille konkrete krav knyttet til Fritidskortet. Samtidig vises det blant annet i intervjumaterialet til at gratis lokaler og anlegg og utstyrlåneordninger kan ha indirekte betydning ved at de bidrar til gode rammevilkår, noe som gjør det mulig å holde prisen lavt i aktiviteten. Det er likevel uklart i hvilken grad disse ordningene muliggjør lån av utstyr til alle typer aktiviteter gjennom året, og om det er snakk om kortids- eller langtidsutlån.

I en del kommuner peker man på at Fritidskortet er tatt inn i tverrfaglige samarbeid og dialog for økt inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter. Et eksempel er Arendal, hvor man har inngått et samarbeid med NAV for å styrke innsatsen overfor barn og unge som trenger hjelp til å delta i fritidsaktiviteter. Et annet eksempel er i Fauske, hvor Familiens hus (familievernet) kan bistå familier og barn som er i en vanskeligstilt situasjon, gjennom økonomisk støtte eller veiledning. Et tredje eksempel er Namsos, som har fått midler fra Bufdir til et fritidsstipend som gir støtte til utstyr og utgifter utover deltakeravgifter. Dette ses direkte i sammenheng med søknad på «plussordningen» i kommunen. Lignende typer samarbeid finnes også i andre kommuner.

Enkelte kommuner framhever i tillegg samspillet med frivilligheten og tiltak igangsatt av lag og foreninger. I Halden har for eksempel Halden idrettsråd miljøkontakter som har en rolle i å hjelpe barn og unge inn i aktiviteter. Flere av kommunene er også med i ALLEMED-dugnaden og har gjennom dette etablert en dialog med lag og foreninger om inkluderingsutfordringer og hvordan man kan løse disse. Det har da vært naturlig å trekke inn Fritidskortet som et tiltak som kan kobles på det arbeidet frivilligheten selv driver med på dette området.

Et poeng som løftes fram i enkelte kommuner, er at fritidskortordningen gir mulighet til å jobbe mer helhetlig på barne- og ungdomsfeltet, både når det gjelder deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter og andre problemstillinger. Et eksempel er i Kvam herad, der man har brukt Fritidskortet som utgangspunkt for å arbeide med løsninger på andre utfordringer og barrierer for barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Med andre ord finner vi at kommunene søker å koble Fritidskortet på både enkelttiltak og det større arbeidet for å inkludere barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter.

Når det gjelder å skaffe finansiering fra lokale aktører, er det relativt få kommuner som viser til at de har lyktes med dette. I framdriftsrapportene vises det i

hovedsak til etablerte ordninger der frivillige aktører eller næringsliv bidrar med støtte til tiltak for barn og unge. Det har derfor vært vanskelig å vurdere omfanget av dette ytterligere.

Bruk av Fritidskortet og lokal finansiering

Til sist er et spørsmål i hvilken grad Fritidskortet og eventuelle plussordninger blir brukt i kommunene. Tabell 5.3 viser antallet barn og unge som benyttet seg av Fritidskortet fra august 2020 til august 2021, og andelen disse utgjorde av alle barn og unge i kommunen som var i målgruppen for ordningen. Tabellen viser også antallet som fikk midler fra lokal finansiering over «plussordninger».

Tabell 5.3 Nøkkeltall om bruk av Fritidskortet våren 2021

Kommune	Antall unike brukere av Fritidskortet august 2020– august 2021	Andel brukere av alle barn og unge i kommunen august 2020– august 2021	Antall unike brukere av Fritidskortet januar 2021– august 2021	Andel brukere av alle barn og unge i kommunen januar 2021– august 2021	Antall som har fått midler fra lokal finansiering august 2020– august 2021
Arendal	4 656	65 %	3 015	42 %	71
Asker	2 387	46 %	1 767	34 %	800
Bydel Grorud	2 169	57 %	1 097	29 %	243
Fauske	804	60 %	408	30 %	-
Halden	3 018	63 %	1 472	31 %	14
Haugesund	3 873	67 %	1 825	32 %	44
Kvam	1 131	83 %	569	42 %	15
Namsos	-	-	1 111	45 %	23*
Skien	2 696	48 %	1 592	28 %	403
Stor-Elvdal	156	56 %	122	44 %	-
Tromsø	835	45 %	475	25 %	-
Vadsø	331	42 %	125	16 %	9
Gjennomsnitt	2 005	57 %	1 132	33 %	200

* Kun tall for perioden fra januar 2021 til august 2021.

Gjennomsnittet for andelen brukere av Fritidskortet (i målgruppen) fra august 2020 til august 2021 var 57 prosent. Kvam, Arendal, Haugesund, Halden og Fauske er de kommunene hvor størst andel av barn og unge har hentet ut

Fritidskortet i denne perioden (Arendal har imidlertid hatt forsøket siden høsten 2019). I alle disse fem kommunene benyttet over 60 prosent ordningen. Spesielt Kvam skiller seg ut med en andel på 83 prosent. Deretter følger Stor-Elvdal og bydel Grorud med 57 og 56 prosent. I Skien, Asker, Tromsø og Vadsø ligger andelen derimot mellom 40 og 50 prosent. For Namsos foreligger det ikke tall for hele perioden fordi kommunen gikk over fra egen løsning til Friskus fra høsten 2020 til våren 2021.

Tabellen viser også antall brukere av Fritidskortet fra januar 2021 til august 2021. Den gjennomsnittlige andelen brukere var 33 prosent i denne perioden. Arendal, Namsos, Kvam og Stor-Elvdal ligger høyest med 42 til 45 prosent. Deretter følger Asker, Halden, Haugesund og Fauske, hvor andelen lå i spennet mellom 30 og 34 prosent. I bydel Grorud, Skien og Tromsø var den mellom 25 og 29 prosent, mens Vadsø hadde den laveste andelen med 16 prosent. Generelt har kommunene med en høy andel brukere fra august 2020 til august 2021 også det fra januar til august 2021. Samtidig tyder tallene på at en større del av brukerne kom til i den siste, kortere perioden i kommunene med en lav andel over perioden som helhet. Noe av årsaken kan være at det har tatt mer tid å komme i gang med Fritidskortet og få ut informasjon om ordningen i noen kommuner enn andre.

Blant kommunene som deler ut midler fra lokal finansiering i tillegg til det ordinære Fritidskortet, er det Asker som hadde det høyeste absolutte antallet med 800 brukere fra august 2020 til august 2021. Deretter fulgte Skien med 403 og bydel Grorud med 243. Arendal hadde 71 brukere og Haugesund 44. Kvam, Halden og Vadsø hadde 15 eller færre brukere. Bruken av plussordningene varierer. Antallet i Arendal, Haugesund og Halden framstår lavt, sett i forhold til at disse kommunene bidrar med mye lokal finansiering som Asker og Skien. I Kvam og Vadsø har denne finansieringen vært av begrenset omfang.

Kommunene peker i framdriftsrapporten på at koronasituasjonen kan ha påvirket bruken av plussordningene, blant annet fordi det har vært vanskeligere å nå ut til utsatte barn og unge i denne perioden. Mange av brukerne av lokal finansiering benyttet disse høsten 2020. Det kan være en forklaring på lav bruk i Arendal, Haugesund og Halden. Asker og Oslo opplevde imidlertid også langvarige nedstenginger med restriksjoner på organiserte fritidsaktiviteter. I tillegg deler Asker ut plussmidler via skolene, som særlig har vært rammet av tiltakene. Konsekvensene av koronasituasjonen for organiserte fritidsaktiviteter kan tenkes å ha spilt inn, selv om det ikke nødvendigvis er hele forklaringen.

Det kan videre pekes på noen andre forhold: Asker har tidligere hatt et opplevelseskort som rettet seg mot denne målgruppen. Det har også vært fokusert

på inkludering og et tett samarbeid mellom kommunen og frivilligheten på området. Skien bruker på sin side ordningen med Kontingentkassa, som også eksisterte forut for Fritidskortet, for å dele ut midlene. Dermed kjente mange allerede til at kommunen hadde en støtteordning. Imidlertid har også Vadsø hatt en slik ordning, Fritidsfondet, men antallet mottakere er her langt lavere. Begge disse ordningene er som tidligere nevnt også kjennetegnet ved at det er tillitspersoner i kommunen og i lag og foreninger som søker på vegne av barna eller ungdommene, og ikke familiene selv. En forskjell er imidlertid at Fritidsfondet i større grad legger til grunn at det er foreldrene som skal ta den første kontakten, mens det i Kontingentkassa er ansatte i kommunen og ledere og trenere i lag og foreninger som primært har ansvaret for å fange opp de med ekstra behov.

En annen mulig årsak kan være at Fritidskortet dekker behovet til familier i lavinntekt fullt ut, slik at det er få barn og unge som trenger den ekstra støtten. Noen av kommunene, deriblant Namsos, har selv pekt på dette som forklaring. Tabellen viser at Kvam, Haugesund og Halden som nevnt har et lavt antall brukere av lokal finansiering, men de har samtidig en høy andel brukere av det «vanlige» Fritidskortet. I Asker og Skien er andelen brukere av Fritidskortet noe lavere, og samtidig er antallet brukere av lokal finansiering høyt. Det kan støtte en slik forklaring. Det er imidlertid et lavt antall brukere av lokal finansiering i Namsos og Vadsø, der også andelen brukere av Fritidskortet er lavere (Vadsø har imidlertid hatt begrenset lokal finansiering). Det er slik ikke et entydig mønster, og disse dataene kan ikke alene dokumentere hvorvidt dette er tilfellet.

Et siste, tilliggende poeng er at kommunene selv har markedsført plussordningene i varierende grad. Flere av kommunene har vært tilbakeholdne med å gå ut offentlig med ordningen og har i stedet valgt å orientere om den i kommunen og blant lag og foreninger. Selv om det ikke nødvendigvis er foreldrene selv som søker støtte i plussordningene, vil bevisstheten om at ordningen finnes, likevel kunne være viktig. Det vil være enklere for foresatte å ta initiativ og spørre personer de har tillit til, for eksempel i foreningen barnet deltar i, om det finnes muligheter for å få ekstra støtte til deres barn.

Suksessfaktorer i innføringen

Av suksessfaktorer pekes det i framdriftsrapportene og intervjuene for det første på godt samarbeid med referansegrupper og det at man sikrer medvirkning fra ungdomsråd og andre instanser som taler på vegne av barn og unge. For det andre trekker flere kommuner fram tverrfaglig kommunalt samarbeid og god informasjonsflyt som sentralt for å lykkes. Erfaringer fra eksisterende tiltak i

kommunen kan dessuten bidra til viktige innsikter om hva som fremmer inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter. Nye typer kommunale tiltak som framheves, er dessuten fritidsveiledere og aktivitetsguider, som jobber direkte med å føre barn og unge inn i aktiviteter gjennom veiledning.

Videre blir kommunikasjon og profilering i form av tydelig reklame gjennom for eksempel flygeblad, «gullbilletter» som symboliserer Fritidskortet, og reklame i bybildet trukket fram som viktig for å nå ut med ordningen. Samarbeid med skolene i nærmiljøet og arbeid for å informere elever direkte gjennom skolebesøk framheves som et særlig viktig virkemiddel i markedsføringen av Fritidskortet. Samarbeid med lag og foreninger er en annen nøkkelfaktor som svært mange av kommunene løfter fram, deriblant felles møteplasser som utgangspunkt for dialog og samspill. Å ha god oversikt over lag og foreninger for å få dem i gang med ordningen og kunne bidra til å utvikle et godt fritidstilbud blir sett på som viktig. I noen av kommunene har samarbeidet med lag og foreninger bidratt til opprettelse av nye aktiviteter og lavterskeltilbud.

Til sist viser enkelte kommuner til betydningen av gode løsninger for tildeling av fritidskortmidler. Et punkt som enkelte kommuner her trekker fram, er at løsningene ikke bør kreve ekstra jobb for lag og foreninger, og at løsningen oppleves som lik og like brukervennlig for alle. Samtidig framhever en av de små kommunene at løsninger må ivareta lokale behov når det gjelder funksjonalitet og driftskostnader, dersom de skal kunne la seg gjennomføre. Noen ser i tillegg for seg at tildelingsløsningene på sikt kan være et virkemiddel for å samle økonomisk støtte til barn og unge i kommunen.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi beskrevet kjennetegn ved innføringen av Fritidskortet og innretningen av ordningen i de tolv forsøkskommunene. Vi finner blant annet følgende:

- Koronasituasjonen har påvirket gjennomføringen av Fritidskortet i de fleste av kommunene, men det har likevel ikke vært store forsinkelser i selve innføringen av ordningen.
- Organiseringen i kommunene varierer, men den omfatter gjerne en styringsgruppe og arbeidsgruppe. Arbeidet er gjerne forankret i områder som kultur, oppvekst eller folkehelse.

- Ulike tjenester og etater i kommunene er representert i arbeids- eller prosjektgruppene for å sikre nærhet til relevante funksjoner.
- Ressursbruken i kommunene varierer. Noen kommuner har hatt kostnader til administrasjon utover det som har ligget inne i administrasjons- og utviklingstilskuddet fra Bufdir.
- Ungdomsråd er en viktig kanal for medvirkning, men kommunene har også involvert elevråd, drevet oppsøkende dialog og gjennomført spørreundersøkelser for å få innspill.
- Kriteriene for aktiviteter i Fritidskortet har fellestrekk på tvers av kommunene. Det som har vært mest diskutert, er hva som er «faste, jevnlig organiserte» aktiviteter, og om aktiviteter med innslag av egenaktivitet kan inkluderes.
- Kommunene har ulike løsninger for tildeling av fritidskortmidler, herunder manuelle løsninger, refusjonsbaserte løsninger basert på nettskjema og mer heldigitale løsninger.
- Kommunene har markedsført Fritidskortet på en bred og mangfoldig måte. Skoler, lag og foreninger og andre aktører har vært tatt inn i arbeidet med å formidle ordningen.
- Noen kommuner har brukt lokal finansiering i såkalte «plussordninger» som retter seg mot barn og unge i spesielle målgrupper. Bruken av slike ordninger varierte på vårparten 2021.
- Det varierer hvor direkte Fritidskortet ses i sammenheng med andre eksisterende tiltak. Kommunene viser likevel til at ordningen gjør det mulig å jobbe mer helhetlig med inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter.

6 Caseanalyse: erfaringer fra kommunene

I dette kapittelet skal vi se nærmere på erfaringene de som arbeider i case-kommunene (Haugesund, Skien, Stor-Elvdal og Vadsø), har gjort seg med fritidskortordningen. Vi undersøker her erfaringer underveis i innføringen av Fritidskortet, herunder: organiseringen, forvaltningen, driften og ressursbruken i kommunene; tverretattlig samarbeid i kommunene og medvirkningsprosesser; anskaffelse og utvikling av løsninger for tildeling av Fritidskortet; kriterier for aktiviteter i ordningen, informasjonsarbeid og rekruttering; erfaringer med bruk av lokal finansiering i såkalte «plussordninger»; og samspillet mellom Fritidskortet og andre ordninger. I tillegg ser vi på hvilke behov kommunene har framover, og hvordan de opplever treffsikkerheten i ordningen.

Innføringen av Fritidskortet og koronasituasjonen

Vi begynner med å se på den første fasen av innføringen av Fritidskortet i de fire kommunene, spesielt med henblikk på betydningen av tiltakene som følge av koronasituasjonen. Som beskrevet i forrige kapittel har dette vært en viktig del av konteksten for innføringen, og det har hatt betydning for måten man har arbeidet med innføringen på.

Kommunene opplevde arbeidet som krevende i den tidlige delen av innføringen på høsten. I Haugesund, hvor de hadde digital løsning, var det mye pågang knyttet til refusjoner, men gradvis handlet det mer om ordinære innbetalinger innenfor løsningen de har valgt. Etter hvert har prosessen gått seg mer til, slik at man har fått mer ro rundt innføringen. I Skien dreide denne fasen seg særlig om arbeid knyttet til definisjon av kriterier for aktiviteter samt til utvikling av digital løsning for utbetaling. Man arrangerte også en ALLEMED-konferanse med lag og foreninger i kommunen. Et kompliserende forhold i Skien har vært at Fritidskortet først bare ble tildelt for utvalgte områder i kommunen. (Kommunen har fra høsten 2021 tildeling for hele kommunen.) Dette har hatt innvirkning særlig på markedsføringen av ordningen i den tidlige fasen, og er noe som man har vært nødt til å finne en løsning på (mer om dette nedenfor).

I Stor-Elvdal peker man på at koronasituasjonen gjorde at det ble litt tungt å dra i gang prosjektet, selv om det har gått seg til etter hvert. Man følte seg litt overveldet innledningsvis ettersom det var mye å sette seg inn i på kort tid. Det var også en utfordring å tilpasse ordningen til en liten kommune. Etter hvert som samfunnet har åpnet opp igjen, har det blitt mer fortgang i gjennomføringen. Fram til nyttår hadde halvparten av alle barn og unge tatt Fritidskortet i bruk. Vadsø skiller seg på sin side fra de øvrige tre kommunene ved at kommunen har hatt forsøk siden høsten 2019. Her hadde innføringen av Fritidskortet nødvendigvis kommet lenger enn i de øvrige kommunene, og koronasituasjonen påvirket derfor ikke selve etableringen.

Når det gjelder koronasituasjonen, er informantene samstemt i at det har påvirket innføringen. Det trekkes blant annet fram at man har måttet organisere arbeidet på en annen måte enn planlagt, i og med at man har hatt mye hjemmekontor, digitale møter og lignende. På den ene side opplever man at bruken av digitale møter har senket terskelen for lag og foreninger til å ta kontakt. På den annen side mister man de personlige møtene som også er viktige, og ikke alle er like glade i digitale møter. I perioden med de strengeste restriksjonene ble også mange av aktivitetene stengt ned som følge av nasjonale regler, selv når smittesituasjonen var mindre dramatisk.

Dette har igjen hatt betydning for den faktiske bruken av Fritidskortet. I Vadsø kommune, der man som nevnt har kommet lenger med innføringen, mener man å ha sett en nedgang i søkermassen på Fritidskortet, noe kommunen setter i sammenheng med denne situasjonen. Tilbakemeldingene til kommunen fra foresatte og ungdommer så vel som trenere og lagledere har også vært at mange barn og unge har mistet motivasjonen i denne perioden, da strenge restriksjoner forhindret dem fra å delta på trening, turer og lignende. Det er en erfaring som også deles av andre i de øvrige kommunene.

Koronasituasjonen har videre gjort det mer utfordrende å få ut informasjon om Fritidskortet, siden det ikke har vært mulig å være fysisk til stede på skoler, aktiviteter og lignende. Det har heller ikke vært mulig å igangsette alle de tiltakene som man hadde sett for seg skulle støtte opp om innføringen av ordningen. For eksempel hadde man i Haugesund kommune planer om et åpent kontor der folk kunne komme og få hjelp til å registrere seg og betale faktura. Dette har ikke vært mulig i det omfanget man hadde tenkt, som følge av hvordan koronasituasjonen har preget kommunen. Det fortelles om lignende erfaringer i de øvrige kommunene. I Skien viser man også til at det har vært vanskeligere å følge opp lag og foreninger som følge av koronasituasjonen. At man arrangerte ALLEMED-konferansen tidlig i innføringen, mens det fremdeles var mulig,

gjorde imidlertid at man fikk etablert en viss kontakt med frivilligheten. Det har vært en lignende erfaring i Stor-Elvdal, hvor det at man ikke har kunnet gjennomføre informasjonsmøter på vanlig måte, har vært et hinder for innføringen.

Oppsummert har koronasituasjonen hatt noen konsekvenser for arbeidet med Fritidskortet, og dette må derfor tas i betraktning i vurderingen av innføringen og erfaringene fra denne. Utover dette forteller informantene imidlertid ikke at de møtte på noen uventede utfordringer i det tidlige arbeidet med innføringen av Fritidskortet.

Forskjeller i organiseringen mellom kommunene

Hvordan har de fire kommunene organisert arbeidet med Fritidskortet, og hvilke erfaringer har de gjort seg med måten de har organisert seg på? I det følgende skal vi se litt nærmere på organisasjonsformene kommunene har valgt, og hvilke typer etater og virksomheter som er trukket inn i styringen og arbeidet med ordningen.

I Haugesund er arbeidet forankret i virksomhetsområdet for kultur, idrett og frivillighet, i tillegg til at økonomiavdelingen er koblet på i forbindelse med det praktiske rundt utbetalinger mv. Det er frivillighetskoordinatoren i kommunen som opprinnelig har hatt ansvaret for gjennomføringen. Som følge av endringer i bemanningen underveis i perioden har også folkehelsekoordinatoren blitt relativt tungt involvert i prosessen. Andre instanser i kommunen er her i første rekke trukket inn gjennom samarbeid:

«Familieveilederne på NAV har vi ganske tett kontakt med. De jobber med lavinntektsfamilier på en måte [som er] en sånn helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier. Så de er veldig godt kjent med ordningen. [...] Og flyktningavdelingen jobber vi også tett med. Begge gir nyttige innspill. Det handler litt om hva de ser i sine brukergrupper, og hva som kanskje trengs, og hva man kan jobbe mer med.»

I Skien hadde man i utgangspunktet Fritidskortet kun i enkelte bydeler, og man organiserte derfor arbeidsgrupper etter områder i byen. Både NAV, miljøterapeuter på skolene og kultur ble trukket inn i disse gruppene, sammen med prosjektlederen. Informanten beskriver at denne organiseringen har gitt sterkt eierskap til ordningen:

«Rollene er fordelt på områder, og de har hovedansvar for egne områder [...]. Vi føler et veldig eierskap til Fritidskortet i hele arbeidsgruppen, da, men de har [eierskap] på sine hjemmeområder. De følger opp to–tre skoler i hvert område, egentlig, og så har de fulgt opp lag og foreninger.»

Det fortelles også at selv om kultursjefen er koblet på via styringsgruppen, har ikke andre kommunalsjefer vært like integrert i prosjektet som Skien kommune hadde planlagt. Disse har imidlertid i større grad blitt tatt inn i prosessen nå etter hvert. Utfordringen her har vært å skape forståelse for hva fritidskortet er, sammenlignet med opplevelseskortet som kommunen hadde tidligere.

I Stor-Elvdal har det i første omgang kun vært to prosjektledere (leder for henholdsvis kultur og barnevern), som har hatt oppgavene fordelt likt mellom seg. Andre etater og funksjoner i kommunen er mer uformelt involvert i arbeidet gjennom kontakten prosjektlederne har med disse instansene, men har i utgangspunktet ikke vært formelt representert i prosjektet. Underveis har man imidlertid etablert en utvidet prosjektgruppe som bistår og gir prosjektlederne støtte. Denne omfatter idrettskretsen, kulturskolen og kulturrådet i kommunen. I tillegg vises det også til at Fritidskortet er gjort kjent i kommunen, blant annet ved at det er lagt fram for kommunestyret.

I Vadsø ligger hovedansvaret hos kommunalsjefen for oppvekst og levekår, mens en lokal sosial entreprenørbedrift – Trivselslaben – står for selve innføringen av fritidskortordningen. Bakgrunnen for at Vadsø valgte denne løsningen, var på den ene side at kommunen så det som kapasitetsmessig utfordrende å lede og drive prosjektet på egenhånd fordi kommunen på samme tid hadde flere andre store prosjekter. På den annen side oppfattet man at man som en liten kommune ville kunne få gode resultater ved å sette prosjektet ut til en sosial entreprenør. Kommunen opplever også at de ble oppmuntret av Bufdir til å prøve ut denne løsningen, i den forstand at man i forsøket skulle trekke inn aktører av denne typen.

Den sosiale entreprenørbedriften opplever selv at de er godt egnet til oppgaven grunnet god kjennskap til de ulike aktørene og lang erfaring med å jobbe i skjæringspunktet mellom offentlig, privat og frivillig sektor. Vadsø kommune er også svært fornøyd med løsningen så langt, men framover ser kommunen for seg at de skal ta større eierskap til ordningen:

«Fra sommeren av vil vi ha mer eierskap til videre framdrift selv i kommunen. Men vi har ikke tatt stilling ennå til om vi fysisk skal være inne, eller om de [Trivselslaben] skal være med en del i prosjektet fremdeles. Men vi skal ta mer inn og drive selv i kommunen. Da handler det om å jobbe mer med å rekruttere barn [spesielt barn i en utsatt situasjon]. For det er vi som har oversikten over de barna og familiene som det her gjelder.»

Som sitatet illustrerer, er noe av bakgrunnen for at kommunen ønsker å ta mer eierskap, at de vil jobbe mer målrettet overfor sårbare barn og unge som er i en utsatt familiesituasjon. Det kan tyde på at man tenker at kommunen selv er bedre egnet, for eksempel fordi man da lettere kan arbeide tverrfaglig overfor denne gruppen. Det kan dels leses dithen at mens det vil være for ressurskrevende for kommunen selv å etablere ordningen, kan det være mer hensiktsmessig for dem å ta ansvar for selve forvaltningen.

Kommunene har organisert seg på ulike måter, avhengig av hva de har sett som formålstjenlig, gitt sitt utgangspunkt i forsøket. Et fellestrekk i organiseringen er tverrfaglig forankring eller samarbeid. Det kan være viktig for å koble arbeidet på aktuelle målgrupper, og da spesielt sårbare barn og unge. Frivilligheten trekkes dels også inn i organiseringen, enten gjennom funksjoner nært på dette feltet eller ved representasjon i referansegrupper. Et tilknyttet poeng er at manglende involvering av ledere fra andre avdelinger som ikke er direkte inne i arbeidet med Fritidskortet, kan være problematisk med tanke på å skape bevissthet og felles forståelse i kommunen om ordningen.

Endringer i administrasjon og ressursbruk

Ved siden av å undersøke erfaringer med hvordan man formelt har organisert arbeidet, har vi også snakket med informantene i de fire kommunene om administrasjon, ressursbruk og endringer i personell underveis.

Noen av kommunene har hatt endringer i hvem som har arbeidet med innføringen av Fritidskortet, som følge av endringer i arbeidsforhold, permisjoner, sykemeldinger og lignende. Det har også vært endringer i styrings- og arbeidsgrupper, som gjerne har en viktig støttefunksjon i prosjektet. Dette kan skape utfordringer med å sikre kontinuitet i arbeidet med ordningen. Hvis måten innføringen løses på, i for stor grad preges av den enkelte prosjektleder, vil det kunne være krevende for andre å føre prosjektet videre. Dette avhenger imidlertid også av i hvor stor grad arbeidet med Fritidskortet har blitt institusjonalisert i kommunene.

I Haugesund ble prosjektet opprinnelig ledet av frivillighetskoordinatoren under avdeling for kultur, idrett og frivillighet. Uforutsette omstendigheter gjorde at oppgavene i forbindelse med Fritidskortet allerede på høsten ble overtatt av folkehelsekoordinatoren, som måtte sjonglere disse oppgavene med sine andre oppgaver. Det ble svært arbeidskrevende for vedkommende å holde i både det overordnede arbeidet med ordningen og oppfølgingen av de ulike brukerne.

Man valgte derfor fra januar 2021 å opprette en prosjektstilling med ansvar for den daglige oppfølgingen av brukerne av Fritidskortet, noe som ble finansiert med ekstra midler tildelt fra Bufdir. Oppgavene i stillingen omfatter for eksempel å hjelpe foresatte som ikke får logget seg inn eller lagt inn betaling, klubber som ikke får registrert seg på riktig måte i Friskus, samt oversiktsarbeid og oppfølging av kommunens plussordning:

«Vi så fort at dette er ganske arbeidskrevende for dag-til-dag-oppfølging. Man har fått mer ro nå når folk har begynt å forstå ordningen. Men likevel så er det fortsatt mange henvendelser [fra foresatte]. Vi har forstått at det på en måte krever litt flere dag- og uketimer enn hva vi kanskje så for oss i starten. Så det har vi jo sagt til andre kommuner som har spurt, også, at de må belage seg på at det tar om ikke en full stilling, så i alle fall tilnærmet [det] i perioder.»

Kommunen opplever her at man har vært avhengig av denne stillingen for å kunne følge opp brukerne på en god måte. Man peker også på at det ikke er sikkert at man ville ha funnet midlene til en slik stilling selv, og at man var avhengig av å søke disse midlene fra Bufdir.

I Skien har de samme personene arbeidet på prosjektet hele veien, men det har vært endringer ved at man har koblet på en halv stilling til å jobbe kun med en digital løsning. Videre har det også blitt ansatt en fritidsveileder i 20 prosents stilling, som skal bistå mer praktisk med rekruttering inn i ordningen. Fritidsveilederen tok utgangspunkt i det som ble ansett for å være sårbare familier, og gikk på hjemmebesøk, snakket med foreldrene, forklarte dem at de kunne søke penger, og hjalp dem med søknaden. Dette ble av kommunen betegnet som en av de viktigste virkemidlene for rekruttering av sårbare barn og unge. Fritidsveilederen er en funksjon som har blitt omorganisert fra å jobbe med voksenopplæring til å jobbe med Fritidskortet. Også her har det vært noen endringer som følge av uforutsette forhold. Det har dreid seg om at ansvaret for ett av områdene (Sentrum) måtte fordeles på de øvrige medlemmene av arbeidsgruppen. Dette har imidlertid ikke skapt noen konkrete utfordringer for innføringen av Fritidskortet i dette området.

Man har i denne kommunen imidlertid klart seg med administrasjonstilskuddet man har fått fra Bufdir, og det har ikke vært uventede kostnader. Framover ser man i hovedsak for seg at det ved utvikling eller anskaffelse av en digital løsning vil være nødvendig å omprioritere ressursene. Det vil antakelig kreve mer penger enn det som har vært tilfellet så langt.

Stor-Elvdal har delt prosjektledelsen mellom enhetslederen for kultur, idrett og folkehelse og enhetslederen for barnevern, og sammen har de hatt ansvaret for gjennomføringen av ordningen i tillegg til å utføre sine vanlige oppgaver. Sammenlignet med de andre kommunene har samtidig Stor-Elvdal hatt en langt mindre stillingsandel på prosjektet og også lavere administrasjonskostnader. Dette var krevende i oppstarten av prosjektet:

«Vi er prosjektledere, da, og så har jeg jo 100 prosent jobb ved siden av, så det blir litt begrenset tid. Men nå har vi fått med flere i en prosjektgruppe. Det er jo veldig bra og til stor hjelp.»

Særlig i starten var det krevende med intensiv introduksjon, men man opplevde det også som positivt at man da ble tvunget til å sette av tid til dette arbeidet. På samme tid har Stor-Elvdal også hatt lavest administrasjonstilskudd, jamfør forrige kapittel. Men også her er erfaringen at det har blitt enklere å håndtere oppgavene etter hvert som man har fått rullet ut ordningen. Samtidig understrekes det at iverksetting krever et lengre tidsperspektiv:

«Det er jo en vid ordning. Vi ser jo at ting går seg til. Det blir sendt inn spørsmål i den chatten på Teams som blir besvart av flere. Det blir spennende å se hvordan dette utvikler seg. Det er jo helt tydelig at vi trenger mer enn 1–2 år for å finne en endelig form på det.»

Av denne grunn kan det for kommunene være vanskelig å selv vurdere administrasjonen av ordningen på lengre sikt. Informanten antyder her at erfaringen vil kunne endre seg etter hvert som strukturene i ordningen blir mer etablert og institusjonalisert.

I Vadsø har Trivselslaben administrert ordningen, slik at administrasjons- og utviklingsmidler i all hovedsak har blitt overført til dem. Kommunen har i tillegg også bidratt med noe egeninnsats:

«Hoveddelen av de kostnadene der har selvfølgelig vært knyttet til at vi har leid inn Trivselslaben. [...] Det er klart, vi leier inn dem, så det koster, det går mest til dem av det vi har fått tildelt i tilskudd. Så har vi brukt egen innsats. Og det har vært i form av at jeg har brukt mye tid på prosjektet. Og vi har også hatt økonomiavdelingen, de som har foretatt utbetalinger av kortet. Og vi har hatt egen sekretær, som er ansatt i en av de avdelingene mine og har ansvar for alle søknadene. Så det er brukt av våre ressurser til akkurat det.»

Informanten forteller at kommunen egentlig ikke har fått dekket alle utgiftene man har hatt i innføringen, og har brukt egne ressurser i tillegg. Men kommunen ser ikke på dette som uventede kostnader, da de forventet at det ville være

kostnadskrevende å drive fram et prosjekt som dette selv om det var satt ut til en sosial entreprenør.

Utgifter i kommunene utover bemanningen på prosjektet har i hovedsak vært knyttet til utvikling av en digital løsning og trykking av informasjonsmateriell og andre markedsføringstiltak. De fire casekommunene opplever generelt at administrasjonstilskuddet har vært tilstrekkelig for å dekke disse kostnadene.

De foreløpige erfaringene med administrasjonen av fritidskortordningene og ressursbruken i dette varierer noe mellom kommunene. Noe av det informantene forteller, kan tyde på at arbeidet med Fritidskortet var noe mer krevende enn forutsatt i den tidlige fasen av innføringen. Ordningen har blitt implementert på kort tid og i en krevende situasjon med koronarestriksjoner. Et annet poeng er at selv etter nesten ett år har ikke strukturen i forvaltningen av ordningen satt seg. Det skjer fortsatt et arbeid i kommunene med å utvikle måten man arbeider på, basert på de erfaringene man tilegner seg i gjennomføringen.

Tverrfaglig samarbeid i kommunene

Som vist i det bredere erfaringsgrunnlaget vi presenterte i forrige kapittel, har innføringen av Fritidskortet involvert samarbeid mellom ulike avdelinger og etater i kommunene. Dette er også noe vi ser i måten de fire kommunene har organisert arbeidet med ordningen på. I intervjuene ble det videre tydelig at det er forskjeller både i hvordan dette samarbeidet har vært lagt opp, og hvor integrert andre instanser har vært i arbeidet med ordningen.

I Skien skjer samarbeidet innad i kommunen med utgangspunkt i de område-ansvarlige, det vil si at både miljøterapeuter på skolene, NAV og kulturavdelingen er koblet på i det praktiske. Miljøterapeuter i skolene er viktig for å identifisere barn og unge som står utenfor aktiviteter, og hjelpe dem inn. Disse har en sentral rolle i å gi informasjon om ordningen på skolene, identifisere barn med behov for oppfølging og veilede dem inn i aktivitet i samarbeid med lag og foreninger. Det samme gjelder veiledere i NAV og i flyktningtjenesten. Måten man har organisert seg på, med egne ansvarsområder, gjør at også de som jobber i andre deler av kommunen, kjenner større eierskap til Fritidskortet.

I Haugesund er samarbeidet med familieveiledere og flyktningtjenesten ved NAV viktig. Disse enhetene er sentrale i oppfølgingen av familier i lavinntekt og familier med minoritetsbakgrunn. De gir innspill om hva de ser i sine brukergrupper, og hvilke behov disse har, noe som igjen tas inn i arbeidet med å utvikle fritidskortordningen. Bakgrunnen for dette er at man søker å bygge

videre på det arbeidet som foregår i disse etatene med å følge opp lavinntektsfamilier og familier med kort botid som ikke er så godt integrert ennå. Intervjuer med informanter i NAV og flyktningtjenesten viser at disse jobber relativt tett på disse målgruppene for å hjelpe dem inn i aktiviteter og ta i bruk Fritidskortet:

«Det vi i flyktningtjenesten gjør, og bruker mye tid på, det er at vi begynner med å kartlegge interesser, kartlegge hvilke aktiviteter eller organisasjoner som er aktuelle. Så sikrer vi at man blir påmeldt, at vi følger dem til aktiviteten, og at de får den fakturaen. Også når de får fakturaen, så er det vår jobb å sikre at den blir betalt gjennom Fritidskortet.»

Veiledere ved NAV og flyktningtjenesten spiller her dessuten en viktig rolle i formidlingen av kommunens plussordning. Samtidig peker man i Haugesund på at man gjerne skulle vært litt tettere på skolene og særlig sosiallærerne, men at det har vært vanskelig å få til samarbeid som følge av koronasituasjonen.

I Stor-Elvdal har man en naturlig kobling mellom Fritidskortet og barnevernsavdelingen, i og med at prosjektlederen er leder på dette området. Det gjør at man har hatt et tett samarbeid når det gjelder alt som handler om skole, SFO og barnehage:

«Det har jo vært samarbeid ganske tett ellers i hverdagen også, så jeg har lagt inn mye om Fritidskortet både på barnevern og NAV for min del, og i skolene, da. Barnevern her er sortert under oppvekst og har tett kontakt med alt som har med skole, fritidsordning og barnehage å gjøre.»

I Stor-Elvdal samarbeider kommunen også med fritidsklubber og frivillighets-sentralen. Ellers har NAV og andre etater også blitt involvert, og samarbeid foregår etter behov. Fordi Stor-Elvdal er en liten kommune, vil det være mindre forhold og tettere personlige relasjoner mellom de som arbeider i ulike deler av den kommunale forvaltningen. Det kan potensielt gi mer fleksibilitet.

Det er likhetstrekk mellom Vadsø og Stor-Elvdal i hvordan man har lagt opp samarbeidsrelasjonen internt i kommunen. Siden ansvaret for ordningen i Vadsø ligger hos kommunalsjefen for oppvekst og levekår, har det også falt seg naturlig at tjenestene på dette området har blitt involvert i innføringen. Samtidig har man i Vadsø også tverrsektorielt samarbeid med tjenester innen helse, rehabilitering og omsorg:

«Hovedtjenestene som har vært involvert hele tiden, er skolene, PPT, barnevern, NAV og flyktningtjenesten. [...] Vi jobber tverrsektorielt. Spesielt psykiatrienheten, helsestasjonen, helsesykepleieren og skolehelsetjenesten samarbeider vi også med. De viktigste tjenestene vi har

hatt i dette prosjektet, har nok vært NAV og barnevernet, i hvert fall med tanke på det vi jobber mye med nå: å fange opp de utsatte og sårbare barna.»

Med andre ord involverer man i Vadsø mange av de samme instansene som i de øvrige tre kommunene. En forskjell er likevel at det er en lokal sosial entreprenør som har prosjektlederansvaret og står for innføringen av Fritidskortet. Som tidligere nevnt planlegger kommunen å ta større ansvar i ordningen selv, og noe av bakgrunnen for det kan være at man da får integrert arbeidet tettere med de etatene og tjenestene som er nevnt i sitatet. Samtidig framheves det av informantene i kommunen at det å innføre ordningen ved hjelp av en sosial entreprenør kan ha en fordel ved at man drar nytte av etablerte nettverk og relasjoner til andre typer brukere, som lag og foreninger og barnefamilier.

Tverrfaglig samarbeid står sentralt i casekommunenes tilnærming til innføringen av Fritidskortet, både i de større og de mindre kommunene. Veiledere i NAV, flyktningtjenesten, barnevern og lignende kan spille en viktig rolle i å veilede og hjelpe barn og unge i særlige målgrupper inn i fritidsaktiviteter. Det kan blant annet ha betydning for å nå ut med plussmidler, slik for eksempel Skien har lyktes med. Rollen til miljøterapeuter og måten kommunen har organisert seg på, kan være en del av forklaringen på dette. Skolene er dessuten en annen viktig instans for å nå bredt ut til barn og unge. Det kan imidlertid variere hvor formelt ulike etater og tjenester er koblet på arbeidet med ordningen. Vi ser også fra Haugesund et eksempel på at koronasituasjonen har gjort det utfordrende å etablere samarbeid med skolene, selv om målet er å få dette på plass på sikt.

Involvering av barn og unge i Fritidskortet

Et annet spørsmål dreier seg om medvirkning fra barn og unge i arbeidet med innføringen av Fritidskortet. Hvordan har kommunene lagt opp medvirkningsprosessene, og hvilke organer og instanser involveres?

Det varierer hvor formalisert medvirkningsarbeidet er. I Haugesund peker man på koronasituasjonen som en hindring, men planlegger å opprette arbeidsgrupper som vil involvere ungdom i større grad. I Skien har man i hovedsak hatt kontakt med ungdomsrådet. Informanten framhever samtidig at arbeidsgruppen på prosjektet har tett kontakt med barn og unge, og at kommunen har etablerte strukturer for brukermedvirkning som også er viktig i Fritidskortet:

«Det har primært vært ungdomsrådet vi har forholdt oss til. Kultur og fritid har hatt sånn lavterskel-ungdomsklubb, og der er det flere i arbeids-

gruppen som er involvert, så der blir det jo snakk om det [i aktivitets-tilbudet]. Vi har jo brukermedvirkning på stort sett alle tilbud, det blir liksom nevnt – hele avdelinger er på en måte med i Fritidskortet og har vært flinke med å markedsføre det ut mot de gruppene de jobber med.»

I tillegg har kommunen hatt fortløpende dialog med lag og foreninger som tilbyr aktiviteter for barn og unge, noe man også anser som en viktig kanal inn mot barn og unge.

I Stor-Elvdal har man, ved siden av å inkludere og ha tett dialog med ungdomsrådet, også sendt ut et spørreskjema til alle elevene i grunnskolen. Gjennom dette skjemaet kunne barn og unge komme med forslag til aktiviteter de ønsket seg i kommunen. Denne tilnærmingen er basert på erfaringer med at unge ikke har så lyst til å sitte i voksenstyrte møter, og at det fungerer bedre når man møter dem på deres arenaer. Medvirkningen beskrives som åpen og god, og både barn og ungdom er inkludert i denne prosessen:

«I starten fikk alle et spørreskjema om hvilke aktiviteter de var med på, og om de kunne ønske å bli med på noe. Alle elevene i grunnskolen, da. Så skulle man komme opp med forslag til nye aktiviteter som man ønsket i kommunen. Ungdomsrådet og ungdomsklubben ble også spurt der, og inkludert. Så har dette blitt tatt hensyn til. Og så jobber vi jo med nye tilbud, da – vi ønsker å få til flere aktiviteter, i hvert fall for ungdom [...] Vi kan vel si at vi er åpne for å tilpasse [oss] underveis, hvis vi får høre at det nå er noen som vil snakke om oss, eller hvis vi ser at vi har noe å diskutere med dem.»

Videre vektlegges det at selv om ungdomsrådet ikke er representert i prosjektgruppen for Fritidskortet, så er det god kontakt og dialog med sekretæren for rådet. Siden en av de prosjektansvarlige som ble intervjuet, også er ansvarlig for fritidsklubben i kommunen, innebærer dette også god ukentlig kontakt med klubbledere og muligheter for å ta opp relevante spørsmål som opptar de unge som deltar i fritidsklubben.

Vadsø har også involvert ungdomsrådet i kommunen. Dette har blitt gjennomført ved å informere ungdomsrådet på deres ordinære møter og invitere rådet for å få innspill til hva som er viktig særlig for de eldste ungdommene. De hadde også planlagt å ha dialog med ungdommer gjennom å være synlig på de videregående skolene, noe som ikke har vært mulig i koronatiden. En annen arena for medvirkning som er tatt i bruk i Vadsø kommune, er ungdommens helsestasjon. De ansatte på helsestasjonen har mottatt innspill fra ungdom som føler seg ensomme, og som ikke finner «sine» aktiviteter. Disse innspillene har blitt brukt

for å jobbe med å skape et større mangfold i tilbudet av aktiviteter som kan dekkes av fritidskortet.

Et poeng som trekkes fram i kommunene, er at det er ungdommene selv som vet best hva de ønsker å drive med på fritiden sin, og at ungdommene også kan bidra til å nå ut til andre unge på en måte som voksne ikke kan. I Haugesund har man for eksempel involvert ungdom aktivt i informasjonskampanjer om Fritidskortet:

«Vi har fridd litt til ungdommen om at de selv jobber med informasjonskampanjer, fordi ungdommer vet bedre hvordan de treffer ungdommer, enn hva vi gjør som er voksne. Så vi har hatt et par som har laget TikTok-videoer med informasjon og lagt ut disse på vår oppfordring.»

Dette illustrerer at medvirkningen kan foregå på flere måter, både gjennom formell dialog med barn og unges representasjonsorganer og ved at de unge trekkes mer direkte inn i arbeidet med å formidle Fritidskortet. Det samme gjelder det å ta i bruk verktøy som spørreundersøkelser eller involvere barn og ungdom på arenaer som fritidsklubber og gjennom helsestasjoner. En bred tilnærming til medvirkning som inviterer til dialog og innspill i flere kanaler, er sannsynligvis viktig for å nå ut til hele målgruppen, og spesielt for å få involvert barn og unge som står utenfor organiserte fritidsaktiviteter.

Utforming av kriterier for fritidsaktiviteter

I forrige kapittel beskrev vi overordnet de kriteriene kommunene har lagt til grunn i ordningen, som omfatter krav til både selve aktiviteten og til tilbyderne. I det følgende skal vi se nærmere på hvilke kriterier som er satt i de fire case-kommunene, og hvilke vurderinger man har gjort knyttet til disse.

I Haugesund vektlegger man deltakelse og at deltakerne har mulighet til å få et sosialt nettverk og bygge varige relasjoner. Mer konkret stiller man krav til at det må tilbys en fast aktivitet for barn i målgruppen minst ti ganger per halvår (men det åpnes for inntil åtte ganger i noen tilfeller), at barnet kan ha en prøveperiode før det binder seg til aktiviteten, at tilbyderer har et medlemsregister og en fast deltakeravgift (og at prisen ikke kan økes utover normal prisvekst), og at trenere/ledere har gyldig politiattest.

I Skien har man lignende kriterier. Her legger man til grunn at aktiviteten skal foregå jevnlig i prosjektperioden og gi mulighet til varig tilhørighet over tid, at det må være mulig å prøve aktiviteten én eller to ganger før man forplikter seg,

at tilbudet må ha voksne veiledere som kvalitetssikrer aktiviteten, og at lag og foreninger må være registrert i foreningsregisteret til Skien kommune. Det er i tillegg krav til gyldig politiattest for alle som jobber direkte med barn og unge. Det kan nevnes at Skien i utgangspunktet hadde et tallfestet krav til antall ganger aktiviteten skulle foregå, men at de valgte å gå bort fra dette.

Stor-Elvdal setter på sin side som krav at øvings- og treningstider skal være regelmessige, og at aktiviteten skal gi sosial tilhørighet og trivsel. Informanten i kommunen forteller at kommunen forbeholder seg retten til å utøve skjønn for å bidra til at flest mulig kan finne «sin» aktivitet, også utenom tradisjonelle lag og foreninger. Kommunen skal også ha oversikt over aktivitetstilbudet i foreningen og hvem som er trenere, og krever at det gis tilbakemelding om uheldige forhold eller dårlig oppfølging. Aktivitetstilbyderne skal være registrert i Enhetsregisteret eller Frivillighetsregisteret i Brønnøysundregistrene, og det skal være navngitte voksne som har ansvar for aktiviteten og fungerer som kontaktperson for kommunen. Aktivitetsplan og årsbudsjett skal dessuten være tilgjengelig.

Til sist har Vadsø kommune følgende kriterier: Aktivitetstilbyderen kan være en frivillig, privat eller kommunal aktør, og den må ha aktivitet for barn og unge minimum ti ganger per halvår. Tilbyderen må være registrert i Frivillighetsregisteret eller Brønnøysundregisteret og må ha godkjent årsregnskap fra forrige driftsår. Det må også være et system for å framlegge politiattest fra trenere/ instruktører.

Kriteriene som er stilt i de forskjellige kommunene, viser at det særlig er noen variasjoner med hensyn til hvordan man har tolket hva som er faste, jevnlig organiserte fritidsaktiviteter. Mens man i Haugesund og Vadsø har en eksplisitt tallfesting av hvor ofte aktiviteten må foregå, vektlegger man i Skien og Stor-Elvdal at aktiviteten skal være varig eller regelmessig, og betydningen av tilhørighet. Kravene som stilles til registrering, regnskap og lignende, er derimot mer likelydende på tvers av kommunene.

Flere av informantene gir uttrykk for at arbeidet med kriterier har vært en krevende del av innføringen av Fritidskortet. Informanten i Skien forteller at man brukte mye tid på arbeidet med kriterier. Her tok man en gjennomgang av alle lag og foreninger og oppdaterte kontaklinformasjonen til lederne i disse. Kommunen plukket også ut de som var størst i de områdene som var inne i ordningen, og visse typer lag og foreninger som henvender seg til hele byen, for å rette inn en særlig innsats mot disse. Siden ordningen på dette tidspunktet kun gjaldt visse geografiske områder, konsentrerte man seg om foreninger med lokal

forankring. Informanten forteller at de kunne ønsket at Bufdir i større grad hadde laget rammer for hva som er innenfor og utenfor, slik at kommunene i mindre grad hadde vært nødt til å bruke tid på dette.

I Stor-Elvdal har man også gått over til å legge vekt på at aktivitetene skal invitere til sosialt fellesskap og samhandling unge imellom, og ikke bare at de er organisert på en bestemt måte:

«I starten hadde vi litt mer stramme føringer på [aktivitetene]. Da var det nytt og skulle være over lengre tid, så vi forholdt oss ganske strengt til det. Så åpnet vi opp etter hvert, fordi vi fikk mange spørsmål om aktiviteter. Det var ganske lite aktivitet, spesielt fra ungdom fra 15 år, da. Da kom jo treningssenteret opp som et alternativ, for der er det jo ganske tett voksenkontakt, i hvert fall i de mest besøkte tidene, [og det er] en fin samlingsplass for ungdom.»

Som nevnt ovenfor legger kommunen i sine kriterier til grunn at aktiviteten skal være regelmessig og gi tilhørighet og trivsel. Bakgrunnen for dette er at man etter hvert har gått i retning av at aktivitetene må oppleves som meningsfylte for de unge. Det framheves at de unge må være med å definere hva som skal være innenfor, dersom ordningen skal kunne fungere slik den er tenkt.

Treningsstudio er et tema som går igjen når det er snakk om hvilke aktiviteter som skal dekkes og ikke i fritidskortordningen. Utfordringen er at aktiviteten hverken er fast eller organisert, og at den har langt løsere rammer enn de man normalt finner i tradisjonelle fritidsaktiviteter. Samtidig erfarer man at dette er en type aktivitet som er viktig for mange, og særlig de litt eldre ungdommene. Dette er en problemstilling som også favner en rekke andre aktiviteter som foregår sjelden eller i mer eller mindre uformell form, for eksempel ridekurs, skianlegg og datatreff.

For å løse denne problemstillingen har Haugesund prøvd å få treningsstudioene og andre foreninger med aktivitet for voksne til å lage egne ungdomsgrupper som kan møtes fast. Det har man fått til ved ett av treningsstudioene. Informanten kunne fortelle følgende:

«Vi prøvde på en måte å fri til treningsstudioene og si: ‘Kan dere ikke legge opp til en ungdomsgruppe, en fast gjeng som møtes, en fast dag?’ [...] Så det har vært dialoger med arrangørene for at de skal forstå rammene som trengs, og for [at de skal] kunne tilpasse tilbudene sine.»

Det samme gjelder vis-a-vis foreninger med aktiviteter som typisk er for voksne, som pistolklubb og brettspillklubb:

«Og pistolklubben, som egentlig bare har vært en voksen aktivitet, er med. [...] I dialog så har de da lagt til en ungdomstid. Og den samme dialogen har vi hatt med brettspillklubben, som også har vært en voksen gjeng. De ønsker å starte en ungdomsgruppe. Så det har vært positiv respons. De skjønner at det handler litt om å fikse seg medlemmer og legge til rette.»

I Skien har man hatt samme problemstilling knyttet til treningssenter samt fritidsparken hvor det er årskort. Her har man ikke etablert noe samarbeid med disse typene aktører, på bakgrunn av at aktiviteten ikke er fast og jevnlig. Til gjengjeld peker man på at det finnes et relativt bredt og variert tilbud av organisert aktivitet som er innenfor ordningen. I tillegg er det også et idrettslag som har startet med organisert dataspillaktivitet, der ungdom kan bruke Fritidskortet til å betale for dette.

Etter hvert som man fikk en del henvendelser om ulike typer aktiviteter, har man også i Stor-Elvdal søkt å åpne for alternativer man tenker treffer ungdom i større grad. Man har derfor tatt inn treningssenteret og en ski-lekeparks, under forutsetning av at dette er samlingsplasser hvor det også er voksenkontakt og veiledning fra voksne. Man vil også godkjenne fotballskole på sommeren. Her er vurderingen at dette også favner barn som ellers ikke deltar og derfor er viktig å inkludere i ordningen. Her opplever man også at arbeidet med fritidskortordningen har gitt tettere og mer jevnlig dialog med lag og foreninger, slik at det har skjedd en endring på dette punktet. Blant annet peker man på at kontakten har dreid seg fra i hovedsak å handle om støtte til å handle mer om at man skal skape og drive et prosjekt i samarbeid.

Man opplever imidlertid at det er vanskeligere å få foreningene med på å igangsette nye aktiviteter i en liten kommune som Stor-Elvdal. Utfordringen det pekes på, er at det kan skape en uheldig konkurranse ved at nye aktiviteter i en forening «stjeler» medlemmer og deltakere fra etablerte foreninger og aktiviteter. Det blir dermed også problematisk om kommunen skal være en pådriver for at nye aktiviteter skal settes i gang.

I Vadsø har man hatt Fritidskortet over en lengre periode, og kriteriene er mer «satt» sammenlignet med de tre øvrige kommunene. Et interessant moment som framkommer i intervjuene i Vadsø kommune, er at det har vært et mål å for eksempel bruke fritidskortordningen som grunnlag for etableringen av nye aktiviteter for barn og ungdom. Dette har også vært et resultat av medvirkningsprosesser:

«Vi har et veldig bredt tilbud, spesielt innenfor idrett. Men ungdommene sier selv – vi hadde dette oppe i for eksempel ungdomsrådet – at de savner mer aktiviteter, hvor det ikke er konkurransepreget. Så vi har et stort potensial til å utvikle en del andre type tilbud til barn og unge.»

Kommunen har i forlengelsen av dette satt i gang arbeid med et nytt prosjekt, Prosjekt Innafor, hvor de fra et helsefremmende perspektiv skal se nærmere på hvordan de kan jobbe for å etablere nye tilbud til barn og unge. Det har kommet som et resultat av Fritidskortet og det arbeidet kommunen har gjort med å innhente erfaringer fra barn og unge i forbindelse med ordningen. Utviklingsmidler som er tildelt kommunen i forsøket, er brukt inn i prosessen med dette prosjektet:

«For vi tror at i utgangspunktet er det mye å holde på med her, men det er noen som faller utenfor. Og da er jo spørsmålet om Fritidskortet og de pengene som følger med der, kan bidra til å få i gang nye aktiviteter. Nå skal vi teste det ut via piloter vi har, og målet er at vi kanskje enten kobler det på de her aktørene som gjennomfører det nå, eller opp mot ungdommenes hus eller noe. At kommunen selv tar ansvar for de fritidsaktivitetene.»

Også her ser Vadsø kommune utfordringer med det at flere ungdommer ikke ønsker å binde seg til faste aktiviteter. Kommunen ønsker derfor å utvikle aktiviteter med løsninger «som er løs[e] og ledig[e] ... men allikevel organisert nok til at [de] kan komme inn i ordningen», slik en informant formulert det. De opplever at dette er viktig, da det kan være vanskelig å treffe de eldste ungdommene som ikke deltar i fritidsaktiviteter, ved å tilby et ferdig stramt opplegg med pliktig oppmøte.

I tillegg har lag og foreninger i Vadsø som i utgangspunktet kun driver for voksne, uttrykt ambisjoner om å danne barne- og ungdomsgrupper som kan favne målgruppen for fritidskortordningen. På denne måten tenker man at Fritidskortet også kan fungere som et insentiv for nyrekruttering i foreningslivet, ved at foreningene for voksne legger til rette for deltakelse fra unge.

Når det gjelder kostnadene i ulike aktiviteter, har det vært viktig for kommunene at Fritidskortet ikke virker prisdrivende på medlemskontingentene eller deltakeravgifter. På bakgrunn av det har det blitt stilt eksplisitte krav om at det ikke skal være noen prisøkning utover normal prisvekst. Det er heller ingenting i det kommunene forteller, som tilsier at ordningen har hatt en slik effekt. Samtidig kan det være variasjoner i hvor mye aktivitetene koster, både etter type aktivitet og mellom kommunene. I Stor-Elvdal opplever man for eksempel at Fritidskortet dekker kontingent i de fleste aktiviteter. Dette inkluderer også de aktivitetene

som i mindre grad dekkes fullt i større kommuner, som fotball eller ski. Det setter man igjen i sammenheng med at man er en mindre kommune. I Hauge-sund og Skien erfarer man derimot at noen aktiviteter er dyrere enn andre, slik at Fritidskortet ikke dekker alt i like stor grad. Dette ses imidlertid ikke i sammenheng med en uforholdsmessig prisvekst i disse aktivitetene.

Anskaffelse, utvikling og bruk av tildelingsløsninger

De fire casekommunene har valgt ulike løsninger for utbetaling av Fritidskortet. Haugesund har anskaffet en løsning utviklet av en tredjepart, Friskus, som er en digital plattform som fungerer som aktivitetskalender og utbetalingsløsning. Skien og Vadsø har utviklet elektroniske søknadskjemaer som ligger ute på deres egne nettsider, mens Stor-Elvdal på sin side har en mer manuell løsning basert på e-post.

Vadsø har som nevnt valgt en løsning med elektronisk søknadskjema på kommunens nettsider, hvor foresatte (eller unge over 16 år) går inn og fyller ut informasjon om seg selv og aktiviteten og laster opp faktura og kvittering. Søknaden havner i kommunens saksbehandlingssystem og behandles av en sekretær som tar imot søknadene, kontrollerer dem og lager en oversikt over hvem som skal ha refusjon for deltakeravgifter. Økonomiavdelingen tar seg deretter av utbetalingen av pengene:

«Vi har valgt denne ordningen fordi det har vært mest praktisk og enklest for oss. Vi har vurdert at det bruker minst mulig ressurser. Så det har fungert godt, egentlig, sånn, men vi bruker litt tid på det akkurat de to gangene i året når det er utbetalinger. Og så må vi bruke litt tid til å få inn søknadene og behandle dem.»

På den ene side er det et spørsmål om hva man tenker er praktisk og enkelt, sett i forhold til omfanget av ordningen og hvor mange som bruker den. Det er på den annen side også et spørsmål knyttet til kostnadene som anskaffelse av en eksternt utviklet løsning vil innebære for kommunen, både når det gjelder engangsutgift ved kjøp og løpende utgifter knyttet til lisenser og oppfølging av brukerne:

«Det vil koste 100 000 kroner i anskaffelse og 100 000 kroner hvert år i lisens. Og det er bare grunnpakken. Så skal du ha et opplærings- og driftsregime i kommunen, og du skal lære opp aktivitetstilbyderne. Jeg orker ikke å tenke engang på all ressursbruken som vil havne på kommunen, som rett og slett må sette opp en egen organisasjon for å drifte dette her.»

Noe av årsaken er videre at de implementerer en forsøksordning som det ikke er sikkert at vil videreføres etter endt periode. Vadsø kommune har derfor opplevd at det i utgangspunktet var vanskelig å rettferdiggjøre bruken av penger på en slik anskaffelse. De arbeider likevel nå med å anskaffe en digital løsning.

Skien hadde som nevnt i forrige kapittel en avtale med Opplevelseskortet om utviklingen av en digital løsning. Da det viste seg vanskelig å få plass en slik løsning, har de endt opp med en refusjonsordning gjennom et digitalt nettskjema. Bakgrunnen for dette var todelt: Man synes det har vært vanskelig å ta en beslutning om å anskaffe en digital løsning fra en annen leverandør, i og med at det er prøveprosjekt og at man opplever at de løsningene som finnes, har noen «barnesykdommer». Det andre er at Bufdir signaliserte at de ville utvikle en nasjonal komponent i løsningen for tildeling av fritidskortmidler (jf. rammene for forsøket, omtalt i kapittel 1). Kommunen så for seg at den nasjonale komponenten eller løsningen ville være noe man kan benytte seg av mer fullstendig etter hvert. En slik avventende holdning til hva slags løsning Bufdir ville tilby, også begrunnet ut fra kostnadshensyn, ble i tillegg framhevet av informantene i Stor-Elvdal kommune.

Refusjonsskjemaet i Skien fungerer slik at foresatte logger seg inn på et skjema på kommunes nettsider og gir opplysninger om seg selv og barna, aktiviteten det er snakk om, hvor mye de har betalt, og hvem de har betalt til, og laster opp faktura og kvittering. I prinsippet fungerer ordningen slik at kommunen manuelt behandler søknadene som kommer inn gjennom skjemaet. Det er en arbeidskrevende løsning som ikke oppleves helt optimal med tanke på ressursene som brukes, men den fungerer bra til formålet og sikrer at alle søkerne får pengene de har rett på gjennom Fritidskortet:

«Vi har et refusjonsskjema som fungerer bra. Men det er fryktelig mye manuell jobbing: Vi registrerer alle barn manuelt og behandler alle søknader i arkivsystemet vårt, da. Det er klart at det ikke er en helt optimal måte å gjøre det på, men alle som søker, får i alle fall pengene.»

Skien har imidlertid begynt å prøve ut en ordning der de vil opprette avtale med noen idrettslag om løsning for å betale direkte til dem, framfor at foresatte legger ut. Det vil innebære at foreningene leverer lister over hvem som skal ha kontingent eller treningsavgift dekket via Fritidskortet, og så betales midlene direkte til foreningene. Utfordringene har i hovedsak vært knyttet til personvern. På tidspunktet for intervjuene av fritidstilbydere var imidlertid en slik ordning implementert og tatt i bruk av enkelte organisasjoner.

Refusjonsordningen har noen utfordringer, den også: For det første er det variasjon i når faktura sendes ut fra foreningene. Dersom for eksempel fakturaen for vårhalvåret sendes ut ved begynnelsen av høsthalvåret, kan det skape usikkerhet hos søkeren om det er riktig å sende inn denne. Det gjør det videre litt vanskeligere å administrere, fordi man da må finne ut om fakturaene skal dekkes av midler for det ene eller andre halvåret. For det andre kan løsningen være vanskelig å bruke eller forutsette iallfall en type digital kompetanse. Selv om denne typen barriere særlig er aktuell blant minoritetsforeldre, kan det synes som om denne barrieren gjør seg gjeldende utover denne gruppen. En informant i kommunen sier følgende:

«Det har også kommet fram fra voksne foresatte som jeg tenker er ressurssterke voksne. [...] det er trist om det stopper opp her. At du ikke får Fritidskortet fordi du ikke fikk til dette her. Men det er jo derfor prosjektlederen kikker på alternative løsninger [for eksempel at fritidsorganisasjoner kan søke Fritidskortet på vegne av medlemmene], for vi ser at med en gang det blir noe der man må fylle ut masse ting, finne personnummer og vite en del, så blir det vanskelig.»

Skien kommune er imidlertid bevisst på denne utfordringen og vurderer om det er mulig å gjenoppta samarbeidet med Opplevelseskortet om å utvikle en digital løsning som man håper vil være enkel å ta i bruk. Fordelen de ser i å gå videre med Opplevelseskortet, er at det er en etablert relasjon til leverandøren, og de har allerede hatt en del opplæring i forbindelse med den tidligere ordningen. Det tenker man kan gjøre det enklere nettopp å få utformet løsningen på en måte som sikrer hensynet til brukervennlighet. Ulempen med dette vil være at man ved ikke å velge en løsning som andre kommuner har, heller ikke vil kunne trekke på andres erfaringer eller dele egne erfaringer om bruken. Informanten ønsket at Bufdir hadde vært tydeligere på hvorvidt det var ønskelig at kommunene valgte samme løsning eller ikke.

Stor-Elvdal har til forskjell en manuell løsning som ikke er skjemasbasert, men hvor søknader i stedet sendes over e-post (eller papir) til en kontaktperson i kommunen. Bakgrunnen for dette er at man, gitt omfanget av bruken, har vurdert dette som den mest effektive løsningen. Erfaringen er at dette har fungert tilfredsstillende. I de tilfeller hvor det har vært behov for hjelp, har man ytt dette. Digitale løsninger fra tredjepartsleverandører har blitt vurdert, også basert på inntrykk av hva de andre kommunene har valgt. Men fordi Stor-Elvdal er en liten kommune, vurderte de det dithen at dette ville utgjøre en for stor kostnad til å kunne forsvares:

«I en så liten kommune som vår kan vi ikke drive og kjøpe løsninger. Vi har en IKT-avdeling, og de er ganske strenge med hva vi driver og kjøper i tillegg til det som vi allerede har. Men vi har ventet litt på hva Bufdir skulle foreslå, og sett hva de andre [kommunene] gjorde.»

Det har også vært et moment at man har avventet hva Bufdir ville foreslå i den nasjonale løsningen. Stor-Elvdal har imidlertid valgt en løsning på nettstedet sitt tilsvarende nettskjemaene man finner i andre kommuner.

Haugesund bruker Friskus-plattformen, som er utviklet av en tredjepart. Haugesund er den eneste av casekommunene som har denne løsningen, men blant de tolv kommunene som har deltatt i forsøket fra høsten 2020 til høsten 2021, er det fem andre kommuner som har brukt samme plattform. Til forskjell fra de øvrige tre kommunene har Haugesund hatt en mer «heldigital» løsning i form av en aktivitetskalender med tilhørende funksjonalitet knyttet til Fritidskortet. Det er viktig å understreke at selv om flere andre kommuner i forsøket også bruker Friskus-løsningen, er det flere leverandører av digitale plattformer for utbetaling av Fritidskortet. Erfaringen i kommuner med en annen løsning kan også være annerledes enn det som framkommer i Haugesund (og øvrige kommuner som bruker Friskus).

En utfordring innledningsvis i Haugesund var at Friskus i utgangspunktet er en aktivitetskalender (og fortsatt er det i kommuner som ikke har Fritidskortet), som så har blitt tilpasset til fritidskortordningen. Etter hvert har imidlertid ordningen i større grad blitt lagt om, og de har fått på plass funksjoner det har vært behov for når det gjelder å administrere ordningen (såkalt «back-end»-funksjonalitet). For eksempel har kommunen fått en administratorrolle som gjør det mulig å hente ut statistikk, redigere informasjon om aktiviteter og rette opp i feilregistreringer. Informanten viser til at man har hatt god telefonkontakt med Friskus og fått hjelp til å bruke plattformen, slik at dette har løst seg etter hvert, og at man har utviklet god kunnskap om ordningen.

Et positivt aspekt ved løsningen som trekkes fram av en informant i kommunen, er at oversikten Friskus gir over tilgjengelige fritidsaktiviteter, gjør det mulig å jobbe mer direkte med lag og foreninger for å inkludere dem i fritidskortordningen:

«Jeg har opplevd at unger har vært aktive i klubber som ikke har vært registrert i Friskus. Men der også har jeg syntet det har vært utrolig flott med det samarbeidet vi har hatt med de som jobber med ordningen. [Når man ikke har funnet aktivitetene i ordningen,] har de da jobbet direkte opp mot disse klubbene og fått dem registrert.»

Sitatet illustrerer hvordan en løsning som Friskus kan spille en rolle i koordineringen av arbeidet med Fritidskortet innad i kommunen og vis-a-vis lag og foreninger i frivillig sektor. At lag og foreninger registrerer seg selv, kan for eksempel gjøre det enklere å få oversikt over frivilligheten for de som arbeider i kommunen.

En annen utfordring som informanten løftet fram, var at man både i kommunen og frivilligheten og blant foresatte, barn og unge måtte sette seg inn i et helt nytt digitalt system. Det tok tid å sette seg inn i hvordan det fungerte, både i kommunen sentralt og for saksbehandlere i NAV, familievernet og barnevernet. Spesielt opplevde informanten at det var vanskelig for familier med kort botid i Norge, der også språk og digital kompetanse har vært barrierer. Men det samme kunne også gjelde andre familier som var i en vanskeligstilt situasjon. En informant i en tjeneste i kommunen som hadde hjulpet en foresatt til å ta i bruk løsningen for sitt barn, fortalte for eksempel følgende:

«Vi måtte opprette en bruker på Friskus – «så nå ligger du der» – og da fakturaen kom, så skulle jeg inn og hjelpe dem med å betale. Og da må du plusse på kontoen med denne Fritidskortet Pluss-ordningen. Så kom vi til det, og da husker de ikke passordet – altså, det har vært mye styr med det.»

Det blir «nok en plattform der man må holde styr på brukernavn og passord», som en av informantene uttrykte det. Et annet element som har vært mye diskutert i forbindelse med digitale løsninger for Fritidskortet, er BankID-integrasjonen. BankID brukes blant annet i Friskus for å registrere barna i løsningen. En annen informant pekte på at det også kunne utvides til innloggingen i løsningen:

«Det er klart at de fleste er vant med å bruke BankID. For det gjør de jo på NAV, i nettbanken og alt. Men for å komme inn på Friskus må du ha et brukernavn og passord. Så det er klart hvis det – jeg vet ikke om det er en god løsning – men å legge alt på bank, å bare bruke BankID, [da hadde du vært] inne i det.»

Slik denne informanten ser det, ville det være enklere om brukerne kun trengte å forholde seg til én metode for å logge seg inn. På denne måten ville man slippe å forholde seg til både brukernavn og passord. Det informantene vektla i intervjuene, var at en digital løsning må gjøre det enklest mulig for de som skal ha Fritidskortet (foresatte, barn og ungdom), å ta det i bruk.

Dette er ikke nødvendigvis noe som gjelder Friskus spesielt, men illustrerer mer generelt at digitale løsninger av denne typen kan by på utfordringer for noen.

Desto viktigere er det da at brukerne har mulighet til å søke hjelp og veiledning til å ta ordningen i bruk, eller at det finnes alternative metoder for å få tildelt midler dersom familier ikke har mulighet til å bruke digitale løsninger. På denne måten ser vi at det i Haugesund kommune pekes på noen erfaringer som er felles med refusjonsbaserte ordninger administrert via et nettskjema.

Til sist må det legges til at en løsning som Friskus (eller andre digitale plattformer) er kompleks, og at vi i intervjuene ikke har kunnet gå inn på alle sider ved denne. Vi har snarere lagt vekt på å skissere noen erfaringer som informantene gav uttrykk for var viktige, og som tydeliggjør hvilke problemstillinger en slik digital løsning innebærer kontra andre typer løsninger.

Forventninger til nasjonal digital løsning

I innføringen av Fritidskortet har Bufdir signalisert at de ville utvikle en nasjonal komponent i løsningen for tildeling av fritidskortmidler. Akkurat hva en slik nasjonal komponent innebærer, har samtidig endret seg underveis (jf. kapittel 1). Informantene i de mindre kommunene gir uttrykk for at de har vært obs på kostnadene med å utvikle eller anskaffe en mer fullstendig digital løsning, og at de har vært avventende med tanke på hva en nasjonal digital løsning ville innebære. Noe av det informantene forteller, kan tyde på at man har tenkt at Bufdir ville utvikle en mer helhetlig løsning som man som kommune ville kunne ta i bruk i stedet for å utvikle dette selv. Samtidig har føringene i forsøket kun vært at kommunene skulle finne egnede løsninger for utbetalinger, og det har ikke vært krevd at disse skulle være digitale. På dette punktet kan det se ut til at det har vært misforståelser i kommunikasjonen mellom kommune og direktoratet, som selv også har drevet et utviklingsarbeid med en digital løsning.

Når det gjelder spørsmålet om digitale løsninger, finner vi spesielt i intervjuene med de to små kommunene refleksjoner om hvor hensiktsmessig en slik løsning ville være. Én informant gav uttrykk for at de ikke nødvendigvis hadde behov for en mer «automatisert» løsning:

«Det skal egentlig ikke være søknadsbasert; du skal kunne gå inn og få betalt en regning, den du har da som i nettbanken, da. Vi fant jo ut av den refusjonsordningen, da, så den er ikke spesielt ressurskrevende [fordi kommunen er relativt liten]. Så den kunne vi for så vidt ha holdt på med videre, da, men.»

Som det framgår av sitatet, opplever man her at refusjonsordningen man har i kommunen, langt på vei er tilstrekkelig, og at det ville være uforholdsmessig å

bruke tid og ressurser på å utvikle eller anskaffe en annen løsning. Dette speiler noen av betraktningene ovenfor om at forutsetningene er annerledes for små kommuner sammenlignet med store.

I flere av kommunene gir informantene uttrykk for at dersom det skal være en digital løsning, ville det være ønskelig med en nasjonal løsning som kan fungere på tvers, framfor at hver kommune skal utvikle sin egen. Fra de små kommunenes perspektiv tror man ikke at det vil fungere med lokale anskaffelser av utbetalingsløsninger, fordi det vil være vanskelig å prioritere ressurser til dette:

«Det burde vært et sentralt prosjekt i piloten som hadde fokus på å utvikle mer felles løsninger, minimumsløsninger som kommunen kunne valgt, så kunne heller kommuner som har ytterligere behov, enten bygget på eller valgt andre løsninger.»

Også i de andre, større kommunene peker man imidlertid på at samordning av en digital utbetalingsløsning kunne vært til fordel for innføringen av Fritidskortet. Som det framgår av sitatet nedenfor, handler det både om at man får en løsning som er mer enhetlig og standardisert, og at hver kommune skal slippe å bruke tid og ressurser på «å finne opp hjulet selv»:

«Selvfølgelig skulle vi ønske at de, på en måte, når de først skal lage noe, at de kan lage hele plattformen, og at det var en litt sånn rasjonell norm på både utseendet, innloggingen og – ja. At en slapp alle de kommunale finne-opp-hjulet-selv-tingene. For det [...] litt sånn unødvendig tidsbruk, kanskje. At alle kommuner skal sitte og finne sine [løsninger]. Jeg forstår at kommuner er ulike og har ulike behov, men ja, jeg vet ikke.»

Sitatene viser at det i denne kommunen har vært et ønske om felles digitale løsninger. Det må, som nevnt tidligere, legges til at Bufdir satte i gang et arbeid for å utvikle digitale komponenter til en nasjonal digital løsning for Fritidskortet som del av forsøket. Dette arbeidet ble gjort med tanke på en framtidig nasjonal fritidskortordning og ble igangsatt etter at forsøket hadde begynt. Arbeidet til Bufdir ville dermed ikke kunne være til hjelp for kommunene i forsøksperioden.

Markedsføring av og rekruttering til Fritidskortet

Hvordan har kommunene arbeidet med markedsføring av Fritidskortet og rekruttering av barn og unge til ordningen? Hva opplever man har fungert godt og mindre godt i de ulike kommunene?

Kommunene har arbeidet bredt med markedsføringen av Fritidskortet: oppslag i aviser, i sosiale medier og på nettsteder, bruk av plakater, flygeblad og annet materiell samt oppsøkende aktivitet på skoler og andre arenaer for barn og unge. Et fellestrekk på tvers av de fire casekommunene vi har sett nærmere på, og som også deles med andre kommuner i forsøket, er at markedsføringen har vært bred og mangfoldig. I Vadsø trykket man for eksempel opp et kort til alle skolelever hvor det står «Fritidskortet 1000 kroner». På baksiden av kortet er det en QR-kode, og når man skanner denne, kommer man rett inn til søknadssiden på Vadsø kommunes nettsted. I tillegg har kommunen aktivt informert om ordningen til skoler, helsestasjonen og lag og foreninger. For å nå ut til minoritetsspråklige foreldre har det også blitt gitt egen informasjon til deltakere på voksenopplæringen.

Skien har laget særskilte markedsføringspakker med blant annet en gullbillett, etter modell fra Arendal, som man synes har fungert godt som et visuelt uttrykk for hva Fritidskortet er. Kommunen opplever at denne har blitt lagt merke til av barna. I tillegg har man også lagt ut informasjon på nettsider og i sosiale medier. I denne sammenheng har man også digitale gullbilletter og annet materiell, som også lag og foreninger kan ta i bruk (men man vet ikke hvor godt det har nådd ut, utover de man i hovedsak samarbeider med). Sammen med kulturskolene planlegger man dessuten et opplegg med å vise fram aktiviteter i utvalgte områder som har lav deltakelse, for å fange opp de som står utenfor.

En kompliserende faktor i Skien har vært at Fritidskortet kun har vært innført i utvalgte områder i kommunen. Det har gjort at man har vært nødt til å plukke ut skoler, lag og foreninger og være mer nøye i kommunikasjonen. Det har også gjort det vanskelig å markedsføre Fritidskortet på ungdomsskoler. Det har ført til enkelte negative reaksjoner fra foresatte som har barn som ikke bor i områdene med Fritidskortet. At kommunen har organisert ordningen i en arbeidsgruppe hvor man har fordelt ansvaret, har imidlertid veid opp for dette, da man har kunnet målrette innsatsen i hvert enkelt område.⁴

I Skien har man dessuten hatt søkelys på å øke forståelsen av ordningen. En informant kunne her fortelle om utfordringer blant annet med å kommunisere at alle barn (i de utvalgte områdene) ville kunne få støtte, uavhengig av om andre brukte sitt Fritidskort eller ikke. Det skapte en misoppfatning om at det ikke ville være nok penger i ordningen dersom alle – også de med god økonomi – tok i bruk ordningen. I tillegg har Skien en annen ordning som heter Kontingentkassa, som er rettet mot barn og unge i lavinntektsfamilier som har behov for

4 Merk at Skien kommune fikk Fritidskortet for hele kommunen fra og med høsten 2021.

større støttebeløp. Siden dette er en ordning som er ganske lik Fritidskortet, har det skapt litt forvirring. En av forskjellene er at Fritidskortet er organisert som en refusjonsordning i Skien, mens Kontingentkassa ikke er det. Man har derfor forsøkt å rydde litt opp i kommunikasjonen ved å gjøre forskjellene tydeligere i informasjonsmateriellet man sender ut.

Når det gjelder det å fange opp ulike aldersgrupper, opplever man på tvers av kommunene at det er lettere å få rekruttert de yngre barna enn ungdommene til organiserte fritidsaktiviteter. Det neste steget i markedsføringen i både Skien og Haugesund er å ta i bruk kanaler som Snapchat og TikTok. Kommunene vil samarbeide med ungdommer om å lage egne videosnutter som kan legges ut der. Hensikten er å treffe ungdommene på deres egen arena i større grad. Gullbillett eller tilsvarende tiltak opplever man at ikke treffer denne gruppen like godt som de yngre barna. Kommunikasjonen må foregå mer på ungdommenes egne premisser.

Stor-Elvdal har i hovedsak rettet rekrutteringen inn mot skolene, blant annet gjennom besøk for å informere både på barne- og ungdomsskoler. I tillegg har man sendt ut informasjon gjennom systemet til skoler i nabokommunene for å fange opp barn og unge derfra som deltar i aktiviteter i foreninger i Stor-Elvdal. Lærere er sentrale i kommunens tilnærming til rekruttering ved at dette kan løftes fram også på foreldremøter og i utviklingssamtaler. Lærerne har også fått informasjon til å kunne svare på eventuelle spørsmål fra foresatte:

«Vi er en liten kommune og jobber i hver vår sektor, og vi informerer jo godt der vi kan. Vi har vært på besøk på skolene. Det er jo en ungdomsskole og en stor barneskole, og disse fanger jo opp 90 prosent av elevene, omtrent. Vi har noen få elever som går på barneskole/ungdomsskole i nabokommunen. Der har vi måttet sendt [informasjonen] gjennom informasjonssystemet til skolene.»

Man har også henvendt seg til foresatte, ettersom man tenker at det er de som melder på barnet sitt og betaler kontingenten. Man samarbeider også med lag og foreninger. I første rekke dreier det seg da om at foreningene deler informasjon om Fritidskortet på sine nettsider. Imidlertid opplever man også et voksende engasjement fra kontaktpersoner i lag og foreninger. I Stor-Elvdal er informanten opplevde at dette henger sammen med at kortet har betydning for rekrutteringen og innbetalinger av deltakeravgifter.

Noe som har gjort deler av informasjonsarbeidet vanskeligere i enkelte av kommunene, er (som nevnt tidligere i kapittelet) at koronasituasjonen har hindret skolebesøk. I Haugesund opplever man dette som problematisk fordi

man da har risikert å ikke nå ut til foresatte som ikke er på sosiale medier eller andre flater man har brukt for å markedsføre ordningen:

«Skolene vegret seg for å ta imot oss inn i klasser. Det gjorde nok at vi ikke kom så langt som vi ville, [for] å nå ut til de foreldrene som ikke er så digitale. Vi vet ikke om de følger med på Facebook og informasjonen som ble lagt ut digitalt, og [om de] som gjerne ikke er så gode i norsk, får med seg det som blir lagt ut. Vi vet at vi må nå ut til dem på en annen måte.»

Dette har til gjengjeld gjort at man har vært mer avhengig av ulike kommunale etater og tjenester for å formidle ordningen til foresatte, barn og unge. Informanten beskriver at det har vært en stor felles innsats for å få ut informasjon om ordningen, både fra saksbehandlere, ansatte ved sentralbord og andre ute i kommunen, så vel som fra lag og foreninger.

Også i Vadsø hadde de planer om å informere med en stand i aulaen på den videregående skolen. Dette ble det ikke mulig å gjennomføre på grunn av koronapandemien. Kommunen, ved Trivselslaben, har derimot hatt mulighet til å informere på skolene, både til elevrådene på skolene og til lærerne:

«Vi har vært heldige med å få komme inn på skolen. Vi har informert og pratet med elevrådene på skolen, og vi har hatt opplæring med lærerne. Det har vært viktig for oss at alle lærerne vet om kortet og kan veilede når de har elevsamtaler og foreldresamtaler – at de kjenner til det.»

Dette illustrerer at kommunene har vært tilpasningsdyktige når det ikke har vært mulig å drive informasjonsarbeidet helt som planlagt. Det viser i tillegg at det er viktig å koble inn ulike etater og tjenester i markedsføringen av Fritidskortet for å fange opp både barn som allerede er i aktiviteter, og de som står utenfor.

Utfordringer med å nå ut til unge med særlige behov

Når det gjelder det å nå de barna som står utenfor, er det en tidkrevende prosess, fordi det handler om å skape relasjoner til barna og ungdommene – og i noen tilfeller også deres foreldre. I Skien har miljøterapeuter i skolen en viktig rolle i å markedsføre ordningen, ved siden av det øvrige opplegget. Ved at man har fordelt ansvaret på de ulike områdene, har man fått en relativt målrettet jobbing inn mot foresatte, barn og unge og lag og foreninger i bydelene som er med. I tillegg har man en fritidsveileder som er operativ ute i felten, og som på sett og vis implementerer Fritidskortet, særlig med tanke på å veilede de som sliter med

å komme seg inn i aktivitet, og som trenger hjelp til å benytte seg av Fritidskortet. Fritidsveilederen jobber tettere på barna og deres foresatte.

I Skien har man i tillegg Kontingentkassa, som er en lignende ordning som er videreført også etter at Fritidskortet ble innført. Kontingentkassa fungerer slik at kontaktpersoner – enten i kommunen, som fritidsveiledere og miljøterapeuter, eller i lag og foreninger, som ledere, trenere og andre – søker på vegne av barna og ungdommene. Familiene kan også ta kontakt med miljøterapeuten eller andre i kommunen og gi beskjed om at man trenger ekstra støtte. En vesentlig forskjell fra det vanlige Fritidskortet er dessuten at Kontingentkassa dekker reiser og utstyr:

«De kan få dekket en hel kontingent uavhengig av pris, helst en hel aktivitet med tilhørende turer og sånn også. Så der prøver vi å strekke oss langt for at de også skal kunne få lov å delta på Norway Cup og sånt. Der har vi en veldig god dialog med lag og foreninger for unger som trenger det. Og den kan også dekke utstyr. Så det er en type Fritidskortet Pluss.»

Man kan imidlertid ikke få støtte over både Fritidskortet og Kontingentkassa. Ordningene henger sammen ved at man bruker lokal finansiering til å finansiere deler av Kontingentkassa, slik at man kan få støtte til å dekke deltakeravgift utover beløpet i Fritidskortet. Kostnader til reiser og utstyr dekkes over den delen av Kontingentkassa som finansieres av kommunen, og med støtte fra lokale aktører.

Vadsø har på sin side Fritidsfondet. Dette er en ordning som kommunen har hatt før Fritidskortet ble innført. I denne ordningen søker ikke de foresatte selv, men i stedet søker en leder eller trener i foreningen som har aktiviteten. Foresatte kan likevel henvende seg til treneren og be vedkommende om å søke Fritidsfondet for å få dekket utgiften til barnets deltakelse. Selve søknaden er anonym, slik at det bare er lederen eller treneren og familien som vet at utgiftene dekkes via ordningen. Dette er en ordning som kommunen mener fungerer godt sammen med Fritidskortet:

«Det er en ordning som jeg har inntrykk av fungerer godt ved siden av [Fritidskortet]. Den komplementerer egentlig fritidskortet på en god måte, [i hvert fall for de ungene] eller de familiene som har dårligst råd. Så det hjelper veldig godt på.»

Noe av grunnen til at man opplever at Fritidsfondet komplementerer fritidskortordningen, er kommunens erfaring med at Fritidskortet ikke treffer barn og unge fra familier i lavinntekt så godt. Den samme informanten peker blant annet på at det ikke nødvendigvis er økonomien alene som er den viktigste faktoren for at

denne gruppen ikke deltar, men at det handler om organiseringen hjemme, utfordringer med transport og lignende, noe Fritidskortet ikke dekker.

I Haugesund har man en plussordning som gir ekstra støtte til de som har behov for det. Det er orientert om at ordningen finnes, overfor skoler, lag og foreninger samt saksbehandlere i ulike etater i kommunen, men det er ellers ikke reklamert offentlig for ordningen:

«Vi har ikke gått ut og kringkastet i media at den ordningen finnes, men vi har spredt det i alle kanaler som vi kan, som skoler, lag og foreninger og saksbehandlere i ulike etater i kommunen. Vi har fått masse henvendelser fra NAV og flyktningtjenesten og de som jobber med den målgruppen, men vi har ikke fått så mange henvendelser fra sosiallærere og lærere som ser at det er familier som sliter. Så der har vi nok en jobb igjen å gjøre. Vi forstår at de også kan være med og melde inn behov og jobbe mer aktivt med Fritidskortet.»

De har hatt en del henvendelser fra NAV og flyktningtjenesten, men derimot ikke så mye fra skolene. Noe av årsaken til det er antakelig at man, som nevnt tidligere, ikke har hatt anledning til å jobbe med skolene i den utstrekning man hadde tenkt, som følge av koronasituasjonen. Samtidig ser man at det kan bli krevende å administrere plussordningen dersom den gjøres fullt ut offentlig:

«Hvis vi legger det ut mer offentlig, så lager vi oss selv en ganske stor saksbehandlingsoppgave, rett og slett. Fordi da må man inn med inntektsopplysninger, kontoutskrifter og en del – da må det være søknadsbasert. Og da må vi ha en saksbehandler som sitter med det. Det kreves jo en stillingsressurs, rett og slett, og en kompetanse på det.»

Som sitatet illustrerer, ser man her at et mulig problem med å gjøre ordningen offentlig kan være at man skaper en stor saksbehandlingsoppgave for seg selv, som kommunen ikke opplever å være rustet til å takle. Det kan også tolkes dithen at det er mer effektivt å gå gjennom instanser som skole og NAV for å nå ut til de som trenger den ekstra støtten, framfor å håndtere denne ordningen på samme måte som det vanlige Fritidskortet.

En utfordring er videre at det er vanskelig å fange opp de som står utenfor organisert aktivitet, hvis de i liten grad er i kontakt med det offentlige og frivilligheten. Det foregår mye arbeid med å tenke rundt hvordan man skal gjøre dette. Det er også et poeng å fange opp de som har knepen økonomi, men som likevel er over fattigdomsgrensa. Også her kan det være familier som velger vekk fritidsaktiviteter når det i perioder er trang økonomi. En erfaring som er knyttet til familier i lavinntekt med flere barn, og som vi gjenfinner blant flere informanter i kommunene, er at familiene ofte prioriterer at de eldste

i søskenflokken skal få anledning til å delta i fritidsaktiviteter. Med Fritidskortet håper man at det vil skape en mulighet for at også de yngste barna skal kunne delta, siden familien da slipper å tenke på økonomien i dette. Aktivitetene for de yngste er typisk også billigere enn for de eldre barna, og disse aktivitetene innebærer i mindre grad ekstrakostnader til reiser, utstyr og lignende. Dette øker også sannsynligheten for at Fritidskortet fullfinansierer de yngste barnas deltakelse.

Hovedproblemstillingen når det gjelder rekruttering i Stor-Elvdal, knytter seg til familier med minoritetsbakgrunn der språkvansker og forståelse av skriftlig informasjon pekes på som en barriere. Bekymringen er at disse ikke er like flittige til å lese ranselpost, samtidig som informasjonen på kommunens nettsider ofte bare finnes på norsk. Dette setter man også i sammenheng med utfordringer med å nå ut tilstrekkelig til lavinntektsfamilier:

«Det er jo det å nå flere, da – få med de lavinntektsfamiliene. Vi ser jo at mange sender inn søknader, men mesteparten er jo de familiene som kanskje ikke trenger det mest. Det er på en måte å komme dit, da. Det tar litt tid med implementeringen og å få oversatt til andre språk. Den gruppen har nok rett og slett ikke fått det med seg. Så det er jo viktig å spore opp de familiene.»

Når det gjelder løsninger på dette, ser man ut til å ha et mer begrenset handlingsrom i Stor-Elvdal enn i de større kommunene. Man er avhengig av samarbeid med lag og foreninger og at disse informerer denne gruppen. I tillegg har man vurdert å bruke de i kommunen som behersker flere språk, til å bidra i oversettelsen av informasjon. Å ta i bruk profesjonelle oversettere kan være vanskelig på grunn av ressurser og anskaffelsesreglement.

Et spørsmål som det også ble reflektert rundt, var i hvilken grad fritidskortordningen bidrar til å øke aktivitetsnivået ved at barn og unge som tidligere ikke har deltatt i aktiviteter, også blir aktive. Informanten fra Stor-Elvdal gir i sitatet over uttrykk for at eksisterende støtteordninger for lavinntektsfamilier allerede dekker behovet.

Kostnadsnivået i de organiserte fritidsaktivitetene kan også være en barriere, særlig for barn og unge fra familier i lavinntekt. De større kommunene har også hatt dialog med større forbund, som NIF, speiderforbundet, musikkorps og så videre. Her er det utfordringer knyttet til blant annet lisenser og andre typer tilleggskostnader og kostnadsnivå. Man oppfatter at noen aktiviteter gjerne er dyrere enn andre, og særlig gjelder det idrett. Fritidskortet utgjør da en liten forskjell, hvis aktiviteten er veldig dyr. Her har man gått inn i dialog med for

eksempel idrettsrådet lokalt for å ta tak i denne utfordringen. Man tilnærmer seg dette i første omgang med tanke på bevisstgjøring rundt kostnader og ekstra-utgifter i aktivitetene og hvordan man kan inkludere familier som sliter. Kommunene har i mindre grad anledning til å sette inn konkrete tiltak her.

Ulike rolleforståelser spiller også inn med henblikk på foreningenes innstilling til Fritidskortet og inkluderingsproblematikken. Dette var noe man trakk fram i Haugesund, hvor man så en kontrast mellom ulike lag og foreninger i hvorvidt de så på seg selv som å ha en inkluderingsrolle. Her erfarer man for eksempel at flere av idrettslagene arbeider konkret med inkludering, både strategisk og praktisk. Det kan omfatte både interne tiltak som går på kompetanseheving innad i organisasjonen, og utadrettede tiltak som sommerskoler. Samtidig har man også foreninger som i mindre grad er åpne for en slik rolle, og som konsentrerer seg mer om den eksisterende medlemsbaserte aktiviteten enn å løse sosiale problemer. Ett tiltak for å øke bevisstheten om Fritidskortet og sette søkelys på inkluderingsproblematikken i foreningslivet i Haugesund er at man har fulgt opp kommunale tilskudd med en egen undersøkelse, der man spør foreningene om de bruker Fritidskortet, og hvis nei, hvorfor ikke. Det gir data til kommunen som kan komme godt med, samtidig som man håper det kan bidra til bevisstgjøring i frivilligheten.

Synergier med eksisterende tiltak i kommunene

Et siste punkt som ble tatt opp i intervjuene med informanter i kommunene, var koblinger eller synergier med eksisterende tiltak i kommunene utover de som dukket opp i nær tilknytning til Fritidskortet (som plussordninger).

Det er noe variasjon mellom kommunene i hva de vektlegger av eksisterende tiltak. I Skien er ikke ordninger utover Kontingentkassa (som dels fungerer som en plussordning) eksplisitt satt i sammenheng med Fritidskortet, men man trekker i stedet fram den helhetlige løsningen med områdeansvarlige, fritidsveiledere og samarbeid med lag og foreninger. At man forut for Fritidskortet har hatt Kontingentkassa som en ordning for å dekke deltakeravgifter og kostnader til reiser og utstyr, ser dessuten ut til å gjøre at man opplever å ha tiltak for å redusere de viktigste økonomiske barrierene for deltakelse.

I Stor-Elvdal trekker man fram gratis fritidsklubb og svømmehall som viktig for å fange opp de som ikke deltar i organisert aktivitet. Dette har vært vanskelig på grunn av koronasituasjonen. I tillegg tilbys billig kommunal kino. Med andre ord legger man opp til aktiviteter som kan komplementere, snarere enn støtte

opp under Fritidskortet som sådan. Men man arbeider også med å utvikle en utstyrslånesentral i kommunen som i større grad vil kunne virke i samspill med ordningen.

Haugesund har blant annet kontakt med utstyrssentralen og ser noen synergier i arbeidet mellom denne og andre deler av kommunen når det gjelder inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter:

«Vi har tett kontakt med Skattkammeret, og Skattkammeret jobber også tett med familieveiledere. Så de fanger nok opp en del av de samme familiene.»

Kommunen ser også ordningen i sammenheng med eksempelvis storbymidler fra Bufdir og annen støtte fra statlig plan, slik at dette blir et tiltak i en mer helhetlig tilnærming til fattigdomsproblematikk og levekårsutfordringer. På den annen side kan tiltaket også betraktes som en del av en frivillighetspolitisk utvikling, som involverer frivillighetskoordinator, frivillighetssentral og frivillighetspolitikk. Det gjelder da å støtte og tilrettelegge for foreningslivet, blant annet gjennom samarbeid om å søke og hjelpe foreningene med dette.

I intervjuene i Vadsø ble det ikke trukket en like eksplisitt kobling mellom Fritidskortet og andre tiltak i kommunen, men viktige forutsetninger som det ble pekt på, var for eksempel å sikre gode transport- og kommunikasjonsvilkår for barn og unge og gratis leie av lokaler og anlegg som forutsetninger for lag og foreningers aktiviteter. Det var samtidig en tanke om at det i forbindelse med kommunens egen evaluering av forsøket ville bli arbeidet ytterligere med tiltak for å støtte opp under Fritidskortet.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett på hvilke erfaringer ansatte i de fire casekommunene har gjort seg i innføringen og gjennomføringen av Fritidskortet. Blant annet finner vi følgende:

- Erfaringene med administrasjonen av Fritidskortet er delte. I et par av kommunene har det spesielt vært noe mer krevende enn forutsatt, særlig i den tidlige fasen av innføringen. Ordningen har blitt implementert på kort tid og i en krevende situasjon med koronarestriksjoner. Samtidig erfarer man at det vil ta tid å få etablert ordningen ordentlig.
- Tverrfaglig forankring og samarbeid er viktig for å koble arbeidet på aktuelle målgrupper, og spesielt sårbare barn og unge. Frivilligheten trekkes dels også

inn i organiseringen, enten gjennom funksjoner nært på dette feltet eller ved representasjon i referansegrupper.

- Tverrfaglig samarbeid som involverer tjenester som NAV, flyktningtjenesten, barnevern og familievern, er dessuten viktig i den praktiske gjennomføringen for å kunne nå ut til barn og unge i familier i en utsatt situasjon og veilede og hjelpe dem inn i aktivitet. Sosiallærere og miljøterapeuter i skolene er også viktige for nå denne målgruppen.
- Medvirkningsarbeidet i kommunene har artet seg på ulikt vis. En viktig erfaring er at det er ungdommer selv som vet best hva de ønsker å drive med på fritiden sin, og at de også kan bidra til å nå ut til andre unge på en måte som voksne ikke kan. For de yngste barna er foresatte et viktig kontaktpunkt.
- Kommunene har vært opptatt av å utforme kriterier for Fritidskortet som gjør det mulig å inkludere aktiviteter som oppleves som relevante for barn og unge selv. Et tiltak i denne sammenheng har vært å gå i dialog med aktører som treningsstudio for å få dem til å tilpasse aktiviteten til rammene i Fritidskortet.
- Det er lite i kommunenes erfaring som tyder på at Fritidskortet har hatt en prisdrivende effekt. Alle kommunene stiller krav til at prisnivået i aktiviteten ikke skal øke utover normal prisvekst.
- Kommunene har ulike løsninger for tildeling av fritidskortmidler. De mindre kommunene vektlegger behov for en løsning som ikke krever for mye ressurser å etablere. En felles erfaring er at refusjonsbaserte ordninger kan være problematiske, i og med at brukerne selv må legge ut før de får tildelt midler.
- Haugesund er den eneste av casekommunene med en digital plattform. Erfaringene tyder på at ordningen fungerer godt, selv om det også er noen utfordringer. Både i denne og andre løsninger framheves særlig behovet for brukervennlighet som gjør at alle kan ta løsningen i bruk, uavhengig av digital kompetanse.
- Ved siden av generell markedsføring av Fritidskortet er skolene et viktig kontaktpunkt. Det er også viktig å koble inn ulike tjenester og etater for å fange opp både barn som allerede er i aktiviteter, og de som står utenfor.
- Kommunene erfarer at plussordningene komplementerer Fritidskortet på en god måte. Samtidig er det utfordringer med å identifisere de som har behov for ekstra støtte, og å finne gode løsninger for å dele denne ut. Et uavklart spørsmål i kommunene er om man egentlig når de som står utenfor aktiviteten.

7 Caseanalyse: erfaringer fra aktivitetstilbydere

I dette kapittelet ser vi nærmere på hvilke erfaringer frivilligheten og andre arrangører har gjort seg med fritidskortordningene i de fire casekommunene, Haugesund, Skien, Stor-Elvdal og Vadsø. Analysen baserer seg på dybdeintervjuer med ledere og andre representanter fra lag og foreninger som tilbyr fritidsaktiviteter til barn og unge, og representanter fra kulturskoler og treningssentre.

Inkluderingsutfordringer og koronasituasjonen

Som vi var inne på i forrige kapittel, har frivilligheten som følge av tiltakene i forbindelse med koronapandemien opplevd store utfordringer med å gjennomføre aktiviteter på normal måte i perioden for innføringen av Fritidskortet. Det er en erfaring som også deles av informantene i lagene, klubbene og foreningene vi har vært i kontakt med. Fordi rekrutteringen av barn og unge skjer nettopp gjennom aktiviteten, er bekymringen at ordningen ikke har hatt samme virkning som i en normalsituasjon:

«Vi har jo ikke fått prøvd det ordentlig på grunn av covid-19, og det har vært litt annerledes tider. Så effekten vet vi jo ikke i så stor grad, men for oss tror jeg det er en viktig bit at det kan være gratis å trene og spille utover de pliktene man har med lisens og medlemsavgift.»

Fritidstilbyderne problematiserer koronasituasjonen i varierende grad, noe som kan skyldes at det har vært variasjoner i hvor omfattende nedstengingen har vært i de ulike kommunene. I idrettslagene i Vadsø forteller man for eksempel at man har hatt treningstilbud siden sommeren i fjor. Sammen med kommunen kom de fram til regler for hvordan de kunne ivareta smittevern hensynet på en tilstrekkelig god måte i gjennomføringen av aktivitetene lokalt. Reisevirksomhet har derimot ikke vært mulig, slik at man ikke har kunnet arrangere kamper eller konkurranser. I Stor-Elvdal, som også er en liten kommune, har det vært utfordringer knyttet til det å ikke kunne ha aktivitet på tvers av klassetrinn, som også er mer vanlig her for aktiviteter som tradisjonelt er aldersavgrenset. Også for uteaktiviteter, her ski-lekanlegg, har det vært utfordringer både med omsyn til

kvaliteten på tilbudet og når det gjelder muligheter for kontakt og kommunikasjon, på grunn av koronasituasjonen:

«Vi har vært oppe i tre sesonger, og to av de har vært med korona. Det er klart det er vanskelig. Fordelen er jo det at det er en uteaktivitet, men det er ikke dermed sagt at enkelte kommer i kontakt med noen som jobber der, alltid. Vi har jo ikke oppe noen varmebu når det har vært som verst. Så klart, informasjonsflyten har vel også kanskje blitt dårligere med tanke på at det er ikke så mange kontaktflater som man hadde før.»

Likevel, der hvor det har vært mulig å gjennomføre aktivitet, har det samtidig vært begrensninger på antallet deltakere og foresattes mulighet til å overvære aktiviteten. Flere av informantene peker på at dette har kunnet være en hindring for å inkludere flere i aktivitetene, fordi det vil være naturlig at de barna og ungdommene som allerede deltar, blir prioritert. Videre er det viktig at foresatte involverer seg i barnas deltakelse, med tanke på å støtte opp under deres engasjement, følge dem opp og ha sosial kontakt med andre foresatte. Når de foresatte ikke har hatt mulighet til å bli involvert i like stor grad under pandemien, kan det i neste instans ha negativ virkning på barnas deltakelse. Noen informanter melder også om at noen av foreldrene som ikke har vært involvert i aktiviteten under pandemien, har vært vanskeligere å inkludere både i aktivitet og dugnadsarbeid etter pandemien.

På bakgrunn av dette gir flere informanter også uttrykk for en særlig bekymring for frafall blant barn og unge fra familier i lavinntekt eller med minoritetsbakgrunn. Erfaringene er at denne gruppen har lettere for å falle fra når det ikke er kontinuitet i aktiviteten, og det er også vanskeligere å huke dem inn igjen når de først har falt ut. På den ene side kan koronasituasjonen ha virket inn på familieøkonomien i denne gruppen, noe som igjen kan påvirke hvordan foreldrene prioriterer barnas deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. På den annen side kan manglende muligheter til å treffe hverandre fysisk også bety at de samme familiene har fått svekket sin kontakt med andre og opplever seg mer isolert fra storsamfunnet.

Samarbeid med kommunen om Fritidskortet

Det er forskjeller i erfaringene med kontakten mellom de fire kommunene, noe som ser ut til å henge sammen med størrelsen på kommunene, nærheten og kontakten mellom frivillighet og kommune og om man har hatt lignende tiltak tidligere.

At det i noen av kommunene har eksistert lignende støtteordninger med støtte til deltakelse for barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter, gjør også at forutsetningene for samarbeid er ulike. Både Skien og Vadsø har forut for Fritidskortet hatt ordninger for å dekke kontingent, avgifter og andre utgifter knyttet til deltakelse. Disse ordningene har vært innrettet slik at det er trenere, ledere eller andre tillitsvalgte i lag og foreninger som tilbyr aktivitetene, som søker på vegne av barnet eller ungdommen, og ikke den enkelte selv. En informant vektla her betydningen av at den som var ansvarlig for å følge opp Fritidskortet, også hadde ansvaret for å følge opp Kontingentkassa, en behovsprøvd ordning som kan utfylle fritidskortordningen:

«Det er jo helt genialt, for da fanger man jo opp de som har behov for mer enn den tusenlappen, siden dette er samla opp på samme sted.»

Det er også mye som tyder på at det er forskjeller i kontakten med kommunen mellom ulike deler av frivilligheten, og også mellom frivillige lag og foreninger og andre typer kommunale eller private aktører. Aktivitetstilbydere i Stor-Elvdal oppfatter at samarbeidet med kommunen er godt og nært, og peker for eksempel på at ansatte med engasjement innenfor kultursektoren også stiller som frivillige på dugnad for skiskole og andre aktiviteter. Denne informanten uttrykker det kort: «Vi spiller på lag, alle sammen.» En slik oppfatning ser vi også fra kommunens side, som framhever dette som en positiv side ved forsøksordningen:

«I og med at jeg er enhetsleder både for kultur og idrett, så har jeg jo hatt kontakt med dem [frivilligheten] alltid. Men dette blir jo noe vi skal gjøre sammen, så det blir jo noe helt nytt. Før har de gjerne trengt penger, og så har du hjulpet med det, mens her er vi likeverdige – alle må gjøre en innsats for at vi skal lykkes. Det er en morsom måte å jobbe på.»

Dette sitatet viser også at det i ordningen med Fritidskortet ligger muligheter for et kvalitativt endret samarbeid mellom kommunen og frivillige organisasjoner, noe som gjerne fanges i det mye brukte begrepet *samskaping*, som nettopp understreker poenget om likeverdighet mellom aktørene (se f.eks. Ulrich, 2016).

Samtidig vil kommunale aktører som tilbyr aktiviteter til barn og unge, som kulturskoler eller fritidsklubber, nødvendigvis ha en annen relasjon til kommunen. Informantene som vi har snakket med i kulturskolen, peker på at de tross alt er ansatte i kommunen selv, og som følge av det også forholder seg til andre kontaktpunkter og informasjonskanaler enn de som arbeider frivillig i lag og foreninger. Lederen i en kulturskole i en av de to små kommunene framhevet blant annet følgende:

«Vi bruker kanskje ulike kanaler for å nå fram, det tror jeg litt. For meg er det lettvisst å ta kontakt [når det gjelder] skoleverk og helsestasjon – det er en del av et samarbeid som vi har naturlig i kommunen, ikke sant. Og jeg tviler ikke på at de som jobber som frivillige trenere og slikt noe, de har kanskje et annet nettverk som er vel så bra, ikke sant, men som kanskje er litt annerledes.»

Flere av informantene i foreningene peker på at de i arbeidet med Fritidskortet ikke bare har fått tettere kontakt med kommunen, men også blitt bedre kjent med hverandres aktiviteter.

Rolle i formidling av Fritidskortet

De som arbeider som ledere, tillitsvalgte og frivillige i lag og foreninger, har dessuten nær kontakt med foresatte, barn og ungdom i målgruppen for fritidskortordningen. På denne måten kan de ha en rolle i å formidle informasjon om Fritidskortet. Som vi har sett tidligere i denne rapporten, har mange av kommunene også samarbeid med foreningslivet om dette. Intervjuene i foreningene viser at det er forskjeller i hvor aktivt de reklamerer for Fritidskortet i de kanalene de bruker overfor barn og unge og deres foresatte. Noen har lagt ut informasjon på sine nettsider og orientert foresatte, barn og unge på e-post og i sosiale medier, mens andre også har formidlet dette gjennom lagledere, trenere og foreldregrupper. De foreningene som har vært mest frampå, har gjerne aktivt oppfordret familier til å ta Fritidskortet i bruk. En informant forteller at de, i tillegg til å informere om Fritidskortet på foreningens egne nettsider, også inkluderte informasjon om ordningen direkte på fakturaen for medlemskontingent:

«I tillegg har vi på siste fakturaen som vi sendte ut, som var [en] faktura som vi sendte ut i fjor høst, [skrevet] eksplisitt på fakturaen [...] at det finnes en fritidskortordning som vi oppfordret alle til å bruke.»

At det er ulike tilnærminger til markedsføringen av Fritidskortet i lag og foreninger, kan handle om i hvilken grad tillitsvalgte i foreningen føler eierskap til ordningen og forstår ansvarsfordelingen vis-a-vis kommunen, og om alle deltakerne i foreningen faktisk har mulighet til å bruke ordningen (for eksempel dersom foreningen har deltakere under 6 år). I noen av intervjuene kommer det fram at Fritidskortet i hovedsak oppfattes som noe som angår kommunen og barnefamiliene som bruker den, mens foreningene kun har en indirekte rolle som aktivitetstilbydere. Det betyr ikke nødvendigvis at man ikke slutter seg til målene med ordningen (selv om det også finnes enkelte eksempler i kommunene på foreninger som ikke ser det som sin rolle å drive med inkluderingsarbeid). Det handler mer om at dette er noe frivilligheten søker å oppnå

gjennom egne tiltak som de har større styring med og eierskap til. Noe av bakgrunnen for dette kan være forskjeller i hvordan man har innrettet Fritidskortet, og i hvilken grad foreningene involveres i ordningen, både strategisk og praktisk.

Videre peker noen av informantene på at det har vært vanskelig å informere om ordningen fordi de har deltakere som bor i kommuner eller bydeler som ikke har vært med i forsøket. Man har vært obs på at barn og unge kunne oppleve dette som en form for forskjellsbehandling, når noen får Fritidskortet og andre ikke. I Skien, hvor bare noen områder har deltatt i den første perioden med Fritidskortet, har det også vært bekymring for at det kunne virke stigmatiserende fordi bruk av Fritidskortet kobles til at man kommer fra en bydel med levekårsutfordringer. En informant fortalte for eksempel dette:

«For oss ble det en litt rar ordning. For det første gjaldt det bare noen av medlemmene våre, for vi rekrutterer fra hele kommunen, og forsøksordningen gikk bare på halve kommunen eller noen skolekretser. [...] Det vi da gjorde i fjor, var at vi bare la ut litt info på hjemmesiden, sendte ut på e-post og ikke så mye mer enn det. [...] Så fikk vi høre at dette ble reklamert for på de skolene det gjaldt, så vi så ikke at ... det hadde liksom ikke noe med oss å gjøre, det var ikke noe vi kunne gjøre sjøl. Det var ikke noen 'snakkis' blant ungene, [jeg] hadde ikke hørt om det selv, og jeg følte ikke noe eierskap til det.»

Det hadde betydning for i hvilken grad man følte eierskap til ordningen i denne foreningen. Ettersom hele Skien kommune nå bruker ordningen, vil dette imidlertid ikke være like problematisk videre i forsøket. Ved en nasjonal utrulling av Fritidskortet vil det heller ikke være samme problemstilling rundt barna og ungdommenes kommunetilhørighet. Det har derimot i liten grad vært problematisert at ordningen ikke gjelder de aller yngste barna, selv om også noen av foreningene har aktiviteter for denne gruppen. Imidlertid er det et poeng at de vil kunne dra nytte av kortet etter hvert som de blir eldre.

Når det gjelder foreningenes behov for å gi best mulig informasjon om Fritidskortet til sine medlemmer og andre barn og unge, peker informantene på at det er viktig med materiell på flere språk. Dette framheves som særlig viktig med tanke på å nå ut til barn og ungdommer med minoritetsbakgrunn og deres foresatte. En utfordring som mange av de som arbeider i foreningene, viser til, er at foresatte i denne gruppen ofte ikke har så gode leseferdigheter i norsk, selv om de behersker det godt muntlig. Deres barn, derimot, behersker norsk språk like godt som barn og unge med majoritetsbakgrunn. Det leder til et mer generelt poeng om at også informasjon på norsk må være enkel å forstå. Informantene

tenker her på klarspråk og at man unngår unødvendig kompliserte formuleringer som kan oppleves som fremmedgjørende for brukerne. En informant beskriver hvordan informasjonen om Fritidskortet er formulert i informasjonsskriv og på kommunens nettsted i dag, og hvordan det heller burde gjøres, på denne måten:

«Ja, det står litt sånn tradisjonelt – som en [utredning], omtrent. Det er viktig at du skriver at så lenge du vil drive med noe aktivt og organisert, så er du velkommen til å søke. Et eller annet sånt.»

Informantene legger også vekt på at informasjonen som går ut til barn, unge og foresatte, ikke bare må formidle at Fritidskortet finnes, men også hvordan man rent praktisk tar det i bruk. Erfaringene i lag og foreninger i de ulike case-kommunene når det gjelder å formidle hva Fritidskortet er, og hvordan familier kan ta det i bruk, er imidlertid litt forskjellige. Selv om de som er frivillige eller ansatt i lag og foreninger, ikke har en oversikt over hvem som benytter seg av Fritidskortet, er det flere som har en opplevelse av at foreldre som har god økonomi, ikke tror at ordningen gjelder dem:

«Det har vært litt vanskelig å nå ut til alle om at det er ikke økonomibasert om du får det eller ikke. [...] Veldig mange har jo tenkt: ‘Nei, men vi har råd, vi lar det gå til noen andre’ [...] Og så er det jo vanskelig, fordi vi vet jo ikke hvor mange i vår klubb som har benyttet seg av Fritidskortet.»

Dette problemet med manglende tilbakemelding fra kommunen om hvorvidt informasjon og rekrutteringsaktivitet får effekt gjennom bruk av Fritidskortet opp mot egen aktivitet, blir framhevet av flere og kan skape frustrasjon, særlig fra frivillige organisasjoner som har investert mye i slik informasjonsaktivitet:

«Ja, vi har på en måte vært veldig på, fordi [...] vi har sagt: ‘Nei, men du kan bruke fritidskortet’, liksom, ikke fordi de har klaget på at de må betale, men vi har på en måte minnet foreldrene på å bruke fritidskortet, liksom. Og når de kommer med argumenter om at [det kanskje ikke er for dem], så har vi vært veldig [tydelige] på at vi har informert om at dette er for alle. Det er ikke inntektsbasert.»

I tilfellet ovenfor tok informanten uformell kontakt med kommunen for å få informasjon om bruk, og informanten fikk da vite at deres klubb hadde svært god bruk av Fritidskortet. Dette viser at det kan være behov for en mer formalisert tilbakemelding til de enkelte aktivitetstilbyderne fra kommunene om bruk av kortet.

Manglende forståelse av prinsippene i ordningen og bruken av kortet fra foresattes side kan også skape utfordringer og en opplevelse av forskjellsbehandling fra aktivitetstilbydernes side:

«Det er en veldig bra ordning, men er det noe som kan gjøres annerledes? Vi erfarer det at mange ikke helt har skjønt prinsippet. Alle har fått utdelt dette på skolen, men bruker det ikke, [og] betaler heller ikke sesongavgift. Vi vil gjerne at 'alle skal med', men føler at det blir 'urettferdig' for de som betaler, [med] de som lar vær[e] og slipper unna med det.»
(Tilbakemelding via e-post.⁵)

Noen lag og foreninger har også jevnlig kontakt med ulike etater i kommunen og bruker slike uformelle nettverk for å fange opp familier som kan ha utfordringer med å betale medlemsavgift. Så kan de som jobber direkte med disse familien, videre informere om Fritidskortet og bistå i søknadsprosessen. Informantene mener at dette er enklere i mindre kommuner:

«Vi er godt kjent i byen. Vi snakker godt sammen. Så det er forskjellige kanaler vi bruker, da. Og så er det gode ambassadører blant dem som kjenner til [barn fra fattige] familier. For eksempel ansatte i omsorgstjenesten i kommunen som jobber mye med dem. Sånn at de også kan tipse uten at det går på personvern eller sårne ting. Men de bare tipser [om] at de må høre med dem, at de trenger litt hjelp. Sånn forsiktig.»

En bekymring var imidlertid at det uorganiserte kan fortrenge den frivillige aktiviteten hvis ikke kommunen tenker samspill med kommunalt organisert aktivitet og egenorganisert aktivitet. Foreningene opplever at kommunen blir en konkurrent framfor en støttespiller til frivilligheten. Hvorvidt dette rent faktisk er tilfellet, og i så fall i hvilken utstrekning, er imidlertid vanskelig å si basert på datamaterialet her.

Utbetaling av fritidskortmidlene

Vi skal nå se litt nærmere på hvilke erfaringer aktivitetstilbyderne har hatt med de ulike løsningene for tildeling av fritidskortmidler. Noe av det som framstår som aller viktigst for de som arbeider i lag, foreninger og andre organisasjoner som tilbyr aktiviteter for barn og unge, er de praktiske sidene ved løsningene.

5 I tillegg til intervjuer fikk vi i noen tilfeller tilbakemeldinger per e-post fra organisasjoner som ikke hadde mulighet til å være med på individuelt intervju eller fokusgruppeintervju.

Mange lag og foreninger som tilbyr aktiviteter for barn og unge, krever inn medlemskontingent én gang i året. Fordi Fritidskortet betales ut hvert halvår, har det skapt noen administrative utfordringer:

«Det er mange som velger å kjøpe sesongkort som for eksempel jule-gaver. De kjøper man kanskje i november og desember, og forespørselen fra foresatte kom godt ut på nyåret dette året. Og da kom det forespørsel om vi kunne lage kvitteringer som de kunne ha med seg tilbake til denne fritidskortordningen.»

Dette har skapt praktiske utfordringer ved at foreningene har vært nødt til å gjøre om på sine faktureringsrutiner. Samtidig viser dette da at foreningene er villige til å gjøre tilpasninger i sine systemer slik at barn og unge som deltar i deres aktiviteter, skal kunne bruke Fritidskortet.

Fra informantenes perspektiv er det både fordeler og ulemper ved at Fritidskortet betales ut halvårlig. Hvilket tidsrom i halvåret innbetalingen av deltakeravgiften skjer, har også en praktisk betydning. Aktiviteter hvor avgiften kreves inn tidlig i halvåret, vil sannsynligvis oftere bli betalt med Fritidskortet enn de aktivitetene som kommer senere. På den ene side kan det skape konflikter innad i større foreninger om hvilke aktiviteter som skal prioriteres. På den annen side kan det også være til ulempe for aktiviteter som foregår innenfor kortere intervaller, men med høyere intensitet, som for eksempel svømmekurs. Med andre ord kan det oppstå konkurranse om midlene.

Erfaringer med digital løsning

I Haugesund benytter kommunen som nevnt i forrige kapittel Friskus som til-delingsløsning for Fritidskortet. Informantene i lagene og foreningene vi snakket med i kommunene, hadde ulike erfaringer med denne typen løsning og pekte både på positive og negative sider ved denne.

En utfordring som informantene peker på, er integrasjonen mellom foreningenes regnskapssystemer og fakturasystemet i den digitale plattformen. Problemer med gjensidig tilpasning mellom systemene har i noen tilfeller ført til merarbeid for foreningene og i verste fall ført til at det ikke har vært mulig å ta Fritidskortet i bruk. Noe av utfordringen her er også at lag som er knyttet til nasjonale forbund, bruker regnskapssystemer som er utviklet eller innkjøpt på sentralt nivå, og de er derfor avhengige av tilrettelegging derfra for at det skal kunne fungere sammen med løsningen for utbetaling av Fritidskortet. Samtidig gjør det at det er snakk om et forsøk som det er usikkert om vil innføres nasjonalt, at forbundene har vegret seg for å sette inn ressurser for å gjøre nødvendige til-

pasninger av sine systemer. Dette viser at kommunene ikke bare må ha lokale foreninger med på laget, men også må etablere dialog med nasjonale organisasjoner for å sikre integrasjon mellom digitale løsninger for utbetaling av Fritidskortet og fakturasystemer i frivilligheten.

Det varierer også mellom foreningene i hvilken grad de opplever at de får eksponert sine aktiviteter gjennom Friskus på en måte som bidrar til rekruttering av nye medlemmer og deltakere blant barn og unge. Enkelte arrangører forteller at det ikke har vært noen merkbar økning i deltakelsen i aktiviteten de har inne i plattformen. Når de samtidig har brukt tid på å sette seg inn i plattformen og registrere seg som arrangør, oppleves det som at man får lite igjen for innsatsen:

«Sett fra vårt perspektiv er det sløsing av ressurser. Vi har brukt tid på å melde oss inn og legge oss inn i databasen, men har ikke fått noe tilbake – ingen interesse og ingen nye medlemmer.»

Andre opplevde at løsningen gav gode muligheter til å markedsføre sin aktivitet overfor potensielle deltakere. Her har antakelig synligheten som foreningen har i kommunen i utgangspunktet, en betydning: Mens etablerte lag og foreninger lett blir gjenkjent, kan det være vanskeligere for mindre og nyere foreninger å markere seg og sine aktiviteter i mengden. Det må her legges til at vi ikke har informasjon om hvordan dette oppleves i andre digitale løsninger.

En annen utfordring er håndteringen i løsningen av beløp i kontingent eller deltakeravgift utover det som dekkes av Fritidskortet. Foresatte kan som nevnt betale dette direkte i Friskus med betalingskort. I foreningene forteller man imidlertid at det da kommer et administrasjonsgebyr i tillegg, som man opplever som negativt:

«Hvis du skal betale med kort gjennom Friskus, så er det en ganske god sats ekstra i administrasjonsgebyr, som vi synes er ganske unødvendig. Så vi har sagt at de skal betale det andre utenom. Det er mulig fordi vårt regnskapssystem støtter to betalinger fra samme KID-nummer.»

For å komme utenom administrasjonsgebyret velger foreningene å be foresatte om å gå veien utenom Friskus og i stedet betale dette direkte til dem ved å bruke KID-nummeret på fakturaen:

«Vi får noe ekstra arbeid i administrasjonen når foreldre benytter Fritidskortet til betaling av kontingent og treningsavgift. Ofte glemmer foreldrene å betale restbeløpet. Dermed blir det stående et restbeløp, som vi så må ta en ekstra purrerunde på.»

Dette er dermed utilsiktet tilpasning som skjer fordi foreningene ikke ønsker at gebyret skal spise av kontingenten. Akkurat hvor mye det er snakk om, og i hvilket omfang dette anses som en utfordring med en slik løsning, vet vi samtidig ikke. Det informantene framhevet i denne sammenheng, var i alle tilfeller at en digital løsning for Fritidskortet i minst mulig grad bør bety ekstra kostnader for lag og foreninger.

Et siste poeng som framkom i materialet, er at man dels opplever at det etter hvert har blitt mange løsninger og systemer å forholde seg til som frivillig lag eller forening:

«Mye av våre aktiviteter drives på frivillig basis. Vi har veldig få ansatte ressurser, og for oss å jevnlig oppdatere alle plattformer for å informere om tilbud [...] jeg skal sitte og registrere og plote inn hver eneste aktivitet på Friskus, og så har du fritid.no, det er så masse nettsider å forholde seg til at det blir liksom mye sånn merarbeid for mange lag og organisasjoner, tror jeg.»

Informanten viser her til at det over tid har kommet mange og ulike løsninger for formidling av organiserte fritidsaktiviteter og andre typer frivillig aktivitet. For de som arbeider på frivillig basis i lag og foreninger, kan det innebære en del ekstra administrasjonsarbeid å registrere og oppdatere informasjon i slike løsninger. Dette er med andre ord noe som ikke angår Friskus spesielt, men bruken av digitale løsninger generelt.

Erfaringer med nettskjema og manuell løsning

I Vadsø kommune har de et veldig enkelt skjema som skal fylles ut, der man enten kan få refundert utgifter til medlemsavgift eller betale denne. Foreningene opplever dette som en enkel løsning og at både kommunen og den sosiale entreprenørbedriften som drifter ordningen, er tilgjengelige for å hjelpe dersom det er nødvendig. Særlig sistnevnte framhever de som viktig, og de tror at dette kan være en utfordring i større kommuner. En mulig løsning som foreslås, er å ha en kontaktperson man kan ringe dersom man trenger hjelp. I så fall er det viktig at dette er en person og ikke en digital chattefunksjon.

Et poeng som blant annet ble reist av foreninger vi snakket med i Vadsø, var kommunens rutiner for kontroll med bruken av pengene i Fritidskortet og foreningenes rolle i denne prosessen. Informantene fortalte at de hadde blitt spurt av kommunen om oversikter over betalte fakturaer, slik at disse kunne kontrolleres mot kommunens egne oversikter. Dette var imidlertid problematisk med hensyn til å ivareta personvernet til barna og ungdommene i foreningene.

Løsningen på dette ble at foreningene fikk oppgaven med å gjøre kontrollen, ved at de mottok lister over KID-nummer og innbetalinger og sjekket dette opp mot fakturaene i sitt system. Selv om foreningene gjerne gjorde denne jobben, pekte informantene likevel på at dette skapte administrativt merarbeid for dem.

En aktivitetstilbyder i Stor-Elvdal kommune – hvor man har en manuell løsning – opplever at man har løst utbetalingen av Fritidskortet på en måte som gjør at terskelen for å få tilgang på midlene blir så lav som mulig:

«Det er fint at det er lett tilgjengelig, på en måte, at det ikke er noen voldsomme søknadsrunder [...] da favner vi flere, rett og slett. Eller så tror jeg det hadde vært enda mere til de som kanskje i utgangspunktet ikke har det sterkeste behovet. For det er jo noe med de ressurssterke familiene.»

I en av foreningene i Stor-Elvdal ble det samtidig pekt på at de ikke selv kan se hvor mange som bruker Fritidskortet i foreningen, som følge av måten kommunen har løst utbetalingene på:

«Medlemmene betaler jo til oss, og så får de igjen av kommunen. Så vi er ikke med på det leddet, på en måte. Så vi har ikke noen oversikt. Vi har fått noen forespørsler om bekreftelse på at de er medlemmer i klubben og slikt, men utover det så har ikke vi noen peiling på hvor mye vi, altså våre medlemmer, har brukt det eller ikke.»

Foreningen måtte i stedet selv ta direkte kontakt med kommunen for å få vite hvor mange av deres medlemmer som hadde brukt Fritidskortet. Manglende tilgang på informasjon om bruk av ordningen kan vanskeliggjøre organisasjonenes strategiske og praktiske arbeid med å redusere økonomiske barrierer for deltakelse og følge opp de som har ekstra behov.

Alternative løsninger for tildeling av midlene

Som nevnt i forrige kapittel prøver Skien kommune sammen med fire idrettslag ut en ordning der den enkelte familie ikke søker selv, men der lagene i stedet leverer lister til kommunen over barn og unge som skal få dekket treningsavgift gjennom Fritidskortet:

«Vi fyller ut en sånn kontrakt med kommunen, de kunne sikkert kalt det søknad, veldig greit. Vi signerer, og de signerer, og da er det greit. Og så fyller vi ut det Excel-dokumentet på de som deltar, og [oppgir] at vi søker 1 000 kroner per [deltaker] i halvåret [...] Jeg må jo si at måten det er lagt opp [på], gjør at det er jo ... Jeg ser ikke hvordan det fra Skien kommune kunne vært gjort enklere. Så der synes jeg de har gjort en kjempejobb.»

Informantene i idrettslagene som vi har snakket med, forteller at de opplever dette som en løsning som treffer bedre, og som de kjenner større eierskap til. Dessuten opplever man at en slik løsning reduserer administrasjonen i foreningen, fordi man da slipper å bruke tid og ressurser på å sende ut fakturaer for innbetaling av deltakeravgift: fordi man da slipper å bruke tid og ressurser på å sende ut fakturaer for innbetaling av deltakeravgift:

«For oss er det mye mindre administrasjon [...] vi bruker mye tid på å følge opp betaling, enten det [mangler] betalingsvilje, betalingsevne eller bare det å faktisk sette seg ned og betale den regninga. Det er mange av de også: 'Jeg har bare ikke gjort det.' De greiene der slipper vi i frivilligheten da å hankses med, så det er jo en kjempegreie. Administrasjonen gjennom å delta på ordningen ved at vi sender inn felles [søknad], det gir jo meg mindre administrasjon enn å følge opp disse innbetalingene.»

En informant opplever også at denne tilnærmingen til utbetaling av Fritidskortet bygger ned barrierer mer effektivt og treffer målgruppen bedre enn løsningen der hver enkelt familie søker selv:

«Hvis vi både tenker økonomi som barriere [og] kultur eller språk [som barriere] [...] alle delene treffer vi på, synes jeg. Og alle de barrierene der, de blir lavere, tror jeg, med fritidskortet, fordi [...] vi sier ikke at: 'Ja hvis du skal gjøre sånn og sånn.' Nei, hvis vi har fått e-postadresse, navn og telefonnummer, og navn på mor eller far, så er vi fornøyd og i gang, liksom [...] Vi har lært en ting, og det er at vi har muligheten til å søke på vegne av medlemmene, det er det som gjør at vi treffer målgruppen. Jeg tror at så lenge at man hadde det systemet med at hver enkelt hadde ansvar for å søke for seg selv ... Ja, noen får sikkert hjelp fra miljøterapeut på skolen eller sånn, men det er de samme som fikk hjelp til Kontingentkassa tidligere. Sånn at når du skal nå ut til det vide, så er det den der muligheten vi har til å sende den lista til kommunen og få den overføringen direkte fra kommunen.»

Redusert administrasjonsarbeid som følge av denne søknadsordningen bidrar også, ifølge informanten, til at ordningen når bredere ut, også blant de som trenger den mest:

«Det blir utslagsgivende for å treffe målgruppen. For hvis man lager et system som øker administrasjonsbyrden vår, da blir vi flaskehalsen. Men ja, det kan være at det er kommuner som har organisert det annerledes, eller at det er folk som ikke har gjort det lille ekstra for å sette seg inn i det, da. Men det er bare å delta på det nettmøtet [med kommunen], altså, så er du der. Det er min erfaring.»

På spørsmålet om hvorvidt Fritidskortet gir noe som Kontingentkassa ikke gir, svarte en av informantene fra Skien følgende:

«Ja, definitivt. For jeg tror at Kontingentkassa ... Hvis jeg skal bare tippe og anslå nå, så tipper jeg at den kanskje dekker 15 medlemmer i året hos oss. Mens jeg antar at rent prosentmessig så bør det i alle fall være 45 prosent [som] skulle søkt på den. Så du fanger jo opp dem i mye større grad [med Fritidskortet].»

Dessuten framhever en av informantene at Kontingentkassa, i motsetning til ordningen med Fritidskortet, kan gå tom, slik at «får du da en familie som starter litt senere, kanskje ut i oktober, og som ikke får til å betale, så kan du risikere å søke, men så er det ikke midler igjen».

Samlet sett finner vi at informantene har ulike erfaringer med løsningene som er tatt i bruk i kommunene, både positive og negative. Noe av det som er viktig for de som jobber i lag og foreninger, er at utbetalingsløsningen er enkel å ta i bruk for deltakerne, kan integreres med foreningens regnskapssystemer og gir eierskap og merverdi for foreningen.

Perspektiver på kostnadsnivå og frafall

Det kan være forskjeller både i hvilken grad aktivitetene appellerer til ulike aldersgrupper, i kostnadene som følger med det å delta i aktivitetene, også utover medlemskontingent eller deltakeravgift, og i de kravene som stilles til barna og ungdommene som deltar i aktiviteten.

Som regel er terskelen for å begynne i en aktivitet lavere når barna er små, mens det er vanskeligere å rekruttere nye deltakere blant de som er litt eldre. Det framkommer i intervjuene at medlemskontingenten eller deltakeravgiften ofte er lavere for de yngre barna. Det er ikke bare fordi utgiftene til gjennomføring i mange tilfeller er lavere, men også det at foreningene bevisst legger kostnadene på et nivå som gjør at så mange som mulig kan delta. I mange tilfeller kan Fritidskortet dermed brukes for å dekke kostnaden i sin helhet, mens dette ikke i like stor grad er tilfellet for aktiviteten for eldre barn. Slik sett utgjør Fritidskortet en større forskjell i rekrutteringen av de yngste barna ved at det gjør det mulig å delta uten at foreldrene må tenke på hva det koster.

For eldre barn, de som er i og på vei inn i tenårene, har interesse og motivasjon mye å si for deltakelse i aktiviteter, selv om familieøkonomi også kan spille en rolle. Kostnadene for å delta er dessuten gjerne høyere, slik at Fritidskortet ikke

nødvendigvis dekker hele beløpet. I tillegg er det gjerne andre typer kostnader, knyttet til reiser, utstyr og lignende, som er den største økonomiske barrieren. Dermed fungerer ikke Fritidskortet på samme måte som et insentiv som foreningene kan bruke i rekrutteringen. Dette er også tydelig i utfordringene som foreningene har med å holde på barna.

Frafallet blant ungdom er også spesielt markant i idretten. Noen av hovedforklaringene på det har vært at tenårene gjerne sammenfaller med at aktiviteten blir mer presentasjonsrettet og krever større forpliktelse og innsats fra deltakerne. De går da over i andre aktiviteter, og går ofte fra organisert til egenorganisert aktivitet, som treningssenter, dataspill og lignende. Dette oppleves imidlertid av informantene som et «naturlig» frafall fra aktiviteten. Samtidig vet vi at idrettsaktiviteter er preget av større sosiale forskjeller i deltakelsen og frafall enn mange andre aktiviteter (jf. litteraturgjennomgangen i kapittel 2). I idrettslagene vi har snakket med, foregår det imidlertid et bredt arbeid med å inkludere de som står utenfor som følge av økonomi eller sosial status.

I idretten øker gjerne kostnadene etter hvert som barna blir eldre, og spesielt når aktiviteten går over til å bli organisert i aldersbestemte grupper med mer «voksne» rammer. En informant i et idrettslag fortalte for eksempel følgende:

«Opptil ti år, i hvert fall, så kan man være dekket av aktivitet hele året gjennom Fritidskortet, fordi vi bare har kontingent, og ikke treningsavgifter og sånn utenom.»

De som er i aldersgruppen fra ti år og oppover, får dekket store deler av, om ikke hele, beløpet. Foreningen legger aktivt til rette ved at kontingenten kan deles opp, slik at foresatte kan betale så mye som mulig ved hjelp av Fritidskortet:

«Selv om fritidskortordningen er et godt initiativ, så treffer den dårlig. I min kommune har man også en ordning med Fritidsfondet, som treffer mye bedre. Sett fra mitt ståsted skulle man heller ha brukt midlene til Fritidskortet til de som virkelig har behovet, for eksempel gjennom et fritidsfond.»

I tilknytning til samme problemstilling pekte en informant i et annet idrettslag (i en annen kommune) på at den øvre aldersgrensen som er satt for Fritidskortet, gjør at de som er inne i siste året på videregående skole, ikke favnes av ordningen, selv om de kan ha behov for støtte:

«Aldersgrensen på 18 år passer svært dårlig til mange idretter [...]. Det betyr at noen få ikke får muligheten til å benytte Fritidskortet. Dette er synd, da det er flere av disse som også har behov for økonomisk hjelp.

Et ønske er derfor at Fritidskortet dekker til og med året man er ferdig på videregående skole.»

Dette illustrerer at Fritidskortet kan treffe ulikt. En implikasjon av dette er at hvorvidt ordningen bidrar til økt deltakelse eller ikke, vil kunne variere etter både aldersgruppe og type aktivitet. Spesielt i aktiviteter med høye deltakeravgifter vil støtten utgjøre en så liten del av det totale beløpet at den har liten betydning.

Et viktig spørsmål er samtidig om fritidskortordningen har en prisdrivende effekt på medlemskontingenter eller deltakeravgifter. Som vist i forrige kapittel var erfaringen i kommunene at dette ikke var tilfellet. Det samme bildet tegnes i intervjuene med aktivitetstilbyderne. Faktisk fant vi eksempler på at man hadde gjort det motsatte – satt ned deltakeravgiften:

«Medlemskontingent er lav, den er 100 kroner per medlem. Og så er det en treningsavgift. Vi har nå satt ned denne, sånn at vi har flat treningsavgift på 1 000 kroner i halvåret per barn. Vi tenkte at, nei, nå er vi lojale mot ordningen, selv om [vi] som klubb kanskje taper økonomisk på det [...]. Vi tror at det svarer seg tilbake i rekrutteringen, at vi egentlig ikke har tapt noe. Vi når ut til flere og kan gi et tilbud til flere.»

Andre informanter viser til noe av det samme – at man strekker seg langt for å unngå for høye kontingenter og deltakeravgifter. De fleste av disse tilbyderne er frivillige lag og foreninger som driver på ikke-kommersiell og ikke-fortjenestebasert basis, og de har derfor heller ikke insentiver for å øke prisene utover det å bekoste aktiviteten. Slik sett har, som vi også var inne på i forrige kapittel, de økonomiske rammevilkårene til disse aktørene større betydning for prisnivået i aktiviteten.

Mange av de lederne og tillitsvalgte vi har snakket med i de fire casekommunene, forteller også at barn får muligheten til å være med i aktiviteter selv om foreldrene ikke har råd til å betale medlemskontingent eller deltakeravgift. En informant forteller følgende:

«Jeg vet om mange kontingenter som har vært strøket gjennom årene fordi at, ja, vi vet at foreldre ikke har mulighet til å betale, og kanskje [de ikke har] lyst til å spørre for eksempel barnevernet. Så blir vi bare gående og purre hele veien, og så blir det rett og slett strøket til slutt.»

Man gjør også tilpasninger ved at man utsetter betaling av avgiften eller deler den opp slik at den kan betales inn over en periode. Fritidskortet kan gjøre at barn og unge som allerede deltar i en aktivitet, men hvor familien ikke har hatt råd til å betale, får mulighet til å fortsatt være med:

«Vi har en sammensatt medlemsmasse [...]. Opp gjennom årene har vi sett hvem som ikke har betalt, og det har som regel vært de samme som har gått igjen. Men det vi ser nå, er at i fjor, etter det første halvåret med Fritidskortet, så betalte alle.»

Det kan også bidra til å styrke lag og foreningers økonomi, ved at de får inn en høyere andel medlemskontingent og deltakeravgift.

Ved siden av kontingenter og avgifter er det ofte mange andre kostnader i forbindelse med deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Kostnader til lisenser, utstyr og reiser er eksempler på dette. I Skien fungerte den behovsprøvde ordningen Kontingentkassa som en slags «plussordning» som kunne dekke inn noen slike utgifter, men til tross for denne kombinasjonen av støtteordninger opplevde noen informanter at dette ikke fjernet de økonomiske barrierene for barn og unges deltakelse i tilstrekkelig grad:

«Kontingentkassa dekker heller ikke lisens, og for mine spillere er den på 980 kroner og i håndballen 1 500 kroner – det er veldig mye penger, ikke sant. For mange stopper det kanskje der. Ja, de har fått dekket mye annet, men den tusenlappen var liksom middag resten av måneden. Det burde være en løsning på det. Vi har fått tilbakemelding fra eldre spillere om at treneren har dekket lisensen, for det ikke er noe sted å søke støtte. Treneren har gitt dem sko å bruke. Og det er jo mange som sliter veldig, og det er ingen steder å dekke. Så dekke de utgiftene der, da. De 200 kronene til medlemskap er én ting, men når du må betale 1 500 kroner for å være med på kamper, så kan det være terskelen.»

Reising er også en betydelig utgiftspost, knyttet til enkelte fritidsaktiviteter, som Fritidskortet ikke dekker:

«Regionen og kampene vi spiller, blir større og større, det er ikke som før i tida, da en spilte kampene stort sett i [navn på område], en drar mye lenger [...] på cuper som koster en del penger. Og så [er det] den utfordringen som basketen har kjent på, når du ikke får foreldrene til å involvere seg, du får dem ikke med på dugnaden som trengs for å rett og slett klare å finansiere disse reisene og cupene og så videre. [...] Det er ganske kostnadskrevenende hvis du skal reise av gårde en helg på en cup og ikke har klart å gjennomføre nok dugnader, da, som kan sørge for at egenandelen blir minst mulig.»

Kompetanse og innsats i organisasjonene

Ledere, trenere og andre frivillige i foreningene som arbeider med barn og ungdommer på «bakkenivå», fungerer i mange tilfeller som ressurspersoner som er viktige for å identifisere og fange opp unge som er i en sårbar situasjon, eller

som står utenfor aktivitetene. Dette er sentralt i inkluderingsarbeidet blant mange lag og foreninger.

Foreldregrupper som ikke har like definert ansvar i foreningen, men som stiller opp på treninger, dugnader og andre aktiviteter, kan også spille en betydningsfull rolle i å fange opp disse barna. Dette er noe som på mange måter har blitt mer formalisert både i Skien og Vadsø, hvor man (som nevnt tidligere) har komplementære tiltak til Fritidskortet der lagledere, trenere eller andre tillitspersoner søker støtte på vegne av barn og unge i familier som har behov for ekstra støtte. Disse ordningene er ikke avgrenset til refusjon eller betaling av kontingent, men inkluderer støtte til andre utgifter knyttet til fritidsaktiviteten, som reiser og utstyr.

Når organisasjonsrepresentanten blir spurt om hva slags kompetanse deres organisasjon trenger for å lykkes med inkluderingsarbeidet, framheves betydningen av samarbeid med miljøterapeuten:

«Det er litt den biten der, hvordan skal vi få ut informasjon, men hvis vi har god dialog med miljøterapeuten, som snakker med foreldre, sender dem ranselpost ... Ja, vi har utfyllt hverandre. Hun vet hvem som er målgruppen, treffer dem og har tett dialog med dem daglig. Vi hjelper hverandre med å bli gode. Jeg tror det er suksessen, å samarbeide med den delen av skoleverket – miljøterapeut og helsesøster. Fritidskortet gjør det det mye lettere, for da trenger vi ikke å snakke om økonomien heller.»

I Skien sin ordning med Kontingentkasse stilles det også krav til de som søker, om at de må følge opp barna eller ungdommene det gjelder, for å sikre at de deltar i aktiviteten over tid. Imidlertid kan en slik oppgave i lengden være krevende for frivillige tillitsvalgte som bruker sin egen fritid på foreningsarbeid. Ofte er de selv foreldre som har barn som deltar i de samme aktivitetene. Oppfølgingen av denne gruppen barn kommer dessuten i tillegg til andre oppgaver de har i foreningen, både i forbindelse med gjennomføring av aktivitet og administrative oppgaver.

Flere av de som jobber frivillig i lagene vi har vært i kontakt med, arbeider med å bryte ned økonomiske barrierer så godt de kan. Eksempler på slikt arbeid kan være tilrettelegging for at barn og unge kan få eller låne utstyr fra andre familier, eller at man bytter bort og selger utstyr billig på egne byttedager:

«Ja, altså, det går jo ... Nå har jo vi valgt å på en måte stå for det de trenger, holdt jeg på å si, ved kamp – hele draktsett med strømper og alt; det eneste de trenger [selv], er leggbeskyttere og fotballsko. Det er liksom eneste kravet, men det er klart: Har du ett barn, så går det fint,

men har du både tre og fire, så, ja, så kan det være en utfordring. Men samtidig så opplever jeg i hvert fall selv at man er veldig flinke til å låne av andre eller arve. Sånne ting. Og er det unger vi ser [...] ikke har utstyret som er påkrevd, som vi vet kanskje sliter litt, så tar vi en liten dugnad og prøver å finne skoutstyr.»

Som sitatet viser, går engasjementet for deltakelse utover egen aktivitet, og det innebærer en aktiv tilnærming og kontakt med kommunale etater som barnevernet i dette tilfellet. Tilsvarende tiltak for å løse utfordringer med utstyr ble beskrevet også for ski-lekeparksen i Stor-Elvdal, der en egen henger med skiutstyr var tilgjengelig for gratis utlån til de som trengte det. Informanten så denne utlånsordningen som noe som bygget opp under målsettingen til Fritidskortet. De som arbeider i foreningene, opplever imidlertid at det også kan være tid- og ressurskrevende å organisere dette.

Samtidig vil det kunne være forskjeller mellom lag som er tilknyttet et nasjonalt forbund, og foreninger som er frittstående. I de idrettslagene vi har snakket med, løftes for eksempel betydningen av inkluderingsstrategier sentralt i særforbundet fram som viktig for det arbeidet som gjøres lokalt. Med det følger det gjerne også kompetansehevingstiltak og økonomiske ordninger som understøtter inkluderingstiltak i lagene. Andre foreninger som ikke kan trekke på en slik nasjonal struktur, vil være mer avhengige av det som finnes lokalt. Det kan omfatte kommunale støtteordninger, tiltak i regi av næringsliv eller samarbeid med andre lokale foreninger. Det vil derfor være viktig for disse at Fritidskortet ses i sammenheng med andre tiltak i kommunen.

For det andre er foreningene avhengige av samarbeid med kommunale enheter, også i de tilfellene hvor de selv besitter inkluderingskompetanse. Informantene framhever betydningen av kontakten med personer i skolene, som sosiallærere, miljøarbeidere og helsesykepleiere, for å nå ut til barn og ungdom som står utenfor organiserte fritidsaktiviteter. Det er disse som møter barna i det daglige, ser hvilke behov de har, og har kompetansen og ressursene til å følge dem opp. Det samme gjelder også personer i andre etater, som NAV, barnevernet og familievernet, som har kontakten med familier i en vanskeligstilt økonomisk eller sosial situasjon. Som illustrert i forrige kapittel kan de ha en sentral rolle i å veilede familier til å melde barn inn i aktiviteter og ta i bruk Fritidskortet for å betale for aktiviteten. Det er også slik at personer som arbeider i kommunen og besitter kompetanse på inkludering, også er engasjert i frivilligheten eller innenfor andre aktivitetstilbydere, og slik kan bruke sin kompetanse også i den sammenheng. To eksempler fra Stor-Elvdal illustrerer dette. I det første tilfellet gjelder dette kulturskolen, der lederen også underviser i ordinær skolesammenheng:

«Vi er jo lokalisert i samme bygg som barneskolen her, da. Så ... og noen av oss som er lærere i kulturskolen, har jo noe undervisning i grunnskolen i tillegg på dagtid, da. Så vi kommer jo ganske sånn nær på elevmassen vår. Og det er jo på godt og vondt. Vi tenker [at det er] mest på godt, da, at vi kjenner til dem ganske godt [...] vi bruker hverandre, og vi bruker andre ansatte ganske tett i kontakt med skoleverket, da, og helsesøster og hele pakka. [...] når helsesøster fanger opp noen som hun tenker kunne ha nytte av det, så kommer hun og informerer om det, og så kan vi ta direkte kontakt om det er noen vi ikke har fanget opp. Så det tenker jeg er veldig fint – at vi har såpass tett dialog, da. Det er enkelt å ta kontakt med hverandre i de ulike instansene.»

Også de som driver treningssenteret i kommunen, arbeider i kommunen: Den ene er sosionom med erfaring fra psykisk helse og rus, den andre er fysioterapeut i kommunen og den tredje er lærer med erfaring fra voksenopplæringen. For førstnevnte betydde det at han kjente til og møtte ungdommer som trente på senteret, også i arbeidssammenheng. En av de øvrige var også engasjert i andre fritidsaktiviteter rettet mot barn og unge.

Noen av informantene løfter også fram behovet for at kommunen i større grad bør føre kontroll med at lag og foreninger som tilbyr aktiviteter som faller inn under fritidskortordningen, oppfyller visse kriterier – en slags sertifiseringsordning. Dette gjelder dokumentasjon på at aktiviteten er reell, som regnskap og medlemsregister, for å forhindre at ordningen misbrukes:

«De som benytter seg av Fritidskortet, [det kan] være at de kommer fra et miljø som er litt belastet. Men i hvert fall så synes det på statistikken at det tyder på det, og da må man kunne håndtere det [...] Risikoen for at du havner i en klubb som ikke har ting på stell ... da kan man risikere at ting ikke blir så bra, og da har Fritidskortet vært med på å utløse det. Litt sånn godkjenning eller en form for kontroll av de klubbene som deltar aktivt, kunne vært på sin plass.»

Poenget som framkommer i dette sitatet, er at barn som ikke deltar i frivillig aktivitet på grunn av økonomiske barrierer, kan være en sårbar gruppe. Det er derfor viktig at de som arbeider med disse barna, har tilstrekkelig kompetanse til å håndtere problemstillinger knyttet til deres livssituasjon.

Andre barrierer utover økonomi

En annen utfordring som informantene peker på i rekrutteringen av utsatte barn og unge, dreier seg om sammenhengen mellom barnas deltakelse og foresattes oppfølging av denne gjennom dugnad og andre innsatser. Foresatte har ofte en viktig rolle i å bidra med frivillig arbeid til inntekt for foreningen, kjøre barn til

og fra trening og kamper og støtte opp om barna ved å være til stede på aktivitetene. Erfaringen er imidlertid at foresatte i familier med vanskelig familieøkonomi, eller familier som av andre årsaker opplever utfordringer i hverdagen, ikke gjør dette i samme omfang som andre. En informant pekte for eksempel på følgende:

«Det er utrolig utfordrende for barn og familier i veldig sårbare situasjoner. Det er de barna [der] man ser at foreldrene ikke er så mye til stede i barna sitt liv, sant; du har de som ikke deltar på foreldremøter, ikke følger opp, ikke er med på dugnad og alt sånn – hvordan klarer du å fange dem opp? Det er veldig avhengig av at foreldrene gjør dette, for det er ikke noe barna kan gjøre selv. Og det er det som gjør det litt tungvint.»

Informanten peker her på en rekke forhold som gjør arbeidet med denne gruppen krevende, og gjør at Fritidskortet ikke nødvendigvis treffer så godt. Sitatet illustrerer at det å føre barn og unge inn i aktivitet ikke bare handler om å nå barna, men at de foresatte også må være med på laget.

Manglende foreldreengasjement i aktiviteten kan ha mange gode grunner, som at det ikke lar seg gjøre å prioritere dette av hensyn til transportutfordringer (transportkostnader og mulighet til å kjøre bil), som følge av deres arbeidssituasjon, av helsemessige årsaker eller andre forhold. For minoritetsfamilier kan også språkbarrierer være noe som gjør at de foresatte opplever terskelen for å delta i dette som høy. En informant pekte nettopp på viktigheten av informasjon til foresatte på flere språk, men også at man søker å nå denne gruppen på de arenaene de deltar på:

«Det må komme ut på flere språk. Og man må få flere lag og organisasjoner og foreninger som er tilknyttet ulike livssamfunn, trossamfunnet med, sant, der man fanger opp mange mennesker som har minoritetsbakgrunn eller er andregenerasjons[innvandrere]. De kan spille en utrolig viktig rolle for informasjon til målgruppen. Så ja, at man tenker litt sånn «outside the box» og mye mer målrettet; hvem er det som faktisk har mest behov, og hvor er de menneskene?»

Slik denne informanten ser det, er samarbeid innad i sektoren mellom brede foreninger som tilbyr fritidsaktiviteter, og minoritetsorganisasjoner en viktig nøkkel til rekruttering av barn og unge, fordi det er her man når deres foresatte.

At foresatte ikke følger opp barnas fritidsaktiviteter, kan videre føre til at det blir større belastning på både ledere i foreningene og andre foresatte. Foresattes oppfølging av egne barn anses dessuten som viktig for å sikre at de fortsetter i aktiviteten og ikke faller fra. Videre ligger det også et viktig sosialt element i det at foresatte engasjerer seg i aktiviteten og på denne måten blir kjent med andre

foresatte og deres barn – noe som også informantene tilskriver stor egenverdi. Noen av informantene foreslo at bruken av Fritidskortet også kunne inneha et krav til foreldreinvolvering:

«Jeg tenker at når Fritidskortet først gir et tilbud til et barn eller en ungdom, så burde det være en eller annen form for engasjement hos foreldrene i den sammenheng. Fordi at den ressursen der, den forsvinner i det aktivitetstilbudet som pengene utløser. De er nesten usynlige.»

Samtidig så de at det å stille krav til at foreldrene skal bidra på dugnader eller engasjere seg på andre måter, også kan skape ytterligere barrierer for barns deltakelse. Blant annet pekes det på at det kan virke ekskluderende og dermed bidra til at foresatte trekker sine barn ut av aktiviteten. Det er derfor ingen av de foreningene vi har snakket med, som har et absolutt krav om dette. Informantene vektlegger at manglende foreldreengasjement ikke skal være til hinder for barnas deltakelse i aktiviteten.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi undersøkt erfaringene som ledere og tillitsvalgte i lag og foreninger i de fire casekommunene har gjort seg med Fritidskortet. Vi finner blant annet følgende:

- Det er generelt bekymringer knyttet til frafall og redusert deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter blant barn og unge som følge av restriksjonene i forbindelse med koronasituasjonen.
- Eksisterende strukturer for støtte til deltakelse fra barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter, og samspill med frivillighet, ser ut til å være viktig for samarbeidet om Fritidskortet. Spesielt gjelder dette Skien og Vadsø, der man har hatt lignende ordninger som Fritidskortet.
- Informantene peker på at de i arbeidet med Fritidskortet ikke bare har fått tettere kontakt med kommunen, men også har blitt bedre kjent med hverandres aktiviteter. Det kan se ut til at det i arbeidet med Fritidskortet ligger et potensial for bevisstgjøring om inkluderingsutfordringer og for økt samarbeid for å møte disse utfordringene.
- Lag, foreninger og andre aktører er viktige for å formidle Fritidskortet, men det varierer hvor aktiv man har vært. Det knyttes både til opplevelse av

eierskap til ordningen, om ordningen dekket hele kommunen, og forståelsen av egen rolle som organisasjon.

- Informantene legger vekt på at informasjonen fra kommunen må være klar og tilgjengelig og vise hvordan man tar Fritidskortet i bruk, slik at den er forståelig for alle. Dette anses som spesielt viktig for å nå ut til barn og unge i familier med minoritetsbakgrunn.
- For å nå barn og unge fra familier med minoritetsbakgrunn pekes det dessuten på at det er viktig å legge til rette for samspill mellom organiserte fritidsaktiviteter, minoritetsorganisasjoner og tros- og livssynssamfunn.
- Digitale løsninger for tildeling av midler må kunne integreres med regnskaps-systemene til organisasjoner, lag og foreninger, og løsningene må i minst mulig grad bidra til merarbeid og nye administrative oppgaver.
- Tilbyderne har behov for informasjon om bruk av ordningen. Dette kan være viktig for å jobbe strategisk med både inkludering av de som opplever utfordringer som følge av familieøkonomi, og det å målrette formidlingen av Fritidskortet.
- Erfaringen blant tilbyderne er at Fritidskortet kan treffe ulikt, både med hensyn til aldersgrupper og aktiviteter, da det varierer hvor mye det koster å delta. Samtidig søker foreningene å holde prisnivået lavt i den grad det er mulig. Gode rammevilkår anses som viktig for dette.
- Mange foreninger har tidligere gitt barn muligheten til å delta selv om familien ikke har hatt råd til å betale. Fritidskortet ses på som viktig fordi det gjør det mulig for disse barna å betale deltakeravgift. På denne måten kan ordningen styrke foreningenes økonomi.
- Det kan være utfordrende for de som jobber frivillig i lag og foreninger, å følge opp barn og unge i familier i en vanskeligstilt situasjon. Samarbeid med både nasjonale forbund, etater og tjenester i kommunen lokalt er derfor viktig for å gi god nok oppfølging.
- Erfaringene blant tilbyderne er at Fritidskortet også må ses i sammenheng med andre barrierer, både økonomiske barrierer som Fritidskortet ikke dekker, og andre typer barrierer knyttet til for eksempel foreldreengasjement og minoritetsfamiliers livssituasjon.

8 Caseanalyse: erfaringer fra foresatte

I dette kapittelet tar vi for oss hvilke erfaringer foresatte som har barn og unge i målgruppen for Fritidskortet, har gjort seg med ordningen i casekommunene Haugesund, Skien, Stor-Elvdal og Vadsø. Vi baserer oss her på intervjuer med de foresatte, der de har blitt spurt om hvordan de opplever ulike sider ved ordningen og betydningen den har for deres egne barn og ungdommers deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. For å ivareta informantenes anonymitet og personvern presenterer vi dette materialet på en mer generell måte enn i de foregående kapitlene.

Opplevelsen av informasjon om Fritidskortet

Vi har tidligere i rapporten vist at det har blitt drevet et bredt sammensatt arbeid i kommunene med å markedsføre Fritidskortet, fra reklame i aviser, sosiale medier og byrom til videreformidling gjennom skoler og etater og frivillige lag og foreninger. Et spørsmål i forlengelsen av dette er hvilke av disse kanalene foresatte til barn og unge i målgruppen for Fritidskortet har fått vite om ordningen gjennom, og i hvilken grad de erfarer at informasjonen har vært tilstrekkelig. Vi skal derfor begynne med å se nærmere på hva intervjuene forteller om hvordan familier har fått informasjon om Fritidskortet.

De foresatte vi har snakket med, forteller at de har fått informasjon om Fritidskortet fra flere og ulike hold. Flere har sett informasjon fra kommunen om Fritidskortet i medier som aviser og på Facebook. De har også fått informasjon gjennom skolen som barnet deres går på, gjennom ranselpost, meldinger per telefon eller digitale skoleplattformer. I tillegg har Fritidskortet i en del tilfeller blitt formidlet i informasjon fra laget eller foreningen som barnet til den foresatte deltar i. Med andre ord ser vi den sammensatte informasjonsstrategien fra kommunene i de foresattes erfaringer, som illustrert i det følgende sitatet:

«Vi leste først om det i avisen, og så mener jeg at vi også ble tipset om at vi kunne bruke det fra [foreningen som barnet deltar i]. Jeg leste i alle fall saken, og så var det sånn: 'Nå kommer det' – og så tok det litt tid før

det var aktuelt å bruke det. Men det var noe jeg la merke til og ble obs på og tenkte at vi måtte benytte oss av.»

Det er dessuten foresatte som sier at de har blitt oppfordret til å søke av andre. For eksempel opplyste en foresatt at arbeidskolleger hadde vært en viktig kilde til informasjon om Fritidskortet. Uformell informasjon formidlet gjennom sosiale nettverk ser dermed samtidig ut til å spille en rolle i hvordan foresatte har fått vite om ordningen.

Uavhengig av hvordan de foresatte først fikk vite om ordningen, forteller flere også at de selv oppsøkte mer informasjon på kommunens nettsider. De aller fleste gir uttrykk for at informasjonen var god og tydelig, og at man forstod hva ordningen gikk ut på. Imidlertid er det viktig å understreke at mange av disse informantene også var familier med god økonomi som selv gav uttrykk for at de ikke opplevde å være i noen vanskeligstilt situasjon. I så måte reiser dette et spørsmål som vi gjenkjenner fra intervjuene både i kommunene og med lag og foreninger, nemlig hvorvidt informasjonen i tilstrekkelig grad når ut til familier i lavinntekt og familier med minoritetsbakgrunn.

I denne sammenheng tyder intervjumaterialet på at skolene er en spesielt viktig arena for å nå barn og ungdom som står utenfor organiserte fritidsaktiviteter. Det å bruke skolen som kommunikasjonskanal kan man tenke seg gir større mulighet til å nå alle barna. Det kan likevel være noen hindringer ved å formidle informasjon gjennom skolen. En informant med minoritetsbakgrunn fortalte for eksempel at barnet hennes hadde fått informasjon om at det var gratis å spille fotball, men hun skjønnte først ikke helt hvorfor:

«Sønnen min [...] fikk beskjed fra læreren: 'De som har lyst å spille fotball, dere kan starte. Det er gratis.' Så da han kom hjem, sa han: 'Mamma, fotball er gratis.' Først sa jeg: 'Nei, jeg vet ikke.'»

Eksemplet illustrerer noen problemstillinger som kan gjøre seg gjeldende: For det første, dersom informasjonen gis som ranselpost, er man avhengig av at barnet videreformidler denne til foresatte. Videre er man avhengig av at foresatte selv forstår informasjonen som barnet gir, og fanger den opp. Det tydeliggjør at det kan være viktig for kommunen å drive et kontinuerlig arbeid med å informere om ordningen, hva den innebærer, og hvordan man rent praktisk tar Fritidskortet i bruk.

Lag og foreninger kan i denne sammenhengen også spille en sentral rolle i å videreformidle informasjon om ordningen og hvordan man kan ta den i bruk. For eksempel forteller en av informantene i Haugesund at de fikk vite om

ordningen i en e-post sendt fra foreningen som barnet deres deltar i. Barnet til en av informantene i Skien fikk informasjon om Fritidskortet med seg hjem fra trening i form av en gullbillett som kommunen hadde delt ut:

«Hun kom hjem med kortet, og så gikk jeg inn på nettadressen og fant ‘fyll ut her’, liksom. Og så ‘fylte jeg ut her’. Nederst på det kortet står det: ‘for mer informasjon ved søknadsskjema, se skien.kommune.no/fritidskortet’. Det var jo veldig greit, synes jeg.»

Samtidig peker noen av informantene på at Fritidskortet potensielt kunne nådd bredere ut dersom kommunen, i samarbeid med lag og foreninger, hadde drevet mer oppsøkende virksomhet. For eksempel kunne kommunen selv stilt med noen som møtte opp på treninger eller øvinger tidlig på året og gav direkte hjelp til foresatte med å ta i bruk kortet for å betale deltakeravgiften. Når informasjonen sendes med barna, kan det være en fare for at det forsvinner:

«Hvis man hadde brukt fem eller ti minutter av en trening og sagt: ‘Hør her, dette er kortet’ ... og så kan foreldrene komme og få hjelp, og så sender man bare ut alle søknader der og da. Det kunne jo vært en måte å gjøre det på. Eller at noen kan assistere, i alle fall. Jeg tror at det hadde vært en forskjell på det å bare få Fritidskortet der og da og det å få en gullbillett til [kortet] som du viser når du kommer hjem. Kanskje forsvinner den da.»

Spesielt peker flere foresatte på dette som viktig for å nå ut til familier med minoritetsbakgrunn, som kanskje ikke behersker skriftlig norsk så godt. Erfaringen til en del av informantene er at nettopp denne gruppen ikke alltid er like sterkt koblet på foreningene. Med en mer direkte tilnærming vil man lettere kunne fange opp disse familiene og sikre at også de får tilgang til Fritidskortet.

Likevel kan informasjonsmateriell i form av gullbillett og lignende, som også flere av kommunene har tatt i bruk, være et eksempel på at det har betydning at informasjonen formidles på en måte som barna selv også kan relatere seg til. Det kan gjøre at de selv blir engasjert, og at det blir lettere for dem å formidle hva Fritidskortet er, overfor foresatte. Samtidig kan denne typen materiell brukes av kommunen til konkret å vise hvordan foresatte selv kan oppsøke ytterligere informasjon på nettsider og andre flater.

På samme tid kan noen av erfaringene som ble delt i intervjuene, tyde på at ikke alt informasjonsmateriell tydeliggjorde intensjonene med ordningen godt nok. En informant gav uttrykk for at de forstod dette som en ordning rettet mot vanskeligstilte eller familier som ikke har så god økonomi, slik at barn i disse familiene kunne få mulighet til å delta på aktiviteter. Det speiler også en mer

generell erfaring, nemlig at mange av de foresatte først forstod dette som en mer spesifikk ordning, og at det tok litt tid før man skjønnte at den er universell.

Noe annet som enkelte peker på som forvirrende i forbindelse med forsøket, er at Fritidskortet ikke har dekket nabokommuner eller alle områder i bykommunene. For familier som bor i en nabokommune, men har barn i aktivitet i kommunen med Fritidskortet, har det da blitt litt uklart om man kunne bruke det eller ikke. Det samme gjelder familier som bor i kommunen, men har barn som går på skole i nabokommunen:

«Jeg har ikke barn som går på [skolenavn]; jeg bor jo i kommunen, men barna mine går på skole i nabokommunen, så i første omgang tenkte jeg det ikke gjaldt for mine barn. [...] De er jo tilknyttet en annen kommune på fritiden også, på en måte, på det de har drevet med. Så i første omgang tenkte jeg at dette ikke var noe jeg trengte å tenke noe mer på. Men så ble jeg oppfordret senere til å søke likevel.»

Fordi kommunene selv ser ut til ha utvist forsiktighet med tanke på å unngå at barn og unge utenfor kommunen eller bydeler skal føle seg ekskludert, har det trolig vært begrenset med informasjon om ordningen.

Informantene ble til sist også spurt om de kjenner til andre ordninger, og om de opplever at disse ses i sammenheng med fritidskortordningen. Det ser i liten grad ut til at de erfarer en slik kobling. I hovedsak ble det vist til andre typer tiltak enn rene støtteordninger, som sommerskoler og ferieaktiviteter i regi av enten kommunen eller idrettslag. Det illustrerer på samme tid at Fritidskortet representerer noe nytt og annet enn de tiltakene og ordningene som tidligere har eksistert på dette området.

Valg av fritidsaktiviteter å bruke Fritidskortet på

Når familiene først har fått informasjon om Fritidskortet, er et spørsmål hvilke aktiviteter det skal brukes på. I noen familier vil det være naturlig at ordningen brukes for å betale for en aktivitet som barnet allerede deltar i, forutsatt at man kan bruke Fritidskortet på denne. I andre tilfeller der barna ikke tidligere har vært med i noen aktiviteter, kan det gi dem mulighet til å velge seg ut noe de ønsker å drive med.

Selv om de mindre barna gjøres kjent med selve Fritidskortet, er det ikke nødvendigvis noe barna har et veldig aktivt forhold til. Erfaringen blant flere av informantene vi har snakket med, er at dette ikke er noe man snakker så mye

med egne barn om. Det gjelder også større ungdommer, selv om de har et annet og mer aktivt forhold til ordningen på tross av at de ikke nødvendigvis betaler selv. Det er de foresatte som er mest opptatt av hva det koster for barna å delta i organiserte fritidsaktiviteter. Unntaket i datamaterialet vårt er minoritetsforeldre, som oppgir at de åpent snakker med barna sine om at aktiviteten de går på, blir betalt via Fritidskortet. Med forbehold om at dette dreier seg om få informanter, kan det tyde på at det å benytte seg av en slik støtteordning i mindre grad oppleves som stigmatiserende for noen av de som har kort botid i Norge.

I intervjumaterialet finner vi at det gjerne er andre ting enn økonomi som i utgangspunktet spiller inn på valget av fritidsaktiviteter, selv om også dette er av betydning. Det som ble trukket fram, utover økonomi, var særlig interesse og motivasjon for å delta. Dette kan også endre seg etter hvert som barna blir eldre. En informant pekte på at det at aktiviteten tok mye tid i forhold til skole og andre aktiviteter, også var en årsak som gjorde at barnet hadde valgt å slutte på fritidsaktiviteten. En annen informant fortalte at hvilken aktivitet barnet valgte å delta i, hang sammen med hva vennene gjorde. På denne måten spilte også vennskap og sosiale relasjoner inn.

Bredden i fritidstilbudet i kommunen var et annet moment som ble trukket fram av flere informanter. I noen av de små kommunene opplevde man at det var et begrenset tilbud av aktiviteter for barn og ungdommer. Om man ønsker å drive med noe annet enn de mest utbredte aktivitetene, som for eksempel er fotball, er ikke det nødvendigvis mulig. Da må man reise til en nabokommune hvor man har den aktuelle aktiviteten. Her fortalte en informant blant annet følgende:

«[Mine barn] er ikke noe glad i fotball, for eksempel, som veldig mange er med på. Men sånne andre aktiviteter, som håndball – det finnes ikke sånne tilbud her. De som spiller håndball, må kjøre til [en nabokommune] om de ønsker seg det.»

Et annet poeng som trekkes fram av informanter i de små kommunene, er at aktivitetene som barna ønsker å delta i, kan være sesongbaserte. Mens de for eksempel finner seg noe de liker å drive med på vinteren i form av ski og slalåm, er det ikke de samme mulighetene på sommeren. Både det at man har et begrenset tilbud av fritidsaktiviteter, og det at det ikke nødvendigvis er aktiviteter for alle hele året, kan dermed være til hinder for økt deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter – og dermed også til hinder for bruk av Fritidskortet.

Utfordringene med et begrenset fritidstilbud i små kommuner vil nødvendigvis være mindre dersom Fritidskortet innføres nasjonalt i alle kommuner. Dette illustrerer et behov for at man i innføringen av ordningen ikke kun tenker

innenfor rammene av den enkelte kommune, men også på tvers av kommuner. Samtidig viser det informantene forteller her, at utviklingen av fritidstilbudet i den enkelte kommunen også er viktig dersom man ønsker å legge til rette for økt fritidsdeltakelse blant barn og unge.

Generelt sett framkom det ikke i intervjuene noen sterke problematiseringer fra de foresattes side av størrelsen på deltakeravgiften i fritidsaktivitetene som deres egne barn deltok i. Men det at informantene vektla andre faktorer enn kostnader, betyr ikke at økonomi ikke kan ha betydning når barna skal velge seg en aktivitet. Mange av de vi har snakket med, er familier med god økonomi.

Familier som derimot er i en mer vanskeligstilt situasjon, vil kunne ha andre perspektiver på både om fritidstilbudet er tilstrekkelig, og hva kostnadene i aktiviteten betyr. Det har vi eksempler på fra intervjumaterialet. En informant som hadde denne bakgrunnen, kunne fortelle at Fritidskortet var avgjørende for at de kunne delta i fritidsaktiviteter:

«Tre av barna mine har fått glede av tilbudet. Uten det kunne de ikke ha deltatt på fotball, ski eller trening. Det er aktiviteter som vi søkte på. Utvalget [av aktiviteter] er ok her i vår kommune.»

Som sitatet illustrerer, ville alternativet for denne familien være at ikke alle barna fikk delta i organiserte fritidsaktiviteter, og de hadde heller ikke kunnet velge like fritt uten fritidskortordningen. Den samme informanten gav ikke uttrykk for at det opplevdes som stigmatiserende for barna at aktiviteten var betalt gjennom Fritidskortet, da det ble stilt spørsmål rundt dette. I stedet var det som ble framhevet, betydningen av mulighetene som Fritidskortet gav barna til å delta.

Informantene viser videre til at når barna blir eldre, blir aktivitetene ofte dyrere. Spørsmålet om økonomi som barriere er derfor gjerne mer aktuelt for ungdom enn for yngre barn. Det er også en opplevelse av at forskjellene i kostnadene som er knyttet til aktiviteten, er større i denne aldersgruppen, og at noen typer aktiviteter koster mer enn andre. Dette har implikasjoner for i hvilken grad Fritidskortet treffer ulike typer aktiviteter og ulike aldersgrupper. For eksempel forteller en informant at mens Fritidskortet dekker hele summen for deltakelse i volleyball, ville det bare ha dekket halvparten dersom barnet i stedet hadde vært aktiv i håndball.

Et annet poeng som framkommer i intervjuene, er dessuten at ettersom beløpet i Fritidskortet i hovedsak kun er nok til å dekke én aktivitet, vil det i familier der barna deltar på flere aktiviteter, være nødvendig å gjøre en avveining knyttet til hvilke aktiviteter de vil betale for ved å bruke kortet. Der hvor aktivitetene er

billigere, vil imidlertid beløpet kunne fordeles på flere aktiviteter. Noe kan tyde på at man da velger å betale for den dyreste aktiviteten, fordi det oppleves som enklere å bruke alt på en gang enn å fordele det på flere aktiviteter.

Også informanter som selv ikke var i en vanskeligstilt økonomisk situasjon, viste til at de kjente til utfordringer med kostnadsbarrierer fra sitt eget arbeid som frivillige i lag og foreninger. En ordning som ble trukket fram av en informant i denne sammenhengen, var familieabonnementer, der man får rabatter dersom flere fra samme familie deltar i aktiviteten. Dette ble sett på som et viktig tiltak fra frivillighetens side for å lempe på utfordringer med familieøkonomi. Flere av informantene gav videre uttrykk for at de ser at Fritidskortet kan bidra til å redusere noen av de kostnadsbarrierene som finnes i organiserte fritidsaktiviteter for barn og unge.

På den annen side pekte også flere informanter på at det ikke bare er deltakeravgift som teller når økonomien i deltakelsen skal vurderes, men også kostnader til utstyr og reiser. Dette er kostnader som ikke dekkes av Fritidskortet. Informantene trakk fram at dette spesielt kan skape utfordringer for familier med dårlig råd, og det ble opplevd som en mangel ved Fritidskortet. Mer konkret oppfattes det ikke av alle som intuitivt at det er en avgrensning til deltakeravgift, mens for eksempel egenandel i forbindelse med en turnering ikke dekkes. Samtidig fortalte de samme informantene at størrelsen på beløpet i fritidskortordningen slik det har vært i forsøket, antakelig ikke ville utgjøre de store forskjellene hva gjaldt denne typen kostnader.

Utformingen av Fritidskortet gjør ifølge foreldrene at det både svarer til det som ligger foreldreperspektivet nærmest – hva det koster for at barnet deltar i aktiviteten – og barnets perspektiv: å finne en aktivitet man har interesse for og ønsker å delta i sammen med andre. Muligheten til å velge selv framstår som et viktig aspekt i ordningen basert på informantenes erfaring, samtidig som man verdsetter ordningen fordi den gir en økonomisk støtte som kan være viktig for mange familier.

Erfaringer med å få tilgang til Fritidskortet

Det som har størst betydning for de foresatte når det gjelder den praktiske bruken av Fritidskortet, er det å få tilgang til å hente ut fritidskortmidlene til barna. Som beskrevet tidligere har kommunene i casestudien ulike tildelingsløsninger. Haugesund har tatt i bruk Friskus-plattformen, mens Skien, Stor-Elvdal og Vadsø har refusjonsordninger hvor foresatte sender inn søknad

gjennom et nettskjema eller via e-post. I denne delen skal vi se nærmere på de foresattes erfaringer med disse ulike løsningene.

I Skien er fritidskortordningen innrettet slik at den foresatte først betaler fakturaen for den organiserte fritidsaktiviteten og deretter sender søknad til kommunen om å få tilbakebetalt kostnadene gjennom et digitalt refusjonsskjema. Det må gis opplysninger om søkeren (det vil si den foresatte), barnet og typen aktivitet. Kostnaden må dokumenteres med en kvittering (eventuelt bank-utskrift) og en faktura for deltakeravgiften, som begge må lastes opp som et elektronisk vedlegg i søknadsskjemaet. En informant beskrev framgangsmåten på følgende måte:

«Du må finne den transaksjonen [i nettbanken] og lagre den, og så må du finne fakturaen på det som vi har betalt. Og så må du sende inn søknaden, og så legger du til de to tingene man skal ha med. Og den lille operasjonen der, den innbiller jeg meg kan være litt komplisert for mange, men – eller for noen.»

Med andre ord er det flere steg i refusjonsskjemaet som den foresatte må gjennom for å sende inn søknaden. Denne informanten opplevde dette som overkommelig for sin egen del, men påpekte også, som sitatet viser, at dette kunne være komplisert for noen som ikke har så gode datakunnskaper. Det er mye informasjon som skal fylles inn av søkeren, i tillegg til at man også må hente ut dokumenter fra andre systemer, som nettbank og e-post, og laste disse opp i søknaden.

I intervjuene kommer det også fram at foresatte som har hatt behov for det, har gått utenom de digitale løsningene og levert kvitteringer for betalt medlems- og deltakeravgift direkte til kommunen. Også i andre kommuner forteller foresatte at de har fått hjelp av kommunen og/eller NAV til å søke på Fritidskortet, og at dette har vært en positiv opplevelse:

«Jeg gikk til NAV. Så jeg møtte han som ... han får sånn faktura fra [navn på kommune] om min aktivitet for barna. Så sa han: 'Nei, her i [navn på kommune] er det gratis.' Så sa han til meg: 'Vi skal søke, vi søker refusjon tilbake. [Etterpå] skriver [vi] ut kontoutskrift – hvordan du har betalt.' Så vi leverte på posten, og bare en uke [etter fikk vi] pengene tilbake.»

Vadsø har en tilsvarende løsning som Skien, og informantene her gav uttrykk for mange av de samme betraktningene med hensyn til brukervennlighet i løsningen og kompetanse hos den som søker. Et annet moment som ble løftet

fram av informantene, var også betydningen av at informasjonen i skjemaet og hva den enkelte skal fylle ut, er presentert på en tydelig og forståelig måte.

I Stor-Elvdal har man en enda enklere løsning ved at søknaden sendes per e-post til kontaktpersonen i kommunen. Det må legges ved enten en bekreftelse fra kontaktpersonen om aktiviteten barnet eller ungdommen skal delta i, eller en bekreftelse eller kvittering på at kontingenten er betalt. Ved aktiviteter hvor det er årskort, må det sendes ny søknad for hvert halvår. En informant beskrev prosessen på følgende måte:

«Jeg skrev en uformell e-post til dem, og så la jeg ved kvittering og [skrev] at jeg hadde betalt for de to forskjellige [aktivitetene] til begge ungene, da. Så da bare tok jeg en bankutskrift, da, jeg hadde ikke noe mer enn det, men viste at jeg hadde betalt inn det, da. Dokumentasjon på at jeg hadde betalt, og så fikk jeg pengene inn på kontoen min.»

Et poeng som videre trekkes fram i forbindelse med de refusjonsordningene som er brukt i flere av kommunene, er at det kan være problematisk for de familiene som er i en vanskelig økonomisk situasjon. En informant trakk fram nettopp dette:

«Hvis man har veldig trang økonomi og er nødt til å legge ut selv, så tenker jeg jo at det kanskje kan være en fordel at man får direkte betalinger fra kommunen, eller fra det Fritidskortet, da, og inn til den organisasjonen der man skal ... ja, den aktiviteten, da.»

Når man først har hentet ut kortet, er erfaringen generelt at det har fungert godt og effektivt at man får utbetalt Fritidskortet til sitt barn, eller at man får refundert pengene dersom man har lagt ut selv.

Haugesund har som nevnt den digitale Friskus-løsningen. Erfaringene til de informantene vi snakket med om bruken av denne plattformen, var at den fungerte godt. En informant beskrev for eksempel gangen i det på denne måten:

«Det var ikke noe problem. Jeg trengte ikke noe hjelp, og jeg fikk det til sånn intuitivt. Jeg trengte ikke å laste opp noe; Friskus hentet ting automatisk, og så betalte jeg resten selv, og da var det fram med kortdetaljer og BankID.»

Restbeløp ut over det Fritidskortet dekker, kan betales direkte i plattformen ved å bruke bankkort, som informanten gjorde her. Informanten opplevde at dersom man kunne bruke nettbanken, så kunne man også bruke denne løsningen. Hovederfaringen var med andre ord at løsningen var enkel å bruke.

Et annet moment er opplevelsen av personvern og datasikkerhet i bruken av løsninger for utbetaling av Fritidskortet. Dette dukket opp i et intervju med en foresatt i Haugesund:

«Jeg opprettet en bruker for å benytte meg av kortet, og det gikk ganske smidig. Mener at jeg tenkte litt over dette med personvern og sikkerhet, for dette kortet dekket ikke alt, [og] vi måtte betale en rest. Men så valgte jeg å stole på det, siden det kom fra det offentlige.»

Informanten pekte her på at det ikke var noe på Friskus-siden som tydelig viste at dette var en ordning forvaltet av Haugesund kommune, og at dette gjerne kunne vært utbedret. Vedkommende hadde likevel tillit til løsningen fordi det hadde blitt informert om den andre steder.

Sett i forhold til de bekymringene som er uttrykt i erfaringene fra både kommunene og aktivitetstilbyderne, kan det denne informanten forteller, tyde på at den digitale løsningen er lett å ta i bruk. Det må imidlertid understrekes at disse informantene ikke var i en vanskeligstilt økonomisk situasjon, og at de anså seg selv som å ha tilstrekkelig digital kompetanse.

Betydningen av Fritidskortet for fritidsdeltakelse

Noe som går igjen blant informantene som har en god og stabil familieøkonomi, er at de først opplevde at dette var en ordning som de tenkte at ikke var for dem, fordi deres barn eller ungdom ikke trengte noen støtte. Etter hvert som kommunen også har gitt mer og tydeligere informasjon om ordningen og det at den er for alle, uavhengig av økonomisk og sosial situasjon, forteller de imidlertid at innstillingen deres endret seg:

«Vi synes det var positivt at det ble gitt et bidrag til å delta på fritidsaktiviteter. Mange unger går på flere aktiviteter, og det blir jo en anelig sum til sammen. Nå er vi i en situasjon der begge har fulle stillinger og greit betalte jobber, så vi er ikke avhengige av en slik hjelp – men vi synes jo det er flott at det blir gjort tilgjengelig.»

Noe som en del i denne gruppen av foresatte også vektlegger, er at de oppfatter det som viktig å bruke ordningen for å vise at den har noe for seg, og for å gjøre det lettere for andre å ta den i bruk. En informant fortalte for eksempel følgende:

«Jeg tenkte at jeg iallfall skal bruke det for å vise at det er et behov. At hvis vi ikke benytter oss av det, så vil man tenke at dette har man ikke behov for, og så blir det skrotet. Så det må jeg innrømme var

hovedmotivasjonen for å ta det i bruk – at jeg hadde lyst til å vise at det er en ordning som blir brukt.»

En annen informant peker dessuten på at det er viktig med en slik ordning for å aktivisere ungdom på fritiden. Det at Fritidskortet kan bidra til at de deltar i organisert aktivitet sammen med andre, og ikke bare driver med mer individuelle aktiviteter for seg selv, er noe man ser på som en merverdi ved ordningen.

Det oppfattes videre som positivt at Fritidskortet tross alt dekker en stor del av deltakeravgiftene, både for de minste barna og for de litt større ungdommene. En informant sa blant annet at det er positivt at kortet dekker brukere fra 6 år til fylte 18 år, fordi det i prinsippet omfatter hele perioden barnet er med i aktiviteter:

«Jeg ble jo positivt overrasket over at det gjaldt fra 6 til 18 år, fordi det betyr jo egentlig hele perioden et barn er på aktiviteter, da. Jeg synes det er fint at det er så raust – at det ikke er begrensninger på alder.»

Ordningen vil dermed potensielt kunne følge barnet gjennom oppveksten og gjøre det mulig å utfolde seg i ulike fritidsaktiviteter etter hvert som interesser og preferanser endrer seg. På denne måten ser Fritidskortet ut til å være et virkemiddel også for bevisstgjøring om utfordringer når det gjelder inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter. Dette er selvsagt noe som mange foresatte ser og kjenner til gjennom erfaringer de har gjort seg når de har fulgt opp egne barn i skole og fritid, men som det har vært vanskelig for dem alene å gjøre noe med:

«For vår del er det greit fordi vi har råd til disse aktivitetene uten kortet, men der kan det kanskje komme inn dette med at det er behovsprøvd, at hvis man har dårligere råd, så kunne man fått dekket hele greia. Sønnen vår går både på korps og fotball, og det blir noen tusenlapper i året – og en tusenlapp hjelper selvfølgelig på. Men hvis man har dårlig råd, så er det ikke [sikkert at det] blir nok.»

Nettopp det at ordningen vil kunne være viktig for familier i en vanskeligstilt økonomisk situasjon, er noe mange av informantene framhever, og noe som gjør at de opplever det som viktig å ta ordningen i bruk selv – slik at en viser at det er behov for den.

Erfaringene til de av informantene som var i en slik målgruppe, tyder også på at støtten verdsettes. En informant som selv har innvandret til Norge, svarer slik på spørsmålet om hvorvidt barna hadde vært med på fritidsaktiviteter uten støtte fra Fritidskortet eller andre ordninger:

«Ja, hvis det ikke var sånn, så kunne vi ikke vært med. Nei. Fordi jeg har tre som går på idrett, så jeg kan ikke betale faktura for tre og handle klær som de trenger, nei. Jeg kan ikke det.»

Samtidig oppgav også en av informantene som var i en vanskeligstilt situasjon, at dette var noe som i større grad burde tilfalle familier i en tilsvarende situasjon som vedkommende selv, og ikke de som allerede har god råd. En annen informant pekte på at ordningen kunne vært mer differensiert for i større grad å svare til forskjeller mellom familier med god og dårlig råd:

«Det kunne jo vært et fritidskort som var for alle, men at summen var behovsprøvd. Folk trenger ikke å vite akkurat hvor mye du bruker av kortet, ikke sant. Kanskje hvis du er i en økonomisk vanskelig situasjon, så hadde du [fått] en større sum å bruke.»

Noen av de informantene som ikke selv opplevde at økonomi var noen utfordring for deres barns deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, pekte på behovet for differensiering eller målretting. Det at ordningen er universell, er noe informantene gav uttrykk for at ikke var så intuitivt. I den grad det ble reflektert over betydningen av at dette kan bidra til at Fritidskortet ikke virker stigmatiserende, var dette noe informantene samtidig kunne si seg enig i, og noe som ble framhevet som viktig. Det generelle inntrykket er imidlertid at når det gjelder foresattes bruk av ordningen, er ikke disse problemstillingene så tydelige; det er de praktiske sidene ved hvordan man får tilgang til Fritidskortet og får betalt ut midler, som var viktigst for denne gruppen.

Andre behov for støtte som Fritidskortet ikke dekker

I tillegg til at vi snakket med informantene om familienes erfaringer med Fritidskortet i sin kommune, stilte vi også spørsmål om hvilke andre behov de har for støtte utover det som fritidskortordningen dekker. De temaene som framkom i denne delen av intervjuene, dreide seg blant annet om ekstraavgifter, transport og kostnader til utstyr.

For det første viser informantene til at det både kan være kostnader til medlemskontingent, lisenser og forsikringer og kostnader til stevner, konkurranser og reiseavgifter, som kommer i tillegg til vanlig deltakeravgift. Det er for eksempel typisk i idretten. Om man ikke kan betale disse kostnadene, kan barnet eller ungdommen heller ikke delta i konkurransene. Fritidskortet dekker riktignok lisenser og forsikringer, da dette anses som en deltakeravgift, men ikke kostnader til transport eller egne avgifter knyttet til konkurranser. Ulike typer

ekstraavgifter som kommer oppå den ordinære deltakeravgiften, kan være en barriere for deltakelse. En informant fortalte for eksempel følgende:

«Det er stevner og sånn i tillegg, og da er det både kjøring til stevner som er organisert, og så er det en kontingent for eksempel for å få lov til å delta i stevnet. Det er jo ikke store beløpet, kanskje en femtilapp per gang. Men om det blir mange ganger, så blir det jo ... Det er noen som ikke har penger til det, også.»

Selv om det ikke trenger å være snakk om store beløp hver gang, kan det likevel bli mye penger over tid. Treningsavgift, lisens og forsikring dekkes heller ikke i alle tilfeller av Fritidskortet som helhet, slik at foresatte må betale dette fra egen lomme. Det kan, som denne informanten framhever, være utfordrende for familier som har dårlig råd. Om man har flere barn som deltar i konkurransebaserte organiserte aktiviteter, blir summen enda større.

Videre finner vi i intervjuene at utstyr til organiserte fritidsaktiviteter løftes fram av noen informanter. Mange typer aktiviteter krever at barn og unge selv stiller med utstyr, enten det er fotballsko, instrumenter eller malesaker. For familier i en vanskelig økonomisk situasjon kan det være vanskelig å bekoste dette selv, og det kan dermed hindre barna fra å delta i aktivitetene.

Selv om det i flere av casekommunene finnes utstyrssentraler hvor man kan låne ulike typer utstyr til fritidsaktiviteter, trekkes denne formen for ordning egentlig ikke fram av informantene. Snarere pekes det på arv av utstyr fra søsken, bytelån innad i et lag og andre måter å løse dette på. For familier med dårlig råd kan det imidlertid oppleves som stigmatiserende å måtte låne utstyr av andre. Samtidig finnes det muligheter for å få støtte fra blant annet NAV:

«To ganger i året må jeg søke hos NAV. Hver gang, ja. [...] Jeg må gå til sportsbutikk og ordne det som barna trenger, og levere kvittering hos NAV. Så etterpå får jeg penger på konto.»

Behov knyttet til transport og reiser for barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter er også en problemstilling som vi kjenner igjen fra intervjuene i lag og foreninger. I idrettslag og andre foreninger hvor det er treninger, kamper og turneringer, har barna behov for å bli kjørt til og fra aktiviteten. Det gjelder spesielt i vinterhalvåret. Dette er ofte ikke formelt organisert, men noe som foresatte tar ansvar for og deler på å gjøre. I de tilfeller hvor det er organisert for eksempel transport til stevne eller konkurranser, forutsettes det samtidig at man har betalt lisens eller egenandel.

Informantene i intervjuene forteller at de ser at det kan være utfordrende for familier i en vanskelig økonomisk situasjon å bidra til transport. Det kan handle om alt fra at de ikke disponerer bil, til at de hverken har råd eller tid til å kjøre, gitt sin situasjon. En informant sier følgende:

«Noen familier er litt flaua for å ta kontakt med noen foreldre, så jeg synes det blir fint hvis de kan fikse [det]. For eksempel noen som kan kjøre og hente barna på vinteren. [...] De kan bare finne løsninger for barna som trenger hjelp for å kjøre til trening på vinteren, og de kan også kjøre hjem.»

Som sitatet illustrerer, kan det oppleves som flaut å måtte ta kontakt med andre foresatte for å få dem til å kjøre fordi man ikke selv kan. Noe av grunnen til det kan være at dette synliggjør den vanskelig økonomiske eller sosiale situasjonen som familien befinner seg i. Det kan derfor være viktig at foreninger i størst mulig grad tar ansvar for å koordinere felles kjøring for barn og unge hvor foreldrene ikke har mulighet til dette selv.

Tilrettelegging for kollektivtransport kan i tillegg være viktig når det gjelder transport av barn og unge til og fra treninger og aktiviteter lokalt, selv om ingen av de foresatte vi snakket med, trakk fram dette som en løsning. Ett eksempel på tiltak knyttet til dette har vi i en av de kommunene som ikke deltok i case-studien, Arendal, der kommunen har fått midler av fylket til å dekke transportkostnader.

Forslag til forbedringer av Fritidskortet

Hva tenker de foresatte selv om hvordan man kan få flere barn og unge til å delta i organiserte fritidsaktiviteter gjennom Fritidskortet? Hvilke hindringer tenker man står i veien for bruk, og hvordan kan eventuelt ordningen bli bedre? Hva er viktig fra et brukerperspektiv for å nå ut til de som ikke allerede deltar i slike aktiviteter?

Et forhold som ble trukket fram av informantene, er at ordningen bør innrettes på en måte som senker terskelen for at familier i en sårbar situasjon kan ta den i bruk. Noe som framheves som positivt ved ordningen, er at den ikke er behovsprøvd, slik at man slipper å dokumentere hvor mye man har i inntekt, og lignende. På denne måten tenker man også at ordningen kan oppleves som mindre stigmatiserende.

Et forslag fra en foresatt var i denne sammenhengen at kommunene hjelper aktivt med å søke, ved at det finnes en kontaktperson som man kan ringe eller sende e-post til for å få veiledning hvis man lurer på noe. Det finner vi også eksempler på at mange av kommunene gjør, slik som i Haugesund, hvor man har opprettet en egen stilling for å svare på henvendelser fra familier som har spørsmål i forbindelse med bruk av ordningen.

Et annet alternativ som trekkes fram, er at trenere og tillitsvalgte involveres i denne prosessen. I Skien har man også hatt ordningen som heter Kontingentkassa, som har fungert på en lignende måte som Fritidskortet, og som nå er videreført sammen med dette. Som beskrevet tidligere i rapporten fungerer denne ordningen slik at personer i kommunen eller lag og foreninger søker på vegne av barna. En av informantene forteller at dette har blitt gjort for andre i samme forening som vedkommende sitt eget barn deltar i:

«Når [barnet] gikk på håndballen, da hjalp blant annet noen av foreldrene eller hjelpetreneren med nettopp det å skulle søke for ungene. Men da hjalp en ikke foreldrene å søke. Det var mer at hvis ungen skulle få bli med [og] man skulle få inn penger til klubben, så søkte bare treneren direkte for det barnet, [siden] foreldrene ikke var helt med på dette.»

Informanten ser også at det kan være behov for en lignende tilnærming i forbindelse med Fritidskortet. Det vil i større grad kunne bidra til at de foresatte som ofte ikke pleier å betale, i større grad fases inn i bruken av ordningen og dermed får betalt. For andre foresatte oppleves det som viktig, både for at barna skal føle seg inkludert, og for at foreningen skal ha ressursene den trenger for å gi et godt tilbud både til deres egne og andre barn.

Videre peker de foresatte på at dersom det blir for vanskelig å hente ut Fritidskortet, kan det i seg selv oppleves som noe negativt, som for eksempel at man ikke klarer å håndtere den digitale søknaden. Som nevnt tidligere i kapittelet forteller også foresatte som selv opplever å ha tilstrekkelig digital kompetanse, at digitale nettskjemaer hvor man må skanne inn og laste opp faktura og kvitteringer, kan være kompliserte. Noe av det de foresatte forteller, tyder på at det potensielt kan oppleves som fremmedgjørende.

Andre foresatte var opptatt av begrensningen med omsyn til hva som kan dekkes av kortet, og størrelsen på tilskuddet:

«[Det] kunne det kanskje være greit for foreldre å velge selv, om det enten skal gå til utstyr eller at man bare fikk det beløpet [...]. I det store sluket så er jo på en måte heller ikke 1 000 kroner kanskje så mye, da,

hvis et slalåmkort koster 3 000 kroner, og så koster utstyret mer enn dobbelt så mye som det igjen, ikke sant – [da] er jo ikke 1 000 kroner all verdens der, i hvert fall. [...] Jeg tenker jo at det må være veldig greit for de som har mindre penger, men at det kanskje heller burde vært sånn at de som faktisk trenger det, fikk 2 000 kroner, istedenfor at jeg skal få 1 000 kroner til hver av mine [...]»

Som vi var inne på i forrige kapittel, vil det kunne variere hvor stor del av medlemskontingenten eller deltakeravgiften Fritidskortet dekker, alt etter aldersgrupper og type aktivitet. Det er dessuten mange utgifter som ordningen ikke dekker. Det er, som illustrert i sitatet ovenfor, en erfaring som de foresatte deler, samtidig som man ser at bidraget fra ordningen kan være viktig for de som er i en vanskeligstilt økonomisk situasjon.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi tatt for oss erfaringene til foresatte som har barn og unge i målgruppen for Fritidskortet. Vi finner blant annet følgende:

- Flere har fått med seg informasjon om Fritidskortet i kanaler som aviser og sosiale medier, i tillegg til via ranselpost, meldinger fra skolen og digitale skoleplattformer. Sosiale nettverk kan også være viktige informasjonskilder, da flere også forteller at de har blitt oppfordret av andre til å bruke ordningen.
- Informantene viser videre til at de har fått informasjon om ordningen via foreningen som barnet deltar i. Samtidig etterspør enkelte vi har snakket med, mer oppsøkende aktivitet og at det legges mer til rette for veiledning og hjelp til å ta i bruk ordningen, ved behov for dette.
- Vi ser tegn til at intensjonene i ordningen ikke har blitt like godt formidlet eller oppfattet i alle tilfeller. Flere peker på at de forstår ordningen som rettet mot familier som ikke har så god økonomi, eller som av andre årsaker er i en vanskeligstilt situasjon, og at det tok tid før de skjønnte at den var åpen for alle. Dette må imidlertid ses i lys av at forsøket har pågått over en kort periode, og at koronasituasjonen har vanskeliggjort markedsføringen fra kommunens side.
- Økonomi er ikke nødvendigvis alene faktoren som hindrer barn og unge fra å delta i organiserte fritidsaktiviteter. Det handler også om interesser og motivasjon hos den enkelte og hvorvidt det finnes aktiviteter som passer.

Utfordringer med et begrenset fritidstilbud, særlig i de mindre kommunene, kan derfor være en annen barriere.

- Et positivt aspekt som trekkes fram ved Fritidskortet, er at det gir mulighet for at barn selv kan velge seg en aktivitet, samtidig som ordningen er innrettet på en måte som ikke virker stigmatiserende overfor barn og unge i familier i en vanskeligstilt økonomisk situasjon.
- Erfaringene tyder på at foresatte generelt sett opplever det som enkelt å få tilgang til midlene i Fritidskortet, både når det gjelder digitale plattforms-løsninger og refusjonsbaserte løsninger med nettskjema.
- Samtidig uttrykte en del av informantene bekymring knyttet til terskler og barrierer i tildelingsløsningene. Dette gikk blant annet på at de kan være vanskelige å ta i bruk for foresatte med lite digital kompetanse, og at informasjonen ikke er tydelig nok eller ikke står på flere språk. Det at man i refusjonsordninger må legge ut for deltakeravgiften selv, kan være utfordrende for familier med dårlig råd.
- Flere informanter peker på at Fritidskortet er en viktig ordning. De opplever det også som positivt at ordningen dekker hele perioden der barn og unge er med i organisert fritidsaktivitet.
- En del av informantene problematiserer den universelle innretningen, og flere så for seg at det vil være mer hensiktsmessig med en mer differensiert ordning som gav større beløp til de med størst behov for støtte og mindre til de med mindre behov.
- Informantene peker dessuten på at det er mange behov som Fritidskortet ikke dekker, knyttet til blant annet transport, reiser, utstyr og lignende. Dette er barrierer knyttet til økonomi utover deltakeravgift, og disse barrierene kan bidra til stigmatisering og utenforskap.

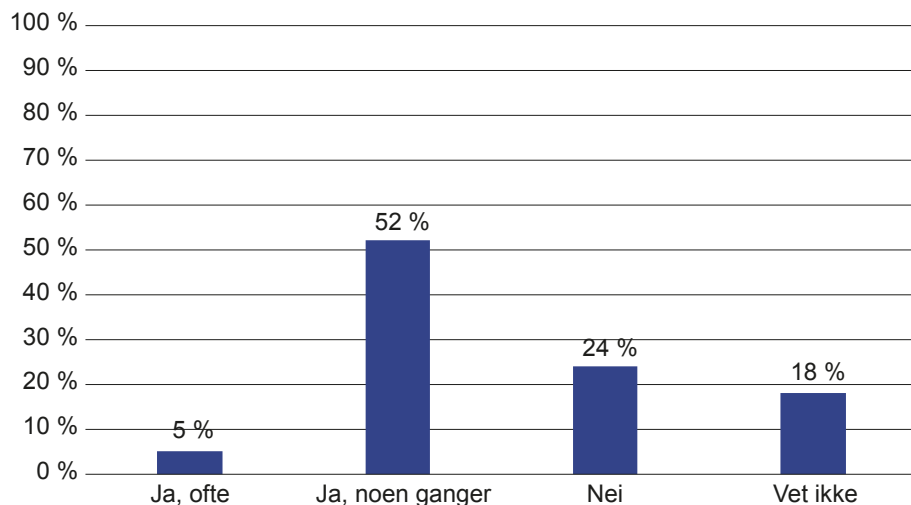
9 Undersøkelse blant tilbydere i casekommunene

I dette kapittelet presenterer vi en undersøkelse i de fire casekommunene blant lag og foreninger som arrangerer organiserte fritidsaktiviteter for barn og unge. Undersøkelsen tok for seg spørsmål om inkludering av barn og unge, samarbeid med kommunen samt forvaltning av og digitale løsninger i Fritidskortet.

Barrierer for barn og unges deltakelse

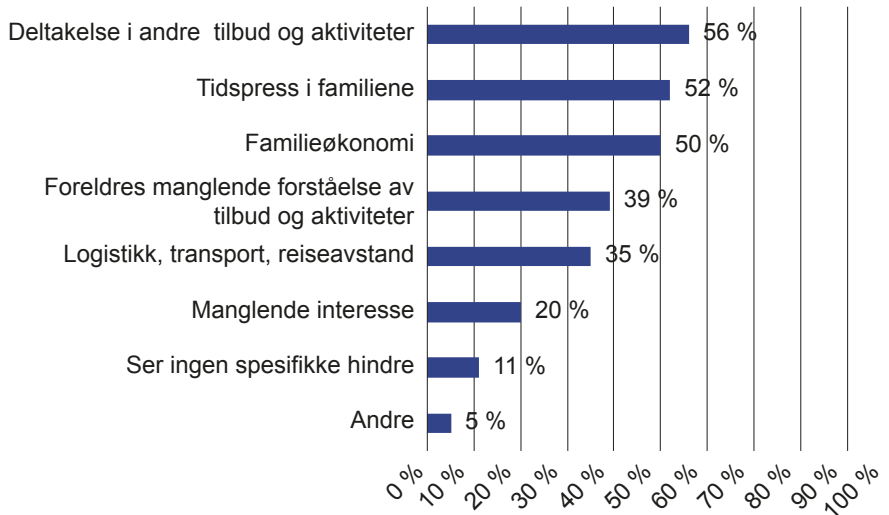
Vi begynner med å se på hva organisasjonene anser som de viktigste barrierene for deltakelse. Figur 9.1 viser at det blant respondentene er et flertall – 57 prosent – som har opplevd at barn og unge i deres forening har blitt forhindret fra å delta i organisasjonens aktiviteter på grunn av familiens økonomiske situasjon. Over halvparten har opplevd dette noen ganger, og noen få opplever dette ofte. Det er tydelig at slike situasjoner er relativt vanlige. Organisasjonene som svarte «nei» var i hovedsak organisasjoner fra Haugesund og Skien, hvorav flertallet var innen idrett og kunst og kultur, korps og kor.

Figur 9.1 Har din organisasjon opplevd at det finnes barn og unge som kunne tenke seg å delta i organisasjonens aktiviteter, men som på grunn av familiens økonomiske situasjon blir forhindret fra å delta? n = 82

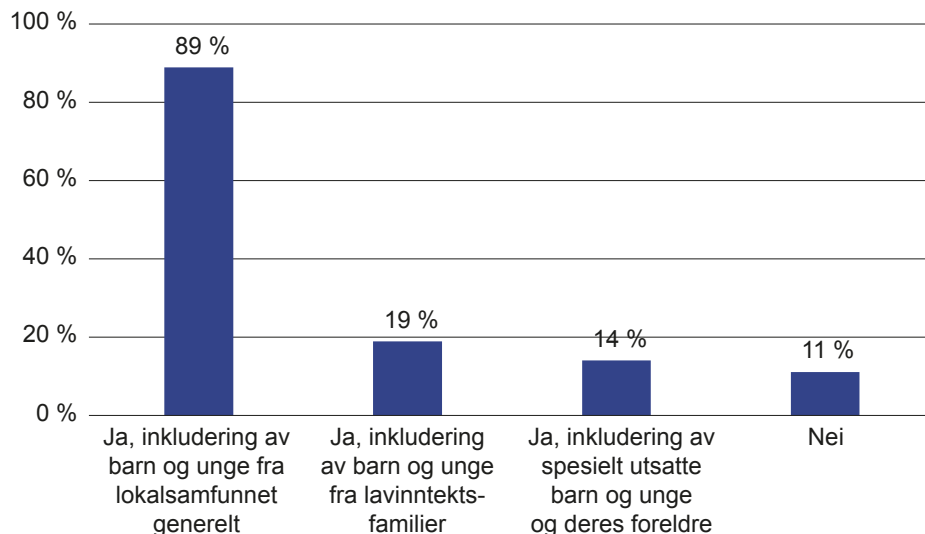
Figur 9.2 viser videre at aktivitetstilbyderne i undersøkelsen opplever at hindringer for barn og unges deltakelse i deres organisasjon i størst grad er knyttet til konkurrerende aktiviteter i andre organisasjoner (56 prosent). Deretter følger tidspress i familiene (52 prosent), familieøkonomi (50 prosent), foreldres manglende forståelse av organisasjonens aktiviteter (39 prosent) og logistikk, transport og reiseavstand (35 prosent). Noen (20 prosent) pekte på manglende interesse, mens noen svarte andre hindringer, der blant annet dårlig eller liten treningstid og fotballens dominans og mediefokus ble nevnt som svar på et oppfølgingsspørsmål.

Figur 9.2 Hva oppfatter du å være de største hindrene for barn og unges deltakelse i deres organisasjon? (flere svar mulig) n = 82

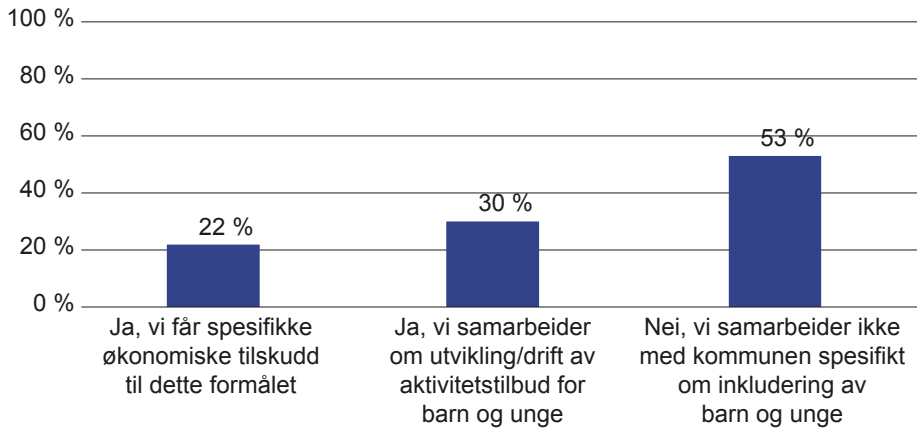

Organisasjonene arbeider også for å redusere slike barrierer, men de fleste har en relativt generell innfallsvinkel. Som vist i figur 9.3 på neste side har nesten alle organisasjonene en målsetting om inkludering av barn og unge. De fleste har en målsetting om inkludering i lokalsamfunnet generelt, mens et mindretall også setter søkelys på barn og unge fra lavinntektsfamilier eller spesielt utsatte barn og unge og deres foreldre.

Figur 9.3 Har organisasjonen egne målsettinger som gjelder inkludering av barn og unge i organisasjonsaktiviteter? (flere svar mulig) n = 82

I arbeidet med inkludering av barn og unge i organisasjonenes aktiviteter er det likevel bare halvparten som samarbeider med kommunen om dette. Figur 9.4 viser at 30 prosent svarer at de samarbeider med kommunen om utvikling/drif av aktivitetstilbud til barn og unge, og at 22 prosent får spesifikke økonomiske tilskudd til inkludering av barn og unge.

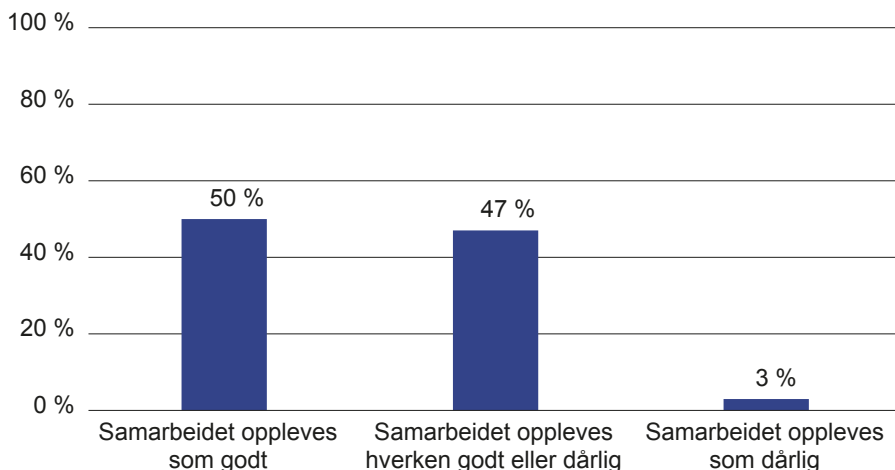
Figur 9.4 Samarbeider dere med kommunen om inkludering av barn og unge i organisasjonsaktiviteter? (flere svar mulig) n = 82

Fritidskortordningen og samarbeidet med kommunen

Blant organisasjonene i undersøkelsen er det et flertall, 72 prosent, som er inkludert som aktivitetstilbyder i fritidskortordningen i sin kommune. Blant disse var det 17 prosent som hadde tilpasset eller utviklet nye aktiviteter i organisasjonen for å kunne bli med i fritidskortordningen. Dette kunne handle om å lage nye aktiviteter eller tilrettelegge for aktiviteter kun for barn og unge; tiltak for å rekruttere barn og unge til aktiviteter; å løsne opp krav om medlemskap for å delta; å gjøre aktiviteter gratis eller gi dem sterkt reduserte priser. Rundt 45 prosent av organisasjonene hadde også opplevd en vekst i antall deltakere etter at de ble med i fritidskortordningen, mens noen få – 5 prosent – hadde opplevd frafall. Selv om 48 prosent av organisasjonene knyttet endringene i deltakelse direkte til fritidskortordningen, pekte 34 prosent på andre faktorer som sammenfalt med fritidskortordningen, for eksempel koronasituasjonen.

Figur 9.5 viser at samarbeidet mellom aktivitetstilbyderne og kommunene om fritidskortordningen ser ut til å fungere greit. 50 prosent av aktivitetstilbyderne opplever samarbeidet som godt, og 47 prosent svarer «hverken godt eller dårlig». Bare 3 prosent av organisasjonene opplever samarbeidet som dårlig.

Figur 9.5 Hvordan oppleves samarbeidet med kommunen om fritidskortordningen? n = 58

Et godt samarbeid om fritidskortordningen blir oftest knyttet til kommunikasjonsfaktorer: at det er god eller tett kommunikasjon og informasjonsdeling med kommunen, og at kommunen eller kontaktpersonen i kommunen er aktiv, løsningsorientert, positiv eller på tilbudssiden. En organisasjon skriver for eksempel:

«Kommunen har avholdt informasjonsmøter med frivillige lag og foreninger i forkant av den informasjonskampanjen de har hatt [for] barn/foresatte. Dette gjør oss i stand til å tilpasse vår kommunikasjon [til] medlemmer.»

En annen skriver:

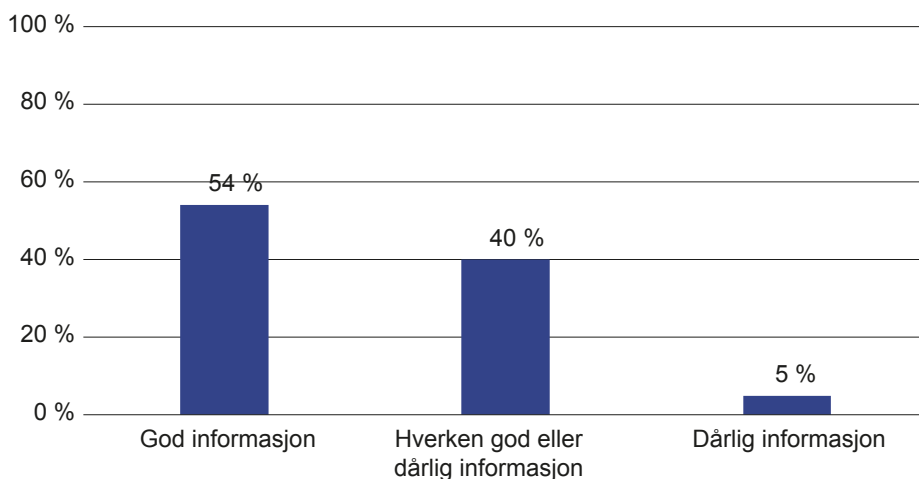
«Enkelt å få kontakt ved spørsmål. Kommunen er på tilbudssiden med hensyn til å nøste opp i ting, eller gi veiledning.»

En del organisasjoner peker også på at det er lett å få refundert medlemskontingent, eller at det er lett tilgjengelige ressurser i ordningen. En organisasjon beskriver likevel en manglende interesse for organisasjonens aktiviteter og manglende svar fra kommunen ved henvendelser.

43 prosent svarte at de ble konsultert av kommunen under utviklingen av forsøket med Fritidskortet, mens 47 prosent svarte at de ikke ble det. Figur 9.6 viser videre at over halvparten, 54 prosent, mener at informasjonen fra kom-

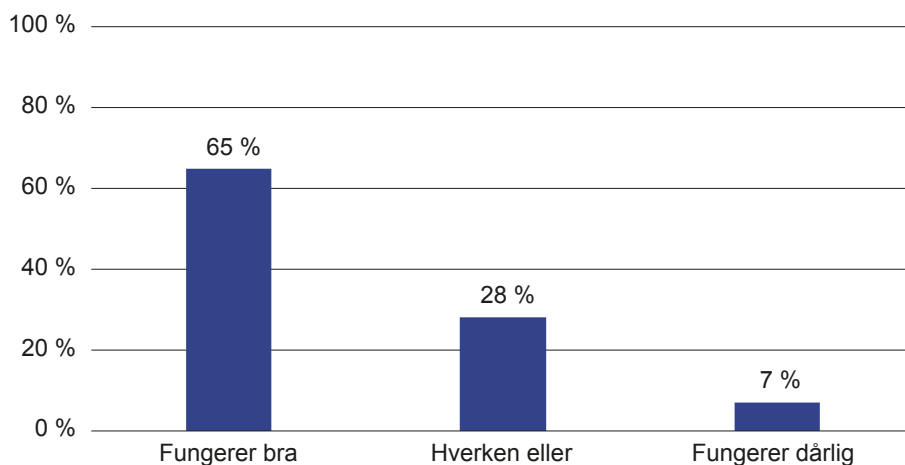
munen før oppstarten var god, mens 40 prosent mener informasjonen var hverken god eller dårlig. Bare 5 prosent mener informasjonen fra kommunen var dårlig.

Figur 9.6 Hvordan opplevdes informasjonen gitt av kommunen om fritidskortprosjektet før oppstarten av ordningen? n = 57

Figur 9.7 viser at administreringen av fritidskortordningen ser ut til å bli vurdert enda mer positivt, da 65 prosent av organisasjonene synes den fungerer bra, og 28 prosent mener hverken eller.

Figur 9.7 Hvordan synes dere administreringen av fritidskortordningen fungerer i kommunen? n = 57

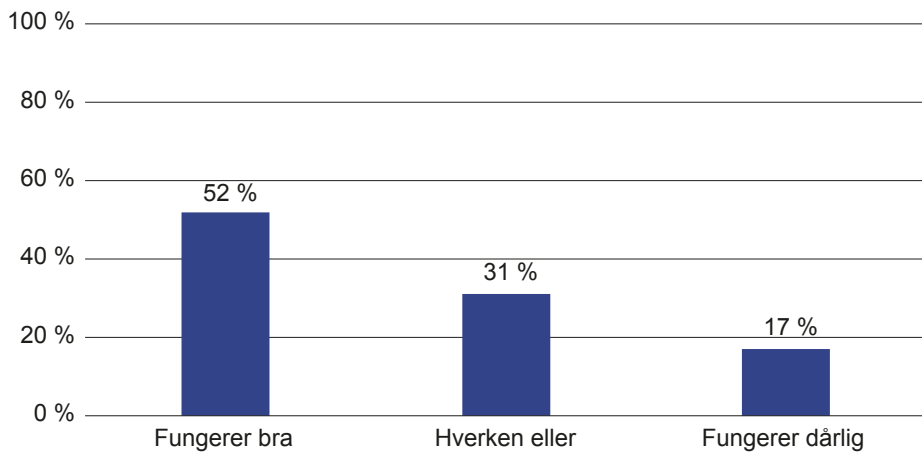

Det å delta som aktivitetstilbyder i fritidskortordningen kan potensielt føre til merarbeid for organisasjonene. Halvparten av respondentene svarer at organisasjonen har fått merarbeid som følge av fritidskortordningen, men at de har kapasitet til å håndtere dette på en god måte. Det er noen få organisasjoner (5 prosent) som mener fritidskortordningen har medført merarbeid som organisasjonen ikke har kapasitet til. De resterende organisasjonene opplever ikke noe merarbeid som følge av fritidskortordningen.

Digitale løsninger

Det er bare Haugesund blant casekommunene som har tatt i bruk en digital løsning. Av organisasjonene i denne kommunen er det 52 prosent som mener løsningen fungerer bra, 31 prosent som mener hverken eller, og 17 prosent som mener den fungerer dårlig (se figur 9.8).

Figur 9.8 Hvordan synes dere den digitale løsningen i kommunen for fritidskortordningen fungerer? n = 29

I undersøkelsen spurte vi respondentene om de hadde noen forbedringspunkter til den digitale løsningen. Mange av tilbakemeldingene handler om brukervennlighet rundt betaling av medlemskontingenter. Flere forteller om forvirring rundt betalingsløsningen hos foresatte, men også at organisasjonene kunne trenge en bedre innføring i løsningen. En organisasjon sier som følger:

«Friskus er litt uoversiktlig for oppdatering/endring av eksempelvis kontonummer. Slike oppdateringer bør være mulig å få gjort uten å måtte kontakte support. I tillegg har det vært vanskelig for mange foreldre og ungdommer å finne ut av hvordan de skal betale. Mange betaler til feil gruppe, og mye arbeid må legges i å finne riktig mottaker av pengene. Betalingsløsningen skulle hatt en bedre funksjon, slik at gode innbetalingsfunksjoner som i dag er utviklet av de ulike organisasjonene som tilbyr aktiviteter, fortsatt kunne blitt benyttet. Det går med mye tid til å nøste opp i innbetalinger.»

En annen sier følgende:

«Vi ønsker oss en video der hele prosessen vises. Tilbakemeldingen fra noen av våre medlemmer er at det er vanskelig å finne fram, men vi som sitter i organisasjonen, har ikke barn i aldersgruppen, så vi har ikke fått testet dette selv. Det hadde også vært greit hvis vi kunne fått en test-bruker, slik at vi kunne gjøre oss kjent med det vi har behov for å hjelpe medlemmene med.»

Forslag til forbedringer og endringer

Helt til slutt i undersøkelsen spurte vi respondentene om de hadde noen forslag til endringer eller forbedringer av fritidskortordningen slik den er utformet i kommunen. Flere har kommentarer til at administrering av betaling og betalingsløsningen kunne vært bedre, mens andre kommenterer at det kunne vært informert bedre og mer om fritidskortordningen, særlig overfor foreldre med ikke-norsk bakgrunn. Noen skulle gjerne sett at ordningen ble utvidet også til de som har fylt 18 år, og noen mener ordningen burde være behovsprøvd, heller enn å være for alle.

10 Fritidskortet og endringer i ungdoms deltakelse

Dette kapittelet bygger hovedsakelig på Ungdata-undersøkelsene fra 2021, der det i en del av deltakerkommunene ble stilt spørsmål om ungdommers kjennskap til, og eventuelle bruk av, Fritidskortet. Først vil vi undersøke kjennskapet til ordningen og bruken av den. Dessuten ser vi på om det er variasjoner etter kjønn, alder og sosial bakgrunn når det gjelder kjennskap til og bruk av fritidskortordningen våren 2021.

I den andre delen undersøker vi om utviklingen i ungdommers deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter er annerledes i kommuner som har fritidskortordningen, enn i sammenlignbare kommuner som ikke har ordningen. Her supplerer vi datamaterialet fra 2021 med Ungdata-undersøkelser fra årene 2015 til 2019. Disse analysene kan gi en indikasjon på om ordningen har hatt en effekt på omfanget av deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter.

Før vi går i gang med analysene, vil vi kort redegjøre for variablene og analyseteknikkene som brukes. Deretter presenteres resultatene, før vi avslutningsvis oppsummerer og kommenterer dem.

Data og framgangsmåte

Som vist i kapittelet om data og metode stammer datamaterialet i denne delen fra Ungdata-undersøkelser i de kommunene som inkluderte spørsmål om fritidskortordningen.

Ett spørsmål som ble brukt i mange av kommunene, var om man har hørt om Fritidskortet. Spørsmålsformuleringen var: «Har du hørt om FRITIDSKORTET? Det er en prøveordning der kommunen er med på å betale for at barn og unge skal kunne delta i organiserte fritidsaktiviteter (for eksempel fotball, korps, teater, instrumentundervisning)». Svaralternativene var «Ja, jeg har hørt om Fritidskortet» og «Nei, jeg har ikke hørt om Fritidskortet». Det andre spørsmålet var om familien har benyttet seg av ordningen. Dette ble målt med følgende spørsmål: «Har du eller foreldrene dine brukt Fritidskortet til å betale for en

fritidsaktivitet du er med på?». Her var svaralternativene «Ja», «Nei» og «Vet ikke». I analysene viser vi kun andelen som har svart «ja» på dette spørsmålet.

I analysene der vi ser på deltakelse, bruker vi forskjellige spørsmål om organiserte fritidsaktiviteter. Vi benytter oss i stor grad av et spørsmålsbatteri om deltakelse i ulike organiserte fritidsaktiviteter. Vi har imidlertid gruppert og kodet variablene på en hensiktsmessig måte for å si noe om ulike aspekter ved ungdommers deltakelse.

Variabelen «Betalingsaktiviteter» er deltakelse i «Idrettslag», «Kor, korps, orkester» og «Kulturskole/musikkskole». Her oppgir ungdommene hvor mange ganger de har vært med i slike aktiviteter siste måned. Vi har omkodet svarene til et gjennomsnittstall for antall deltakelser i disse aktivitetene sist måned. Analysene av dette målet kan dermed si noe om det totale omfanget av deltakelse i aktiviteter som man vanligvis må betale for.

En annen variant av dette spørsmålet er om ungdom regelmessig har deltatt i en eller flere av disse aktivitetene. Her setter vi en grense på tre–fire ganger per måned i en enkeltaktivitet, for eksempel idrettslag eller kulturskole. Med dette kan vi si noe om regelmessig deltakelse.

Det sistnevnte målet kan også beregnes for aktiviteter som oftere er gratis, som deltakelse i «Fritidsklubb» og «Religiøse foreninger». Dette målet brukes i tilleggssanalyser når vi ser på virkninger. Tanken er at Fritidskortet i mindre grad skulle tenkes å slå ut for disse. Dersom vi også for disse ser en «fritidskort-effekt», kan det tale for at trendene vi ser, har andre årsaker enn innføringen av ordningen.

Variabelen «Med i organisasjon, klubb, lag eller annet» er de som svarer ja på at de er med, mens de som svarte «Nei, men jeg har vært med tidligere» eller «Nei, jeg har aldri vært med», regnes som inaktive.

Analysene i den første delen, vist i tabell 10.1 og 10.2, er krysstabellanalyser. Her viser vi prosentfordelingen for hvor mange ungdommer som sier de kjenner fritidskortordningen, og som sier de har benyttet seg av den. For å undersøke om sammenhengene er statistisk signifikante, og dermed kan generaliseres til populasjonen, har vi gjennomført kjikvadrattester for alle sammenhengene. Disse er oppgitt i tabellene.

Analysene i den siste delen er regresjonsanalyser. Her bruker vi et såkalt difference-in-difference design (Angrist & Pischke, 2008). Ideen er at ungdom i forsøkskommuner sammenlignes med ungdom i lignende kommuner som ikke

har ordningen. Hvilke kommuner dette er, kan man se i vedleggstabell 1. Idealet har vært å finne kommuner som har en viss liket når det gjelder innbyggertall og geografisk beliggenhet, og som ikke skiller seg dramatisk med tanke på smittesituasjonen for covid-19. I de fleste av de utvalgte kontrollkommunene var smittesituasjonen nokså lik, og i ingen av tilfellene var smittetallene høyere der enn i tiltakskommunene. I begge kommunetyper ser vi først på deltakelse på et tidspunkt før Fritidskortet ble introdusert. Deretter undersøker vi deltakelsen etter at ordningen er innført. Dersom endringen i forsøkskommunene er annerledes enn i kontrollgruppekommunene, og vi samtidig kontrollerer for mulige påvirkningsfaktorer (som alder, kjønn eller sosioøkonomisk status), så kan dette vitne om at ordningen har hatt en effekt på deltakelsesnivået. Figurene vi presenterer, er basert på prediksjoner fra regresjonsanalyser. Effekten av fritidskortordningen fanges inn med et samspillsledd som man kan måle signifikansnivå på. Disse er illustrert i figurene, men kan studeres nærmere i vedleggstabellene. Som en ekstra sjekk av disse analysene har vi også brukt en alternativ framgangsmåte, der utviklingen i forsøkskommunene sammenlignes med utviklingen i alle større kommuner (med mer enn 1 000 respondenter) som har gjennomført Ungdata-undersøkelser i perioden 2017–2021. Undersøkelsene fra 2020 er ikke tatt med i disse modellene. Disse analysene foreligger i vedleggstabellene.

Deskriptive analyser

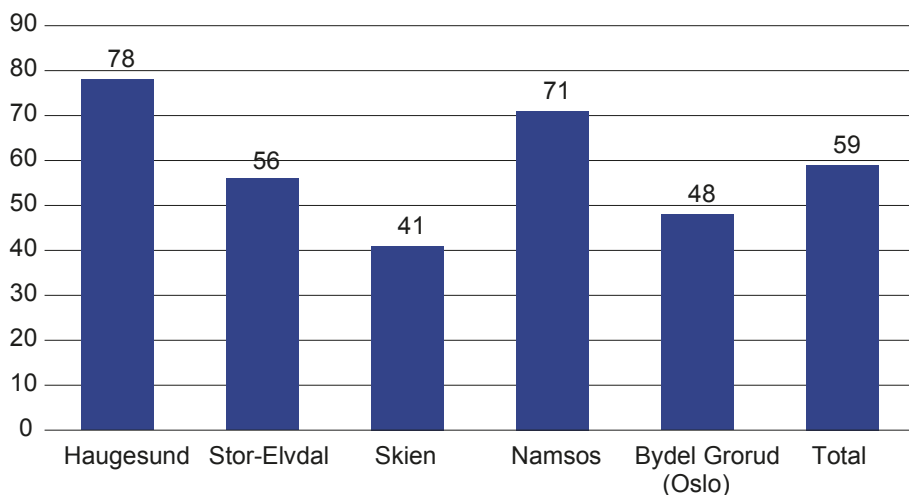
I tabell 10.1 ser vi prosentfordelingen for hvor mange ungdommer som sier de kjenner til Fritidskortet i de forsøkskommunene som hadde inkludert spørsmål om ordningen. Signifikanstestene, for eksempel mellom respondenter i ungdomsskolen (US) og videregående skole (VGS), indikerer om forskjellene mellom ungdommenes kjennskap til ordningen på de to skolenivåene kan generaliseres til ungdomspopulasjonen i kommunene, og ikke bare er utslag av tilfeldigheter.

I kommunene som har inkludert spørsmål om ordningen, ser vi først at nær seks av ti ungdommer oppgir å kjenne til Fritidskortet. Det mest slående i analysene er imidlertid tydelige variasjoner mellom kommunene i andelen som har hørt om ordningen. Forskjellene er illustrert i figur 10.1, som baserer seg på tallene i tabell 10.2. Det er flest som har hørt om ordningen i Haugesund og Namsos, mens det er tydelig lavere andeler i Skien og i bydel Grorud i Oslo.

En del av forklaringen på dette er nok at Skien i undersøkelsesperioden (uke 8–14) ikke hadde tildelt Fritidskortet for hele byen, men kun i utvalgte områder.

Bydel Grorud kom på sin side litt senere i gang med å rulle ut fritidskort-ordningen, og det kan være noe av årsaken til lavere kjennskap her.

Figur 10.1 Prosentandeler som har hørt om Fritidskortet. Ungdata-kommuner med egne spørsmål om Fritidskortet i 2021

Når det gjelder forskjeller i kjennskap til ordningen mellom skolenivåene, er det færre i videregående skole som har hørt om Fritidskortet, enn det er i ungdomsskolen. Aldersforskjellene ser man både i Namsos og i Oslo, hvor elever på både ungdomsskole- og videregående trinn ble spurt.

Analysene tilsier ikke at det er noen tydelige kjønnsforskjeller i kjennskapen til ordningen.

Når det gjelder sosioøkonomiske forskjeller, ser vi at noe flere ungdommer med høy sosioøkonomisk status har hørt om ordningen enn blant ungdommene med lavest sosioøkonomisk status. Dessuten, når vi skiller mellom ungdom som oppgir at familien av og til eller ofte mangler penger til fritidsaktiviteter, og de som sier at de aldri mangler det, er det i noen tilfeller færre i den første gruppen som har hørt om ordningen.

Tabell 10.1 Prosentandeler som har hørt om Fritidskortet.
Ungdata-kommuner med egne spørsmål om Fritidskortet i 2021

	Hauge- sund	Stor- Elvdal	Skien	Namsos	Bydel Grorud (Oslo)	Total
Hørt om Fritidskortet	78	56	41	71	48	59
Skolenivå						
US	78	56	41	82	61	62
VGS	-	-	-	60***	20***	47***
Kjønn						
Jenter	82	63	42	72	49	58
Gutter	75**	49	40	69	47	61
Annet	-	-	-	-	45	45
Sosioøkonomisk status						
Høy SØS	83	-	41	79	45	64
Medium SØS	74	-	37	70	52	58
Lav SØS	78*	-	44	68*	47	57***
Foreldre mangler penger til fritidsaktiviteter						
Nei, aldri	78	60	39	71	50	60
Ja, av og til / ofte	75	36	49*	67	40*	56
N	1 089	54	1 300	960	741	4 144

Note. N = antall som har svart på spørsmål om fritidskortet. - = ikke spurt eller ikke målt. Signifikansnivåer i kjiqvadratter for krystabellanalyser: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; ingen angivelse indikerer ingen signifikant forskjell = $p > 0,05$.

Det var ikke så mange kommuner som hadde inkludert spørsmålet om benyttelse av Fritidskortet. Som vi ser av tabell 10.2, er det kun i Haugesund, Namsos og bydel Grorud i Oslo de tok med spørsmålet.

I disse kommunene er det 29 prosent som oppgir å ha benyttet seg av fritids-kortordningen.

De eneste signifikante sammenhengene mellom bruk og bakgrunnsvariablene ser vi i Namsos og Oslo. I Namsos er det færre på videregående enn på ungdomsskolen som sier at de har benyttet ordningen. Her er det også færre brukere blant de med lavest sosioøkonomisk status enn blant de med høy sosioøkonomisk status. I Oslo er det noen flere gutter enn jenter som oppgir å ha benyttet seg av Fritidskortet.

Tabell 10.2 Prosentandeler som har benyttet seg av Fritidskortet. Ungdata-kommuner med egne spørsmål om Fritidskortet i 2021

	Hauge- sund	Stor- Elvdal	Skien	Namsos	Bydel Grorud (Oslo)	Total
Benyttet Fritidskortet	28	-	-	33	21	29
Skolenivå						
US	28	-	-	41	22	30
VGS	-	-	-	24***	15	23**
Kjønn						
Jenter	29	-	-	37	16	29
Gutter	27	-	-	30	29	29
Annet		-	-	-	0**	0
Sosioøkonomisk status						
Høy SØS	31	-	-	43	30	34
Medium SØS	28	-	-	27	19	30
Lav SØS	25	-	-	24***	20	23***
Foreldre mangler penger til fritidsaktiviteter						
Nei, aldri	28	-	-	35	20	71
Ja, av og til / ofte	28	-	-	24	21	75
N	839	-	-	675	351	1 865

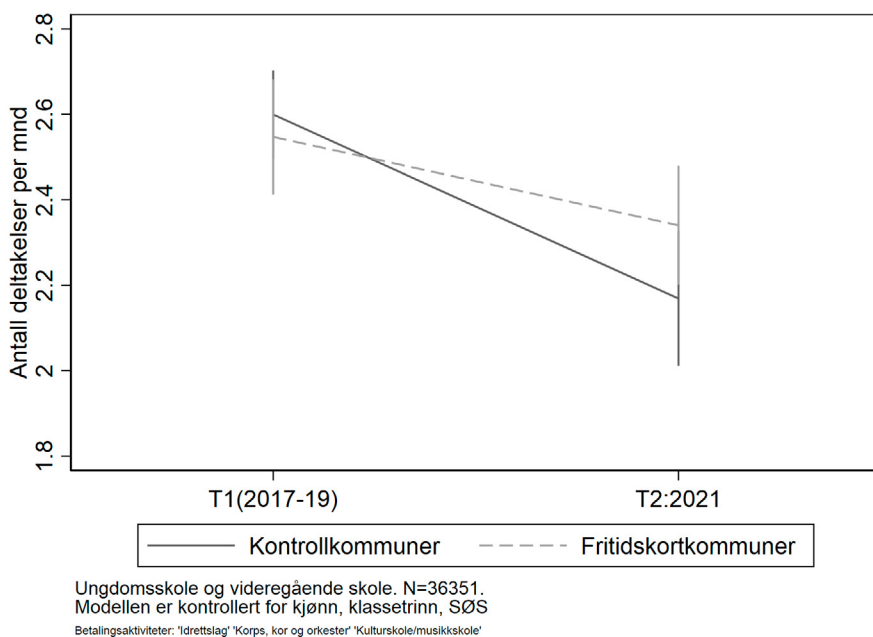
Note. N = antall som har svart på spørsmål om fritidskortet. - = ikke spurt eller ikke målt. Signifikansnivåer i kjiikvadrattester for krysstabellanalyser: * $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$; ingen angivelse indikerer ingen signifikant forskjell = $p > 0,05$.

Effektanalyser

I denne delen tar vi først for oss utviklingen i de største forsøkskommunene og i utvalgte kontrollkommuner. Utviklingen beregnes fra forrige Ungdata-undersøkelse (gjennomført i perioden fra 2017) og fram til våren 2021. Vi har analysert ulike mål på deltakelse. Analysene er gjengitt i vedleggstabell 2. Her har vi sett på de store forsøkskommunene: Haugesund, Skien, Tromsø, bydel Grorud i Oslo og Namsos. Utviklingen her er sammenlignet med utviklingen i kontrollkommunene, som respektivt er Molde, Porsgrunn, Harstad, bydelene Stovner, Alna og Søndre Nordstrand i Oslo og Levanger.

Det første målet på deltakelse er det vi har betegnet som betalingsaktiviteter: idrettslag og kulturaktiviteter. Basert på disse aktivitetene har vi tatt ut to modeller. I den første modellen har vi undersøkt antall deltakelser, som sier noe om det totale aktivitetsnivået. Analysen er gjengitt i modell 1 i vedleggstabell 2 og illustrert i figur 10.2. Her ser vi at predikert antall deltakelser i disse aktivitetene er lavere i 2021 (T2) enn i årene før (T1). Dette gjelder både i forsøkskommunene og i kontrollkommunene. Utviklingen er som forventet på grunn av en nedgang som følge av pandemien. Både i forsøkskommunene og i kontrollkommunene var predikert antall månedlige deltakelser på rundt 2,6 aktiviteter per måned på T1 – altså to til fire år før 2021. Nedgangen i Fritidskortkommune er signifikant lavere enn hva den er i kontrollkommunene. Modellen tilsier en nedgang på 0,4 deltakelser for hver ungdom i kontrollkommunene, mens den er 0,2 per ungdom i Fritidskortkommunene. Nedgangen i Fritidskortkommunene er altså om lag halvparten så lav som i kontrollkommunene.

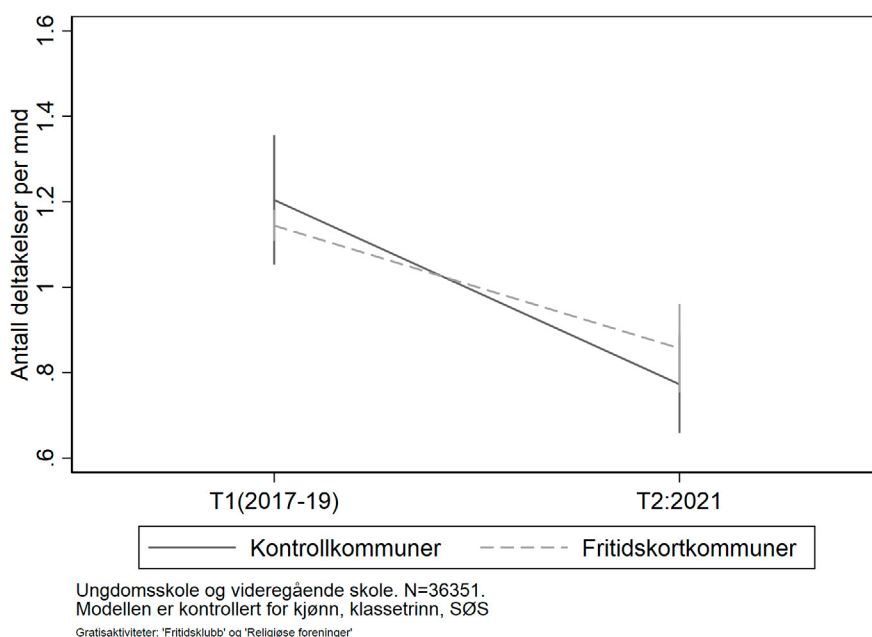
Figur 10.2 Antall månedlige deltakelser i organiserte betalingsaktiviteter

Ettersom man skulle forvente at Fritidskortet først og fremst har betydning for deltakelsen i betalingsaktiviteter, har vi også undersøkt hvordan utviklingen er i såkalte gratisaktiviteter: deltakelse på fritidsklubber og i religiøse foreninger. I modell 5 i vedleggstabell 2, illustrert i figur 10.3, ser vi på antallet deltakelser.

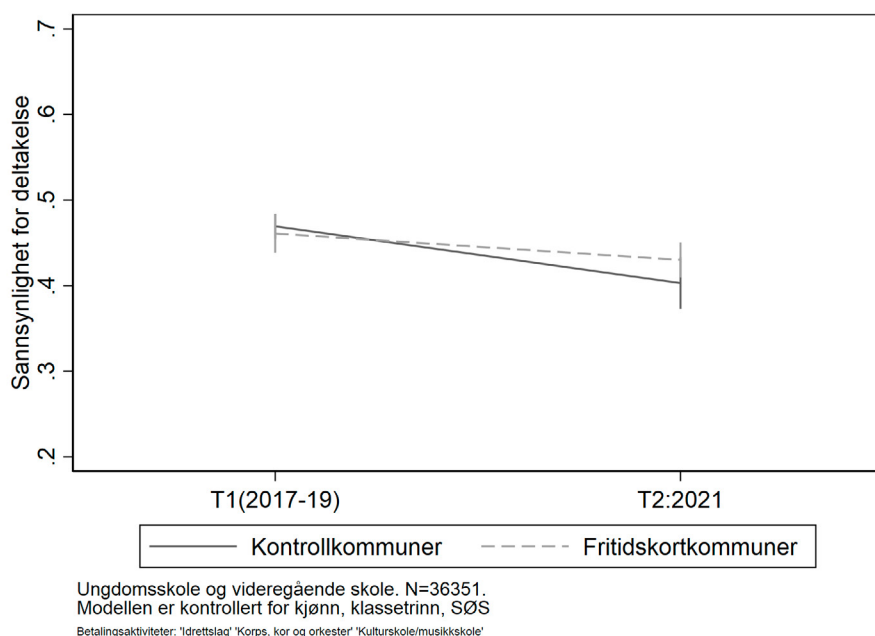
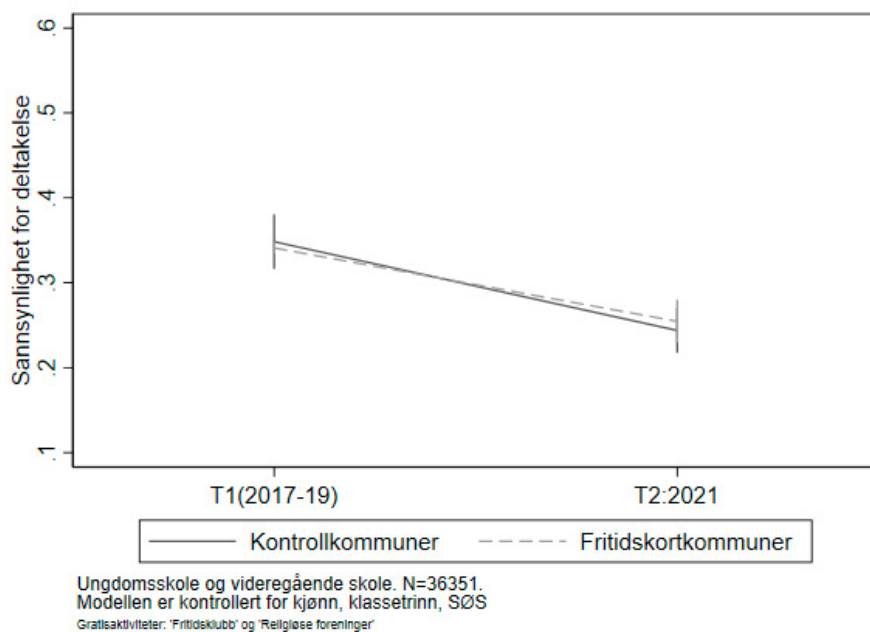
Både i forsøkskommunene og i kontrollkommunene var det vanlig å ha rundt 1,2 deltakelser før 2021, mens deltakelsen hadde sunket til et sted mellom 0,8 og 0,9 i 2021. Endringen er ikke signifikant annerledes i forsøkskommunene enn hva den er i kontrollkommunene.

Figur 10.3 Antall månedlige deltakelser i organiserte gratisaktiviteter

I en neste analyse, modell 2 i vedleggstabell 2, har vi også sett på betalingsaktiviteter, men nå i form av regelmessig deltakelse. Dette målet indikerer omfanget av jevnlig deltakelse blant ungdom i forsøks- og kontrollkommunene. Analysen er illustrert i figur 10.4 og viser en mindre negativ tidstrend i forsøkskommunene enn i kontrollkommunene. I begge kommunetyper var det på T1 (to til fire år før 2021) rett i overkant av 45 prosents sannsynlighet for at en ungdom deltok regelmessig i en betalt fritidsaktivitet. Nedgangen på T2 (2021) er signifikant større, om lag 3,6 prosentpoeng, i kontrollkommunene enn hva den er i forsøkskommunene.

Vi har også beregnet endringen i regelmessig deltakelse i gratisaktiviteter i modell 5 i vedleggstabell 2. Analysen er illustrert i figur 10.5. Sannsynligheten for denne typen deltakelse var på T1 rundt 35 prosent, både i forsøkskommunene og i kontrollkommunene. Utviklingen til T2, i begge kommunetypene, er ikke signifikant ulik.

Figur 10.4 Regelmessig deltakelse i organiserte betalingsaktiviteter**Figur 10.5 Regelmessig deltakelse i organiserte gratisaktiviteter**

Vedleggstabell 2 inneholder også analyser av antall deltakelser i alle typer organiserte fritidsaktiviteter (modell 3), jevnlig deltakelse i alle typer organiserte fritidsaktiviteter (modell 4) og om ungdom er medlem i en organisasjon, et lag eller en forening (modell 7). For disse målene ser vi ikke noen signifikant annerledes utvikling i forsøkskommunene enn hva vi ser i kontrollkommunene.

For å teste robustheten i funnene har vi i tillegg brukt en alternativ framgangsmåte. Analysene er gjengitt i vedleggstabell 3. Her har vi ved hjelp av regresjonsanalyser undersøkt om endringen i fritidskortkommunene skiller seg fra endringen i alle øvrige store kommuner som har gjennomført Ungdata-undersøkelser. Analysene viser at det gjennomgående er en noe svakere nedgang i de store forsøkskommunene enn hva nedgangen er i øvrige store kommuner. Dette gjelder for deltakelse i både betalingsaktiviteter, gratisaktiviteter og alle organiserte aktiviteter samlet sett. Forskjellene er imidlertid relativt små. Vi ser ingen forskjell i tidstrend når det gjelder medlemskap.

Oppsummering

Analysene om kjennskap til fritidskortordningen viser at et flertall av ungdommene har hørt om ordningen. Samtidig ser vi at det er variasjon mellom kommunene. Særlig i Haugesund og Namsos er det mange som oppgir å kjenne til ordningen. Det ser også ut til at ordningen er mer kjent blant ungdom fra familier med høy sosioøkonomisk status enn blant ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status.

Andelen som svarer at de har benyttet ordningen, ligger nær 30 prosent i kommunene der man har spurt om dette. Her svarer også flere av de med høy sosioøkonomisk status at de har benyttet ordningen, enn blant de med lav sosioøkonomisk status.

Når man ser på analysene som tar for seg forsøkskommunene, kan de tyde på at fritidskortordningen har ført til en mindre nedgang i både aktivitetsnivået og i andelen som deltar regelmessig i betalingsaktiviteter, fra før ordningen ble innført, til etter at den trådte i kraft. Det at vi ikke ser en tilsvarende effekt for gratisaktiviteter eller for deltakelsen i alle typer aktiviteter, kan indikere at ordningen virker når det gjelder betalingsaktiviteter.

Det er viktig å understreke at disse analysene er heftet med usikkerhet av flere grunner. Én grunn er at analysene er basert på en skjønnsmessig matching av fritidskortkommuner med kontrollkommuner. Her har vi måttet velge kommuner

ut fra hvor Ungdata-undersøkelsene har blitt gjennomført. En annen grunn til usikkerhet er at effektene er forholdsvis små, og det er problematisk å utlede at disse effektene nødvendigvis skyldes selve fritidskortordningen. Vi kan nemlig ikke utelukke at det er andre faktorer, som vi her ikke kan kontrollere for, som kan forklare forskjellene. Det at vi i den alternative trendanalysen også ser systematiske forskjeller, kan på den ene side vitne om at ordningen har hatt en effekt. På den annen side kan det tenkes, ettersom vi her også ser utslag for alle aktiviteter, inkludert gratisaktiviteter, at man i forsøkskommunene gjennomgående konsentrerer seg mer om å legge til rette for deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter enn i øvrige kommuner.

11 Analyse og diskusjon

I dette kapittelet oppsummerer vi funnene fra evalueringen og diskuterer hva som hemmer og fremmer god innføring av Fritidskortet i kommunene. Videre drøfter vi også i hvilken grad Fritidskortet bidrar til å øke deltakelsen fra barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter og til å inkludere de som i utgangspunktet står utenfor aktivitetene. Til sist vurderer vi implikasjonene av funnene på bakgrunn av diskusjonen og gir anbefalinger til hvordan man kan innrette en nasjonal fritidskortordning på en treffsikker og effektiv måte.

Hva gir en god organisering og administrasjon?

Når vi ser på hva som kjennetegner hvordan de ulike forsøkskommunene har organisert seg, finner vi at langt på vei de fleste har representanter fra ulike tjenester og etater som arbeider tett på barnefamilier. Samtidig viser erfaringene fra kommunene at det har vært viktig at forsøket har gitt rom for lokale tilpasninger i organiseringen av fritidskortordningene.

Disse forskjellene kommer tydelig fram i materialet fra casestudien. Haugesund og Skien har for eksempel organisert arbeidet med Fritidskortet på ulike måter, selv om de på papiret ikke er så forskjellige. I Haugesund har man forankret innføringen i virksomhetsområdet kultur og i funksjoner som frivillighetskoordinator og folkehelsekoordinator, men etablert uformelt samarbeid med etater på andre virksomhetsområder, slik som NAV og flyktningtjenesten. Til sammenligning har man i Skien etablert en arbeidsgruppe hvor man mer formelt har integrert funksjoner på disse og andre områder, deriblant også miljøterapeuter i skolene. Det har dessuten vært en arbeidsfordeling ved at de ulike personene har fått tildelt ansvar for ulike områder i kommunen.

I Stor-Elvdal er det enhetsledere for kultur og idrett og for barnevern som har holdt i fritidskortordningen, samtidig som de også har hatt sine normale arbeidsoppgaver ved siden av dette. Riktignok har man hatt en enklere organisering og administrasjon av tiltaket fordi Stor-Elvdal er en liten kommune. Likefullt gjør dette at man på mange måter kan snakke om en form for uformell integrasjon mellom Fritidskortet og andre funksjoner, deriblant barnevern. Erfaringene herfra viser dessuten at det å være en liten kommune innebærer større personlig

nærhet mellom etater og funksjoner, noe som igjen kan gjøre det lettere å trekke andre inn i arbeidet med ordningen.

Vadsø, på sin side, samarbeider med en sosial entreprenør, som har ansvar for selve innføringen. Kommunen har dermed ikke selv vært like involvert i denne prosessen, annet enn på politisk og strategisk nivå. Noe av bakgrunnen for det har vært ressursmessige hensyn, men det kan også ses i sammenheng med at man gjennom en sosial entreprenør får en aktør som står i et nært forhold til praksisfeltet – både lag, foreninger og andre tilbydere og barnefamilier. Samtidig har kommunen også involvert ulike tjenester og etater, på samme måte som øvrige kommuner. Kommunen planlegger også i større grad å overta forvaltningen av ordningen selv.

Når det gjelder administrasjon av ordningen, er det eksempler fra materialet på at kommunene har undervurdert hvor mye ressurser innføringen ville kreve. Det gjelder særlig i den innledende fasen, hvor man måtte sette ansatte i kommunen inn i prosjektet, gjennomføre medvirkningsprosesser med barn og unge, avklare kriterier for aktiviteter i ordningen, etablere samarbeid med lag og foreninger, utvikle og anskaffe løsninger for tildeling av fritidskortmidler, utforme materiell og få ut informasjon til foreldre og unge.

Det har i noen av kommunene også meldt seg et behov for å sette av ressurser til dag-til-dag-oppfølging av foresatte, barn og unge og lag og foreninger, noe de ikke hadde planlagt for i utgangspunktet. Når strukturene i prosjektet først har blitt ordentlig etablert, er erfaringen imidlertid at ressursbehovet går ned, og at det blir mer ro rundt gjennomføringen. Samtidig er iverksetting noe som må ses i et lengre tidsperspektiv, for eksempel med omsyn til hvilke aktiviteter og organisasjoner eller fritidstilbydere som bør omfattes av ordningen.

Enkelte kommuner har også hatt endringer i prosjektledelsen underveis i gjennomføringen, som følge av at personer har gått ut i permisjon, blitt sykemeldt eller byttet jobb eller stilling. En utfordring som kan oppstå med dette, er at kontinuiteten i innføringen svekkes, særlig hvis prosjektlederen har hatt sterkt eierskap til prosjektet og drevet det fram, samtidig som prosjektet i liten grad har blitt forankret i en bredere prosjektgruppe. Dette kan også skape utfordringer for den som overtar lederansvaret, særlig dersom dette kommer i tillegg til oppgaver knyttet til den funksjonen eller stillingen vedkommende har i kommunen i utgangspunktet.

Hvordan sikre medvirkning fra barn og unge?

Det har vært et krav til kommunene at barn og unge skal involveres i forsøket. I kommunene anerkjenner man det også som viktig å basere arbeidet med innføringen av Fritidskortet på forslag og innspill fra barn og unge. I Stor-Elvdal var dette et viktig poeng. Det informantene fortalte her, kan tolkes dithen at man risikerer at ordningen ikke tar innover seg behovene til barn og unge, og at den dermed heller ikke favner aktiviteter som de opplever som viktige og meningsfylte, dersom man ikke henter innspill fra barn og unge. Det kan igjen føre til at det ikke er så interessant å delta i organiserte fritidsaktiviteter.

Funnene i evalueringen tyder på at medvirkningen i en del kommuner har begrenset seg til involvering av ungdomsrådet i kommunen. Ungdomsrådene uttaler seg på vegne av ungdommene i kommunen og gir råd til kommunen og fylkeskommunen. En stor andel av norske kommuner rapporterer at slike råd har reell innflytelse (Knudtson & Tjerbo, 2010). Men selv om ungdomsråd fungerer som et viktig talerør for ungdom, kan det variere hvor tett dialogen er i praksis. Det kommunene forteller, indikerer at alle har rådført seg med ungdomsrådet, men at noen har gjort det kun innledningsvis, mens andre har hatt mer fortløpende kontakt.

Et annet spørsmål er om ungdomsrådet speiler meningsmangfoldet blant barn og unge fullt ut. At noen av kommunene har supplert med en lignende dialog med elevråd på skolene og spørreskjema til skoleklasser, kan tyde på at man har sett behov for å supplere innspillene fra ungdomsrådene. Ungdomsrådene dekker også bare en del av målgruppen for Fritidskortet, altså ungdommer. Det pekes riktignok i intervjuene på at de yngste barna gjerne treffes gjennom foreldrene. Derfor har en i enkelte av kommunene ikke opplevd det som like hensiktsmessig å legge opp medvirkningen på samme måte for denne aldersgruppen.

En utfordring i forsøket er å få med unge som står utenfor organiserte fritidsaktiviteter. Derfor er det særlig viktig å få innspill fra denne gruppen om hvilke aktiviteter de helst ønsker å bruke Fritidskortet på. Ett eksempel på hvordan man kan tilnærme seg dette, finner vi i Vadsø. Her har man brukt ungdommens helsestasjon for å motta innspill fra ungdom som føler seg ensomme og ikke finner «sine» aktiviteter. Dette illustrerer at man potensielt må gå utenfor vante medvirkningskanaler for å treffe denne gruppen.

Involvering av barn og unge i Fritidskortet kan også bety at de deltar aktivt i formidling av informasjon om ordningen. Flere av kommunene har hatt et ønske om å involvere ungdom i informasjonsarbeidet sitt, for eksempel ved at de lager

videoklipp som kan legges ut i sosiale medier. Dette bygger på en tanke om å treffe ungdommene på deres egne arenaer og at det i større grad skjer på deres egne premisser – at informasjonen for ungdom om ordningen kommer fra andre ungdommer. Det kan bidra til at Fritidskortet oppleves som mer relevant for dem.

Flere av kommunene gir samtidig uttrykk for at de opplever å ha kommet litt til kort med medvirkningsprosessene. En årsak til det er at restriksjonene i forbindelse med koronasituasjonen har gjort det vanskeligere å holde møter med ungdomsråd eller elevråd og møte unge på deres egne arenaer. På den annen side tydeliggjør det også at eksisterende strukturer for medvirkning kan være viktige. De kommunene som har arbeidet mye med medvirkning tidligere, og som har institusjonaliserte møteplasser og jevnlig dialog, har nok også lettere kunnet involvere barn og unge tross sosiale restriksjoner.

Hva er gode kriterier for Fritidskortet?

Et viktig aspekt ved innføringen av Fritidskortet har vært hva som skal være kriteriene for aktivitetene innenfor ordningen. Dette er et spørsmål som man i en del kommuner gir uttrykk for at man har brukt mye tid på å avklare.

I kravene i forsøket er det kun lagt til grunn at aktivitetene skal være faste, jevnlige og organiserte, og at de skal gi mulighet for tilhørighet over tid.

Kommunene har ellers stått fritt til å definere hva dette innebærer, og selv bestemme hva de anser som fornuftige avgrensninger.

I praksis legger mange kommuner til grunn et kriterium om at aktivitetene må innebære åtte–ti deltakelser i halvåret. Videre er det også felles for mange av kommunene at de stiller krav til at det skal være mulig for det enkelte barnet å prøve ut aktiviteten i forkant, før de forplikter seg til den. Enkelte kommuner legger også eksplisitt til grunn at aktiviteten skal gi mulighet for tilhørighet og til å være del av et sosialt fellesskap. I materialet er det eksempler på kommuner som har gått fra mer «strengte» kriterier til «løse» kriterier, fordi man har sett at det å stille for strenge krav til hyppighet i aktiviteten kan gjøre at man ikke treffer alle målgrupper like godt. Det gjelder spesielt eldre ungdommer, som ofte ikke finner seg like godt til rette i det eksisterende, organiserte fritids-tilbudet.

I forlengelsen av spørsmålet om barn og unges involvering i innføringen av Fritidskortet pekes det i noen av kommunene også på betydningen av at godkjente aktiviteter må oppleves som relevante og meningsfylte av barn og unge

selv. Denne problemstillingen har særlig gjort seg gjeldende for aktiviteter for ungdommer, fordi man ser at mange faller ut av «tradisjonelle» organiserte fritidsaktiviteter nettopp i tenårene. Det handler ikke nødvendigvis om familie-økonomi, men om endringer i interesser. Noe man blant annet peker på i kommunene, er at treningsstudio er en viktig arena for denne gruppen. En annen aktivitet som løftes fram, er e-sport, det vil si prestasjons- og konkurransebasert dataspilling.

Utfordringen for kommunene har vært at aktiviteter på treningsstudio eller dataspilling faller utenfor kriteriene for fast, jevnlig og organisert aktivitet. De bærer i stedet preg av individuell egenaktivitet, og om de er gruppebaserte, er det likevel ikke i regi av tradisjonelle organisasjoner, lag eller foreninger. Funnene viser at måten kommunene har forholdt seg til denne problemstillingen på, har vært dels ulik. Noen kommuner har gått i dialog med de som tilbyr slike aktiviteter, om å utforme opplegg av en mer organisert karakter som kan passe inn i fritidskortordningen, og til og med laget egne kriterier for disse. Andre har valgt å tolke kriteriene de har satt, litt løsere, for eksempel ved å vise til at egen trening på treningsstudio i mange tilfeller foregår i grupper. Andre igjen har valgt ikke å inkludere slike aktiviteter i det hele tatt.

Dette fanger også opp en mulig spenning i den tosidige målsettingen til ordningen – det å nå alle og det å nå de med dårlig økonomi. En sterk vektlegging av det å få «brukt» Fritidskortet, målt gjennom andel av potensielle brukere, kan medføre at oppmerksomheten mot mer krevende grupper blir tonet ned, også fordi det kan kreve store ressursmessige investeringer i kommunen å nå disse gruppene.

Hva gir en god og effektiv løsning for tildeling?

Erfaringene med anskaffelse og utvikling av digitale løsninger for tildeling av fritidskortmidler er svært forskjellige, avhengig av hvordan kommunene har løst dette. Noen kommuner har kjøpt inn løsninger utviklet av tredjeparter, i form av digitale plattformer som gir oversikt over aktiviteter, og lar foresatte eller ungdom velge hvilken aktivitet de vil bruke Fritidskortet på, direkte gjennom plattformen. Andre har utviklet nettskjema som del av refusjonsordninger hvor foresatte og ungdom dokumenterer aktiviteten og utleggene sine og får tildelt midlene på bakgrunn av dette, mens andre igjen har laget tilsvarende ordninger basert på mer manuelle løsninger med e-post. For enkelte kommuner finner vi også at utfordringer med å få på plass en egnet løsning har vært til hinder for å komme ordentlig i gang med innføringen av Fritidskortet.

Vi finner at vurderingene av hvilken løsning som vil være best egnet for den enkelte kommunen, blant annet knyttes til kommunens størrelse og økonomiske rammer. Intervjuene i de to mindre kommunene viser at man opplever anskaffelse av tredjepartsløsninger som for kostnadskrevende og lite effektivt, sett i forhold til behovet. Anskaffelse av slike løsninger kan også kreve juridisk og annen kompetanse som kommunene ikke har. Det gjelder også med hensyn til å gjøre nødvendige avklaringer knyttet til personvern og datasikkerhet. Dermed har man i stedet valgt å utvikle en egen løsning i form av et nettskjema eller innhentet søknader om midler via e-post. Det oppfattes ikke bare som mindre kostnadskrevende løsninger, men gir også disse kommunene større kontroll med funksjonaliteten.

I enkelte større kommuner har man også midlertidig valgt slike løsninger, fordi man ikke har lyktes med å få anskaffet en digital plattform. Selv om intervjuene viser at dette har fungert for å få ordningen opp og gå, innebærer det samtidig en relativt stor administrasjonsbyrde. I refusjonsordningene basert på nettskjema eller e-post er det gjerne en kobling til arkivsystemer eller lignende, men selve behandlingen av hver enkelt søknad skjer manuelt. Med mange tusen barn i målgruppen vil ikke en slik løsning være bærekraftig i lengden. Til gjengjeld har det vært enkelt å få løsningen på plass, og man har dermed kunnet prioritere de administrative ressursene til andre oppgaver i innføringen.

For kommunene som anskaffet digitale løsninger, var de største utfordringene innledningsvis å få avklart juridiske hensyn knyttet til personvern og datasikkerhet samt å sikre funksjonalitet knyttet til ID-tjenester som BankID og ID-porten. En annen erfaring er at løsningene også har vært i utvikling underveis i innføringen, og at de ikke nødvendigvis har dekket alle behovene kommunene har hatt. Enkelte av løsningene har startet som aktivitetskalendere som gir oversikt over aktiviteter, og ikke som portaler for tildeling av støtte. Dermed har det skjedd et arbeid fra leverandørenes side med å tilpasse løsningene med nødvendig funksjonalitet, både «front-end» (at brukerne forstår og finner fram til Fritidskortet) og «back-end» (at kommunene har tilgang på statistikk og selv kan redigere informasjon). Erfaringen er imidlertid at løsningene gjennom perioden har blitt utbedret. I Asker har man hatt en egen løsning som har vært del av kommunens arbeid på feltet også før Fritidskortet.

At de digitale plattformene har eksisterende funksjonalitet som aktivitetskalendere, er i utgangspunktet noe som er komplementært med behovene i fritidskortordningen. Det kan gjøre at brukerne enklere får oversikt over aktiviteter de kan bruke Fritidskortet på, og gi kommunen tilgang til nyttig statistikk over brukere, aktiviteter og midler. Denne informasjonen kan kommunen igjen

bruke for å målrette sitt arbeid med rekruttering til fritidskortordningen. Det er også eksempel fra Halden på at man kan bruke en slik løsning til å synliggjøre i hvilken grad aktiviteter er universelt utformet, noe som kan bidra til at aktivitetene (og dermed Fritidskortet) treffer en bredere målgruppe.

På samme tid er det et poeng at disse løsningene til syvende og sist skal være et middel for å tildele fritidskortmidler på en enkel og effektiv måte. Noe som framheves ikke bare av foresatte, men som også pekes på av de vi har snakket med i kommunene og i lag og foreninger, er risikoen for at de digitale løsningene i seg selv kan utgjøre en barriere for bruk av Fritidskortet. Det vises til at det å navigere seg gjennom en digital portal eller orientere seg i et nettskjema kan være en utfordring for noen, spesielt hvis det ikke følger med noen veiledning for hvordan man skal gå fram. Dette handler både om hvor brukervennlig navigasjonen er, og om hvorvidt informasjonen som presenteres, er lett forståelig.

Det ligger ikke innenfor rammene av denne evalueringen å vurdere i detalj hva som skal til for at en digital tildelingsløsning skal være så brukervennlig og forståelig som mulig. Det som foresatte til barn og unge og ledere i lag og foreninger imidlertid peker på som hindringer, er at det kan bli for mange steg for å få brukt midlene (fra man logger seg inn, finner aktiviteten og velger at man vil bruke kortet), at kravene til digital kompetanse i løsningen kan virke ekskluderende særlig for vanskeligstilte familier, og at uklart språk eller manglende oversettelse kan være en barriere for minoritetsfamilier.

Hva er viktig i samspillet med frivilligheten?

Erfaringene fra kommunene tyder også på at bevisstgjøring og samarbeid internt med avdelinger og enheter som arbeider tett på fattigdoms- og inkluderingsproblematikk, er av betydning for å lykkes med ordningen. Dette dreier seg for det første om å sikre relevant kompetanse fra for eksempel skoler, barnevern, familievern, NAV og flyktningtjenesten på et styrings- og arbeidsgruppenivå, slik at praksis-nær fagkunnskap kan føres inn i ordningen. For det andre er de som jobber i disse instansene, viktige kontaktpunkter inn mot deler av målgruppen for Fritidskortet, og de kan på den måten spille en rolle i det å formidle informasjon om ordningen.

Dette er spesielt viktig for å nå ut til barn og unge som ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter fra før. I dette tilfellet er man avhengig av å spille på lag med de som jobber i lokale kommunale instanser, og med ledere. Lærere og miljøterapeuter på skolene, helsesykepleiere på helsestasjoner, veiledere i NAV,

rådgivere i barnevernet, ansatte i flyktningtjenesten og voksenopplæringen og mange andre i kommunene som daglig har kontakt med familier i en vanskelig situasjon, er viktige for å bidra til at barn og unge som står utenfor, kan ta i bruk Fritidskortet for å komme inn i aktiviteter. Dette gjelder på to måter: ved å gi informasjon om ordningen overfor grupper som ikke nås via vanlige kanaler, og gjennom aktiv veiledning overfor familier som trenger dette for å ta Fritidskortet i bruk.

Like viktige er også ledere, tillitsvalgte og frivillige i lag og foreninger, som ikke bare er tett på de unge gjennom sine roller i aktiviteten, men ofte også som foreldre selv, og som gjerne ser hvem som står på utsiden eller er i fare for å havne der. Samtidig kan det problematiseres i hvilken grad de som jobber i lag og foreninger, da får ansvar og roller som kommer i tillegg til deres kjerneoppgaver – og som potensielt ligger utenfor deres kompetanse. Selv om det nok i mange tilfeller oppleves som givende, kan det også være krevende på lengre sikt og innebære en risiko for at motivasjonen og arbeidslysten svekkes. Dette er noe som har blitt problematisert i tidligere forskning, der et viktig utviklingstrekk i forholdet mellom det offentlige og lokale frivillige organisasjoner er at organisasjonene får stadig større oppgaver fra det offentlige (Trætteberg mfl., 2020).

Derfor er det også viktig at ordningen oppnår tilstrekkelig legitimitet både blant ansatte i ulike deler av kommunen og de som arbeider i lag og foreninger, og foresatte, barn og unge som benytter seg av ordningen. De fleste informantene i denne studien oppfatter Fritidskortet som et positivt tiltak for økt inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter. Samtidig finner vi også at den universelle innretningen problematiseres ved at man ser for seg at en mer differensiert ordning bedre ville kunne treffe og nå ut til barn og unge med dårlig råd. Dette berører spørsmålet om selve nivået på støtten oppfattes som tilstrekkelig til å dekke aktivitetskostnaden. Her er det en viss tvetydighet i hvordan foresatte/informanter vurderer ordningen. På den ene side framheves den universelle innretningen som viktig for å unngå stigmatisering av enkelte grupper. På den annen side ses et dilemma, fordi en konsentrasjon av de økonomiske midlene gjennom mer målretting mot de som er i lavinntektsgruppen, kunne bedret situasjonen for denne gruppen av familier. Argumentasjonen rundt fritidskortordningen har slik klare paralleller til den langvarige diskusjonen om barnetrygden og om hvorvidt denne burde være mer målrettet eller ikke.

Her er det også noen erfaringer som viser at det kan variere i hvilken grad frivillige lag og foreninger ser på seg selv som samfunnsaktører som har et ansvar for å jobbe med inkluderingsproblematikk. Mens dette i noen foreninger

kan være en integrert del av måten man organiserer aktivitetene på, er det andre som i liten grad er bevisst på dette – der handler det mer om at eksisterende medlemmer skal få drive sin aktivitet på egne premisser. Det er i og for seg helt legitimt, all den tid frivillige aktiviteter nettopp er frivillige og egeninitierte. Likevel viser det betydningen av at kommunene både jobber på lengre sikt for å skape oppslutning om inkluderingstiltak og jobber på kortere sikt for å skape legitimitet for Fritidskortet.

Hvordan nå ut til ulike målgrupper av barn og unge?

I materialet i evalueringen framgår det at kommunene har arbeidet bredt og mangfoldig med å markedsføre Fritidskortet. Det har blitt reklamert for ordningen på nettsider, i medier og i sosiale medier, gjennom reklame, flygeblad og profilering i bybildet og ved å oppsøke barn og unge på deres egne arenaer. Erfaringene i kommunene tyder på at det ikke er noen enkel måte å profilere ordningen på som nødvendigvis gir større uttelling enn andre – snarere er det helheten i markedsføringen som betyr noe. Det at ordningen er universell, gjør også at man kan benytte seg av universelle arenaer i markedsføringen, noe som gir et mye større potensial for å gjøre ordningen kjent enn dersom den hadde vært målrettet mot enkelte grupper. Da ville stigmatiseringsproblematikken kunne lagt begrensninger på markedsføringen.

Likevel er det noen typer profileringstiltak som kan trekkes fram, deriblant såkalte «gullbilletter» eller «tusenlapper». Disse har i flere av kommunene blitt vurdert som viktige overfor den yngre delen av målgruppen, fordi de blir et fysisk symbol på Fritidskortet. For eldre ungdommer, som mange kommuner erfarer at de strever mer med å nå ut til, framheves på sin side oppsøkende aktivitet og bruk av sosiale medier som TikTok og Snapchat. Flere kommuner arbeider sammen med ungdomsrådene med nettopp slike former for markedsføring.

Skolene framheves som den aller viktigste arenaen for å komme i kontakt med barn og unge og deres foreldre for å gi informasjon om organiserte fritidsaktiviteter og Fritidskortet. I mange av kommunene har man hatt planer om å besøke ungdomsskoler og videregående skoler for å informere om ordningen. Restriksjoner som følge av koronasituasjonen har samtidig gjort det vanskelig å gjennomføre skolebesøk og andre oppsøkende tiltak. I stedet har man gått veien om foreldreutvalg og samarbeidsutvalg, eller forsøkt å involvere lærere og sosialrådgivere ved skolene. Tanken er da at kontaktlærere og sosiallærere som har en etablert relasjon til elever og deres foresatte og forstår deres situasjon,

lettere kan formidle Fritidskortet. Fra casestudien har vi også eksempler på at miljøterapeuter og andre i skoleverket er et viktig kontaktpunkt inn mot ungdommer som ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter.

Blant målgrupper for Fritidskortet kan barn og unge fra familier med minoritetsbakgrunn være vanskeligere å nå på grunn av språkbarrierer og familiekultur. I lag og foreninger framheves det at informasjonen fra kommunen må være klar og tilgjengelig og vise hvordan man tar Fritidskortet i bruk, slik at ordningen er forståelig for alle. For å nå barn og unge fra familier med minoritetsbakgrunn pekes det dessuten på som viktig å legge til rette for samspill mellom organiserte fritidsaktiviteter og minoritetsorganisasjoner og tros- og livssynssamfunn. I kommunene kan flyktningtjenesten på sin side spille en særlig viktig rolle i å hjelpe barn i nyankomne familier og familier hvor de foresatte har svake ferdigheter i norsk, til å delta i fritidsaktiviteter og bruke Fritidskortet.

Flere av kommunene i forsøket med fritidskortordninger har bidratt med lokal finansiering, som er brukt i det som omtales som «plussordninger». Dette er ordninger som er myntet på barn og unge som har behov for et større beløp i støtte enn det som i utgangspunktet ligger inne i Fritidskortet. En utfordring som går igjen i en del av kommunene, er at det er vanskelig uten videre å identifisere de barna og ungdommene som kan ha behov for tildeling av ekstra midler. De verktøyene som kommunen har sentralt, gir ikke muligheter for å målrette innsatsen mot enkeltfamilier i lavinntekt. Spesielt i større kommuner arbeider man i utgangspunktet på bakgrunn av aggregerte data om levekårsutfordringer i bydeler eller avgrensede områder. I mindre kommuner med få innbyggere er det riktignok eksempler på at man har bedre oversikt også over enkeltfamilier som kan være i målgruppen for plussordninger. Samtidig kan den kunnskapen være personavhengig, og det kan være hensyn til personvernet som hindrer en fra å bruke denne kunnskapen som grunnlag for å gjøre tildelinger i en ordning som Fritidskortet.

Her kan det også vises til den samfunnsøkonomiske analysen av Fritidskortet, der «forebyggingsparadokset» trekkes fram. Et av prinsippene i forebyggingsparadokset er at universelle tiltak kan være den beste måten å nå risikogruppene på. Med en behovsprøvd ordning vil Fritidskortet kun profileres mot aktuelle risikogrupper. Det kan virke mot sin hensikt, fordi ordningen da får en stigmatiserende effekt som gjør at man ikke ønsker å ta den i bruk, slik at den ikke får noen virkning på barn og unges deltakelse. Et universelt fritidskort gjør at man kan profilere tiltaket langt mer «åpent» enn man kan ved en mer målrettet ordning mot en begrenset målgruppe. Dette kan øke den forventede effekten på deltakelse for det universelle tiltaket.

Erfaringene fra kommunene viser at man derfor er avhengig av etater og funksjoner i kommunen som arbeider tett på familier i lavinntekt eller barn og ungdommer med en slik bakgrunn. Det kan for eksempel være familieveiledere eller flyktningveiledere i NAV, rådgivere i barne- og familievern eller sosiallærere og miljøterapeuter på skolene. Dette er personer som kan informere familier om Fritidskortet og tilhørende plussordninger, og ikke minst veilede dem i hvordan man får tilgang på midlene. Intervjuer med veiledere i NAV i casekommunene viser blant annet at de i noen tilfeller tar en svært aktiv rolle i å føre disse familiene inn i ordningen. I intervjuene med lag og foreninger problematiseres også det at Fritidskortet utelukkende dekker medlemskontingent eller deltakeravgift, og ikke kostnader til lisenser, utstyr eller transport. Fra annen forskning vet vi at deltakeravgift står for en relativt sett liten del av de totale kostnadene for deltakelse, særlig for ungdomsaktiviteter og innen idretten (Svensgaard, 2020). For eksempel ble det i intervjuene i Vadsø trukket fram som et gode ved ordningen Fritidsfondet (som er kommunens plussordning, men som også eksisterte før Fritidskortet) at den nettopp dekket slike andre typer kostnader. Det har dels bakgrunn i at man ser kostnader til nettopp utstyr og reiser som en stor utfordring for barn og unge fra familier med dårlig råd.

Samtidig blir det i flere av intervjuene også erkjent at midlene det enkelte barn får tildelt i Fritidskortet, uansett ikke vil kunne dekke alle typer kostnader knyttet til deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. En del lag og foreninger søker selv å dekke utstyr, transport og andre kostnader, for eksempel gjennom byttelån av utstyr, foreldre som kjører barna til aktiviteter, og dugnader for å tjene penger til å dekke egenandeler. Imidlertid er dette krevende for ledere og foresatte som driver aktiviteten på frivillig basis, og det kan ta bort oppmerksomheten fra kjerneaktiviteter i foreningene. Det kan derfor være nærliggende å tolke problematiseringen av hva Fritidskortet ikke dekker, som en påpekning av at ordningen ikke løser alle kostnadsutfordringer ved aktivitetene.

Bidrar Fritidskortet til økt deltakelse fra barn og unge?

Erfaringene som vi har samlet inn fra foresatte i de kvalitative intervjuene, illustrerer betydningen en ordning som Fritidskortet kan ha for familier i en vanskeligstilt økonomisk situasjon. Informanter kunne fortelle at barna deres ikke ville ha kunnet delta i organisert fritidsaktivitet i samme utstrekning uten støtten de fikk gjennom ordningen. Det viser at denne formen for støtte har ganske tydelige virkninger på deltakelsen. Det ble i disse intervjuene videre framhevet også av familier som ikke opplevde å ha behov for støtte, at man så

på dette som en positiv ordning. Blant annet pekte man på at den kan bidra til å aktivisere ungdom på fritiden, og at den gir støtte gjennom tilnærmet hele perioden barnet deltar i organiserte fritidsaktiviteter (fra 6 til 18 år). Ordningen gir barn og unge muligheter til å utfolde seg, dyrke sine interesser og ta del i sosiale fellesskap. Dette er perspektiver som kan knyttes til den universelle innretningen av ordningen.

I den grad denne gruppen var kritisk til ordningen, var det to punkter som ble trukket fram. Det første er at ordningen kunne vært mer differensiert og målrettet for å treffe de med de største behovene. Dette står i kontrast til den universelle utformingen som ligger til grunn i fritidskortordningen. Samtidig, når vi spurte om betydningen av at ordningen ikke er stigmatiserende, var det bred enighet om at dette er viktig. De vi snakket med, støttet slik sett opp om ordningen, og flere påpekte også at de tok den i bruk fordi de ville vise at det var behov for den. For det andre ble det pekt på alle de tingene som Fritidskortet ikke dekker, det være seg utstyr, reiser, lisenser eller egenandeler. Erfaringene til informantene reflekterer at det kan være mange andre typer kostnader utover deltakeravgift i forbindelse med barnas deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Noen viste videre til at beløpet som gis i Fritidskortet, i mange tilfeller ikke vil dekke hele deltakeravgiften. På den annen side kan det likevel gi særlig de som har dårlig råd, større mulighet til å prioritere andre typer kostnader ved deltakelsen. I tillegg viser materialet at det i noen av kommunene er ordninger som familier med dårlig råd kan ta i bruk for å få dekket for eksempel utstyr. Ideelt sett vil Fritidskortet sammen med lokal finansiering og slike andre ordninger dermed kunne dekke store deler av kostnadene ved fritidsdeltakelse.

I analysene av Ungdata-undersøkelsen undersøkte vi noen av de samme spørsmålene med utgangspunkt i bredere, representative data om barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Vi undersøkte kjennskap til Fritidskortet i de kommunene som det var data for fra 2021, i tillegg til at vi sammenlignet deltakelsen i disse forsøkskommunene med deltakelsen i andre, sammenlignbare kommuner. Et viktig forbehold i denne analysen er imidlertid at det generelt har vært en nedgang i andelen barn og unge som deltar i organiserte fritidsaktiviteter i 2021 (Bakken, 2021). Hovedårsaken til det er at det har vært restriksjoner på gjennomføringen av organiserte kultur-, idretts- og fritidsaktiviteter som følge av koronasituasjonen.

Analysene av kjennskap til fritidskortordningen viser at et flertall av ungdommene har hørt om ordningen. Samtidig ser vi at det er variasjon mellom kommunene. I Haugesund og Namsos er det spesielt mange som oppgir å kjenne til Fritidskortet. Noe av forklaringen på dette kan være at noen kommuner brukte

lengre tid på å komme i gang enn andre. Det ser også ut til at ordningen er mer kjent blant ungdom fra familier med høy sosioøkonomisk status enn blant de fra familier med lav sosioøkonomisk status. Det kan indikere at man har lykkes generelt med å få ut informasjon om ordningen, men at man ikke har klart fullt ut å treffe de unge som særlig opplever familieøkonomi og andre forhold som barrierer.

Oppunder en tredel av ungdommene svarer at de har brukt Fritidskortet, i kommunene der man har spurt om dette. Også her svarer flere av de med høy sosioøkonomisk status enn de med lavest sosioøkonomisk status at de har benyttet ordningen. Når man ser på analysene som sammenligner kommuner før og etter fritidskortordningen ble innført, kan tallene for forsøkskommunene tyde på at ordningen har ført til en mindre nedgang i både aktivitetsnivået og andelen som deltar regelmessig i betalingsaktiviteter, enn i kontrollkommunene. Det at vi ikke ser en tilsvarende effekt for gratisaktiviteter eller for deltakelsen i alle typer aktiviteter, kan indikere at ordningen virker når det gjelder betalingsaktiviteter. Det er imidlertid viktig å understreke at analysene er heftet med usikkerhet av flere grunner. De gir likevel viktige indikasjoner på mulige virkninger av Fritidskortet på barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, noe som blir viktig å følge i videre forskning.

Anbefalinger til en nasjonal ordning

Forsøket med fritidskortordninger har vært gjennomført for å samle kunnskap som kan danne grunnlag for utformingen av en tilsvarende nasjonal ordning i alle norske kommuner. Det er en målsetting for en nasjonal fritidskortordning at den skal være effektiv og treffsikker, slik at den best mulig kan bidra til økt inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter.

På bakgrunn av evalueringens analyser av hva som hemmer og fremmer god innføring av Fritidskortet, og av virkninger ordningen har på barn og unges deltakelse, kommer vi med følgende anbefalinger:

- Organiseringen av Fritidskortet lokalt bør omfatte representanter for relevante virksomhetsområder, avdelinger og etater for å sikre et godt tverretattlig samarbeid og en felles forståelse av innretningen av og målsettingene med ordningen.
- Det må gis tilstrekkelige økonomiske rammer for kommunene til å administrere og forvalte fritidskortordningen, både på et strategisk og et

praktisk nivå. Alternativt må kommunene kunne søke midler dersom uforutsette forhold gir behov for ekstra støtte til administrasjon og utvikling utover vanlig tildeling.

- For å sikre at aktivitetene i fritidskortordningen oppleves som relevante og meningsfylte for barn og unge, må ungdomsråd, elevråd og andre relevante representasjonsorganer eller prosesser for å sikre medvirkning fra barn og unge lokalt involveres fortløpende fra et tidlig tidspunkt i innføringen.
- Dialogen med ungdomsråd og andre relevante representasjonsorganer bør suppleres med andre, uformelle former for involvering for å trygge at medvirkningsprosessene favner alle barn og unge, også de som står utenfor organiserte fritidsaktiviteter. Her er skolen som en universell arena helt sentral for å inkludere også de som står utenfor organiserte fritidsaktiviteter, i en slik dialog, for eksempel gjennom ordninger som «klassens time» eller lignende.
- Kriteriene for hvilke aktiviteter som faller inn under fritidskortordningen, må ikke være så restriktive at «utradisjonelle» aktiviteter som treningsstudio og dataspill, som er viktige for mange unge, ikke kan innpasses. Det vil ellers kunne svekke treffsikkerheten til ordningen.
- Kommunene bør, i forlengelsen av det ovennevnte, gå i dialog med både etablerte og nye lokale aktivitetstilbydere om å tilpasse aktiviteter som normalt ikke er faste, jevnlige og organiserte, til kriteriene man har satt for fritidskortordningen.
- Digitale løsninger for tildeling av fritidskortmidler må være utformet på en måte som sikrer brukervennlighet og treffsikkerhet, og som gjør at brukerne kan være trygge på at hensynet til personvern og datasikkerhet er tilstrekkelig ivaretatt. Løsningene må kunne være tilgjengelige for alle, uavhengig av digital kompetanse og språkferdigheter.
- For å nå ut til hele målgruppen må det være en bred, mangfoldig og sammensatt markedsføringsstrategi for Fritidskortet, og strategien må ta i bruk både kommunens nettsider, tradisjonelle medier, sosiale medier og offentlig byrom. Lokal markedsføring bør støttes opp av en nasjonal markedsføringsstrategi, slik at markedsføringen oppleves mest mulig lik på tvers av (nabo)kommuner.
- Lokalt bør det etableres samarbeid med skolene om å formidle Fritidskortet, da disse er en sentral arena for alle barn og unge og gir muligheter for å treffe også de som ikke allerede deltar i organiserte fritidsaktiviteter.

- Informasjonen som gis om Fritidskortet, både i form av fysisk materiell og på digitale flater, må være basert på et prinsipp om klarspråk og oversettes til engelsk og andre språk som er i bruk av minoritetsbefolkningen i kommunen. Markedsføringspakker som er utarbeidet nasjonalt (for eksempel av Bufdir), vil kunne sikre enhetlig form og innhold på tvers av (nabo)kommuner og avlaste små kommuner når det gjelder utarbeidelse av informasjonsmateriell.
- Det bør brukes en bred markedsføringsstrategi med oppsøkende aktivitet lokalt i skolen og på barn og unges egne arenaer, som fritidsklubber, ungdomshus og lignende. På denne måten kan man søke å nå ut til både de som er i organiserte fritidsaktiviteter, og de som ikke er det.
- Det bør være en kontaktperson lokalt som er tilgjengelig for å gi veiledning til foresatte og ungdom som har behov for hjelp til å finne relevante fritidsaktiviteter og ta i bruk Fritidskortet for å betale for disse. Et eksempel vil kunne være å opprette en fritidsveileder.
- Man bør tidlig etablere lokalt tverrfaglig samarbeid med instanser som NAV, flyktningtjenesten, barne- og familievern, helsestasjoner og lignende for å gi veiledning i bruk av Fritidskortet til familier i en vanskeligstilt situasjon og familier med minoritetsbakgrunn.
- Man bør tidlig gå i dialog med lokale lag og foreninger for å gi informasjon om Fritidskortet og avklare samarbeidsformer med, og forventninger til, frivilligheten i forbindelse med innføringen av ordningen. Dette er viktig for å gi eierskap til ordningen og sikre et godt samspill med de som tilbyr organiserte fritidsaktiviteter for barn og unge.
- Det må samtidig etableres dialog med nasjonale forbund og organisasjoner med henblikk på å finne felles tilnærminger og løsninger for Fritidskortet, slik at innsatsen i lokale lag og foreninger støttes opp på nasjonalt plan.
- Det bør arbeides for å styrke de økonomiske rammevilkårene til frivilligheten lokalt og nasjonalt gjennom gode tilskuddsordninger, gratis leie av lokaler og anlegg og lignende tiltak, da dette kan bidra til å holde kostnadsnivået i fritidsaktiviteter nede.
- Løsninger for tildeling av Fritidskortet må innrettes på en måte som ikke innebærer merarbeid og ekstra administrasjon for de som arbeider i lag, foreninger eller andre organisasjoner som tilbyr organiserte fritidsaktiviteter. Ordningen må søke å støtte opp under kjerneaktiviteten i lag og foreninger som tilbyr organiserte fritidsaktiviteter for barn og unge.

- Aktivitetstilbydere bør ha tilgang på data og informasjon om barn og unges deltakelse. Dette vil være viktig for å kunne jobbe strategisk med både inkludering av de som opplever utfordringer som følge av familieøkonomi, og det å målrette formidlingen av Fritidskortet.
- Det bør på nasjonalt og/eller lokalt plan legges til rette for samarbeid om kompetanseutvikling knyttet til inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter, både i kommuner og i frivilligheten. Dette vil være viktig for å understøtte arbeidet lokalt og sikre inkludering av ulike målgrupper av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter.
- For å nå ut til barn og unge fra familier med minoritetsbakgrunn er det viktig at kommunene og frivilligheten samarbeider om å legge til rette for samspill mellom organiserte fritidsaktiviteter og minoritetsorganisasjoner og tros- og livssynssamfunn.
- Erfaringene med lokal finansiering tilsier at alle kommuner bør ha ordninger for de som har behov for ekstra støtte utover det som det vanlige Fritidskortet gir. Dette er viktig for å dekke kostnader for barn og unge som ikke har mulighet til å delta på grunn av en særskilt vanskelig familieøkonomi.
- Det bør vurderes om lokal finansiering også skal kunne brukes til å dekke kostnader utover deltakeravgifter, slik som til transport og utstyr. Tilgang på transport og utstyr er i mange tilfeller en like viktig forutsetning for deltakelse som det å betale medlemskontingent og deltakeravgifter.
- Eksisterende tiltak i kommunene må settes mer aktivt i sammenheng med Fritidskortet (for eksempel ved å stille krav til tilskuddsmottakere), og det bør etableres tettere dialog og samarbeid med aktører som driver tiltak i ikke-kommunal regi, for eksempel utstyrssentraler. Det bør spesielt jobbes for at utstyrssentraler gir et relevant tilbud som kan støtte opp om faste, organiserte aktiviteter.
- Det bør generelt legges til rette for utvikling av tiltak eller støtteordninger som dekker behov utover deltakeravgift, som for eksempel transport/reiser, utstyr og kostnader til lisenser, egenandeler og lignende, for å redusere andre barrierer barn og unge kan oppleve som følge av familieøkonomi.
- Kommunene bør i samarbeid med Bufdir utvikle gode måleinstrumenter for å fange opp andelen av barn og unge generelt som bruker Fritidskortet, men også mer spesifikke mål for deltakelse fra ulike grupper av barn og unge som deltar lite på grunn av dårlig familieøkonomi eller andre årsaker.

Konklusjon

Denne rapporten har presentert en følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger i de tolv kommunene som deltok til og med våren 2021. I evalueringen har vi fulgt arbeidet med forsøket både ved å undersøke innføringen på tvers av alle kommunene i forsøket og gjennom en casestudie av fire utvalgte kommuner. Vi har også analysert endringer i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. På bakgrunn av dette datagrunnlaget har vi vurdert hva som hemmer og fremmer god innføring av Fritidskortet i kommunene. Videre har vi undersøkt i hvilken grad Fritidskortet bidrar til å øke deltakelsen fra barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter og til å inkludere de som i står utenfor slike aktiviteter. Erfaringene fra forsøket med fritidskortordninger gir viktig kunnskap om arbeidet til både kommuner og lag og foreninger med inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter.

Forsøket med fritidskortordninger er på mange måter et unikt tiltak for å støtte opp under barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, i det at ordningen er universelt innrettet og innebærer støtte direkte til deltakerne. Funnene i evalueringen illustrerer kompleksiteten både i Fritidskortet og i kommunenes arbeid med innføring av ordningen. Fordi kommunene er ulike i størrelse, organisering og forutsetninger, er ikke nødvendigvis måten de har innrettet innføringen av Fritidskortet på, gjensidig overførbar. Tvert imot ville det etter alt å dømme ikke ha fungert om Stor-Elvdal skulle organisere Fritidskortet på samme måte som Skien eller Haugesund. Selve gjennomføringen av ordningen har dessuten pågått over en kort tidsperiode der det også har vært utfordringer som følge av koronasituasjonen. Kommunene arbeider fortsatt med å etablere strukturer og praksiser som kan understøtte Fritidskortet og arbeidet med å bygge ned økonomiske og andre barrierer for barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. En konklusjon er at kommunene har kommet langt i arbeidet med innføringen av ordningen, og at man har gjort seg mange viktige erfaringer som belyser hva som fremmer og eventuelt hemmer god innføring av en slik ordning. Det er derimot vanskeligere å konkludere om de konkrete effektene av ordningen på barn og unges deltakelse. Imidlertid må det understrekes at erfaringene de forskjellige kommunene har gjort seg i forsøket – gitt sitt utgangspunkt – har stor overføringsverdi både for hverandre og andre kommuner.

Litteratur

- Andersen, P. L. & Bakken, A. (2019). Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? *International Review for the Sociology of Sport*, 54(8), 921–937.
- Angrist, J. D. & Pischke, J.-S. (2008). *Mostly harmless econometrics. An empiricist's companion*. Princeton university press.
- Arnesen, D. (2019). *Finansiering av frivillighet: Frivillig sektors økonomi og lokallagenes rammevilkår* (Rapport 2020:6). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2639506>
- Arnesen, D., Grødem, A. S., Ervik, R. & Eimhjellen, I. (2021). *Delrapport: Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Erfaringer fra forsøkskommunenes innføring av Fritidskortet*. Institutt for samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/2729181>
- Bakken, A. (2017). *Ungdata 2017. Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 10/17). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Bakken, A. (2018). *Ungdata 2018. Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 8/18). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Bakken, A. (2020). *Ungdata. Ung i Distrikts-Norge* (NOVA Rapport 3/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Bakken, A. (2021). *Ungdata 2021. Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 8/21). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Bakken, A., Frøyland, L. R. & Sletten, M. Aa. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (NOVA Rapport 3/2016). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Baklien, B., Pape, H., Rossow, I. & Storvoll, E. (2007). *Regionprosjektet – Nyttig forebygging? Evalueringen av et pilotprosjekt om lokalbasert rusforebygging* (SIRUS rapport nr. 6/2007). Statens institutt for rusmiddelforskning.
- Barstad, A. & Sandvik, L. (2015). *Deltaking, støtte, tillit og tilhørighet. En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i levekårsundersøkelsene* (SSB-rapport 2015/51). Statistisk sentralbyrå.
- Bartko, T. W. & Eccles J. S. (2003). Adolescent Participation in Structured and Unstructured Activities: A Person-Oriented Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(4), 233–241. <https://doi.org/10.1023/a:1023056425648>

- Buadir (2020). *Samfunnsøkonomisk analyse av tiltak som skal øke barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter* [Notat]. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Chen, Huey-Tsyh (2005). *Practical Program Evaluation. Assessing and Improving Planning, Implementation and Effectiveness*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Collins, M. F. (2011). Leisure Cards in England: An Unusual Combination of Commercial and Social Marketing? *Social Marketing Quarterly*, 17(2), 20–47. <https://doi.org/10.1080/15245004.2010.546942>
- Collins, M. F. & Kennett, C. (1998). Including poor people in leisure services without stigma: Leisure cards in the UK. *World Leisure & Recreation*, 40(4), 17–22.
- Eimhjellen, I. & Arnesen, S. (2018). *Organisasjonsengasjement blant innvandrere* (Rapport 2018:3). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Epland, J. & Normann, T. M. (2021). *115 000 barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt*. Barn i lavinntektsusholdninger. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/115-000-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>
- Erdvik, I. & Ervik, R. (under publisering, 2022). *Frivillige organisasjoners arbeid for inkludering av barn og unge: Barrierer, virkemidler og samspill med kommunene i inkluderingsarbeidet* (Rapport). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ervik, R. & Hatland, A. (2008). On the historical development of the Norwegian old age pension scheme. I M. Olivier & S. Kuhnle (Red.), *Norms and institutional design: Social security in Norway and South Africa* (s. 221–230). Sun Press.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Polity Press.
- Fløtten, T. & Grødem, A. S. (2014). *Helhetlige tiltak mot barnefattigdom. En kunnskapsoppsummering* (Fafo-rapport 2014:8). Fafo.
- Friberg, J. H. (2005). *Ungdom, fritid og deltakelse i det flerkulturelle Oslo* (Fafo-notat 2005:16). Fafo.
- Frønæs, I. (2017). Barnefattigdom i kompetansesamfunnet. I Buadir (Red.), *Oppvekstrapporten 2017. Økte forskjeller – gjør det noe?* Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Gerring, J. (2008). Case Selection for Case-Study Analysis: Qualitative and Quantitative Techniques. I J. M. Box-Steffensmeier, H. E. Brady & D. Collier (Red.), *The Oxford handbook of political methodology* (s. 645–684). Oxford University Press.
- Grindheim, J. E. (1991). Kommunene og de frivillige organisasjonene i helse- og sosialsektoren. I A.-H. Nagel (Red.), *Velferdskommunen. Kommunenes rolle i utviklingen av velferdsstaten* (s. 226–241). Alma Mater.
- Halsos, O. S. (2019). *Nullpunktsanalyse av fritidsaktivitet i Arendal og Vadsø* (Rapport nr. 2019-46). Oslo Economics.

- Halsos, O. S. (2020). *Nullpunktmåling av fritidsaktivitet i ti forsøkskommuner*. Oslo Economics.
- Hatland, A. (1987). *Oslotrygden – fra nasjonal modell til lokal fortidslevning* (Rapport 87:10). Institutt for sosialforskning (INAS).
- Hatland, A. (1992). *Til dem som trenger det mest? Økonomisk behovsprøving i norsk sosialpolitikk*. Universitetsforlaget.
- Hyggen, C., Brattbakk, I. & Borgeraas, E. M. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering* (NOVA Rapport 11/2018). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. A. & Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter: Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2757585>
- Kildal, N. & Kuhnle, S. (Red.). (2005). *Normative Foundations of the Welfare State. The Nordic experience*. Routledge.
- Knudtzon, L. & Tjerbo, T. (2010). *De unge stemmene. Innflytelsesorgan for barn og unge i kommuner og fylker*. Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Korpi, W. & Palme, J. (1998). The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality, and Poverty in the Western Countries. *American Sociological Review*, 63(5), 661–687. <https://doi.org/10.2307/2657333>
- Kristofersen, L. B. (2019). *Barnefattigdom og barn i lavinntektsfamilier. Begrepsdrøfting og forskningskunnskap* (NOVA Notat 2/2019). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg). Gyldendal Akademisk.
- Loga, J. (2011). *Inkludering i nærmiljø. En studie av frivillige organisasjoner som flerkulturelle møteplasser* (Rapport 2011:5). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Lorentzen, T. (2010). *Social assistance dynamics in Norway: A sibling study of intergenerational mobility* (Rapport 2010-3). Rokkansenteret.
- Løvgren, M. & Svagård, V. (2019). *Ungdata junior 2017–2018. Resultater fra en spørreundersøkelse blant elever i alderen 10 til 12 år* (NOVA Rapport 7/19). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Nagel, A.-H. (Red.). (1991). *Velferdskommunen. Kommunenes rolle i utviklingen av velferdsstaten*. Alma Mater.
- Mahoney, J. L., Eccles, J. S. & Larson, R. (2004). Processes of Adjustment in Organized Out-of-School Activities: Opportunities and Risks. *New Directions for Youth Development*, 2004(101), 115–144.

- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class*. Cambridge.
- Mayer, S. (1997). *What Money Can't Buy: The Effect of Parental Income on Children's Outcomes*. Harvard University Press.
- Myrli, T. R. & Mehus, I. (2015). Ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten i Trondheim. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 15(1).
- Reitlo, L. S. (2013) *Kjønnsforskjeller i barne- og ungdomsidretten. NIFs aktivitetstall 2006–2012*. NTNU Samfunnsforskning.
- Rossow, L. O., Neråsen, T., Lanestedt, G. & Sperling D. (2019). *Utredning av konsepter for digitale løsninger for Fritidskortet* (Rapport R1020045-27). Agenda Kaupang.
- Rothstein, B. (1994). *Vad bör staten göra? Om velferdstatens moraliska och politiska logik*. SNS Förlag.
- Rothstein, B. (1998). *Just Institutions Matter: The Moral and Political Logic of the Universal Welfare State*. Cambridge University Press.
- Rothstein, B. (2001). The universal welfare state as a social dilemma. *Rationality and Society*, 13(2), 213–233. <https://doi.org/10.1177/104346301013002004>
- Sandbæk, M. (2004). *Barns levekår: Hva betyr familiens inntekt?* (NOVA Rapport 11/04). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Seland, I., Persson, M. & Eriksen, I. M. (2019). *Barn og unges fritid i et kjønns- og likestillingsperspektiv* (NOVA Rapport 5/19). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Sichling, F. & Plöger, J. (2018). Leisurely encounters: Exploring the links between neighborhood context, leisure time activity and adolescent development, *Children and Youth Services Review*, 91, 137–148
- Skocpol, T. (1991). Targeting Within Universalism: Politically Viable Policies to Combat Poverty in the United States. I C. Jencks & P. E. Peterson (Red.), *The Urban Underclass*. The Brookings Institution.
- Sletten, M. Aa. (2010). Social costs of poverty. Leisure time socializing and the subjective experience of social isolation among 13–16-year-old Norwegians. *Journal of Youth Studies*, 13(3), 291–315.
- Solstad, G. M. & Bakken, A. (2020). *Evaluering av «Idrett for alle i Oslo». Kartleggingsrapport 2020* (NOVA Rapport 8/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Statistisk sentralbyrå (2021). *Fattigdomsproblemer, levekårsundersøkelsen*. Hentet 1. november 2021 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/statistikk/fattigdomsproblemer-levekarsundersokelsen>
- Stensrud, C. (2004). From Special Recreation to Enabling Recreation in New Zealand – KiwiAble Case Study. *Annals of Leisure Research*, 7(2), 143–156. <https://doi.org/10.1080/11745398.2004.10600947>

- Strandbu, Å. & Bakken, A. (2007). *Aktiv Oslo-ungdom. En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn* (NOVA Rapport 2/07). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P. L., Seippel, Ø. & Dalen, H. B. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(1), 132–151. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-03>
- Svensgaard, M. (2019). *Nasjonal kartlegging av fritidskortordninger* (Rapport nr. 2019-23). Oslo Economics.
- Svensgaard, M. (2020). *Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse – kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten* (Rapport nr. 2020-12). Oslo Economics.
- Sverdrup, S. (2014). *Evaluerings. Tilnærminger, modeller og eksempler*. Gyldendal Akademisk.
- Titmuss, R. M. (1976b [1967]). Universal and selective social services. I B. Abel-Smith (Red.), *Richard M. Titmuss Commitment to Welfare*. George Allen & Unwin.
- Trætteberg, H. S., Eimhjellen, I., Ervik, R., Enjolras, B. & Skiple, J. K. (2020). *Kommunal frivillighetspolitikk og lokale organisasjoner* (Rapport 2020:3). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ulrich, J. (2016). Samskabelse – en typologi. *Clou skriftserie*, 2016(001), 1–15.
- Ungdatasenteret (2021a). Ung i Oslo 2021, Bydel Grorud: Resultater fra Ung i Oslo 2021 i Bydel Grorud. Ungdomstrinnet. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Ungdatasenteret (2021b). Ung i Oslo 2021, Bydel Grorud: Resultater fra Ung i Oslo 2021 i Bydel Grorud. Videregående. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Yin, R. K. (2018). *Case Study Research and Applications. Design and Methods* (6. utg.). SAGE Publications.
- Ødegård, I. (2016). Inkludering av minoritetsjenter i organisert idrett : en kvalitativ studie av Fagervik Håndball og en lokal håndballklubbs inkluderingsarbeid. Masteroppgave. NTNU.
- Ødegård, G. (2010). *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn. En studie om integrasjon og sosial kapital* (Rapport 2010:16). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, G., Bakken, A. & Strandbu, Å. (2016). *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo: Barrierer, frafall og endringer over tid* (Rapport 2016:7). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, G. & Fladmoe, A. (2017). *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo* (Rapport 2017:2). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

- Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. & Ravneberg, B. (2014). *Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn*. Abstrakt forlag.
- Ødegård, G., Steen-Johnsen, K. & Ravneberg, B. (2012). Rekruttering av barn og unge til frivillige organisasjoner – Barrierer, tiltak og institusjonelt samarbeid. I B. Enjolras, K. Steen-Johnsen & G. Ødegård (Red.), *Deltagelse i frivillige organisasjoner. Forutsetninger og effekter* (Rapport 2012:4) (s. 49–99). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Østhus, S. & Nielsen, R. A. (2020). *Barn som lever i fattigdom. Geografisk variasjon og grad av risiko* (Fafo-notat 2020:05). Fafo.
- Øverbye, E. (2018). Er selektivisme bedre enn universalisme i velferdspolitikken? *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(01), 41–57.

Vedlegg

Intervjuguider

Intervjuguide til kommunene

Introduksjon og status for forsøket

Hvordan går det med implementeringen av Fritidskortet i deres kommune? Hva er status for forsøket per i dag?

Har det vært noen endringer i gjennomføringen/innføringen siden sist vi snakket med dere?

I hvilken grad har koronatiltakene ført til utfordringer for planlagt gjennomføring?

Koordinering og styring

Hvordan organiseres gjennomføringen av fritidskortforsøket per d.d.? Hvilke aktører i kommunen er involvert i styringen og koordineringen? Har det vært noen endringer i sammensetningen underveis?

Hvilken rolle spille disse aktørene, og hvordan er ansvaret fordelt mellom de ulike aktørene i styringsgruppen?

Har det vært noen styrings- og koordineringsutfordringer internt i kommunen? Hva har disse gått ut på?

Ansvarsfordeling i kommunen

Hvilke avdelinger eller enheter i kommunen er involvert i gjennomføringen (f.eks. skoler, NAV, barnevern, kulturavdeling)?

Hvordan arter samspillet med disse instansene seg? Hvilke oppgaver og hvilket ansvar har de ulike instansene som er involvert?

Hvordan fungerer samarbeidet internt i kommunen? Har det vært noen konkrete utfordringer? Ble disse løst, og i så fall hvordan?

Administrasjon av forsøket

Hvilke administrasjonskostnader har kommunen i forbindelse med forsøket, og hvordan fordeler disse seg? Hva brukes det mest og minst på?

Har det vært uventede kostnader knyttet til Fritidskortet, og i så fall til hva? Hvordan har kommunen håndtert disse kostnadene?

Hvilken løsning for administrasjon og utbetaling har kommunen valgt? Har det vært noen endring i vurderingene knyttet til denne løsningen?

Har eventuelle utfordringer fra oppstarten blitt løst? Hvordan fungerer løsningen i praksis? Er den for eksempel integrert med andre løsninger av noe slag?

Fritidsaktiviteter og rekruttering

Hvilke fritidsaktiviteter er del av ordningen per d.d.? Har det vært noen endringer i inklusjonskriteriene underveis, for eksempel at det har blitt tatt grep for å inkludere flere aktiviteter?

Hvordan arbeider kommunen med rekruttering til ordningen? På hvilke plattformer skjer rekrutteringen i dag? Rettes markedsføringen av ordningen mot barn og unge eller mot foresatte?

I hvilken grad involveres organisasjoner og fritidstilbydere i rekrutteringen? Hvordan opplever dere at dette i så fall har fungert?

Hva er de største utfordringene når det gjelder rekruttering?

Fritidstilbydere og samarbeid

Hvem er tilbydere av aktivitetene i ordningen? Hvilke typer organisasjoner og aktører samarbeider dere med?

Hvordan koordineres dette samarbeidet, er det for eksempel noen form for løpende kontakt eller samarbeidsorganer? Hva har denne dialogen gått ut på?

Fungerer samarbeidet med fritidstilbydere godt eller mindre godt? Hvilke utfordringer har eventuelt oppstått?

Bruk av ordningen

Hvilken (digital) løsning har kommunen for bruk av ordningen? Har det vært noen endringer i innretningen av denne løsningen siden oppstarten? Er det noen konkrete utfordringer med bruken av denne?

I hvilken grad opplever dere at ordningen blir tatt i bruk? Har dere erfart endringer når det gjelder deltakelse fra barn og unge i fritidsaktiviteter generelt, og eventuelt fra utsatte grupper spesielt?

Hvordan er dialogen med foresatte og barn og unge? Hvilke tilbakemeldinger har dere fått på ordningen fra dem? Hva tenker dere om disse tilbakemeldingene?

I hvilken grad opplever dere at kostnadene til fritidsaktiviteter varierer for barn og unge etter alder og mellom aktiviteter? Skaper det utfordringer, og i så fall hvilke?

Hva tenker dere per dags dato fungerer bra med ordningen? Fungerer den etter hensikten, eller er det justeringer som må til? Hvilke justeringer er det i så fall snakk om?

Eksisterende ordninger og tilleggsfinansiering

Hvordan brukes eventuell tilleggsfinansiering? Har kommunen brukt midlene til å lage tilleggsordninger (plussordninger)? Hvilken målgruppe er denne plussordningen ment å nå? Hvordan henger plussordningen sammen med eksisterende ordninger som kommunen har hatt på dette området?

Hvilke eksisterende ordninger for barn og unge ses Fritidskortet i sammenheng med? Er det lagt opp til samspill/integrasjon mellom disse ordningene? Hvilke behov fyller de, sett i forhold til Fritidskortet, og dekker Fritidskortet noe disse ordningene ikke gjør?

Medvirkning fra barn og unge

Hvordan inkluderes barn og unge i arbeidet med fritidskortordningen? Hvilke organer eller aktører er tatt med i prosessen?

Hvordan har medvirkningsprosessen utviklet seg underveis?

Hvilke ordninger for medvirkning har kommunen hatt tidligere? Har erfaringene fra disse ordningene blitt brukt inn i medvirkningsprosessen i forbindelse med Fritidskortet?

Dialogen med Bufdir

Hvordan oppleves dialogen med Bufdir? Har det vært noen utfordringer ved dette?

Hva har det vært behov for avklaring om, og i hvilken grad har dette blitt tatt tak i?

Er det per dags dato aspekter ved forsøksordningen som er uavklart?

Intervjuguide til fokusgruppeintervju med representanter for frivillige organisasjoner

Innføringen av forsøket med Fritidskortet: erfaringer og utfordringer

Hvordan er deres erfaring med innføringen av Fritidskortet i deres kommune så langt?

Har dere i din organisasjon gjort endringer/tilpasninger i aktiviteten eller organiseringen av aktiviteten dere tilbyr, for å oppfylle kriteriet om «faste, jevnlig aktiviteter»?

Oppfatter dere at tilskuddet på 800–1 000 kroner er tilstrekkelig for å sikre økt deltakelse? Er det forskjeller mellom barn og ungdom i hvor mye det dekker, og i så fall hvilke forskjeller?

Fritidskortet er ment å redusere økonomiske barrierer for deltakelse. Hvilke andre utfordringer synes dere det er viktig å løse for å øke deltakelsen fra barn og unge i kommunen og i din organisasjon?

Er inkludering av barn og unge et tema på møter i klubben deres, eller er dette noe som hovedsakelig blir diskutert mer sentralt, for eksempel i idrettsråd eller andre paraplyorganisasjoner i kommunen?

Hvordan har covid-19-pandemien virket inn på klubbens aktiviteter og arbeid med inkludering av barn og unge?

Hvordan synes dere kommunens informasjonsarbeid overfor dere når det gjelder Fritidskortet, har fungert så langt?

Positive og negative erfaringer

Har dere opplevd utfordringer med å få registrert lagsaktiviteten i aktuelle apper eller andre manuelle systemer som kommunen bruker i arbeidet med fritidskortordningen? Hvilke utfordringer er det snakk om?

Hvordan fungerer kommunikasjonen mellom dere, kommunen og barn og unge / foresatte som er brukere av Fritidskortet?

Har dere opplevd utfordringer med innbetaling av kontingent gjennom Fritidskortet?

Har dere erfart problemer med å få inkludert aktiviteter dere driver med, i Fritidskortet?

Oppfatter dere grensene i kommunen for hvilke aktiviteter som kan inkluderes eller ikke, som klare eller utydelige?

Har dere i ditt lag den kompetansen som trengs for å arbeide aktivt med inkludering av barn og unge?

Hva som er viktig, og hvilken kompetanses som etterlyses

Hvordan erfarer dere at eksisterende tiltak (f.eks. utstyrlåneordninger, plussordninger og tilgang til lokaler og haller) for å øke deltakelsen fra barn og unge i fritidsaktiviteter har blitt prioritert i deres kommune etter innføringen av piloten med Fritidskortet?

Hva er alt i alt den mest positive endringen fritidskortordningen har medført så langt for din organisasjon og i kommunen din organisasjon tilhører?

Hvordan samarbeider dere med forvaltningen i kommunen om Fritidskortet? Har det vært noen endringer i dette over tid siden ordningen ble innført?

Samarbeider dere med andre frivillige organisasjoner som følge av innføringen av fritidskortordningen?

Har din kommune utviklet egne ordninger som er tenkt å utfylle, bygge opp under eller styrke fritidskortordningen? Hvordan er dere i din organisasjon involvert i dette?

Rekruttering av barn og unge til fritidsaktiviteter i din organisasjon gjennom ordningen

Hvordan jobber dere med å rekruttere barn og unge til deres organisasjon ved hjelp av ordningen?

Det foregår mange ulike innsatser for å bedre hverdagen til barn og unge i lavinntektsfamilier. Hva mener du at Fritidskortet gir eller kan gi din organisasjon som dere ikke får gjennom andre statlige eller kommunale tiltak eller tiltak ellers i organisasjonen din (lokalt eller nasjonalt)?

Ser du for deg at man kunne oppnådd det samme gjennom ordninger som allerede er etablert, sånn at man kunne spart noe på søknader og rapportering?

Hvordan tenker dere Fritidskortet inn i det øvrige arbeidet dere har for å inkludere barn og unge i organisasjonen?

Mulige foreløpige virkninger av forsøket med Fritidskortet

Opplever dere redusert frafall i organisasjonen/klubben/laget/foreningen etter at fritidskortordningen ble innført?

Erfarer dere at andelen som har betalt kontingent eller medlemsavgift, har økt etter innføringen av pilotprosjektet med Fritidskortet?

Bidrar bruken av fritidskortordningen til økt frivillig innsats i foreningen/klubben/laget fra foreldre/foresatte til barn generelt og til barn som er særlig utsatt/sårbare?

Opplever dere i deres organisasjon at det har blitt økt og tettere kontakt mellom laget deres og kommunen som følge av pilotprosjektet med Fritidskortet?

Avslutning

Har dere lært noe så langt i prosessen – på godt eller vondt – som dere vil formidle til Bufdir og organisasjoner i de andre kommunene som deltar i forsøksordningen?

Nå skal vi, på bakgrunn av disse samtalene/fokusgruppene med ulike organisasjoner i kommunene, skrive en foreløpig statusrapport til Bufdir. Hvis det er én ting du virkelig synes det er viktig å formidle i rapporten om erfaringene så langt, hva vil det være?

Intervjuguide til foresatte for barn og unge i målgruppen for ordningen

Generelt om fritidskortordningen

Hvordan fikk du informasjon om Fritidskortet?

Da du fikk informasjon om Fritidskortet, hvilket inntrykk fikk du av denne ordningen?

Hva slags informasjon fikk du om hvem denne ordningen er for, og hvorfor du kan benytte deg av den?

Hvordan opplever du denne ordningen?

Hva tenker du rundt det at dette er en ordning som gjelder alle barn i kommunen?

Opplever du at dette er en utelukkende positiv ordning, eller kan den oppleves som stigmatiserende?

Tror du andre kan oppleve det som stigmatiserende eller flaut å bruke Fritidskortet?

Har det vært andre, lignende ordninger (f.eks. aktivitetskort) i kommunen tidligere som du har tatt i bruk?

Hvis ja, hvordan opplever du Fritidskortet sammenlignet med denne eller disse ordningene?

Søknad/registrering

Hvordan fikk du tilgang på midlene?

Hva måtte du gjøre for å få midlene?

Hvordan opplevde du denne prosessen?

Hvordan fungerte appen? (hvis relevant)

Hvordan fungerte det med BankID (hvis relevant)

Hvordan fungerte det med QR-kode? (hvis relevant)

Måtte du legge ut penger for aktivitetene selv, for deretter å søke kommunen om refusjon?

Måtte du vise kvittering fra aktiviteten da du søkte refusjon?

Måtte du sende inn dokumentasjon på at barnet ditt / barna dine deltar i den aktiviteten dere har søkt midler for?

Fikk du hjelp til å søke på midlene, og i så fall fra hvem (f.eks. kommunen, NAV, skolen, bekjente eller en fritidsorganisasjon)?

Vet du om noen som ikke benytter seg av Fritidskortet, men som kunne hatt god bruk for det?

Hvis ja, vet du hvorfor vedkommende ikke benytter seg av Fritidskortet?

Bruk av Fritidskortet

Hvor mange barn i deres familie benytter seg av Fritidskortet?

Hvor gamle er de barna som benytter seg av Fritidskortet (6–9, 10–13 eller 14–18 år)?

Hva slags aktiviteter får barnet/barna tilgang til gjennom Fritidskortet?

Dekker midlene dere får tilgang til gjennom Fritidskortet, flere aktiviteter?

Hvordan var utvalget av aktiviteter?

Fikk ditt barn / dine barn muligheten til å delta i aktiviteten de selv ønsket, gjennom Fritidskortet?

Er det andre aktiviteter barnet/barna ønsket å delta på, som ikke blir dekket av Fritidskortet?

Betydning for barna og familiene

Hva tenker du som forelder om betydningen av at barn er med i fritidsaktiviteter?

Hva tenker du når det gjelder barns deltakelse i fritidsaktiviteter i ulike aldersgrupper: Er det viktigere for de yngre barna eller de eldre barna, eller er det like viktig hele tiden?

Hadde barnet/barna vært med i en fritidsaktivitet dersom dere ikke hadde hatt tilgang på Fritidskortet?

Er barnet/barna med i flere aktiviteter på grunn av Fritidskortet?

Hva hadde det betydd for familien (dvs. hva slags kostnad ville det hatt) dersom dere ikke fikk tilgang på disse midlene?

Hva opplever du at det betyr for barnet/barna å delta i en eller flere fritidsaktiviteter?

Hvordan snakker barnet/barna om fritidsaktiviteten(e)?

Har du noen eksempler på konkrete episoder i forbindelse med fritidsaktiviteten(e) som betydde mye for barnet ditt / barna dine?

Hva ville det betydd for barnet ditt / barna dine dersom de(t) ikke fikk delta i fritidsaktiviteten(e)?

Vet barnet/barna at dere får støtte fra kommunen gjennom Fritidskortet?

Snakker barnet/barna selv om dette – er det kjent?

Hvordan snakker barnet/barna om fritidskortordningen?

Synes barnet/barna at dette er gøy, spennende eller en fin ordning?

Opplever barnet/barna dette som flaut?

Har barnet/barna opplevd at andre har kommentert dette eller ertet for dette?

Anbefalinger/forbedringspunkter

Ser dere noen utfordringer ved tiltaket slik det er utformet?

Fritidskortet dekker kun kontingent for deltakelse i aktiviteter, og ikke utgifter til for eksempel utstyr, reise, konkurranser osv. Hva betyr dette for dere?

Fikk du tilstrekkelig hjelp til å søke på midlene og ev. dokumentere aktivitet i etterkant? Hvis ikke, hva hadde du trengt mer hjelp til?

Tror du Fritidskortet fører til at barn som ellers ikke ville deltatt i en fritidsaktivitet, får delta? Hvis ikke, hva burde vært gjort annerledes for å nå disse barna/familiene?

Spørreskjema til lag og foreninger

For å gjøre fritidskortordningen så god som mulig vil vi gjerne ha med relevante erfaringer og perspektiver fra aktivitetstilbydere. Vi stiller derfor noen spørsmål om aktivitetstilbyderes erfaringer med inkludering av barn og unge i organisasjonsaktiviteter generelt, og om eventuelle erfaringer fra samarbeid med kommunen om fritidskortordningen. Det vil ta opp mot ti minutter å svare på våre spørsmål.

Hvilken organisasjonskategori beskriver din organisasjon best?

- (1) ☐ Idretts- og sportsorganisasjon
- (2) ☐ Kunst og kultur, korps og kor
- (9) ☐ Hobby, fritid, utendørsaktivitet og sosial forening
- (4) ☐ Samfunnsrettet organisasjon (politikk, miljø, humanitær, rettighet)
- (7) ☐ Tros- og livssynsorganisasjon
- (3) ☐ Velferdsorganisasjon (helse, pleie, redning, sosialtjeneste, rus)
- (5) ☐ Velforening, nærmiljø- eller boligorganisasjon
- (8) ☐ Annen

Hvilken organisasjonsform er dere registrert som i Brønnøysundregisteret?

- (1) ☐ Aksjeselskap
- (2) ☐ Stiftelse
- (3) ☐ Frivillig lag/organisasjon/forening
- (4) ☐ Samvirke
- (5) ☐ Annet

Har din organisasjon opplevd at det finnes barn og unge som kunne tenke seg å delta i organisasjonens aktiviteter, men som på grunn av familiens økonomiske situasjon blir forhindret fra å delta?

- (1) ☐ Nei
- (2) ☐ Ja, noen ganger
- (3) ☐ Ja, ofte
- (4) ☐ Vet ikke

Hva oppfatter du å være de største hindrene for barn og unges deltakelse i deres organisasjon? (flere svar mulig)

- (1) ☐ Ser ingen spesifikke hindre
- (2) ☐ Familieøkonomi
- (3) ☐ Tidspress i familiene
- (4) ☐ Logistikk, transport, reiseavstand, geografisk plassering
- (5) ☐ Manglende interesse
- (7) ☐ Deltakelse i andre organisasjoners tilbud og aktiviteter
- (8) ☐ Foreldres manglende forståelse av organisasjonens tilbud og aktiviteter
- (6) ☐ Andre

Du svarte andre hindringer på forrige spørsmål – hvilke andre hindringer tenker du på her?

Har organisasjonen egne målsettinger som gjelder inkludering av barn og unge i organisasjonsaktiviteter? (flere svar mulig)

- (1) ☐ Nei
- (2) ☐ Ja, inkludering av barn og unge fra lokalsamfunnet generelt
- (3) ☐ Ja, inkludering av spesielt utsatte barn og unge fra lavinntektsfamilier
- (4) ☐ Ja, inkludering av spesielt utsatte barn og unge og deres foreldre

Samarbeider dere med kommunen om inkludering av barn og unge i organisasjonsaktiviteter? (flere svar mulig)

- (1) ☐ Ja, vi får spesifikke økonomiske tilskudd til dette formålet
- (2) ☐ Ja, vi samarbeider om utvikling/drif av aktivitetstilbud for barn og unge
- (3) ☐ Nei, vi samarbeider ikke med kommunen spesifikt om inkludering av barn og unge

Er din organisasjon med som aktivitetstilbyder i fritidskortordningen i din kommune?

- (1) ☐ Ja
- (2) ☐ Nei
- (3) ☐ Vet ikke

Har dere tilpasset eller utviklet nye aktiviteter i organisasjonen for å kunne bli med i fritidskortordningen?

- (1) ☐ Ja
- (2) ☐ Nei

På hvilken måte har dere tilpasset eller utviklet nye aktiviteter?

Har antallet barn og unge som deltar i organisasjonens aktiviteter, endret seg etter at dere ble med som aktivitetstilbyder i fritidskortordningen?

- (1) ☐ Nei
- (2) ☐ Ja, vi har fått flere nye deltakere
- (3) ☐ Ja, vi har hatt frafall av deltakere

Opplever dere at endringene skyldes fritidskortordningen eller andre ytre faktorer som koronsituasjonen?

- (1) ☐ Endringene oppleves å være knyttet til fritidskortordningen
- (2) ☐ Endringene oppleves å være knyttet til koronasituasjonen
- (3) ☐ Endringene oppleves å være knyttet til andre faktorer

Hvordan oppleves samarbeidet med kommunen om fritidskortordningen?

- (1) ☐ Samarbeidet oppleves som godt
- (2) ☐ Samarbeidet oppleves hverken godt eller dårlig
- (3) ☐ Samarbeidet oppleves som dårlig

Kan du si noe om hva som gjør samarbeidet med kommunen godt?

Kan du si noe om hva som gjør samarbeidet med kommunen dårlig?

Ble organisasjonen konsultert av kommunen (direkte/indirekte) for å bidra i utviklingen av pilotprosjektet for fritidskortet i kommunen?

- (1) ☐ Ja
- (2) ☐ Nei
- (3) ☐ Vet ikke

Hvordan opplevdes informasjonen gitt av kommunen om fritidskortprosjektet før oppstarten av ordningen?

- (1) ☐ God informasjon
- (2) ☐ Hverken god eller dårlig informasjon
- (3) ☐ Dårlig informasjon

Hvordan synes dere administreringen av fritidskortordningen fungerer i kommunen?

- (1) ☐ Fungerer bra
- (2) ☐ Hverken eller
- (3) ☐ Fungerer dårlig

Hvordan opplever organisasjonen eventuelt merarbeid som følge av fritids-kortordningen?

- (1) ☐ Vi har ikke fått merarbeid som følge av ordningen
- (2) ☐ Vi har fått merarbeid, og vi har kapasitet til å håndtere dette på en god måte
- (3) ☐ Vi har fått merarbeid, men vi har ikke kapasitet til å håndtere dette på en god måte

Vet du om kommunen har tatt i bruk en digital plattformløsning/app-løsning for administrering av fritidskortordningen? (f.eks Friskus-plattformen e.l.)

- (1) ☐ Ja, kommunen har tatt i bruk en slik løsning
- (2) ☐ Nei, kommunen har ikke tatt i bruk en slik løsning
- (3) ☐ Vet ikke

Hvordan synes dere den digitale løsningen for administrasjon av fritidskortordningen fungerer?

- (1) ☐ Fungerer bra
- (2) ☐ Hverken eller
- (3) ☐ Fungerer dårlig

Har dere noen forbedringspunkter for den digitale løsningen som dere ønsker å formidle til ansvarlige for ordningen?

Helt til slutt, har dere noen kommentarer, forslag til endringer eller forbedringer av fritidskortordningen slik den er utformet i kommunen?

Undersøkelsen er nå ferdig. Tusen takk for at du svarte! På neste side kan du avslutte undersøkelsen og lukke vinduet.

Ungdata-analyser

Vedleggstabell 1. Forsøkskommuner og kontrollkommuner i Ungdata-analysene

Forsøkskommuner	Kontrollkommuner
Haugesund	Molde
Tromsø	Harstad
Skien	Porsgrunn
Bydel Grorud, Oslo	Bydel Stovner, bydel Alna og bydel Søndre Nordstrand
Namsos	Levanger

Vedleggstabell 2. Difference-in-difference-modeller. Utvalgte kommuner med fritidskortordning versus kontrollkommuner

	(1) Antall delt. bet. org.	(2) Jevnlig bet. org.	(3) Ant. alle org. aktiviteter	(4) Jevnlig alle org. aktiviteter	(5) Ant. delt. grat. org.	(6) Jevnlig grat. org.	(7) Medlem
Fritidskortkommune	-0,0525 (0,108)	-0,00842 (0,0165)	-0,123 (0,0697)	-0,0124 (0,0163)	-0,0600 (0,0833)	-0,00742 (0,0177)	-0,00747 (0,0147)
Endring T1-T2	-0,431** (0,0596)	-0,0664** (0,0128)	-1,080* (0,243)	-0,113* (0,0260)	-0,432* (0,132)	-0,105* (0,0271)	-0,0439*** (0,00480)
Endring fritidskort- kommune T1-T2	0,224* (0,0701)	0,0356* (0,0116)	0,438 (0,163)	0,0451 (0,0185)	0,144 (0,0913)	0,0181 (0,0181)	0,0141 (0,0105)
9. trinn	-0,189** (0,0330)	-0,0297*** (0,00317)	0,211 (0,0827)	0,00908 (0,00566)	0,418** (0,0601)	0,139** (0,0292)	-0,0176 (0,0121)
10. trinn	-0,674*** (0,0491)	-0,109*** (0,0103)	-0,867*** (0,0820)	-0,0840** (0,0118)	-0,129** (0,0235)	-0,0461* (0,0107)	-0,0682** (0,0146)
Vg1	-1,025*** (0,117)	-0,184** (0,0245)	-1,535*** (0,174)	-0,183** (0,0266)	-0,360* (0,0939)	-0,104** (0,0149)	-0,149** (0,0209)
Vg2	-1,335*** (0,123)	-0,241*** (0,0232)	-2,135*** (0,186)	-0,245*** (0,0258)	-0,566* (0,184)	-0,149** (0,0279)	-0,185** (0,0302)
Vg3	-1,703*** (0,0808)	-0,305*** (0,0179)	-2,563*** (0,127)	-0,292*** (0,0164)	-0,675* (0,150)	-0,184** (0,0259)	-0,216*** (0,0237)
Jente	-0,0936 (0,158)	-0,0403 (0,0296)	-0,155 (0,244)	-0,0349 (0,0211)	-0,0162 (0,0733)	0,00420 (0,0103)	-0,0504 (0,0214)
Annet kjønn	-0,194* (0,0423)	-0,115*** (0,00510)	-0,188** (0,0307)	-0,153*** (0,00803)	-0,236** (0,0293)	-0,0796** (0,0105)	-0,0658** (0,00865)
Sosioøkonomisk status (0-3)	0,971*** (0,0925)	0,172*** (0,0149)	0,983*** (0,0959)	0,138** (0,0161)	-0,0912* (0,0281)	-0,0179* (0,00456)	0,187*** (0,0134)
Konstant	1,428** (0,232)	0,273** (0,0416)	3,606** (0,454)	0,393** (0,0516)	1,535** (0,205)	0,418*** (0,0349)	0,286*** (0,0273)
N	36 351	36 351	36 351	36 351	36 351	36 351	34 930

Fixed effects per kommuneapar. Robuste standardfeil i parentes. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Fritidskortkommuner (kontrollkommuner): Haugesund (Molde), Skien (Porsgrunn), Tromsø (Harstad), bydel Grorud (bydelene Stovner, Alna og Søndre Nordstrand) og Namsos (Levanger). Konstantledd: T1 (2017–2019), 8.trinn, gutt og sosioøkonomisk status = 0.

Vedleggstabell 3. Alternativ trendanalyse. Fritidskortkommuner og øvrige Ungdata-kommuner

	(1) Antall delt. bet. org.	(2) Jevnlign bet. org.	(3) Ant. alle org. aktiviteter	(4) Jevnlign alle org. aktiviteter	(5) Ant. delt. grat. org.	(6) Jevnlign grat. org.	(7) Medlem
Fritidskortkommune	0,00399 (0,0243)	0,00188 (0,00444)	0,00808 (0,0354)	0,00534 (0,00447)	0,0116 (0,0171)	0,00721 (0,00414)	-0,00261 (0,00454)
Endring T1-T2	-0,284*** (0,0108)	-0,0449*** (0,00198)	-0,865*** (0,0153)	-0,0910*** (0,00200)	-0,399*** (0,00676)	-0,111*** (0,00168)	-0,0271*** (0,00204)
Endring fritidskort- kommune T1-T2	0,0853* (0,0366)	0,0135* (0,00670)	0,189*** (0,0522)	0,0200** (0,00675)	0,0747** (0,0238)	0,0160** (0,00590)	-0,00333 (0,00688)
9. trinn	-0,197*** (0,0165)	-0,0279*** (0,00291)	0,233*** (0,0244)	0,00792** (0,00288)	0,447*** (0,0119)	0,155*** (0,00290)	-0,0155*** (0,00286)
10. trinn	-0,601*** (0,0165)	-0,0955*** (0,00296)	-0,871*** (0,0235)	-0,0835*** (0,00296)	-0,176*** (0,0110)	-0,0621*** (0,00268)	-0,0678*** (0,00293)
Vg1	-1,133*** (0,0161)	-0,201*** (0,00291)	-1,613*** (0,0234)	-0,193*** (0,00293)	-0,322*** (0,0107)	-0,105*** (0,00260)	-0,151*** (0,00295)
Vg2	-1,456*** (0,0167)	-0,261*** (0,00303)	-2,138*** (0,0239)	-0,257*** (0,00306)	-0,455*** (0,0107)	-0,143*** (0,00263)	-0,188*** (0,00313)
Vg3	-1,776*** (0,0182)	-0,316*** (0,00337)	-2,577*** (0,0259)	-0,312*** (0,00342)	-0,558*** (0,0112)	-0,173*** (0,00279)	-0,232*** (0,00358)
Jente	-0,0422*** (0,00976)	-0,0267*** (0,00178)	-0,0343* (0,0140)	-0,0208*** (0,00179)	0,0112 (0,00652)	0,0104*** (0,00159)	-0,0360*** (0,00182)
Annet kjønn	-0,451** (0,151)	-0,127*** (0,0244)	-0,193 (0,249)	-0,0983*** (0,0250)	0,113 (0,0930)	-0,00101 (0,0217)	-0,0554* (0,0281)
Sosioøkonomisk status (0-3)	1,029*** (0,00862)	0,184*** (0,00155)	0,995*** (0,0131)	0,150*** (0,00159)	-0,143*** (0,00614)	-0,0370*** (0,00145)	0,204*** (0,00162)
Konstant	1,303*** (0,0228)	0,246*** (0,00419)	3,298*** (0,0348)	0,349*** (0,00427)	1,386*** (0,0166)	0,406*** (0,00391)	0,253*** (0,00433)
N	282 456	282 456	282 456	282 456	282 456	282 456	272 853

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$
 Fritidskortkommuner og alle øvrige Ungdata-kommuner i 2017–2019 (T1) og 2021 (T2). Kun kommuner med mer enn 1 000 respondenter.
 Konstantledd: T1 (2017–2019), 8.trinn, gutt og sosioøkonomisk status = 0.

Denne rapporten presenterer resultatene fra følgeforskning på og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Arbeidet er gjennomført på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Evalueringen har tatt for seg innføringen og gjennomføringen av forsøket med fritidskortordninger i tolv kommuner som har hatt ordningen fram til høsten 2021.

Evalueringen har hatt til formål å beskrive kjennetegn ved innføringen av Fritidskortet, vurdere hva som hemmer og fremmer god innføring, og vurdere i hvilken grad ordningen bidrar til økt deltakelse fra barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter, spesielt de som står utenfor slike aktiviteter. Funnene i evalueringen og erfaringene fra forsøket med fritidskortordninger gir viktig kunnskap om både kommuners og lag og foreningers arbeid med inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter.

Følgforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger

Delrapport 2

Denne rapporten presenterer resultatene fra følgforskning på og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Arbeidet er gjennomført på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Bakgrunnen for evalueringen er at Bufdir på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet har iverksatt et forsøk med fritidskortordninger i utvalgte kommuner. Fritidskortet skal være en ordning for alle barn og unge fra 6 til fylte 18 år, og ordningen gir en halvårlig støtte til å dekke deltakeravgift i faste, jevnlig organiserte fritidsaktiviteter. Evalueringen har tatt for seg innføringen og gjennomføringen av forsøket med fritidskortordninger i tolv kommuner som har hatt ordningen fram til høsten 2021.

Institutt for
samfunnsforskning

Institute for
Social Research

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
Tlf.: 23 08 61 00
samfunnsforskning.no

ISBN (trykk): 978-82-7763-720-4
ISBN (digital): 978-82-7763-721-1
ISSN (trykk): 0333-3671
ISSN (digital): 1891-4314